

**ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 6**

Vladimír Turčan

DEPOTY Z BOJNEJ

a včasnostredoveké hromadné nálezy železných predmetov
uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea

SLOVENSKE NÁRODNÉ MÚZEUM - ARCHEOLOGICKÉ MÚZEUM
Bratislava
2012

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 6
FONTES

VLADIMÍR TURČAN

DEPOTY Z BOJNEJ
a včasnostredoveké hromadné nálezy železných predmetov uložené v zbierkach
SNM-Archeologického múzea

SLOVENSKE NÁRODNÉ MÚZEUM-ARCHEOLOGICKÉ MÚZEUM

BRATISLAVA

2012

ZBORNÍK

SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ARCHEOLÓGIA

SUPPLEMENTUM 6

FONTES

Práca vyšla v rámci projektu Bojná s podporou Ministerstva kultúry SR.

Vedecký redaktor

PhDr. Juraj Bartík, PhD.

Preklad do nemeckého jazyka: Jana Kličová

Jazyková úprava: Jana Kličová

Kresby: Lucia Hlavenková, Robert Szemző, Peter Šimčík

Fotografie: Igor Choma, Peter Šimčík, Vladimír Turčan

Posudzovatelia: PhDr. Danica Staššíková-Štukovská, PhDr. Peter Bednár, PhD.

Tlač, layout: KOMPRINT, spol. s r.o., Bratislava

Vydalo: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2012

Náklad: 400 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2012

ISBN 978-80-8060-295-6

Obsah

Úvod	5
Katalóg	7
Bíňa	9
Depot I	9
Depot II.	12
Bojná	16
Depot I.	16
Depot II.	21
Depot III.	22
Depot IV.	23
Divinka	25
Horné Plachtince	27
Veľký Klíž	30
Vrbové	33
Zemianske Podhradie	36
Vyhodnotenie	39
Depoty ako archeologická kategória	41
K dejinám výskumu včasnostredovekých depotov	41
Nálezové okolnosti a situácie	42
Geografické prostredie	43
Zloženie depotov	45
Dôvody tezurácie	45
K otázke datovania depotov	46
Analýza predmetov z depotov	49
Hrivny	51
<i>Polnohospodárske náradie</i>	52
Radlica /lemeš/	52
Čerieslo	53
Kosa	53
Kosák	53
Kosákovitý nôž	54
Motyka	55
Otká	55
<i>Remeselné náradie</i>	55
Lyžicovitý vrták	55
Obojručný nôž – poriez	56
Nožíkovitý nástroj	56
Klinovitý sekáč	56
Kladivo	56
Pílka	57
Česák	57
Hoblíkovitý nôž	57
Sekera	57
<i>Militária a súčasti jazdeckého výstroja</i>	58
Sekera	58
Hrot oštepu	58
Hrot šípu	58
Ostroha	59
Strmeň	59
Botka	59
Prevliečkové kovanie	60
Rozdeľovač remeňov	60

Komponenty lamelového panciera	60
<i>Predmety denného použitia</i>	62
Kovové súčasti vedierka	62
Závesné kruhy	62
Závesné oko	62
Kľúč	63
Nôž	63
Perové nožnice	63
Retiazka	64
Pracky	64
Zákolesník (poistný kolík)	64
Zvoncovitý predmet	64
Rukoväť z naberačky	64
Keramický črep	65
Neidentifikovateľné predmety	65
Literatúra	66
Resumé	71
Tabulky	75

ÚVOD

V zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave sa nachádza aj niekoľko včasnostredovekých hromadných nálezov železných artefaktov, z nich viaceré nie sú dosiaľ publikované. Fond týchto nálezov sa výrazne rozrástol predovšetkým v posledných dvoch desaťročiach. Charakteristická pre nich je skutočnosť, že podobne ako depoty, získané do múzejných zbierok v minulosti, nepochádzajú väčšinou z regulárnych archeologických výskumov a dokonca pri ich vyzdvihnutí zo zeme nebol archeológ ani prítomný. To samozrejme znižuje ich výpovednú hodnotu a nastoluje rovinu etiky a dokonca i otázky právneho charakteru (sledovanú problematiku spracovali naposledy výstižne: *Kolník/Mitáš 2012, 36, 37*).

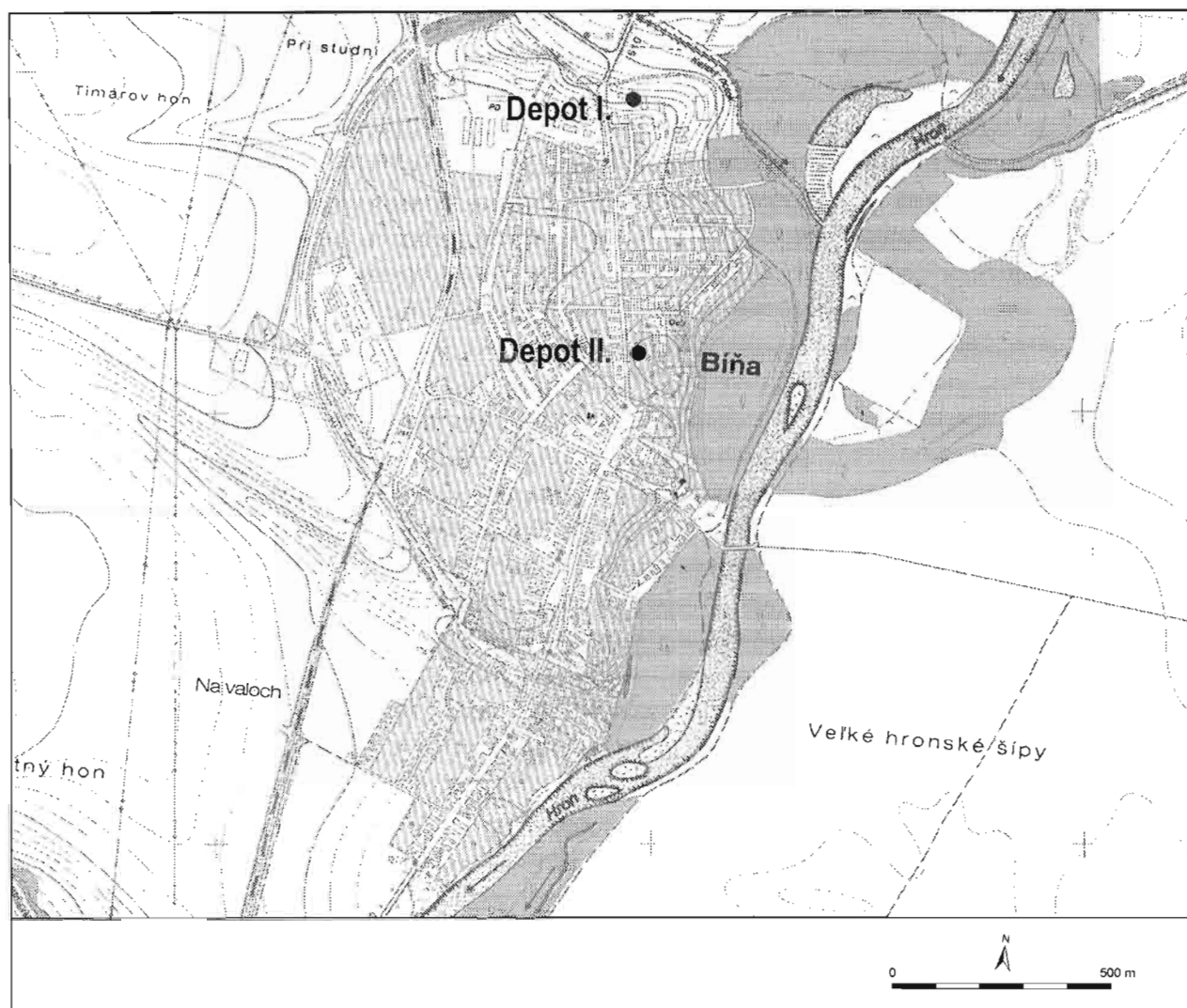
Záchrana týchto nálezov je často výsledkom takmer „diplomatickej“ práce. Nie je možné určiť, koľko z nich a akej kvality sa definitívne stratí a aké percento z nesytemovo získaných nálezov sa podarí dostať do múzejných zbierok a tým zachrániť. Nemožno ale poprieť, že medzi predmetmi takéhoto pôvodu nechýbajú ani artefakty, ktorých existencia výrazne rozširuje naše doterajšie poznatky. Týka a to nielen jednotlivých artefaktov, ale aj celých lokalít. To ukazuje, že zachraňovať nálezy z tejto sféry je momentálne jediný efektívny spôsob, ako aspoň eliminovať negatívne následky „zberateľstva“.

Najviac depotov, ktoré sú spracované v tejto publikácii, pochádza z hradiska Bojná. Bolo to vlastne jedno z prvých nálezísk, o ktorom prichádzali informácie, že tam dochádza k devastácii archeologických lokalít. Dnes už prebieha na hradisku profesionálne vedený výskum Archeologického ústavu SAV v Nitre pod vedením K. Pietu s prekvapivými výsledkami. Cieľom publikovania depotov pochádzajúcich z tejto lokality a uložených v zbierkach SNM-Archeologického múzea je snaha prispieť k poznaniu archeologického obrazu lokality a dať tieto nálezy odbornej verejnosti k dispozícii. V publikácii sú zároveň spracované aj ostatné dosiaľ nepublikované včasnostredoveké železné depoty, uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea, pretože tvoria dôležitú porovnávaciu bázu.

KATALÓG

BÍŇA (OKR. NOVÉ ZÁMKY)

Bíňa patrí medzi klasické polykulturné lokality. Počas výskumov realizovaných pracovníkmi Archeologického ústavu SAV v Nitre i SNM-Archeologického múzea v Bratislave boli zistené a preskúmané sídliskové a funerálne objekty z viacerých období praveku a stredoveku (Habovštiak 1966, 439-486; Habovštiak 1985, 255-257; Kuzmová 2010, 175-178; Turčan 2010, 179-184). Ťažiskom osídlenia i súčasného archeologického záujmu je včasnostredoveké obdobie.

Obr. 1. Bíňa. Poloha depotov I a II.

Depot I

V rokoch 1962-1963 realizoval Archeologický ústav SAV v Nitre pod vedením A. Habovštiaka zisťovací archeologický výskum na viacerých polohách v obci Bíňa (okr. Nové Zámky).

Na rozhraní sond III/62 a IV/62, umiestnených v priestore kaštiela, v tom čase patriaceho vtedajšiemu JRD (obr. 1) sa podarilo objaviť depot 101 hrivien vo veľmi zložitej nálezovej situácii. Ako najstarší objekt boli na tomto mieste identifikované základy polozemnice s kolovou konštrukciou označenej ako 3/62. V severozápadnom rohu chaty do jej zasypu zahĺbili kostrový hrob 3/62 s rozmermi 30x50x70 cm so skeletom, orientovaným v smere V – Z s tvárou obrátenou na východ. Druhotným zásahom bola celá stredná a dolná časť kostry zničená. Ako jediný milodar sa v hrobe nachádzal vajcovitý hrniec zdobený rytou vlnkou a obvodovými ryhami. Hrob datuje A. Habovštiak do druhej polovice 9. stor. Depot hrivien sa našiel v superpozícii nad hrobom. Autor uvádza, že

v blízkom okolí sa našli ďalšie dva hroby z rovnakého horizontu (*Habovštiak 1966*, 454, 470). Z publikovanej fotografickej dokumentácie vyplýva, že depot nezaberá väčšiu plochu než sú obrysy skeletu (*Habovštiak 1966*, obr. 16). D. Bialeková upresňuje nálezovú situáciu v tom zmysle, že pri ukladaní depotu náhodne narazili na kostrový hrob, ktorý sčasti poškodili; nejedná sa teda o intencionálne uloženie hrivien do hrobu (*Bialeková 1990*, 106).

Informácia o depote bola už viac krát zverejnená (*Habovštiak 1966*, 470; *Bartošková 1986*, 10; *Bialeková 1990*, 109; *Bialeková 2000*, 201) avšak bez katalógu resp. súpisu, ktorý preto v tejto publikácii uverejňujeme. Okrem celých hrivien sa v kolekcii nachádza aj niekoľko fragmentov, takže súbor celkovo obsahuje 116 položiek.

Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AH 58 014 – 58 117.

Katalóg

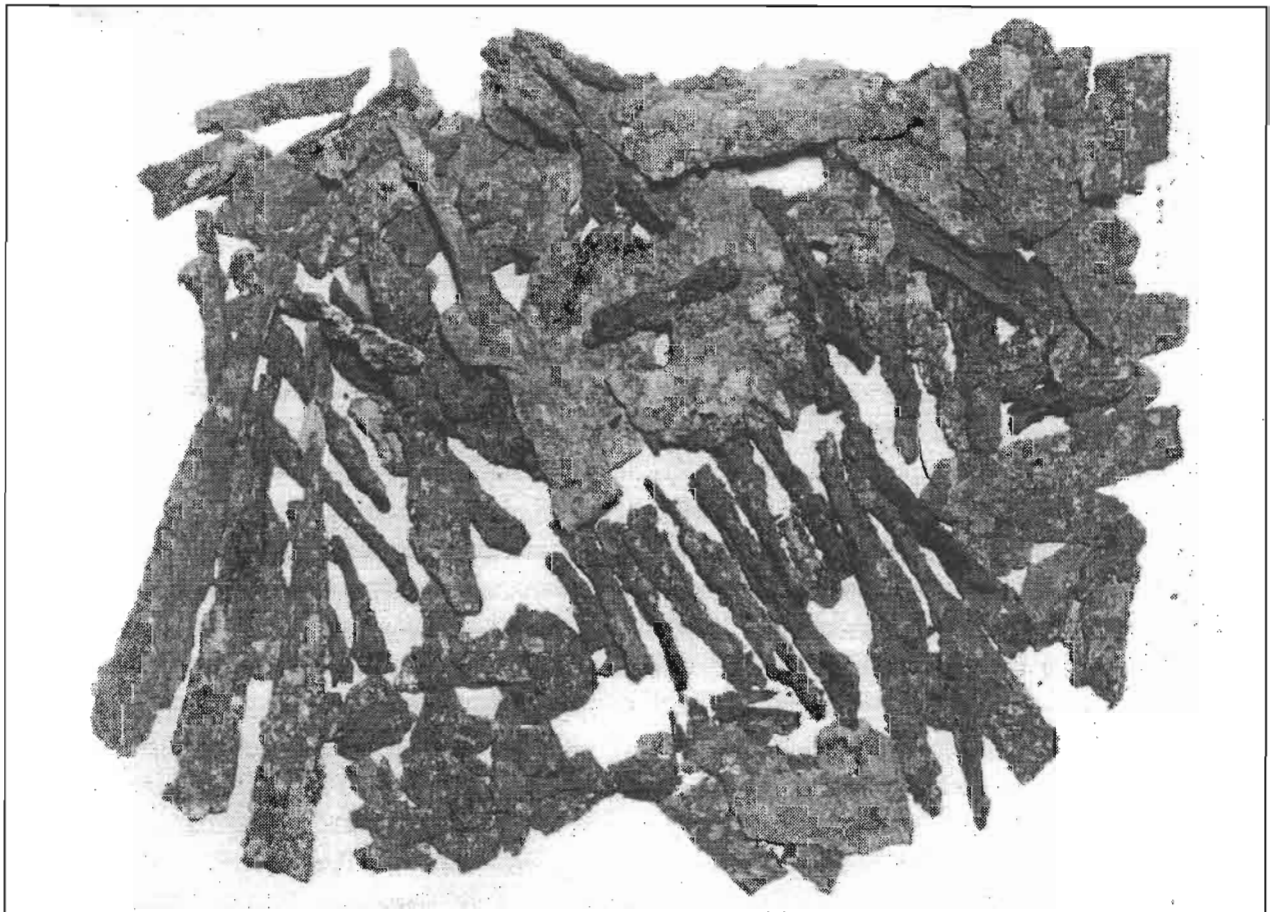
1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 80 g (tab. I: 1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,3 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 71,3 g (tab. I: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 84,3 g (tab. I: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,6 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 96 g (tab. I: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 28,8 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 69,1 g (tab. I: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,0 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 108 g (tab. I: 6).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. 58 020 Rozmery: dl. 28,2 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 61,4 g (tab. I: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 18,0 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 51 g (tab. II: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 65,9 g (tab. II: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,9 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 98 g (tab. II: 3).
11. 58 024 Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,8 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 79 g (tab. II: 4).
12. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,1 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 103 g (tab. II: 5).
13. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,1 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 107 g (tab. II: 6).
14. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 108 g (tab. II: 7).
15. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,5 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 72 g (tab. III: 6).
16. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 33,5 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 84,9 g (tab. III: 5).
17. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 16,7 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 30,9 g (tab. III: 3).
18. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 28,9 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 77 g (tab. III: 4).
19. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 28,6 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 90,6 g (tab. III: 5).
20. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,1 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 91,3 g (tab. III: 6).
21. 58 034 Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,3 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 91,7 g (tab. III: 7).
22. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 28,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 82,2 g (tab. IV: 1).
23. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 26 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 78,3 g (tab. IV: 2).
24. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 26,7 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 90,7 g (tab. IV: 3).
25. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,1 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 96 g (tab. IV: 4).
26. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,4 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 96,4 g (tab. IV: 5).
27. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30,2 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 110,7 g (tab. IV: 6).
28. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 89,9 g (tab. IV: 7).
29. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,0 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 70,3 g (tab. V: 1).
30. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 26,1 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 73,6 g (tab. V: 2).
31. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,0 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 81,3 g (tab. V: 3).
32. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30,5 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 65,6 g (tab. V: 4).
33. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 23,8 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 50,2 g (tab. V: 5).
34. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 34,2 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 98,3 g (tab. V: 6).
35. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30,3 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 79 g (tab. V: 7).
36. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 28,8 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 76,7 g (tab. VI: 1).
37. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 61,7 g (tab. VI: 2).
38. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,9 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 94,9 g (tab. VI: 3).
39. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,1 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 111,8 g (tab. VI: 4).
40. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,5 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 80 g (tab. VI: 5).
41. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 27,8 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 57,3 g (tab. VI: 6).
42. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,8 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 107,2 g (tab. VI: 7).
43. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 69,7 g (tab. VII: 1).
44. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,5 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 75,7 g (tab. VII: 2).
45. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 29,6 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 77,35 g (tab. VII: 3).
46. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 31,4 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 42,9 g (tab. VII: 4).
47. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dl. 30,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 57,7 g (tab. VII: 5).

48. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,3 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 207 g (tab. VII: 6).
49. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 48 g (tab. VII: 7).
50. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 73 g (tab. VIII: 1).
51. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 68 g (tab. VIII: 2).
52. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,2 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 63 g (tab. VIII: 3).
53. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,7 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 55 g (tab. VIII: 4).
54. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 112 g (tab. VIII: 5).
55. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,4 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 105 g (tab. VIII: 6).
56. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 60 g (tab. VIII: 7).
57. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 84 g (tab. IX: 1).
58. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,3 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 146 g (tab. IX: 2).
59. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 96,7 g (tab. IX: 3).
60. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 49,6 g (tab. IX: 4).
61. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,6 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 59,1 g (tab. IX: 5).
62. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,9 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 47,3 g (tab. IX: 6).
63. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,1 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 70 g (tab. IX: 7).
64. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,6 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 90 g (tab. X: 1).
65. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,7 cm, š. 2,7 cm, hmotnosť 94,6 g (tab. X: 2).
66. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 48,4 g (tab. X: 3).
67. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,5 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 53,3 g (tab. X: 4).
68. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,4 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 26,9 g (tab. X: 5).
69. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 14,8 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 23 g (tab. X: 6).
70. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,0 cm, š. 2,4 cm, hmotnosť 50 g (tab. X: 7).
71. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 23,7 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 54 g (tab. XI: 1).
72. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,5 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 51 g (tab. XI: 2).
74. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 86 g (tab. XI: 3).
75. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 87 g (tab. XI: 4).
76. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,1 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 92 g (tab. XI: 5).
77. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 21,5 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 53 g (tab. XI: 6).
78. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 21,3 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 49 g (tab. XI: 7).
79. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,1 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 31,2 g (tab. XII: 1).
80. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,9 cm, š. 2,8 cm, hmotnosť 62,2 g (tab. XII: 2).
81. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 20,1 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 26 g (tab. XII: 3).
81. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 21,6 cm, š. 2,7 cm, hmotnosť 45,6 g (tab. XII: 4).
83. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 23,1 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 65,1 g (tab. XII: 5).
84. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 17,1 cm, š. 1,7 cm, hmotnosť 44,1 g (tab. XII: 6).
85. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 13,2 cm, š. 1,4 cm, hmotnosť 15,7 g (tab. XII: 7).
86. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 23,5 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 19,3 g (tab. XIII: 1).
87. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 17,4 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 31,4 g (tab. XIII: 2).
88. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 14,1 cm, š. 1,8 cm, hmotnosť 15,7 g (tab. XIII: 3).
89. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 16,2 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 48,7 g (tab. XIII: 4).
90. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,0 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 28,5 g (tab. XIII: 5).
91. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 19,2 cm, š. 2,2 cm, hmotnosť 37,8 g (tab. XIII: 6).
92. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,3 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 59,7 g (tab. XIII: 7).
93. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 19,4 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 38,6 g (tab. XIII: 8).
94. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,5 cm, š. 1,9 cm, hmotnosť 26,6 g (tab. XIV: 1).
95. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 16,3 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 38,5 g (tab. XIV: 2).
96. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 15,6 cm, š. 2,2 cm, hmotnosť 42 g (tab. XIV: 3).
97. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 20,6 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 51,1 g (tab. XIV: 4).
98. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 17,4 cm, š. 2,4 cm, hmotnosť 63,5 g (tab. XIV: 5).
99. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,5 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 86,2 g (tab. XIV: 6).
100. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 19,6 cm, š. 2,4 cm, hmotnosť 45,6 g (tab. XIV: 7).
101. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 23 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 53,8 g (tab. XIV: 8).
102. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 7,4 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 17,6 g (tab. XV: 1).
103. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 16,5 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 29,4 g (tab. XV: 2).
104. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 12,6 cm, š. 4 cm, hmotnosť 26,7 g (tab. XV: 3).
105. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 12,6 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 22,4 g (tab. XV: 4).

106. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 11,3 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 25,9 g (tab. XV: 5).
 107. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 6,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 10 g (tab. XV: 6).
 108. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 7,1 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 18 g (tab. XV: 7).
 109. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 7,2 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 11,5 g (tab. XV: 8).
 110. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 8,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 13,2 g (tab. XV: 9).
 111. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 10,6 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 17,6 g (tab. XV: 10).
 112. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 8,5 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 16,8 g (tab. XV: 11).
 113. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 9,1 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 19,3 g (tab. XV: 12).
 114. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 7,4 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 12,3 g (tab. XV: 13).
 115. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 12,5 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 13 g (tab. XV: 14).
 116. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dl. 13,8 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 23,5 g (tab. XV: 15).

Depot II

V rokoch 1989-1996 pokračoval výskum v Bíni ďalšou etapou, postupne pod vedením Š. Holčíka, A. Habovštiaka a K. Práška. Výskum prebiehal na siedmych polohách, pričom ťažisko nálezov spočívalo vo včasnom stredoveku (*Camenzind 2011*; tu aj literatúra k jednotlivým polohám a sezónam). V roku 1990 bol realizovaný výskum v miestnom parku, situovanom v strede obce. V sonde PII/90, založenej severozápadne od bínskej rotundy, odkryli aj zásobnú jamu, označenú ako objekt 15/90. Jama bola nepravidelného kruhového pôdorysu a hruškovitého tvaru s max. \varnothing 198 cm a max. hĺbkou 210 cm od úrovne, v ktorej sa objekt vyrýsoval. Na severnom okraji ústia jamy sa nachádzal schodík. Výplň obsahovala hrncovitú nádobu vajcovitého tvaru, vysokú 19,6 cm, s \varnothing ústia 16,4 cm a spodný kotúč ryolitového žarnovu s otvorom v strede, s \varnothing 19,6 cm a hrúbkou 8 cm, položený na dne. Pod žarnovom ležal depot hrivien, naukladaných na sebe. Hrivny boli nájdené v značne poškodenom stave, sčasti zlepené koróziou a sčasti rozlamané pod tlakom zeminy (obr. 2). Po rozložení nálezu sa zistilo, že obsahuje minimálne 44 kusov (počítané podľa častí s prebitým otvorom). Jazykovitých ukončení bolo zistených 27. Len 6 hrivien bolo zachovaných v celku, resp. chýbala im len malá časť jazyka. Celková hmotnosť depotu v tomto stave bola 6 822 g (*Camenzind 2011*, 63-64, 126, Tab. X: 12, Tab. L). Vzhľadom na stav zachovania nálezu bol neskôr po jeho stabilizácii depot podrobený dlhodobému a komplikovanému reštaurátorskému zásahu,

Obr. 2. Bína. Depot II počas reštaurovania.

ktorým sa podarilo odseparovať väčšinu hrivien, resp. ich častí a niektoré fragmenty, rozlomené tlakom zeminy, opäť spojiť. Výsledkom je 20 hrivien, ktoré možno označiť za zachované v celosti, 40 jazykovitých ukončení a 18 fragmentov s prerazeným otvorom. Z toho vyplýva, že depot Biňa II. pozostával minimálne zo 60 kusov hrivien. V tejto fáze reštaurovania je hmotnosť depotu 5 324,92 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 69 726.

Katalóg

1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,1 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 112,1 g (tab. XVI: 1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,5 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 83,8 g (tab. XVI: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,2 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 68,3 g (tab. XVI: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,2 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 69,3 g (tab. XVI: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 94,4 g (tab. XVI: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 24,9 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 71,4 g (tab. XVI: 6).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,1 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 77,1 g (tab. XVI: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,9 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 150,4 g (tab. XVII: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,6 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 128,8 g (tab. XVII: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 101,6 g (tab. XVII: 3).
11. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,4 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 129,4 g (tab. XVII: 4).
12. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25,6 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 96,1 g (tab. XVII: 5).
13. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,0 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 111,7 g (tab. XVII: 6).
14. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,7 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 127,0 g (tab. XVII: 7).
15. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 72,6 cm, š. 2,4 cm, hmotnosť 72,6 g (tab. XVIII: 1).
16. Hrivna sekerovitá s chýbajúcou časťou s otvorom. Rozmery: dĺ. 25,6 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 81,1 g (tab. XVIII: 2).
17. Hrivna sekerovitá s chýbajúcou časťou s otvorom. Rozmery: dĺ. 21,8 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 72,3 g (tab. XVIII: 3).
18. Fragment hrivna sekerovitej. Rozmery: dĺ. 20,8 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 72,7 g (tab. XVIII: 4).
19. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 17,7 cm, š. 2,6 cm, hmotnosť 76,3 g (tab. XVIII: 5).
20. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,4 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 86,8 g (tab. XVIII: 6).
21. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,7 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 69,6 g (tab. XVIII: 7).
22. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 18,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 84,3 g (tab. XIX: 1).
23. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 15,1 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 56,6 g (tab. XIX: 2).
24. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 13,8 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 57,5 g (tab. XIX: 3).
25. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 4,8 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 24,9 g (tab. XIX: 4).
26. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 12,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 58,3 g (tab. XIX: 5).
27. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 6,1 cm, š. 5,1 cm, hmotnosť 34,1 g (tab. XIX: 6).
28. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 15,5 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 46,1 g (tab. XIX: 7).
29. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 12,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 46,4 g (tab. XIX: 8).
30. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 6,5 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 38,9 g (tab. XIX: 9).
31. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 12,3 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 84,3 g (tab. XIX: 10).
32. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 9,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 46,0 g (tab. XX: 1).
33. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 11,0 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 41,7 g (tab. XX: 2).
34. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 10,2 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 41,0 g (tab. XX: 3).

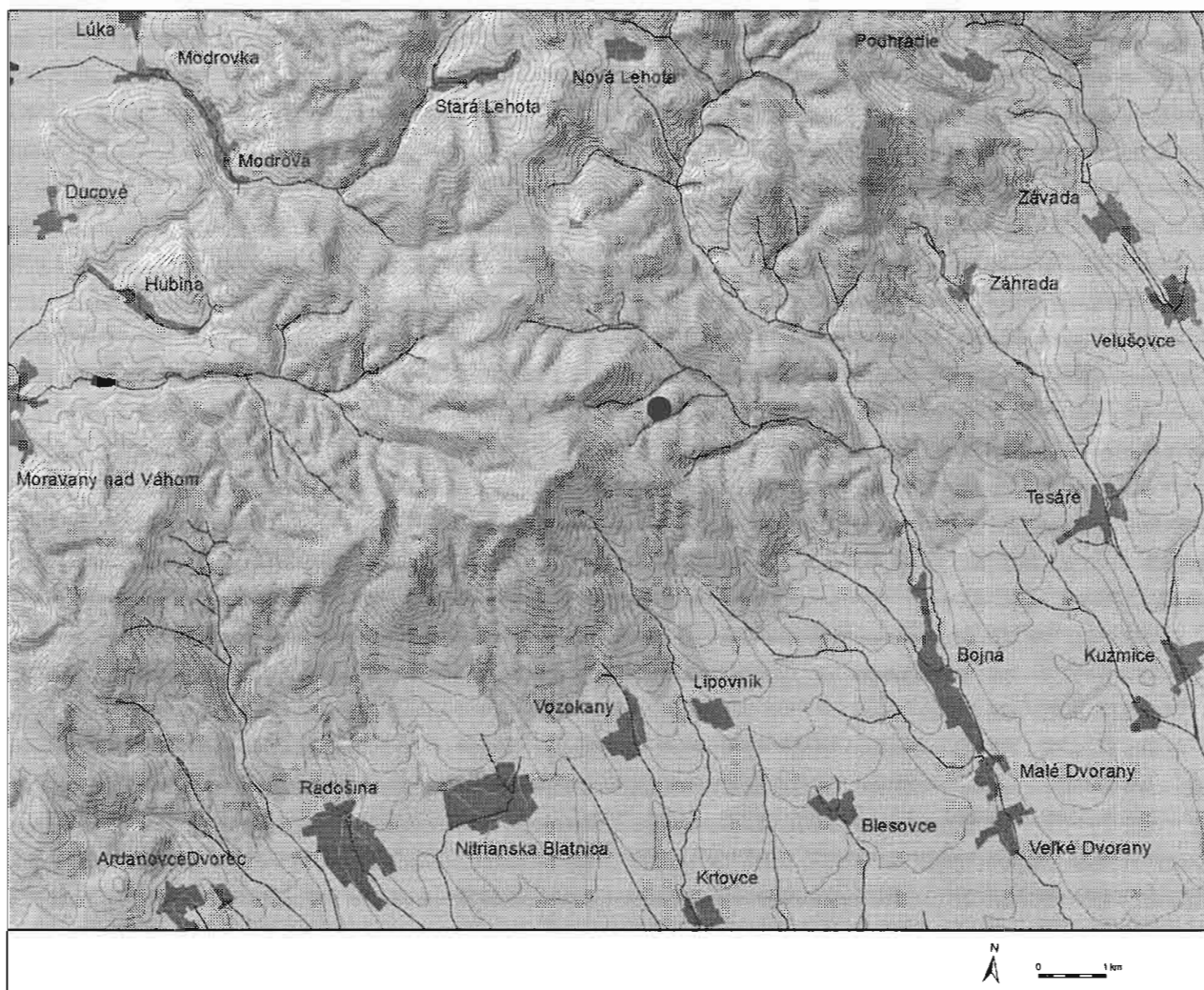
35. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 12,0 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 32,4 g (tab. XX: 4).
36. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 12,0 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 67,9 g (tab. XX: 5).
37. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 9,0 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 41,7 g (tab. XX: 6).
38. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 8,9 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 44,1 g (tab. XX: 7).
39. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 6,4 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 16,7 g (tab. XX: 8).
40. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 8,6 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 42,5 g (tab. XX: 9).
41. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 8,2 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 35,7 g (tab. XX: 10).
42. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 8,1 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 35,7 g (tab. XX:11).
43. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 6,4 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 30,0 g (tab. XX:12).
44. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 11,4 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 58,3 g (tab. XX: 13).
45. Fragment hrivny sekerovitej s jazykovitým ukončením. Rozmery: dĺ. 12,5 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 59,5 g (tab. XX: 14).
46. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 14,7 cm, š. 3,0cm, hmotnosť 42,2 g (tab. XXI: 1).
47. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 11,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 44,3 g (tab. XXI: 2).
48. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 11,1 cm, š. 2,4 cm, hmotnosť 36,7 g (tab. XXI: 3).
49. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 15,9cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 74,4 g (tab. XXI: 4).
50. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 11,0 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 31,9 g (tab. XXI: 5).
51. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 15,1 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 82,3 g (tab. XXI: 6).
52. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 10,4 cm, š. 2,8 cm, hmotnosť 61,9 g (tab. XXI: 7).
53. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 16,7 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 59,4 g (tab. XXI: 8).
54. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 9,9 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 34,8 g (tab. XXI: 9).
55. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 17,2 cm, š. 2,6 cm, hmotnosť 46,2 g (tab. XXI: 10).
56. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 8,8 cm, š. 2,2 cm, hmotnosť 28,2 g (tab. XXI: 11).
57. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 12,3 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 27,3 g (tab. XXI: 12).
58. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 10,1 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 54,3 g (tab. XXI: 13).
59. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 12,9 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 33,8 g (tab. XXI: 14).
60. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 17,5 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 60,0 g (tab. XXII: 1).
61. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 9,3 cm, š. 2,0 cm, hmotnosť 15,2 g (tab. XXII: 2).
62. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 6,8 cm, š. 2,8 cm, hmotnosť 43,6 g (tab. XXII: 3).
63. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 17,5 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 83,1 g (tab. XXII: 4).
64. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 5,8 cm, š. 1,6 cm, hmotnosť 19,0 g (tab. XXII: 5).
65. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 17,6 cm, š. 2,3 cm, hmotnosť 68,6 g (tab. XXII: 6).
66. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 10,5 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 33,8 g (tab. XXII: 7).
67. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 15,3 cm, š. 1,5 cm, hmotnosť 49,6 g (tab. XXII: 8).
68. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 5,6 cm, š. 1,4 cm, hmotnosť 10,9 g (tab. XXII: 9).
69. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 19,8 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 58,2 g (tab. XXII: 10).
70. Fragment hrivny sekerovitej. Rozmery: dĺ. 5,9 cm, š. 1,6 cm, hmotnosť 13,2 g (tab. XXII: 11).
71. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 14,8 cm, š. 1,5 cm, hmotnosť 28,4 g (tab. XXII: 12).

72. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 10,1 cm, š. 1,6 cm, hmotnosť 25,4 g (tab. XXII: 13).
73. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 11,8 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 36,2 g (tab. XXII: 14).
74. Fragment hrivny sekerovitej s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 11,3 cm, š. 1,8 cm, hmotnosť 38,9 g (tab. XXII: 15).

BOJNÁ (OKR. TOPOĽČANY)

V polovici 90tych rokov minulého storočia sa medzi archeológov začali dostávať v tom čase ešte neoverené informácie, že na strednom Slovensku, konkrétne v okolí Prievidze alebo Topoľčian, dochádza k rozsiahlej exploatacii slovanského hradiska pomocou detektorov kovov. Postupne sa podarilo zistiť relevantné informácie, ktoré viedli k záchrane aspoň časti nálezov a identifikovať exploatovanú lokalitu ako hradisko v Bojnjej, poloha Valy (obr. 3). V tej istej dobe vyvinuli veľké úsilie na záchranu nálezov a zabráneniu ďalšej exploatacie lokality predovšetkým pracovníci AÚ SAV v Nitre, ktorý do akcie zaangažovali zodpovedné inštitúcie. Vďaka tomu sa nielenže podarilo zastaviť exploataciu lokality, ale časť nálezov aj zachrániť a siahnuť do zbierok archeologických a múzejných inštitúcií. AÚ SAV v Nitre dokonca zahájil terénny výskum lokality v rámci rozsiahlo koncipovaného projektu (*Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay 2007*).

V zbierkach SNM-Archeologického múzea sa nachádza veľká kolekcia predmetov z uvedeného hradiska, a to ojedinelo nájsené predmety, medzi ktorými dominuje pozlátené nákončie (*Bača/Turčan 2007, 167-172*), ale aj 4 depoty, dopĺňajúce dosiaľ známe hromadné nálezy z lokality, uložené v zbierkach AÚ SAV Nitra. Keďže v publikáciách AÚ SAV sú depoty v tejto inštitúcii označované arabskými číslicami (dosiaľ ich bolo spolu publikovaných 6; *Pieta/A. Ruttkay 2007, 31-36*), používame pre označenie hromadných nálezov uložených v SNM-Archeologickom múzeu číslovanie latinské (I – IV).

Obr. 3. Bojná. Poloha hradiska Valy.

Depot I

Pred dodaním do múzea okrem očistenia od zeminy nebol na nálezoch realizovaný žiaden zásah (obr. 4). Celková hmotnosť depotu bola 21 805 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM – Archeologického múzea v Bratislave pod evid. č. AP 67 094-294.

Obr. 4. Depot Bojná I po odovzdaní do múzea.

Katalóg

1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,2 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 180,7 g (tab. XXIII: 1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 71 g (tab. XXIII: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 66,4 g (tab. XXIII: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 118,6 g (tab. XXIII: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 153,6 g (tab. XXIII: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 116,9 g (tab. XXIII: 6).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 120 g (tab. XXIII: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,8 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 92 g (tab. XXIV: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 114 g (tab. XXIV: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,6 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 108 g (tab. XXIV: 3).
11. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,9 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 89 g (tab. XXIV: 4).
12. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,0 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 116 g (tab. XXIV: 5).
13. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 2,7 cm, hmotnosť 56 g (tab. XXIV: 6).
14. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 100 g (tab. XXV: 1).
15. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,1 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 105 g (tab. XXV: 2).
16. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 125 g (tab. XXV: 3).
17. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 88 g (tab. XXV: 4).
18. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,2 cm, š. 2,7 cm, hmotnosť 127 g (tab. XXV: 5).
19. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 117 g (tab. XXV: 6).
20. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 4,7 cm, hmotnosť 147 g (tab. XXVI: 1).
21. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,5 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 131 g (tab. XXVI: 2).
22. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 148 g (tab. XXVI: 3).
23. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,2 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 133 g (tab. XXVI: 4).
24. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 75 g (tab. XXVI: 5).
25. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 124 g (tab. XXVI: 6).
26. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 125 g (tab. XXVI: 7).
27. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,0 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 93 g (tab. XXVII: 1).
28. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,7 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 88 g (tab. XXVII: 2).

29. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 35,7 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 124 g (tab. XXVII: 3).
30. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 142 g (tab. XXVII: 4).
31. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 167 g (tab. XXVII: 5).
32. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,2 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 96 g (tab. XXVII: 6).
33. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,8 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 147 g (tab. XXVII: 7).
34. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 34,5 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 100 g (tab. XXVIII: 1).
35. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 110 g (tab. XXVIII: 2).
36. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 70 g (tab. XXVIII: 3).
37. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,1 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 120 g (tab. XXVIII: 4).
38. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 83 g (tab. XXVIII: 5).
39. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,7 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 85 g (tab. XXVIII: 6).
40. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 69 g (tab. XXVIII: 7).
41. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 122 g (tab. XXIX: 1).
42. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,2 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 114 g (tab. XXIX: 2).
43. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,6 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 83 g (tab. XXIX: 3).
44. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 87 g (tab. XXIX: 4).
45. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,2 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 82 g (tab. XXIX: 5).
46. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 34,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 202 g (tab. XXIX: 6).
47. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,3 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 268 g (tab. XXIX: 7).
48. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 69 g (tab. XXX: 1).
49. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,7 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 106 g (tab. XXX: 2).
50. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,1 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 153 g (tab. XXX: 3).
51. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 119 g (tab. XXX: 4).
52. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,7 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 86 g (tab. XXX: 5).
53. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 72 g (tab. XXX: 6).
54. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 95 g (tab. XXX: 7).
55. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 119 g (tab. XXXI: 1).
56. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 76 g (tab. XXXI: 2).
57. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 103 g (tab. XXXI: 3).
58. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 36,7 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 126 g (tab. XXXI: 4).
59. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 108 g (tab. XXXI: 5).
60. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 93 g (tab. XXXI: 6).
61. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 35,7 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 147 g (tab. XXXI: 7).
62. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,0 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 75 g (tab. XXXII: 1).
63. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 60,3 g (tab. XXXII: 2).
64. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 120 g (tab. XXXII: 3).
65. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 76 g (tab. XXXII: 4).
66. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,2 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 93 g (tab. XXXII: 5).
67. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,0 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 88 g (tab. XXXII: 6).
68. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,8 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 169 g (tab. XXXII: 7).
69. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25,8 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 99 g (tab. XXXIII: 1).
70. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 84 g (tab. XXXIII: 2).
71. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 106 g (tab. XXXIII: 3).
72. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,0 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 100 g (tab. XXXIII: 4).
73. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,6 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 98 g (tab. XXXIII: 5).
74. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,4 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 94 g (tab. XXXIII: 6).
75. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 123 g (tab. XXXIII: 7).
76. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,0 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 110 g (tab. XXXIV: 1).
77. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,0 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 91 g (tab. XXXIV: 2).
78. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,9 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 135 g (tab. XXXIV: 3).
79. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 70 g (tab. XXXIV: 4).
80. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 121 g (tab. XXXIV: 5).
81. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 111 g (tab. XXXIV: 6).
82. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 120 g (tab. XXXIV: 7).
83. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 119 g (tab. XXXV: 1).
84. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,7 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 129 g (tab. XXXV: 2).
85. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 103 g (tab. XXXV: 3).

86. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,0 cm, š. 2,8 cm, hmotnosť 79 g (tab. XXXV: 4).
87. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 116 g (tab. XXXV: 5).
88. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,1 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 80 g (tab. XXXV: 6).
89. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,8 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 119 g (tab. XXXV: 7).
90. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 104 g (tab. XXXVI: 1).
91. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 102 g (tab. XXXVI: 2).
92. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,2 cm, š. 4,8 cm, hmotnosť 119 g (tab. XXXVI: 3).
93. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,7 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 119 g (tab. XXXVI: 4).
94. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 127 g (tab. XXXVI: 5).
95. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,5 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 80 g (tab. XXXVI: 6).
96. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,6 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 105 g (tab. XXXVI: 7).
97. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,6 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 118 g (tab. XXXVII: 1).
98. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,6 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 89 g (tab. XXXVII: 2).
99. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 108 g (tab. XXXVII: 3).
100. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 114 g (tab. XXXVII: 4).
101. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 131 g (tab. XXXVII: 5).
102. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,9 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 99 g (tab. XXXVII: 6).
103. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,3 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 94 g (tab. XXXVII: 7).
104. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,5 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 105 g (tab. XXXVIII: 1).
105. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,1 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 85 g (tab. XXXVIII: 2).
106. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,6 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 176 g (tab. XXXVIII: 3).
107. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,9 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 83 g (tab. XXXVIII: 4).
108. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 73 g (tab. XXXVIII: 5).
109. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 93 g (tab. XXXVIII: 6).
110. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,0 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 115 g (tab. XXXVIII: 7).
111. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,9 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 134 g (tab. XXXIX: 1).
112. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 86 g (tab. XXXIX: 2).
113. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 76 g (tab. XXXIX: 3).
114. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,0 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 161 g (tab. XXXIX: 4).
115. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,7 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 90 g (tab. XXXIX: 5).
116. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,9 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 123 g (tab. XXXIX: 6).
117. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 84 g (tab. XXXIX: 7).
118. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 129 g (tab. XL: 1).
119. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,1 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 122 g (tab. XL: 2).
120. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 34,1 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 110 g (tab. XL: 3).
121. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,2 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 141 g (tab. XL: 4).
122. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,9 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 138 g (tab. XL: 5).
123. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 115 g (tab. XL: 6).
124. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25,8 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 73 g (tab. XL: 7).
125. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 116 g (tab. XLI: 1).
126. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,3 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 98 g (tab. XLI: 2).
127. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 89 g (tab. XLI: 3).
128. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 93 g (tab. XLI: 4).
129. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 100 g (tab. XLI: 5).
130. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,0 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 85 g (tab. XLI: 6).
131. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 34,3 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 115 g (tab. XLI: 7).
132. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,3 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 51 g (tab. XLII: 1).
133. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,6 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 80 g (tab. XLII: 2).
134. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 126 g (tab. XLII: 3).
135. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,7 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 102 g (tab. XLII: 4).
136. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 142 g (tab. XLII: 5).
137. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 88 g (tab. XLII: 6).
138. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 85 g (tab. XLII: 7).
139. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 135 g (tab. XLIII: 1).
140. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,0 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 81 g (tab. XLIII: 2).
141. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 71 g (tab. XLIII: 3).
142. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,0 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 101 g (tab. XLIII: 4).

143. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,2 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 96 g (tab. XLIII: 5).
144. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 107 g (tab. XLIII: 6).
145. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 87 g (tab. XLIII: 7).
146. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 128 g (tab. XLIV: 1).
147. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,8 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 86 g (tab. XLIV: 2).
148. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,8 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 81 g (tab. XLIV: 3).
149. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 140 g (tab. XLIV: 4).
150. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,9 cm, š. 5,1 cm, hmotnosť 105 g (tab. XLIV: 5).
151. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,3 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 116 g (tab. XLIV: 6).
152. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 162 g (tab. XLIV: 7).
153. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 98 g (tab. XLV: 1).
154. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,2 cm, š. 3,0 cm, hmotnosť 105 g (tab. XLV: 2).
155. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,7 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 109 g (tab. XLV: 3).
156. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,6 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 109 g (tab. XLV: 4).
157. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 140 g (tab. XLV: 5).
158. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 115 g (tab. XLV: 6).
159. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 149 g (tab. XLV: 7).
160. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 126 g (tab. XLVI: 1).
161. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,7 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 163 g (tab. XLVI: 2).
162. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,7 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 63 g (tab. XLVI: 3).
163. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 94 g (tab. XLVI: 4).
164. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 103 g (tab. XLVI: 5).
165. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 34,6 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 151 g (tab. XLVI: 6).
166. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 109 g (tab. XLVI: 7).
167. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 116 g (tab. XLVII: 1).
168. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 133 g (tab. XLVII: 2).
169. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,5 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 116 g (tab. XLVII: 3).
170. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,0 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 124 g (tab. XLVII: 4).
171. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,0 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 87 g (tab. XLVII: 5).
172. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,1 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 104 g (tab. XLVII: 6).
173. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 80 g (tab. XLVII: 7).
174. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,9 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 103 g (tab. XLVIII: 1).
175. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 60 g (tab. XLVIII: 2).
176. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 128 g (tab. XLVIII: 3).
177. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,8 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 100 g (tab. XLVIII: 4).
178. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 121 g (tab. XLVIII: 5).
179. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 36,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 120 g (tab. XLVIII: 6).
180. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,1 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 156 g (tab. XLVIII: 7).
181. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 128 g (tab. XLIX: 1).
182. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 79 g (tab. XLIX: 2).
183. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,5 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 81 g (tab. XLIX: 3).
184. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,5 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 80 g (tab. XLIX: 4).
185. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 138 g (tab. XLIX: 5).
186. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,3 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 108 g (tab. XLIX: 6).
187. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,3 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 58 g (tab. XLIX: 7).
188. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 69 g (tab. L: 1).
189. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,6 cm, š. 5,2 cm, hmotnosť 155 g (tab. L: 2).
190. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 112 g (tab. L: 3).
191. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 102 g (tab. L: 4).
192. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 35,3 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 149 g (tab. L: 5).
193. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,6 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 85 g (tab. L: 6).
194. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,1 cm, š. 4,7 cm, hmotnosť 95 g (tab. L: 7).
195. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 34,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 106 g (tab. LI: 1).
196. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,9 cm, š. 5,3 cm, hmotnosť 127 g (tab. LI: 2).
197. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,4 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 60 g (tab. LI: 3).
198. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,9 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 106 g (tab. LI: 4).
199. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 156 g (tab. LI: 5).

200. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,4 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 147 g (tab. LI: 6).
201. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,3 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 87 g (tab. LI: 7).

Depot II

Pred dodaním do múzea boli predmety iba očistené od zeminy bez akéhokoľvek iného zásahu. Celková hmotnosť depotu bola 6 521 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 68 114-135 a AP 68 294-310.

Katalóg

1. Radlica jednodielna symetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov, so stredovou hranou na zadnej strane. Rozmery: dĺ. 18,3 cm, max. š. 10,9 cm, hmotnosť 639 g (tab. LIV: 6).
2. Motyka s mierne vejárovito rozšíreným ostrím, s krátkym tylovým krytom a s ostňami po stranách otvoru pre porisko. Rozmery: dĺ. 18,4 cm, š. ostria 6,4 cm, š. ostňov 4,7 cm, hmotnosť 607 g (tab. LIII: 1).
3. Motyka s lalokovite tvarovaným ostrím, s krátkym tylovým krytom a s ostňami po stranách otvoru pre porisko. Rozmery: dĺ. 18,4 cm, š. ostria 8,0 cm, š. ostňov 4,8 cm, hmotnosť 585 g (tab. LIII: 3).
4. Otká s vejárovito rozšíreným, na koncoch obojstranne zahnutým ostrím, so zvislým tuľajkovitým otvorom. Rozmery: dĺ. 10,6 cm, max. šírka 3,6 cm, hrúbka 0,4 cm, hmotnosť 117 g (tab. LIII: 2).
5. Otká s vejárovito rozšíreným ostrím a so zvislým tuľajkovitým otvorom. Rozmery: dĺ. 10,3 cm, max. š. 5,4 cm, hr. 0,4 cm, hmotnosť 149 g (tab. LIII: 4).
6. Lyžicovitý vrták vyrobený z tyčinky štvorcového prierezu, ukončený na jednej strane lyžičkovitým prehnutím, na druhej plocho roztepaný. Rozmery: dĺ. 23,3 cm, hr. pásu 1,4 cm, hmotnosť 175 g (tab. LIII: 5).
7. Klinovitý sekáč obdĺžnikového prierezu s plocho roztepaným ostrím a mierne roztepanou hlavicou. Rozmery: dĺ. 10,1 cm, hr. 1,0 cm, hmotnosť 47 g (tab. LIII: 6).
8. Reťaz zo železného drôtu pozostávajúca z 21 očiek, celková dĺžka po natahnutí 74,6 cm, hr. drôtu 0,2-0,4 cm, hmotnosť 65 g (tab. LIV: 7).
9. Hroty železné so zašpicatými koncami (16 ks), dĺ. 10,5-11,7 cm, hr. drôtu 0,5 cm, hmotnosť 3 ks po 5 g, 12 ks po 6 g, 1 ks 7 g, hmotnosť spolu 94 g (tab. LV: 1-12, 14, 15, 18, 19).
10. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatý. Väčšia časť rukováti ulomená. Rozmery: zachovaná dĺ. 29,2 cm, max. š. 3,2 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 113 g (tab. LIII: 7).
11. Kosákovitý nôž s neodsadenou, na konci zahnutou rukoväťou, s maximálnym zakrivením čepele v tretine dĺžky a ulomeným koncom ostria. Rozmery: zachovaná dĺžka 25,0 cm, max. š. 1,9 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 73 g (tab. LIV: 2).
12. Kosákovitý nôž s mierne odsadenou rukoväťou, s maximálnym zakrivením čepele v strede dĺžky. Rozmery: dĺ. 22,2 cm, max. š. 2,0 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 50 g (tab. LIV: 1).
13. Kosák s odsadenou rukoväťou, s maximálnym zakrivením čepele v strede dĺžky a ulomeným koncom ostria. Rozmery: dĺ. 26,1 cm, max. š. 2,7 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 72 g (tab. LIV: 5).
14. Kosák s odsadenou, na konci zahnutou rukoväťou, s maximálnym zakrivením čepele v tretine dĺžky a ulomeným koncom ostria. Rozmery: dĺ. 25,9 cm, max. š. 2,6 cm, hr. 0,4 cm, hmotnosť 56 g (tab. LIV: 3).
15. Kosák s odsadenou rukoväťou, s maximálnym zakrivením čepele v strede dĺžky. Rozmery: dĺ. 28,3 cm, max. š. 2,1 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 83 g (tab. LIV: 4).
16. Lyžicovitý vrták vyrobený z tyčinky štvorcového prierezu, ukončený na jednej strane lyžičkovitým prehnutím, na druhej plocho roztepaný a zahnutý. Rozmery: dĺ. 38,3 cm, prierez tyče 2,1x1,6 cm, hmotnosť 546 g (tab. LII: 3).
17. Čerieso s masívnou širokou násadou a s odsadenou vystupujúcou čepeľou. Rozmery: dĺ. 41,7 cm, max. š. 5,4 cm, prierez 2,8x2,0 cm, hmotnosť 1369 g (tab. LII: 1).
18. Čerieso s masívnou širokou násadou a s odsadenou vystupujúcou čepeľou. Rozmery: dĺ. 43,5 cm, max. š. 4,8 cm, prierez 3,1x2,2 cm, hmotnosť 1420 g (tab. LII: 2).
19. Rukoväť vedierka oblúkovitého tvaru s hákovitými ukončeniami, vyrobená z drôtu kruhového. Rozmery: dĺ. 14,5 cm, výška 6,8 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 22 g (tab. LV: 16).
20. Rukoväť vedierka oblúkovitá, s gombíkovito zahnutými ukončeniami, vyrobená z drôtu kruhového prierezu na jednej strane s lichobežníkovou plechovou atášou. Rozmery: dĺ. 23,2 cm, v. 10,5 cm, hr. 0,9 cm, atáša 6,2x1,8 cm, hmotnosť 106 g (tab. LV: 13).
21. Obruč z vedierka v priereze ľadvinovitého tvaru. Rozmery: hr. 0,8 cm, š. 0,5 cm, vnútorný \varnothing 22,1 cm, hmotnosť 133 g (tab. LV: 17).

22. Črep z tela nádoby, profilovaný, zdobený zväzkom obvodových vlnoviek a pásov. Rozmery: v 5,2 cm , š. 6,6 cm, hr. 0,6 cm. Farba svetlohnedá (tab.LV: 20).

Depot III

Povrch nálezov bol pred odovzdaním do múzea očistený od zeminy, bez akýchkoľvek iných zásahov. Celková hmotnosť depotu bola 12 902 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 68 147-212.

Katalóg

1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 55,8 g (tab. LVI: 1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,9cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 118,2 g (tab. LVI: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,3 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 74,5 g (tab. LVI: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,6 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 59,8 g (tab. LVI: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,8 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 91,4 g (tab. LVI: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 116 g (tab. LVI: 7).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 100,8 g (tab. LVI: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 98,2 g (tab. LVII: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 82,2 g (tab. LVII: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 71,1 g (tab. LVII: 3).
11. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,6 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 62,2 g (tab. LVII: 4).
12. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,6 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 60,9 g (tab. LVII: 5).
13. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,7 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 75,7 g (tab. LVII: 6).
14. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 98,9 g (tab. LVIII: 1).
15. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 119,6 g (tab. LVIII: 2).
16. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 92,7 g (tab. LVIII: 3).
17. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 7,2 g (tab. LVIII: 4).
18. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 80,5 g (tab. LVIII: 5).
19. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 99,5 g (tab. LVIII: 6).
20. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,1 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 101,4 g (tab. LVIII: 7).
21. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,1 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 99,9 g (tab. LIX: 1).
22. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: 27,4 dĺ. cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 80,3 g (tab. LIX: 2).
23. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,7 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 92 g (tab. LIX: 3).
24. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 89,8 g (tab. LIX: 4).
25. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,7 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 108,6 g (tab. LIX: 5).
26. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 96 g (tab. LIX: 6).
27. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 104 g (tab. LIX: 7).
28. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 78,6 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 96,2 g (tab. LX: 1).
29. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,2 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 95,6 g (tab. LX: 2).
30. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 143,8 g (tab. LX: 3).
31. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,6 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 90,3 g (tab. LX: 4).
32. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,9 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 92,4 g (tab. LX: 5).
33. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,6 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 61,2 g (tab. LX: 6).
34. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 94,1 g (tab. LX: 7).
35. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 100,4 g (tab. LXI: 1).
36. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 66,7 g (tab. LXI: 2).
37. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 96 g (tab. LXI: 3).
38. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 87 g (tab. LXI: 4).
39. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,7 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 98,7 g (tab. LXI: 5).
40. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,6 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 93 g (tab. LXI: 6).
41. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,9 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 80,9 g (tab. LXI: 7).
42. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,8 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 68,3 g (tab. LXII: 1).
43. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3 cm, hmotnosť 77,7 g (tab. LXII: 2).
44. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 76 g (tab. LXII: 3).
45. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,3 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 75,8 g (tab. LXII: 4).
46. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 4 cm, hmotnosť 95,1 g (tab. LXII: 5).
47. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,3 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 69,4 g (tab. LXII: 6).

48. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 86,3 g (tab. LXII: 7).
49. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 91,8 g (tab. LXIII: 1).
50. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,5 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 94,4 g (tab. LXIII: 2).
51. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,7 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 99,6 g (tab. LXIII: 3).
52. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,3 cm, š. 4,2 cm, hmotnosť 81,4 g (tab. LXIII: 4).
53. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 104,6 g (tab. LXIII: 5).
54. Čerieslo s masívnou širokou násadou, s odsadenou vystupujúcou čepeľou. Rozmery: dĺ. 39,9 cm, max. š. 4,8 cm, prierez 2,2x3,4 cm, hmotnosť 1 313 g (tab. LXVI: 3).
55. Čerieslo s masívnou širokou násadou, s odsadenou vystupujúcou čepeľou. Rozmery: dĺ. 37,2 cm, max. š. 4,7 cm, prierez 1,9x4,7 cm, hmotnosť 1 147 g (tab. LXV: 1).
56. Čerieslo s masívnou širokou násadou, s odsadenou vystupujúcou čepeľou. Rozmery: dĺ. 37,1 cm, max. šírka 4,8 cm, prierez 2,3x3,1 cm, hmotnosť 1 409 g (tab. LXV: 2).
57. Radlica dvojdielna symetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov a s prikovanou okrajovou lištou. Rozmery: dĺ. 16,3 cm, max. š. 9,2 cm, hrúbka plechu 0,7 cm, hmotnosť 587 g (tab. LXVI: 2).
58. Radlica dvojdielna asymetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov s prikovanou okrajovou lištou. Rozmery: dĺ. 15,8 cm, max. š. 9,7 cm, hr. plechu 0,8 cm, hmotnosť 492 g (tab. LXVI: 1).
59. Radlica jednodielna asymetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov. Rozmery: dĺ. 14,3 cm, max. š. 8,7 cm, hrúbka plechu 1,1 cm, hmotnosť 362 g (tab. LXIV: 4).
60. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatený. Rozmery: dĺ. 36,8 cm, max. š. 2,9 cm, hr. prútu 0,5 cm, hmotnosť 135 g (tab. LXIV: 3).
61. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatený. Rozmery: dĺ. 37,1 cm, max. š. 2,4 cm, hr. prútu 0,5 cm, hmotnosť 118 g (tab. LXIV: 2).
62. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením a rozšírením čepele v v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatený. Časť rukoväti ulomená. Rozmery: dĺ. 31,9 cm, max. š. 3,1 cm, hr. prútu 0,5 cm, hmotnosť 144 g (tab. LXIV: 1).
63. Motyka s vejárovito rozšíreným ostrím, s krátkym plochým štvorcovým tylom a s trojuholníkovými ostňami po stranách otvoru pre porisko. Rozmery: dĺ. 21,8 cm, š. ostria 7,7 cm, vzdial. ostňov 5,5 cm, hmotnosť 707 g (tab. LXV: 4).
64. Motyka s vejárovito rozšíreným ostrím, s krátkym plochým štvorcovým tylom a s trojuholníkovými ostňami po stranách otvoru pre porisko. Rozmery: dĺ. 17,9 cm, š. ostria 7,7 cm, vzdial. ostňov 4,8 cm, hmotnosť 600 g (tab. LXV: 3).
65. Poriez s rovnobežnými trňmi so zahnutým ukončením a so zaoblenou čepeľou. Rozmery: dĺ. 19,7 cm, š. 11,8 cm, max. hr. 0,8 cm, hmotnosť 151 g (tab. LXIII: 6).
66. Poriez s rovnobežnými trňmi so zahnutým ukončením a so zaoblenou deformovanou čepeľou. Rozmery: dĺ. 18,5 cm, š. 9,0 cm, max. hr. 0,5 cm, hmotnosť 117 g (tab. LXIV: 5).

Depot IV

Nálezky boli pred dodaním do múzea očistené od zeminy, bez akýchkoľvek iných zásahov. Celková hmotnosť depotu bola 2 511 g. Nálezky sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 67 357-370.

Katalóg

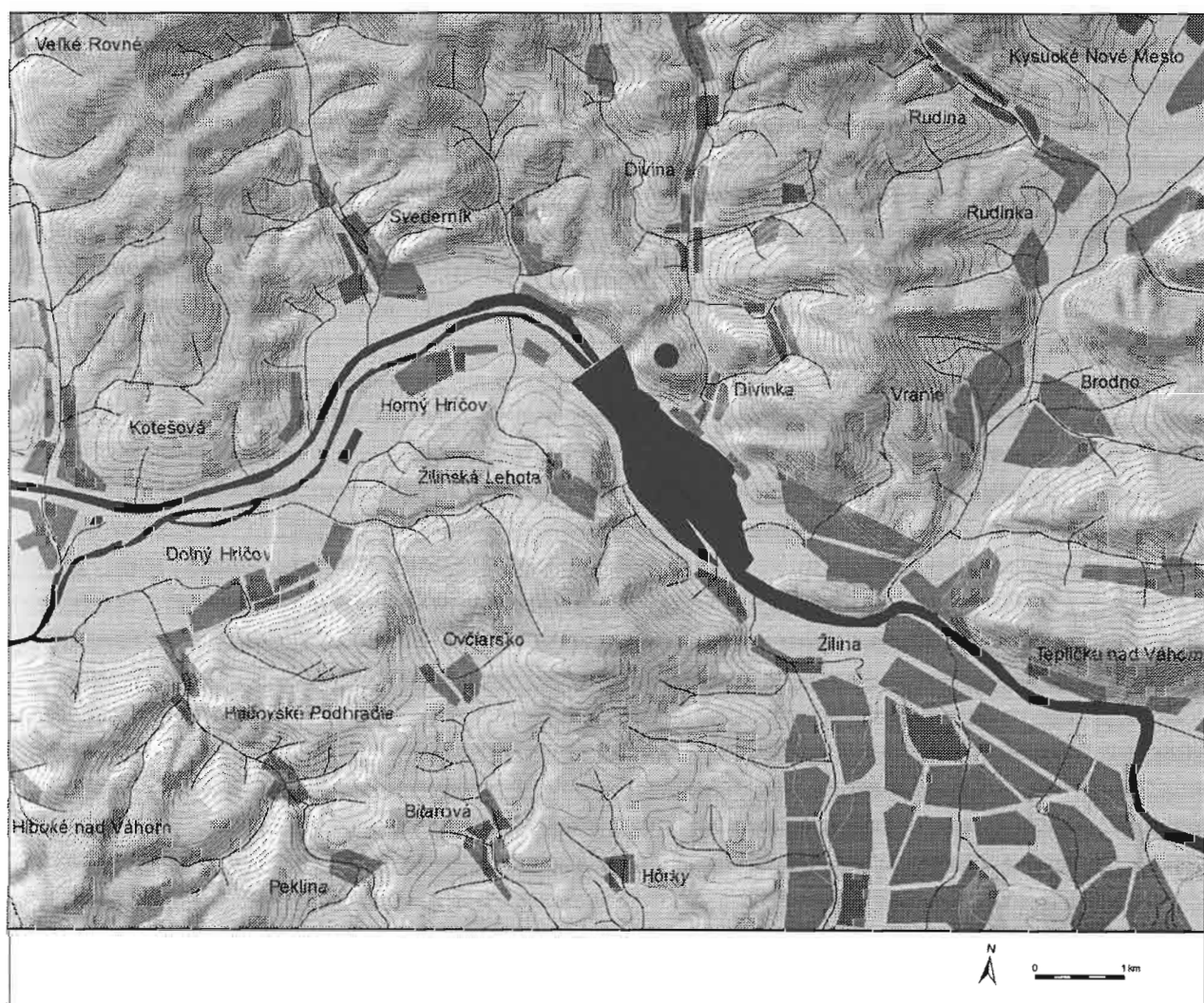
1. Radlica symetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov. Rozmery: dĺ. 20,0 cm, max. š. 10,6 cm, hmotnosť 541 g (tab. LXVIII: 1).
2. Radlica dvojdielna asymetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov a s prikovanou okrajovou lištou. Rozmery: dĺ. 16,2 cm, max. š. 10,3 cm, hmotnosť 603 g (tab. LXVIII: 4).
3. Radlica dvojdielna symetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov a s prikovanou okrajovou lištou. Rozmery: dĺ. 15,3 cm, max. š. 8,9 cm, hmotnosť 444 g (tab. LXVIII: 2).
4. Kosa s mierne zaobleným listom s krátkou rukoväťou, pri päte oblúkovito lomenou. Koniec rukoväti zahnutý. Rozmery: zachovaná dĺ. 27,7 cm, max. š. 3,5 cm, hr. plátu 0,6 cm, hmotnosť 188 g (tab. LXVII: 10).
5. Fragment kosáka s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky. Rozmery: dĺ. 17,6 cm, š. 2,6 cm, hr. plátu 0,4 cm, hmotnosť 34 g (tab. LXVII: 4).
6. Fragment kosáka s neodsadenou rukoväťou. Rozmery: dĺ. 19,6 cm, š. 2,1 cm, hr. plátu 0,5 cm, hmotnosť 54 g (tab. LXVII: 3).

7. Fragment čepele kosáka s priečne roztepaným hrotom. Rozmery: dĺ. 18,8 cm, š. 1,9 cm, hr. plátu 0,3 cm, hmotnosť 38 g (tab. LXVII: 2).
8. Zákolesník obdĺžnikového prierezu s odsadeným rozšíreným ukončením lichobežníkového tvaru. Rozmery: dĺ. 16,5 cm, š. 3,2 cm, hr. plátu 1,2 cm, hmotnosť 207 g (tab. LXVIII: 3).
9. Rukoväť vedra obojstranne ukončená hákovitým zahnutím, vykovaná z tyčinky obdĺžnikového prierezu, deformovaná. Rozmery: dĺ. 19,6 cm, hr. tyčinky 1,0x0,7 cm, hmotnosť 137 g (tab. LXVII: 1).
10. Rukoväť vedra oblúkovitého tvaru vyrobená z tyčinky kruhového prierezu, obojstranne ukončená očkami s atašami zhotovenými zo stočeného drôtu, ktorých konce sú stočené do očiek. Rozmery: dĺ. 25,3 cm, hr. tyčinky 0,7x0,8 cm, hmotnosť 135 g (tab. LXVII: 5).
11. Krúžok kruhového prierezu s prevlečeným zahnutým trňom. Rozmery: dĺ. 6,9 cm pred rozvinutím, \varnothing krúžku 4,7 cm, hr. 0,7 cm, hmotnosť 47 g (tab. LXVII: 8).
12. Rozdeľovač remeňov kruhového prierezu s tromi záchytnými zdvojenými prúžkami trojuholníkovitého tvaru spojenými nitmi. Rozmery: dĺ. 9,7 cm, \varnothing 3,9 cm, dĺ. najzachovalejšieho privesku 3,9 cm, hmotnosť 37 g (tab. LXVII: 7).
13. Prevliečkové kovanie s oválnym pútkom s tenkým krčkom, ukončené lichobežníkovou záchytnou doštičkou s tromi plastickými pseudonitmi. Rozmery: dĺ. 7,7 cm, š. 3,1 cm, hr. 0,6 cm, hmotnosť 30 g (tab. LXVII: 9).
14. Fragment ostrohy ukončenej lopatkovitou platničkou s priečnym žliabkom, v ktorom sú zapustené tri nity. Rozmery: zach. dĺ. 10,1 cm, š. platničky 1,5 cm, hmotnosť 16 g (tab. LXVII: 6).

DIVINKA (OKR. ŽILINA)

V súvislosti so záchranou nálezov z hradiská Bojná sa spolupracovníkovi SNM-Archeologického múzea podarilo časť artefaktov, predovšetkým depoty získať do múzejných zbierok, ako je uvedené vyššie. Medzi získanými položkami bol aj depot, ktorý sme pre nedostatok informácií označili ako Bojná V (Turčan 2007, 159-166). Pri ďalšej komunikácii a viacnásobnom overovaní nálezov bol však tento depot lokalizovaný do Divinky v okrese Žilina.

Podľa informácií nálezcov pochádza depot z hradiska Veľký vrch, ležiaceho severozápadne od intravilánu obce (obr. 5). Či sa však našiel vo vnútri valov, alebo v ich tesnej blízkosti, sa zistiť nepodarilo. Vznik hradiska je datovaný k polovici 9. stor., pričom svoju funkciu plnilo do začiatku storočia nasledujúceho (Petrovský-Šichman 1960, 135; Moravčík 1978, 58, 59; Hanuliak 1992, 187). Podľa niektorých bádateľov malo prebrať funkciu opevne-

Obr. 5. Divinka. Poloha hradiska v polohe Veľký vrch.

ného sídliska Ostrá skala na Orave (Hulínek/Čajka 2004, 94; Hulínek 2008, 203) a slúžilo ako centrum Žilinskej kotliny (Moravčík 1980, 19).

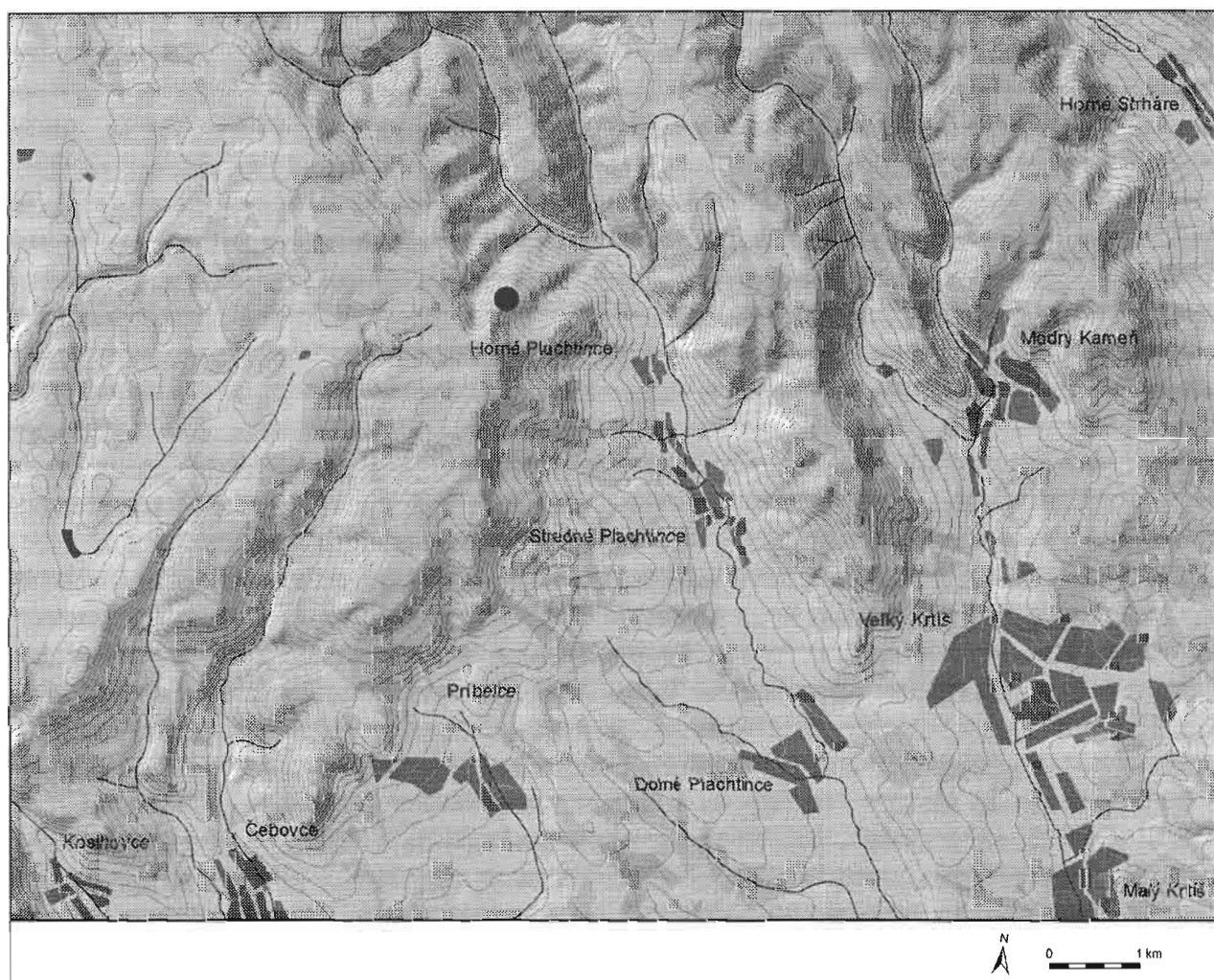
Nálezy boli pred dodaním do múzea očistené od zeminy bez akýchkoľvek ďalších zásahov. Celková hmotnosť depotu bola 898 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 68 136-146.

Katalóg

1. Kosa so s rovným krátkym listom s oblúkovitým prechodom do rukováti. Rozmery: dĺ. 31,5 cm, max. š. 3,3 cm, hr. 0,7 cm, hmotnosť 224 g (tab. LXIX: 10).
2. Kosák s odsadenou rukováťou s maximálnym zakrivením čepele v v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatený. Rozmery: dĺ. 33,1 cm, max. š. 1,9 cm, hr. prútu 0,4 cm, hmotnosť 65 g (tab. LXIX: 7).
3. Kosák s odsadenou rukováťou s maximálnym zakrivením čepele v v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatený. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, max. š. 2,0cm, hr. prútu 0,5 cm, hmotnosť 74 g (tab. LXIX: 8).
4. Zlomok ostria kosáka. Rozmery: dĺ. 12,8 cm, max. š. 1,9 cm, hr. prútu 0,2 cm, hmotnosť 11 g (Tab. LXIX: 5).
5. Zlomok kosáka. Rozmery: dĺ. 17,2 cm, max. š. 2,6 cm, hr. prútu 0,5 cm, hmotnosť 56 g (tab. LXIX: 9).
6. Poriez s jedným zachovaným trňom so zahnutým ukončením a mierne zaoblenou čepeľou. Rozmery: dĺ. 13,2 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 92 g (tab. LXIX: 3).
7. Klinovitý sekáč obdĺžnikového prierezu s plocho roztepaným ostrím a roztepanou hlavicou. Rozmery: dĺ. 19,7 cm, prierez 1,6x1,2 cm, ostrie po dlhšej strane, hlavica 2,5 x 2,3 cm, hmotnosť 239 g (tab. LXIX: 1).
8. Dlátkovitý nástroj trojuholníkovitého pretiahnutého tvaru s vejárovito rozšíreným ostrím a zahnutým koncom trňa. Rozmery: dĺ. 13,6 cm, š. vejár. ostria 4,3 cm, max. hr. 0,6 cm, hmotnosť 67 g (tab. LXIX: 2).
9. Botka tuľajkovitá s plocho roztepaným koncom. Rozmery: dĺ. 7,8 cm, max. šírka tuľajky 2,8 cm, otvor tuľajky 2,7 x 1,6 cm, š. ostria 2,0 cm, hmotnosť 51 g (tab. LXIX: 6).
10. Kovanie drôtené deformované, s obdĺžnikovým prierezom. Rozmery: dĺ. 9,4 cm, prierez 0,5 x 0,4 cm, hmotnosť 19 g (tab. LXIX: 4).

HORNÉ PLACHTINCE (OKR. VEĽKÝ KRTÍŠ)

Predmety boli odovzdané do zbierok SNM-Archeologického múzea nálezcami – skupinou geológov, ktorí sa v priestore pohybovali v rámci svojich terénnych aktivít. Lokalita sa nachádza severozápadne od Horných Plachtiniec, na východnom svahu vrchu Šiance (obr. 6). Podľa informácie nálezcov boli predmety zistené v hĺ. 15-20 cm, roztrúsené na pomerne veľkej ploche cca 5 x 3 m (rekonštruované podľa nákresu nálezcov, urobeného priamo na lokalite). Podľa ich skúseností mohlo byť toto miesto nejakým spôsobom narušené a zemina s nálezmi rozmetaná po okolí (nálezcom pripomínala situácia stav po staršom výbuchu bomby). Z týchto informácií o nálezových okolnostiach teda vyplýva, že predmety neboli objavené v úplne pôvodnej pozícii.

Obr. 6. Horné Plachtince. Miesto nálezu vyznačené krúžkom.

Z katastru Horných Plachtiniec dosiaľ nepoznáme doklady včasnostredovekého osídlenia. Z fortifikácie ležiacej v polohe Pohanský vrch sú známe len nálezy z doby bronzovej (Oždáni/Nevizánsky/Hunka 2003, 103-105). Najbližšie stopy po včasnostredovekom osídlení pochádzajú z obce Stredné Plachtince (Zábojník 1992, 156), ležiacej cca 1,5 km juhovýchodným smerom.

Súbor bol pred dodaním do múzea na hrubo očistený od zeminy bez ďalších zásahov. Celková hmotnosť depotu bola 3193,7 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 73 210 – 250.

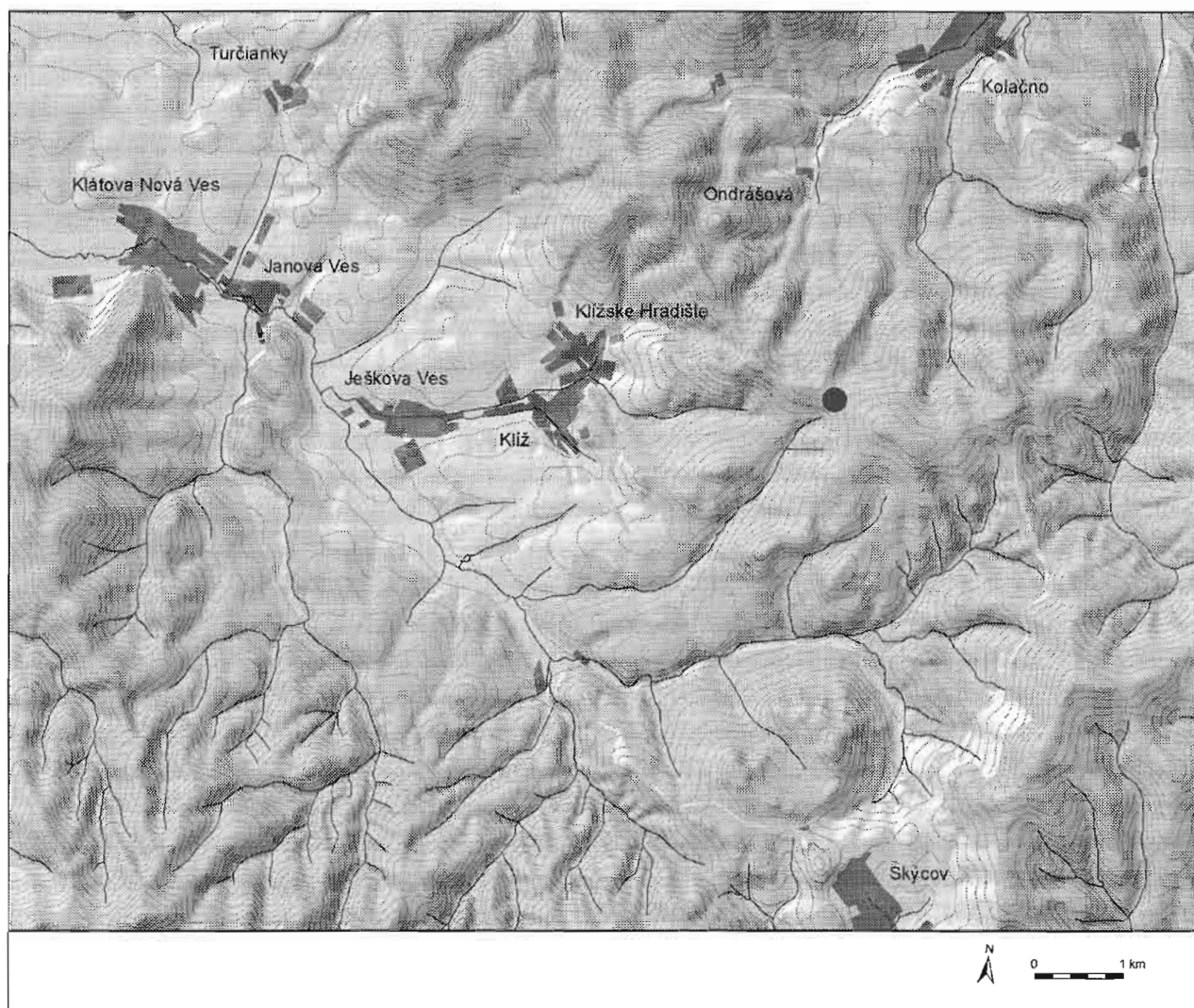
Katalóg

1. Sekera pozdĺžna, úzkeho tvaru s mierne rozšíreným ostrím, trojuholníkovými ostňami pri otvore pre násadu a s oválne tvarovaným tylom. Rozmery: dĺ. 25,8 cm, š. ostria 5,2 cm, š. ostňov 5,5 cm, svetlosť otvoru 2,3 x 2,2 cm, tylo 4,9 x 2,6 cm, hmotnosť 995,1 g (tab. LXX: 1).
2. Sekera pozdĺžna, úzkeho tvaru s mierne rozšíreným ostrím, trojuholníkovými ostňami pri otvore pre násadu a s oválne tvarovaným tylom. Rozmery: dĺ. 27,5 cm, š. ostria 7,0 cm, š. ostňov 5,3 cm, svetlosť otvoru 2,2 x 2,0 cm, tylo 4,9 x 2,6 cm, hmotnosť 1103,34 g (tab. LXX: 2).
3. Sekera so širokým ostrím tvaru kruhového výseku, spojená zúženým krčkom s otvorom pre násadu, ohraničeným obojstranne trojuholníkovými ostňami a s oválne tvarovaným, pretiahnutým a mierne rozšíreným tylom. Rozmery: dĺ. 13,2 cm, š. ostria 8,7 cm, š. ostňov 3,25 cm, svetlosť otvoru 2,5 x 2,1 cm, tylo 1,7 x 1,7 cm, hmotnosť 231,9 g (tab. LXX: 4).
4. Hrot ošteru, s úzkym hrotom kosoštvorcového prierezu s dlhou tuľajkou kruhovitého prierezu. Rozmery: dĺ. 28,5 cm, dĺ. hrotu 11,9 cm, max. š. hrotu 1,4 cm, š. tuľajky 2,3 cm, hmotnosť 132,07 g (tab. LXX: 3).
5. Klinovitý sekáč s plocho roztepaným ostrím a s roztepanou hlaviceou. Rozmery: dĺ. 17,2 cm, prierez tela 1,2 x 1,2 cm, ø hlavice 1,7 x 1,9 cm, hmotnosť 144,33 g (tab. LXX: 5).
6. Kosák s oblúkovitou čepeľou, zahrotený trň odsadený v tupom uhle, hmotnosť 96,41 g (tab. LXX: 6).
7. Fragment preloženého a skutého železného pásu. Rozmery: 6,0 x 2,0 x 1,3 cm, hr. pásu 0,6 cm, hmotnosť 80,75 g (tab. LXX: 7).
8. Fragment hákovitého kovania. Rozmery: dĺ. 13,2 cm, š. 3,6 cm, prierez 1,3 x 1,3 cm, hmotnosť 148,54 g (tab. LXX: 8).
9. Ataša z vedierka kruhového prierezu, ukončená v tvare lastovičieho chvosta. Rozmery: v. 9,3 cm, rozpon ramien 9,5 cm, š. očka 2,8 cm, max. hr. tyčinky 1,0 x 0,3 cm, hmotnosť 31,73 g (tab. LXX: 9).
10. Hrot šípu železný, listovitého tvaru s tuľajkou. Rozmery: v. 10,4 cm, max. š. hrotu 1,6 cm, ø tuľajky 0,95 cm 12,11 g (tab. LXX: 10).
11. Lamela. Rozmery: 6,7 x 3,9 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 9,45 g. (tab. LXXI: 1).
12. Lamela. Rozmery: 6,8 x 3,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 11,93 g (tab. LXXI: 2).
13. Lamela. Rozmery: 7,0 x 3,25 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 10,67 g (tab. LXXI: 3).
14. Lamela. Rozmery: 6,4 x 3,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 8,15 g (tab. LXXI: 4).
15. Lamela. Rozmery: 6,7 x 3,7 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 6,65 g (tab. LXXI: 5).
16. Lamela. Rozmery: 5,9 x 3,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 5,80 g (tab. LXXI: 6).
17. Lamela železná. Rozmery: 6,3 x 3,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 6,71 g (tab. LXXI: 7).
18. Lamela železná. Rozmery: 5,55 x 4,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 7,02 g (tab. LXXI: 8).
19. Fragment lamely. Rozmery: 2,0 x 1,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,59 g (tab. LXXI: 9).
20. Fragment lamely. Rozmery: 1,55 x 1,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,60 g (tab. LXXI: 10).
21. Fragment lamely. Rozmery: 1,3 x 0,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,20 g (tab. LXXI: 11).
22. Fragment lamely. Rozmery: 1,7 x 1,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,31 g (tab. LXXI: 12).
23. Fragment lamely. Rozmery: 1,8 x 1,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,45 g (tab. LXXI: 13).
24. Fragment lamely. Rozmery: 2,1 x 2,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,62 g (tab. LXXI: 14).
25. Lamela. Rozmery: 4,9 x 2,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 4,77 g (tab. LXXI: 15).
26. Lamela. Rozmery: 5,0 x 3,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 5,42 g (tab. LXXI: 16).
27. Lamela. Rozmery: 6,7 x 3,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 8,51 g (tab. LXXI: 17).
28. Lamela. Rozmery: 5,25 x 3,5 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 4,58 g (tab. LXXI: 18).
29. Lamela. Rozmery: 5,4 x 2,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 4,60 g (tab. LXXII: 1).
30. Lamela. Rozmery: 5,9 x 3,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,48 g (tab. LXXII: 2).
31. Lamela. Rozmery: 6,9 x 2,9 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 4,84 g (tab. LXXII: 3).
32. Lamela. Rozmery: 5,4 x 3,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,87 g (tab. LXXII: 4).
33. Lamela. Rozmery: 5,8 x 2,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 2,81 g (tab. LXXII: 5).
34. Lamela. Rozmery: 6,8 x 3,2 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 5,85 g (tab. LXXII: 6).
35. Lamela. Rozmery: 6,1 x 3,9 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,02 g (tab. LXXII: 7).
36. Fragment lamely. Rozmery: 3,9 x 2,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 2,02 g (tab. LXXII: 8).
37. Lamela. Rozmery: 5,8 x 3,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,13 g (tab. LXXII: 9).
38. Fragment lamely. Rozmery: 2,8 x 2,5 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,13 g (tab. LXXII: 10).
39. Fragment lamely. Rozmery: 4,5 x 2,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 4,24 g (tab. LXXII: 11).
40. Fragment lamely. Rozmery: 5,0 x 2,3 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 2,21 g (tab. LXXII: 12).
41. Fragment lamely. Rozmery: 3,7 x 3,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,16 g (tab. LXXII: 13).
42. Fragment lamely. Rozmery: 3,6 x 2,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,86 g (tab. LXXII: 14).
43. Fragment lamely. Rozmery: 3,3 x 2,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,84 g (tab. LXXII: 15).

44. Fragment lamely. Rozmery: 4,5 x 3,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,81 g (tab. LXXII: 16).
45. Lamela. Rozmery: 4,2 x 2,2 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,94 g (tab. LXXIII: 1).
46. Lamela. Rozmery: 6,4 x 3,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 5,34 g (tab. LXXIII: 2).
47. Lamela. Rozmery: 8,9 x 2,3 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 10,85 g (tab. LXXIII: 3).
48. Lamela. Rozmery: 8,7 x 1,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 9,60 g (tab. LXXIII: 4).
49. Lamela. Rozmery: 8,7 x 2,2 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 9,97 g (tab. LXXIII: 5).
50. Fragment lamely. Rozmery: 1,8 x 1,7 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,84 g (tab. LXXIII: 7).
51. Fragment lamely. Rozmery: 3,4 x 2,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,94 g (tab. LXXIII: 8).
52. Fragment lamely. Rozmery: 1,0 x 1,5 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,24 g (tab. LXXIII: 9).
53. Fragment lamely. Rozmery: 1,7 x 1,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,43 g (tab. LXXIII: 10).
54. Fragment lamely. Rozmery: 1,1x 1,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,24 g (tab. LXXIII: 11).
55. Fragment lamely. Rozmery: 1,1x 1,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,18 g (tab. LXXIII: 12).
56. Fragment lamely. Rozmery: 1,9 x 1,0 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,56 g (tab. LXXIII: 13).
57. Fragment lamely. Rozmery: 2,1 x 1,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,50 g (tab. LXXIII: 14).
58. Fragment lamely. Rozmery: 2,7 x 1,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,93 g (tab. LXXIII: 15).
59. Fragment lamely. Rozmery: 2,0 x 1,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,88 g (tab. LXXIII: 16).
60. Fragment lamely. Rozmery: 3,0 x 1,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,82 g (tab. LXXIII: 17).
61. Fragment lamely. Rozmery: 4,5 x 2,9 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 3,20 g (tab. LXXIII: 18).
62. Fragment lamely. Rozmery: 1,5 x 1,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,33 g (tab. LXXIII: 19).
63. Fragment lamely. Rozmery: 2,0 x 1,5 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,98 g (tab. LXXIII: 20).
64. Fragment lamely. Rozmery: 2,0 x 1,3 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,70 g (tab. LXXIII: 21).
65. Fragment lamely. Rozmery: 2,5 x 1,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,49 g (tab. LXXIII: 22).
66. Fragment lamely. Rozmery: 2,1 x 1,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,54 g (tab. LXXIII: 23).
67. Fragment lamely. Rozmery: 2,6 x 2,3 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,70 g (tab. LXXIII: 24).
68. Fragment lamely. Rozmery: 1,8 x 1,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,50 g (tab. LXXIII: 25).
69. Fragment lamely. Rozmery: 2,1 x 1,7 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,57 g (tab. LXXIII: 26).
70. Fragment lamely. Rozmery: 2,2 x 1,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,95 g (tab. LXXIII: 27).
71. Fragment lamely. Rozmery: 2,2 x 1,4 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,58 g (tab. LXXIII: 28).
72. Fragment lamely. Rozmery: 3,0 x 2,2 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,38 g (tab. LXXIII: 29).
73. Fragment lamely. Rozmery: 3,0 x 2,5 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 2,10 g (tab. LXXIII: 30).
74. Fragment lamely. Rozmery: 1,2 x 0,9 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,12 g (tab. LXXIII: 31).
75. Fragment lamely. Rozmery: 1,6 x 1,1 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,34 g (tab. LXXIII: 32).
76. Fragment lamely. Rozmery: 1,9 x 1,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,58 g (tab. LXXIII: 33).
77. Fragment lamely. Rozmery: 2,1 x 1,2 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,67 g (tab. LXXIII: 34).
78. Fragment lamely. Rozmery: 3,2 x 2,8 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 2,93 g (tab. LXXIII: 35).
79. Fragment lamely. Rozmery: 1,2 x 1,25 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,28 g (tab. LXXIII: 36).
80. Fragment lamely. Rozmery: 3,2 x 1,2 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,40 g (tab. LXXIII: 37).
81. Fragment lamely. Rozmery: 2,7 x 1,7 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,38 g (tab. LXXIII: 38).
82. Fragment lamely. Rozmery: 2,3 x 1,6 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 1,06 g (tab. LXXIII: 39).
83. Fragment lamely. Rozmery: 2,1 x 0,9 cm, hr. 0,1 cm, hmotnosť 0,55 g (tab. LXXIII: 40).
84. Fragment skutého železa. Rozmery: 2,4 x 1,4 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 4,53 g (tab. LXXIII: 6).

VEĽKÝ KLÍŽ (OKR. PARTIZÁNSKE)

Spolupracovník SNM-Archeologického múzea získal poznatok o existencii hromadného nálezu železných predmetov, ktorý bol nerozpoznaný v súkromných rukách. Našťastie sa uvedenému spolupracovníkovi podarilo depot získať a tým zachrániť. Na základe informácií, ktoré boli podľa možnosti preverované, nález pochádza z tesnej blízkosti studničky vyvierajúcej pod kopcom Michalov vrch. Kopec patriaci do Trábečského pohoria je od obce Veľký Klíž vzdialený vzdušnou čiarou cca 4 km severovýchodným smerom (obr. 7).

Obr. 7. Veľký Klíž. Poloha Michalov vrch označená krúžkom.

Horná plošina Michalovho vrchu je chránená valovým opevnením. Výskumom A. Ruttkaya sa zistilo, že najstarší horizont osídlenia tu možno datovať až do 11.-12. stor. (Ruttkay A. 1975a, 96; Ruttkay A. 1978, 236) a s deponovaním nálezů teda nemá súvis. Z katastru obce i blízkeho okolia dosiaľ nepoznáme doklady včasnostredovekého osídlenia. Je preto možné, že uloženie nálezů súviselo s priebehom obchodnej cesty alebo s únikovou trasou obyvateľstva, sídliaceho v niektorom z okolitých regiónů.

Celková hmotnosť depotu pred reštaurovaním bola 12 774 g. Nálezů sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 67 295-356.

Katalóg

1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 3,45cm, hmotnosť 100,3 g (tab. LXXIV: 1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 20,8 cm, š. 2,7 cm, hmotnosť 76,5 g (tab. LXXIV: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 172,7 g (tab. LXXIV: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,65 cm, hmotnosť 115 g (tab. LXXIV: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 2,75 cm, hmotnosť 86,2 g (tab. LXXIV: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 93,5 g (tab. LXXIV: 6).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 61,5 g (tab. LXXIV: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,3 cm, š. 4,4 cm, hmotnosť 83 g (tab. LXXV: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 4,8 cm, hmotnosť 108 g (tab. LXXV: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25,2 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 100 g (tab. LXXV: 3).
11. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,5 cm, š. 2,65 cm, hmotnosť 59,5 g (tab. LXXV: 4).
12. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,3 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 92,5 g (tab. LXXV: 5).
13. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,7 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 85,7 g (tab. LXXV: 6).
14. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 115,7 g (tab. LXXV: 7).
15. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 88,5 g (tab. LXXVI: 1).
16. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 4,5 cm, hmotnosť 85,2 g (tab. LXXVI: 2).
17. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,9 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 157,5 g (tab. LXXVI: 3).
18. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 105 g (tab. LXXVI: 4).
19. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,9 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 124,5 g (tab. LXXVI: 5).
20. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,2 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 140,5 g (tab. LXXVI: 6).
21. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,5 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 133 g (tab. LXXVII: 1).
22. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 32,2 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 145,5 g (tab. LXXVII: 2).
23. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 90,2 g (tab. LXXVII: 3).
24. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,7 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 113,2 g (tab. LXXVII: 4).
25. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,2 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 146,5 g (tab. LXXVII: 5).
26. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 53,4 g (tab. LXXVII: 6).
27. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 104,2 g (tab. LXXVIII: 1).
28. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,25 cm, hmotnosť 160,2 g (tab. LXXVIII: 2).
29. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 101,5 g (tab. LXXVIII: 3).
30. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,9 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 145,2 g (tab. LXXVIII: 4).
31. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 117,5 g (tab. LXXVIII: 5).
32. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,6 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 124 g (tab. LXXVIII: 6).
33. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25,7 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 89,5 g (tab. LXXIX: 1).
34. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,2 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 79,5 g (tab. LXXIX: 2).
35. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 25,4 cm, š. 2,65 cm, hmotnosť 75,5 g (tab. LXXIX: 3).
36. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 22,9 cm, š. 2,5 cm, hmotnosť 75 g (tab. LXXIX: 4).
37. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,0 cm, š. 4,0 cm, hmotnosť 118,2 g (tab. LXXIX: 5).
38. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,0 cm, š. 3,45 cm, hmotnosť 84 g (tab. LXXIX: 6).
39. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,5 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 122,7 g (tab. LXXIX: 7).
40. Hrivna sekerovitá s roztepaným koncom stočeným do očka. Rozmery: dĺ. 29,2 cm, š. 4,6 cm, hmotnosť 151 g (tab. LXXX: 1).
41. Hrivna sekerovitá s roztepaným koncom stočeným do očka. Rozmery: dĺ. 27,2 cm, š. 4,8 cm, hmotnosť 195 g (tab. LXXX: 2).
42. Čerieslo s masívnou širokou násadou s dopredu vystupujúcim oblúkovito odsadeným ostrím. Rozmery: dĺ. 45,1 cm, š. 4,9 cm, hmotnosť 1690 g (tab. LXXXI: 1).
43. Čerieslo s masívnou širokou násadou s dopredu vystupujúcim oblúkovito odsadeným ostrím. Rozmery: dĺ. 41,1 cm, š. 5,3 cm, hmotnosť 1700 g (tab. LXXXI: 2).
44. Čerieslo s masívnou širokou násadou s dopredu vstupujúcim, oblúkovito odsadeným ostrím. Rozmery: dĺ. 45,3 cm, š. 5,4 cm, hmotnosť 1715 g (tab. LXXXI: 3).
45. Fragment hrivny. Rozmery: dĺ. 10,1cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 21,9 g (tab. LXXXII: 17).
46. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot chýba. Rozmery: dĺ. 16,1 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 87 g (tab. LXXXII: 14).
47. Kladiovo pozdĺžne s rovnými, mierne zúženými koncami, v profile mierne ohnuté, s obdĺžnikovým otvorom v strede. Rozmery: dĺ. 16,1 cm, š. 2,65 cm, hmotnosť 288 g (tab. LXXXII: 18).

48. Sekera úzkeho tvaru s trojuholníkovými ostňami pri oválnom otvore pre násadu s krátkym, rovným mierne roztepaným štvorcovým tylom. Rozmery: dĺ. 20,2 cm, š. ostňov 6,2 cm, hmotnosť 898 g (tab. LXXXII: 15).
49. Čerieslo s masívnou širokou násadou s dopredu vystupujúcim odsadeným ostrím. Rozmery: dĺ. 42,2 cm, š. 5,3 cm, hmotnosť 1760 g (tab. LXXXII: 16).
50. Závesné kovanie vedierka trojuholníkového tvaru zakončené háčikom. Rozmery: dĺ. 6,5 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 12 g (tab. LXXXII: 13).
51. Obruče vedierka (tab. LXXXII: 1 – 12).
- a/ časť obruče z vedierka, dĺ. 10,3 cm, š. 0,75 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 24 cm, hmotnosť 9 g.
- b/ časť obruče z vedierka, dĺ. 14,2 cm, š. 1,02 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 24 cm, hmotnosť 17 g.
- c/ časť obruče z vedierka, dĺ. 6,1 cm, š. 0,7 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 20 cm, hmotnosť 4 g.
- d/ časť obruče z vedierka, dĺ. 14,1 cm, š. 0,7 cm, hr. 0,5 cm, \emptyset 20 cm, hmotnosť 9 g.
- e/ časť obruče z vedierka, dĺ. 16,3 cm, š. 1,02 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 28 cm, hmotnosť 19 g.
- f/ časť obruče z vedierka, dĺ. 10,1 cm, š. 0,95 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 20 cm, hmotnosť 13 g.
- g/ časť obruče z vedierka, dĺ. 10,3 cm, š. 0,6 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 20 cm, hmotnosť 7 g.
- h/ časť obruče z vedierka, dĺ. 10,2 cm, š. 1,1 cm, hr. 0,35 cm, \emptyset 28 cm, hmotnosť 11 g.
- i/ časť obruče z vedierka, dĺ. 12,5 cm, š. 0,6 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 17 cm, hmotnosť 11 g.
- j/ časť obruče z vedierka, dĺ. 6,1 cm, š. 0,7 cm, hr. 0,4 cm, \emptyset 24 cm, hmotnosť 5 g.
- k/ časť obruče z vedierka, dĺ. 6,2 cm, š. 0,65 cm, hr. 0,3 cm, \emptyset 16 cm, hmotnosť 5 g.
- l/ časť obruče z vedierka, dĺ. 5,4 cm, š. 0,7 cm, hr. 0,3 cm, \emptyset 24 cm, hmotnosť 5 g.

VRBOVÉ (OKR. PIEŠŤANY)

Starožitník z Vrbového informoval pracovníkov SNM-Archeologického múzea, že v súkromných rukách sa údajne nachádza súbor železných predmetov, vykopaných v polovici 80tych rokov 20. storočia pri zemných prácach v jeho vlastnej záhrade v polohe Malá pec (obr. 8). Nálezca predmety uložil do vedra a už sa o ne nezaujímal. Vďaka spomínanému starožitníkovi sa podarilo predmety zachrániť, avšak podľa sprostredkovaných slov nálezcu nie všetky artefakty boli zo zeme vybraté, niektoré menšie boli zničené, resp. zahodené. Do múzea boli dodané v dvoch skupinách. Bohužiaľ, v súčasnosti nie je na miesto objavu, ktoré je stále súkromnou záhradou, prístup.

Poloha Malá pec je situovaná cca 3 km severozápadne od Vrbového. Dominantou celého priestoru bolo vo

Obr. 8. Vrbové. Poloha Veľká pec označená krúžkom.

včasnóm stredoveku hradisko v Prašniku (Novák 2011). Pokiaľ k uloženiu depotu nedošlo v súvislosti s obchodnými aktivitami alebo transportom majetku v dobe ohrozenia, môže jeho uloženie súvisieť práve so spomenutým hradiskom. Najbližšie nálezy zberového charakteru, datovateľné do 9. storočia pochádzajú až z polkruhu Krakovany – Borovce – Lančár (Rejholcová 1989, 425-444). Sídlnú charakteristiku mikroregiónu však bude treba zrejme zásadne prehodnotiť po publikovaní významného pohrebiska v Borovciach (Stašíková-Štukovská 2001, 371-388).

Celková hmotnosť depotu po dodaní do múzea bola 6 734 g. Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 68 213-310.

Katalóg

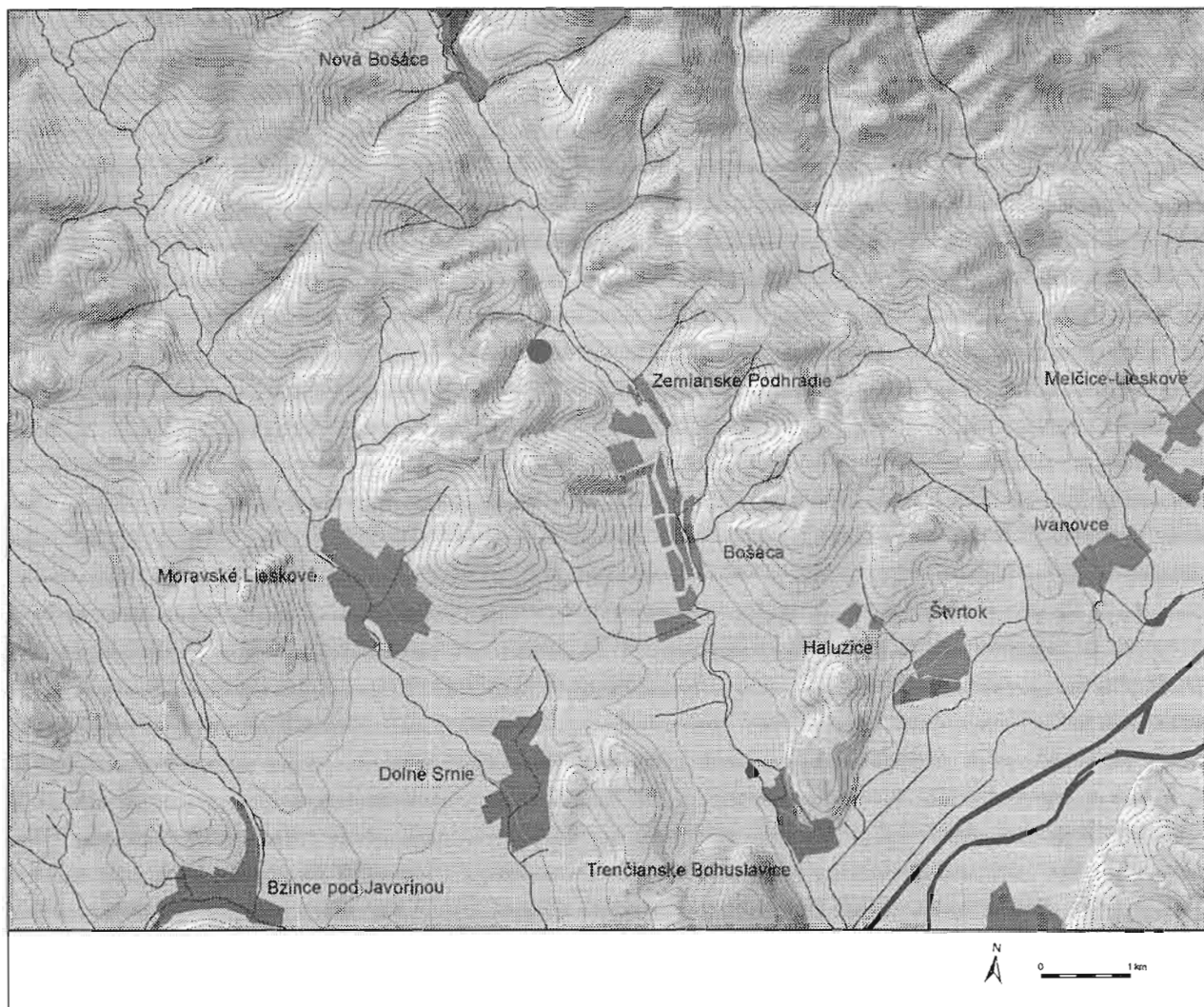
1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,4 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 89 g (tab. LXXXIII: 1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,7 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 156 g (tab. LXXXIII: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,2 cm, š. 2,6 cm, hmotnosť 68 g (tab. LXXXIII: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,1 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 70 g (tab. LXXXIII: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,0 cm, š. 3,7 cm, hmotnosť 72 g (tab. LXXXIII: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 27,8 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 73 g (tab. LXXXIII: 6).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,9 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 98 g (tab. LXXXIII: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,1 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 102 g (tab. LXXXIV: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,0 cm, š. 4,9 cm, hmotnosť 70 g (tab. LXXXIV: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,3 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 101 g (tab. LXXXIV: 3).
11. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,6 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 77 g (tab. LXXXIV: 4).
12. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,1 cm, š. 4,3 cm, hmotnosť 79 g (tab. LXXXIV: 5).
13. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,3 cm, š. 3,3 cm, hmotnosť 108 g (tab. LXXXIV: 6).
14. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,4 cm, š. 3,8 cm, hmotnosť 100 g (tab. LXXXIV: 7).
15. Radlica asymetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov. Rozmery dĺ. 20,7 cm, max. š. 11,6 cm, hr. plechu 0,9 cm, hmotnosť 773 g (tab. LXXXV: 3).
16. Radlica asymetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov. Rozmery: dĺ. 16,6 cm, max. š. 8,7 cm, hr. plechu 0,4 cm, hmotnosť 328 g (tab. LXXXV: 2).
17. Radlica symetrická s lalokovou tuľajkou. Rozmery: dĺ. 15,0 cm, max. š. 9,3 cm, hr. plechu 0,6 cm, hmotnosť 335 g (tab. LXXXVI: 6).
18. Radlica asymetrická s lalokovou tuľajkou. Rozmery: dĺ. 14,5 cm, max. š. 8,8 cm, hr. plechu 0,7 cm, hmotnosť 325 g (tab. LXXXV: 5).
19. Radlica symetrická s lalokovou tuľajkou. Rozmery: dĺ. 12,3 cm, max. š. 7,4 cm, hr. plechu 0,7 cm, hmotnosť 220 g (tab. LXXXV: 1).
20. Radlica asymetrická s lalokovou tuľajkou. Rozmery: dĺ. 16,9 cm, max. š. 9,5 cm, hr. plechu 0,5 cm, hmotnosť 420 g (tab. LXXXV: 4).
21. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot chýba. Rozmery: dĺ. 33,2 cm, max. š. 2,2 cm, hr. 0,3 cm, hmotnosť 70 g (tab. LXXXVIII: 3).
22. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatý. Rozmery: dĺ. 38,2 cm, max. š. 2,9 cm, hmotnosť 139 g (tab. LXXXVIII: 2).
23. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatý. Časť rukoväti ulomená. Rozmery: dĺ. 28,2 cm, max. š. 3,0 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 126 g (tab. LXXXVI: 3).
24. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot zašpicatý. Rozmery: dĺ. 33,9 cm, max. š. 2,3 cm, hr. 0,6 cm, hmotnosť 122 g (tab. LXXXVIII: 1).
25. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot ulomený. Rozmery: dĺ. 33,4 cm, š. 2,3 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 116 g (tab. LXXXVIII: 4).
26. Kosák s odsadenou rukoväťou s maximálnym zakrivením čepele v jednej tretine dĺžky, hrot priečne roztepaný. Rozmery: dĺ. 38,2 cm, š. 2,7 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 163 g (tab. LXXXVI: 2).
27. Klinovitý sekáč štvorcového prierezu s plocho roztepaným ostrím a mierne roztepanou hlavicou. Rozmery: dĺ. 16,0 cm, prierez 1,1x1,5 cm, ostrie na dlhšej strane, hmotnosť 156 g (tab. LXXXVII: 5).
28. Klinovitý sekáč obdĺžnikového prierezu s plocho roztepaným ostrím a roztepanou hlavicou. Rozmery: dĺ. 16,0 cm, prierez 1,1x1,8 cm, hmotnosť 69 g (tab. LXXXVII: 4).
29. Rukoväť vedra kruhového prierezu ukončená zahnutými gombíkmi, s jednou zachovanou drôtenou atašou. Rozmery: dĺ. 25,1 cm, hr. drôtu 0,7 cm, hmotnosť 79 g (tab. LXXXVII: 1).
30. Kruhová obruč z vedra s trojuholníkovým prierezom. Rozmery: vnútorný \varnothing 26,5 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 118 g (tab. LXXXVII: 2).
31. Tyčinka obdĺžnikového prierezu s roztepaným stočeným očkom navinutým na krúžok. Rozmery: dĺ. tyčinky 13,4 cm, priez 0,7x0,6 cm; vnútorný \varnothing krúžku 2,8-3,3 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 41 g (tab. LXXXVI: 5).
32. Rukoväť s jedným koncom roztepaným a druhým zvinutým v tordované očko. Rozmery: dĺ. 37,2 cm, š. 1,7-2,2 cm, hr. 0,6 cm, vnútorný \varnothing očka 3,4 cm, hr. očka 0,7 cm, š. roztepaného konca 4,9 cm, hmotnosť 257 g (tab. LXXXVI: 4).
33. Esovito profilované kovanie trojuholníkového tvaru s jedným koncom roztepaným a druhým vykovaným v klin. Rozmery: dĺ. 14,6 cm, š. roztepania 3,7 cm, hr. 0,5 cm, hmotnosť 59 g (tab. LXXXVI: 7).

34. Čerieso s masívnou širokou násadou, s odsadenou oblúkovito vystupujúcou čepelou. Rozmery: dĺ. 38,2 cm, max. š. noža 5,1 cm, prierez tela 3,0x2,2 cm, hmotnosť 1330 g (tab. LXXXVI: 1).
35. Vrták vyrobený z tyčinky zhruba štvorcového prierezu, na jednej strane lyžičkovito zakončený a zašpicatený, na druhej plocho roztepaný. Rozmery: dĺ. 31,0 cm, max. š. lyžice 2,1 cm, prierez tela 1,2 cm, hmotnosť 225 g (tab. LXXXVII: 3).

ZEMIANSKE PODHRADIE (OKR. NOVÉ MESTO NAD VÁHOM)

Depot bol objavený miestnym obyvateľom, ktorý hľadal zvony z kostola. Podľa miestnej tradície mali byť ukryté v tamojších lesoch. O existencii nálezu sa v SNM-Archeologickom múzeu dozvedeli vďaka tretej osobe, ktorá sprostredkovala kontakt. Nálezca zaviedol pracovníkov múzea na miesto nálezu a artefakty odovzdal do múzea. Z úžlabiny pochádzajú aj ďalšie jednotlivo nájdené predmety datované do rovnakého obdobia, ktoré sú takisto uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea.

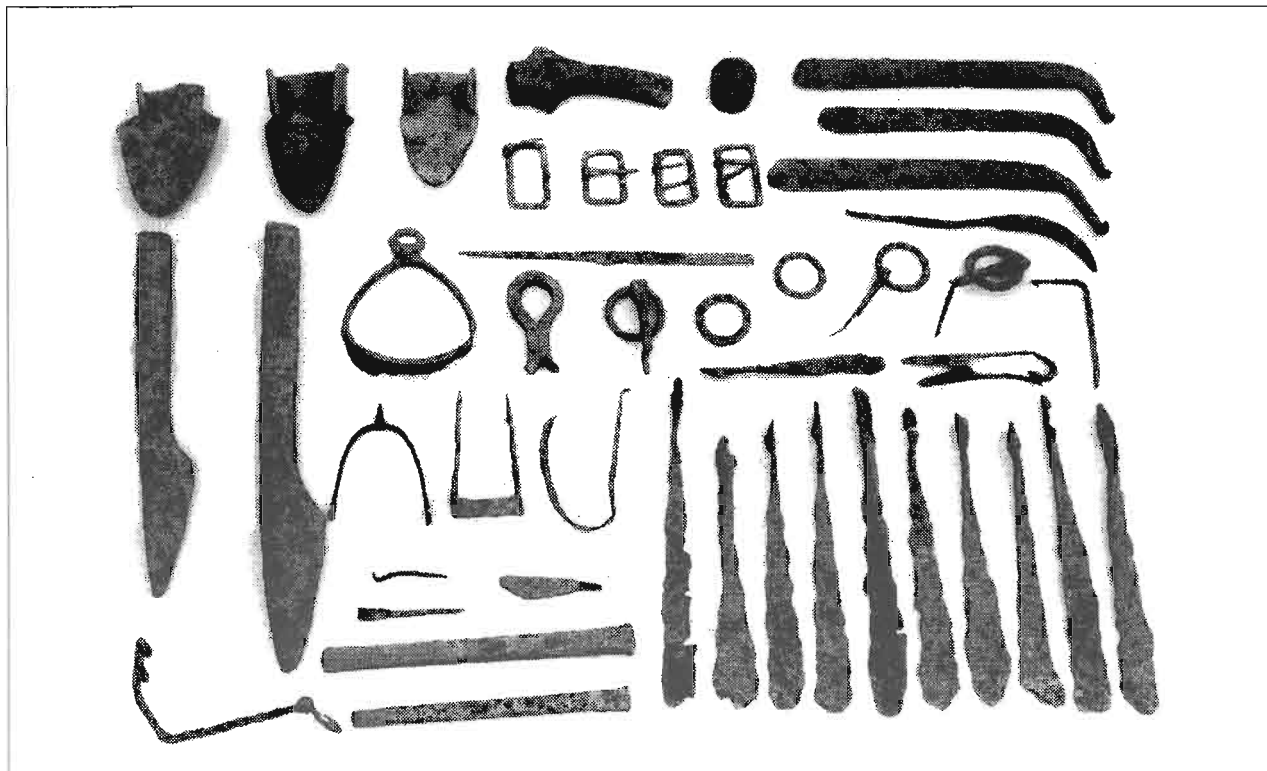
Lokalita sa nachádza severozápadne od miestnej časti Zemianske Podhradie v úžlabine kopca s kótou 358,9 (obr. 9).

Obr. 9. Zemianske Podhradie. Poloha depotu označená krúžkom.

Zemianske Podhradie (pôvodne miestna časť obce Bošáca; pod týmto názvom je uvádzaná lokalita v literatúre: *Bialeková 1989, 382, 383*) je v archeologickej literatúre už známe. Priamo z katastra obce pochádza len niekoľko ojedinelých nálezov dokumentujúcich prítomnosť obyvateľstva vo včasnom stredoveku a to aj s priestorovou väzbou na miestne výšinné polohy, opevnené v praveku s predpokladom ich využitia počas sledovaného obdobia (*Bialeková 1989, 382, 383; Ruttkay A. 1975b, 190-192; Staščíková-Štukovská 1984, 200, 201*). Spomenutí treba predovšetkým prevliečkové kovanie, publikované T. Kolníkom (*Kolník 1999, 228*).

Celková hmotnosť depotu bola po základnom začistení a pred reštaurovaním 10 247 g (obr. 10). Nálezy sú uložené v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave pod ev. č. AP 66 996-67 035.

Obr. 10. Zemianske Podhradie. Depot po odovzdaní do múzea.

Katalóg

1. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,8 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 74,4 g (tab. LXXXIX:1).
2. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,8 cm, š. 3,5 cm, hmotnosť 76 g (tab. LXXXIX: 2).
3. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 31,2 cm, š. 3,2 cm, hmotnosť 113,6 g (tab. LXXXIX: 3).
4. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,1 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 99,7 g (tab. LXXXIX: 4).
5. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29,6 cm, š. 3,6 cm, hmotnosť 51,7 g (tab. LXXXIX: 5).
6. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 29 cm, š. 3,9 cm, hmotnosť 58,6 g (tab. LXXXIX: 6).
7. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 26,2 cm, š. 4,1 cm, hmotnosť 72,5 g (tab. LXXXIX: 7).
8. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 33,2cm, š. 3,4 cm, hmotnosť 35 g (tab. XC: 1).
9. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 30,6 cm, š. 2,9 cm, hmotnosť 80,1 g (tab. XC: 2).
10. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 28,2 cm, š. 3,1 cm, hmotnosť 50,7 g (tab. XC: 3).
11. Hrivna sekerovitá s prerazeným otvorom. Rozmery: dĺ. 18,3 cm, š. 2,1 cm, hmotnosť 46,5 g (tab. XC: 4).
12. Pracka s obdĺžnikovým rámčekom vyrobená z tyčinky obdĺžnikového prierezu s dvoma zachovanými trňmi. Rozmery: dĺ. 7,1 cm, hmotnosť 28 g (tab. XCIII: 5).
13. Pracka s obdĺžnikovým rámčekom vyrobená z tyčinky obdĺžnikového prierezu s ulomeným trňom. Rozmery: dĺ. 7,9 cm, hmotnosť 34 g (tab. XCIII: 3).
14. Pracka s obdĺžnikovým rámčekom vyrobená z tyčinky obdĺžnikového prierezu s dvoma zachovanými trňmi. Rozmery: dĺ. 7,8 cm, hmotnosť 45 g (tab. XCIII: 2).
15. Pracka s obdĺžnikovým rámčekom vyrobená z tyčinky obdĺžnikového prierezu s presahujúcim trňom, dĺ. 6,8 cm, hmotnosť 57 g (tab. XCIII: 4).
16. Nožnice jednodielne, vyrobené z oblúkovito prehnutého plechu s koncami roztepanými v ostrie. Rozmery: dĺ. 15,5 cm, hmotnosť 36 g (tab. XCI: 4).
17. Tyčinka obdĺžnikového prierezu, 2x ohnutá. Rozmery: dĺ. 12,5 cm, hmotnosť 17 g (tab. XCII: 4).
18. Kruhové kovanie obdĺžnikového prierezu s dlhým, pohyblivo prevlečeným okom s dlhými trňmi. Rozmery: dĺ. 14,4 cm, hmotnosť 43 g (tab. XCIII: 10).
19. Kruhové kovanie obdĺžnikového prierezu s pohyblivo prevlečeným okom s dvom trňmi. Rozmery: dĺ. 11,0 cm, hmotnosť 90 g (tab. XCIII: 9).
20. Kruhové kovanie obdĺžnikového prierezu s pohyblivo prevlečeným okom s dvoma trňmi. Rozmery: dĺ. 12,1 cm, hmotnosť 82 g (tab. XCIII: 6).

21. Poriez s jedným zachovaným trňom a so zaoblenou čepelou. Rozmery: dĺ. 13,4 cm, hmotnosť 45 g (tab. XCII: 5).
22. Klúč hákovitého tvaru s tordovaným dlhším ramenom, v dolnej časti ohnutý do praveho uhla a vybavený dvoma krátkymi zubami, ukončený očkom so závesným krúžkom. Rozmery: dĺ. 18,2 cm, hmotnosť 94 g (tab. XCII: 1).
23. Zvoncovitý predmet z tenkého plechu s rovnými stenami, uzavretá časť vytepaná do konkávneho tvaru so záchytným uškom. Rozmery: v. 4,9 cm, \varnothing 5,2 cm, hmotnosť 49 g (tab. XCII: 2).
24. Ostroha s parabolicky otvorenými ramenami, ukončenými lopatkovitými platničkami s priečnym žliabkom s tromi nitmi. Hrot obdĺžnikového tvaru je zašpicatený. Rozmery: dĺ. 12,6 cm, rozpon ramien 8,4 cm, hmotnosť 41 g (tab. XCI: 7).
25. Poriez s rovnobežnými trňmi a so zaoblenou čepelou. Rozmery: dĺ. 14,2 cm, hmotnosť 78 g (tab. XCII: 6).
26. Kosákovitý nôž s neodsadenou rukoväťou, s maximálnym zakrivením čepele v strede dĺžky. Rozmery: dĺ. 26,5 cm, hmotnosť 64 g (tab. XC: 7).
27. Klinovitý sekáč vyrobený z tyčinky obdĺžnikového prierezu s jednou stranou plochou a druhou roztepanou v pozdĺžne ostrie. Rozmery: dĺ. 24,7 cm, hmotnosť 374 g (tab. XC: 5).
28. Klinovitý sekáč vyrobený z tyčinky obdĺžnikového prierezu s jednou stranou plochou a druhou roztepanou v pozdĺžne ostrie. Rozmery: dĺ. 28,1 cm, hmotnosť 591 g (tab. XC: 8).
29. Nožíkovitý nástroj s jednou stranou hákovito zaoblenou a ukončenou ostrím, druhou zašpicatenou. Rozmery: dĺ. 9,1 cm, hmotnosť 9 g (tab. XC: 6).
30. Nožíkovitý nástroj s jednou stranou hákovito zaoblenou a ukončenou ostrím, druhou zašpicatenou. Rozmery: dĺ. 6,8 cm, hmotnosť 6 g (tab. XC: 10).
31. Kruhovité kovanie z tyčinky obdĺžnikového prierezu. Rozmery: \varnothing 5,7 cm, hmotnosť 41 g (tab. XCIII: 7).
32. Kruhovité kovanie z tyčinky obdĺžnikového prierezu. Rozmery: \varnothing 5,3 cm, hmotnosť 19 g (tab. XCIII: 8).
33. Pílka pozdĺžna s jednostranne ozubenou dlhou čepelou, plynulo prechádzajúcou v trň. Rozmery: dĺ. 28,4 cm, hmotnosť 41 g (tab. XC: 9).
34. Čerieslo s masívnou širokou násadou a s dopredu vystupujúcim oblúkovito odsadeným ostrím. Rozmery: dĺ. 45,7 cm, hmotnosť 1932 g (tab. XCI: 3).
35. Čerieslo s masívnou širokou násadou a s dopredu vystupujúcim oblúkovito odsadeným ostrím. Rozmery: dĺ. 37,7 cm, hmotnosť 1301 g (tab. XCI: 1).
36. Kosa s rovným krátkym listom s oblúkovitým prechodom do rukoväti, na konci zahnutom. Rozmery: dĺ. 30,5 cm, hmotnosť 196 g (tab. XCIII: 12).
37. Kosa s rovným dlhším listom s oblúkovitým prechodom do rukoväti, na konci zahnutom. Rozmery: dĺ. 34,3 cm, hmotnosť 308 g (tab. XCIII: 11).
38. Kosa s rovným dlhším listom s takmer hranato lomeným prechodom do rukoväti, na konci zahnutom. Rozmery: dĺ. 34,8 cm, hmotnosť 282 g (tab. XCIII: 13) .
39. Radlica symetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov. Jedna strana ostria poškodená. Rozmery: dĺ. 17,7 cm, hmotnosť 528 g (tab. XCII: 3).
40. Strmeň s oblúkovitým stúpadlom, na spodnej strane zosilnený pozdĺžnym rebrom, s ramenami štvorcového prierezu. Obdĺžnikové uško je s telom spojené masívnym krčkom. Rozmery: výška 17,1 cm, hmotnosť 169 g (tab. XCI: 6).
41. Radlica dvojdielna symetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov a s prikovanou okrajovou lištou. Rozmery: dĺ. 14,5 cm, hmotnosť 488 g (tab. XCII: 7).
42. Sekera úzkeho tvaru s trojuholníkovými ostňami pri otvore pre násadu s krátkym, štvorcovým tylom. Rozmery: dĺ. 17,4 cm, hmotnosť 832 g (tab. XCI: 2).
43. Nôž s rovným chrptom a čepelou pozdĺžneho trojuholníkového tvaru pozvoľna prechádzajúcou v krátky trň rukoväti. Rozmery: 9,9 cm, hmotnosť 29 g (tab. XCI: 5).
44. Radlica asymetrická s tuľajkou z prehnutých lalokov. Rozmery: dĺ. 16,3 cm, hmotnosť 439 g (tab. XCII: 8).
45. Kovanie pozdĺžne z tyčinky štvorcového prierezu, skované do tvaru oka. Rozmery: dĺ. 11,3 cm, hmotnosť 180 g (tab. XCIII: 1).

VYHODNOTENIE

DEPOTY AKO ARCHEOLOGICKÁ KATEGÓRIA

Ak neberieme do úvahy nestratifikované nálezy, resp. ojedinelé artefakty bez známych nálezových okolností (napr. staré zbierky), disponuje archeológia v zásade tromi najčastejšími druhmi nálezov: sú to sídliskové objekty, hrobové celky a hromadné nálezy. Kritérium najreálnejšieho odrazu skutočnosti spĺňa naposledy menovaná kategória, teda hromadné nálezy, označované ako poklady, depoty a pod. Nálezy z výplne sídliskových objektov sú vlastne smetiská vytvorené po zániku ich funkčnosti. Výplň objektu teda väčšinou nedovoľuje objekt datovať ani interpretovať (s výnimkou napr. zánikového horizontu so zachovanou pôvodnou výbavou či zariadením, samozrejme po procese archeologizácie). Ak teda nájdeme napr. v zásype sídliskového objektu doklady remeselnej činnosti, neznamená to, že máme k dispozícii remeselnícku dielňu. Práve naopak, dielňa musela stáť na inom mieste, hoci zrejme v blízkom okolí. Výplň objektu a jeho funkčnosť a dokonca i datovanie sa teda s veľkou pravdepodobnosťou vylučujú.

Realitu neodrážajú ani hrobové celky. Výber sprievodného inventára často podliehal veľmi prísny kultovým normám. Táto výberovosť spolu s absenciou materiálu, ktorý podlieha času deformuje archeologický obraz hrobu do tej miery, že môže vzniknúť prevrátený pohľad na realitu. Napr. kresťania boli už vo včasnom stredoveku pochovávaní bez inventára. Išlo pritom často o príslušníkov bohatých rodov, ktorí novú ideológiu prijímali prednostne. Na druhej strane pauperizované obyvateľstvo nebolo s novou ideológiou stotožnené. Preto pochovávalo zosnulých síce s chudobnou, ale archeologicky doložitelnou výbavou. Aj samotná výbava môže byť z archeologického hľadiska v rozpore s realitou, v akej príslušná komunita žila. Bez akýchkoľvek podtónov je možné poukázať na rímsky zvyk dať do hrobu mŕtvemu napr. zubnú kefku, toaletný papier a pod., hoci o ich hygienických návykoch si v tomto smere netreba robiť ilúzie (Gebert 2009, 42). Výber hrobového inventára odráža nielen sociálne a spoločenské kritériá, ale ich obsah je podriadený normám prechodového rituálu. Hroby teda neodrážajú realitu života, ale predstavy o potrebách človeka na druhom svete a vyjadrujú (možno podvedome) vykonštruovaný model, aká by realita vlastne mala byť.

Pri depotoch sú tieto úskalia predsa len minimalizované. To sa týka aj kultových nálezov, uložených do zeme s jasne definovateľným zámerom jednotlivca či komunity. Z reality, t. j. v tomto prípade z deponovaných položiek, sa archeologizáciou stratí napr. drevený alebo látkový obal, drevené súčasti náradia a samozrejme aj prípadné predmety z organického materiálu, podliehajúce zubu času. Strata na informačnej hodnote tu však býva zo všetkých archeologických druhov nálezov najmenšia. Depoty teda predstavujú najmenej deformovaný obraz pôvodného zloženia nálezového celku. Na druhej strane si treba uvedomiť špecifický charakter depotov ako takých a aj špecifické podmienky (často kritická situácia), v ktorých boli tezaurované.

V otázke počtu predmetov, ktoré musí obsahovať nálezový celok, aby bol označený za depot, nepanuje medzi bádatelmi jednotný názor. Ako najmenší počet predmetov v depote uvádzajú jednotliví autori minimálne dva kusy (Sklenář/Sklenářová/Slabina 2002, 65; Moucha 2005, 6), niektorí až päť artefaktov (Ravik 2007, 13). Upozorniť však treba na názor M. Lutovského, podľa ktorého nerozhoduje počet predmetov, ale dôvod ich uloženia (Lutovský 2001, 57). Túto definíciu treba mať na pamäti hlavne pri interpretácii nálezov. Napr. česák, pozostávajúci z niekoľkých desiatok železných hrotov, sa archeologicky prejaví ako hromadný nález (pozri napr. hroty z depotu Bojná II; tab. LV: 1-12, 14, 15, 18, 19), hoci môže ísť pôvodne o jeden teoreticky stratený a teda nie úmyselne uložený nástroj. Na druhej strane radlica a čerieso, odstránené z drevenej kostry, uložené do zeme a teda úmyselne zbavené pôvodnej funkcie, sú evidentným depozitom, obsahujúcim však z archeologického pohľadu len dva predmety.

K DEJINÁM VÝSKUMU VČASNOSTREDOVEKÝCH DEPOTOV

Depoty ako samostatná kategória včasnostredovekých archeologických nálezov sa v slovenskej odbornej literatúre objavujú v porovnaní s okolitými krajinami pomerne neskoro. Vôbec najstarším publikovaným depotom železných predmetov je problematická kolekcia zo Zádielu (okr. Košice) na východnom Slovensku (Eisner 1933, 261; Bartošková 1986, 60). Nie je však jasné, či ide skutočne o súbor, ktorý možno bez pochyb zaradiť do sledovanej kategórie. J. Eisner predmety datuje do mladšej doby hradištnej a z jeho textu ani nevyplýva, či ich považuje za hromadný nález (Eisner 1933, 261). Nemožno si navyše nepovšimnúť, že ide o jediný celok sledovanej kategórie z východu krajiny, datovaný do včasného stredoveku. Keď v roku 1927 I. L. Červinka pub-

likoval prvý súborný prehľad včasnostredovekých nálezov z veľkomoravského územia, pričom mu boli známe aj hromadné nálezy z Moravy, nepoznal zo Slovenska žiaden adekvátny súbor železných predmetov (*Červinka 1927*, 171-174). V inej situácii bol J. Eisner, keď o šesť rokov neskôr predstavil prvú syntézu slovenského praveku a včasného stredoveku. V múzejných zbierkach sa už nachádzali depoty z Gajár (*Eisner 1933*, 242, 249). Známym bol aj depot z Haliče, obsahujúci však len šperky zo vzácnych kovov a navyše chybné datovaný do doby rímskej (*Eisner 1933*, 212, pozn. 106).

Bol to však práve J. Eisner, ktorý publikoval katalógy prvých objavených včasnostredovekých depotov pochádzajúcich zo Záhoria (*Eisner 1941*, 153-159; *Eisner 1939/1946*, 103-104)). V tom čase už boli známe aj prvé hromadné nálezy z Pobedimu, uložené v múzeu v Nových Zámkoch (*Tomeček 1959*, 150-151; *Bartošková 1986*, 37) a depot zo Žitavskej Tône (*Eisner 1948*, 372; *Bartošková 1986*, 64). Postupne boli objavované a publikované ďalšie hromadné nálezy železných artefaktov (prehľad pozri *Bartošková 1986*). Mimoriadne dôležité kolekcie včasnostredovekých železných artefaktov pochádzajú predovšetkým z Pobedimu (*Bialeková 2008*, 337-437) a najnovšie z Bojnei (*Pieta/A. Ruttkay 2007*, 31-36; *Turčan 2007*, 159-166).

Počet známych depotov sa výrazne zvýšil v posledných dvoch desaťročiach. Väčšina z nich bola objavená nelegálne pomocou detektorov kovov. Časť z nich sa podarilo zachrániť a uložiť v zbierkotvorných inštitúciách, takže počet známych depotov presahuje 60. Keďže nie je možné odhadnúť, koľko z nich sa nepodarilo zachrániť, resp. aspoň zdokumentovať, nevieme ani rámcovo určiť množstvo hromadných nálezov, ktoré boli vyťahované zo zeme. Dochádza teda k nenahraditeľným stratám, nehovoriac o tom, že u odborne neošetrených a nechránených železných predmetov hrozí, že podľahnú korózii.

NÁLEZOVÉ OKOLNOSTI A SITUÁCIE

O konkrétnych nálezových okolnostiach depotov máme len minimum informácií, keďže veľká časť z nich bola vyzdvihnutá zo zeme bez prítomnosti archeológa a do zbierkotvorných inštitúcií sa dostali cez prostredníka. Tomu zodpovedajú aj získané informácie, takmer vo všetkých prípadoch už neoveriteľné. Neodborne vyzdvihnuté nálezové celky navyše nemusia byť kompletne, resp. môžu byť k nim priložené predmety, ktoré neboli súčasťou deponovaného súboru.

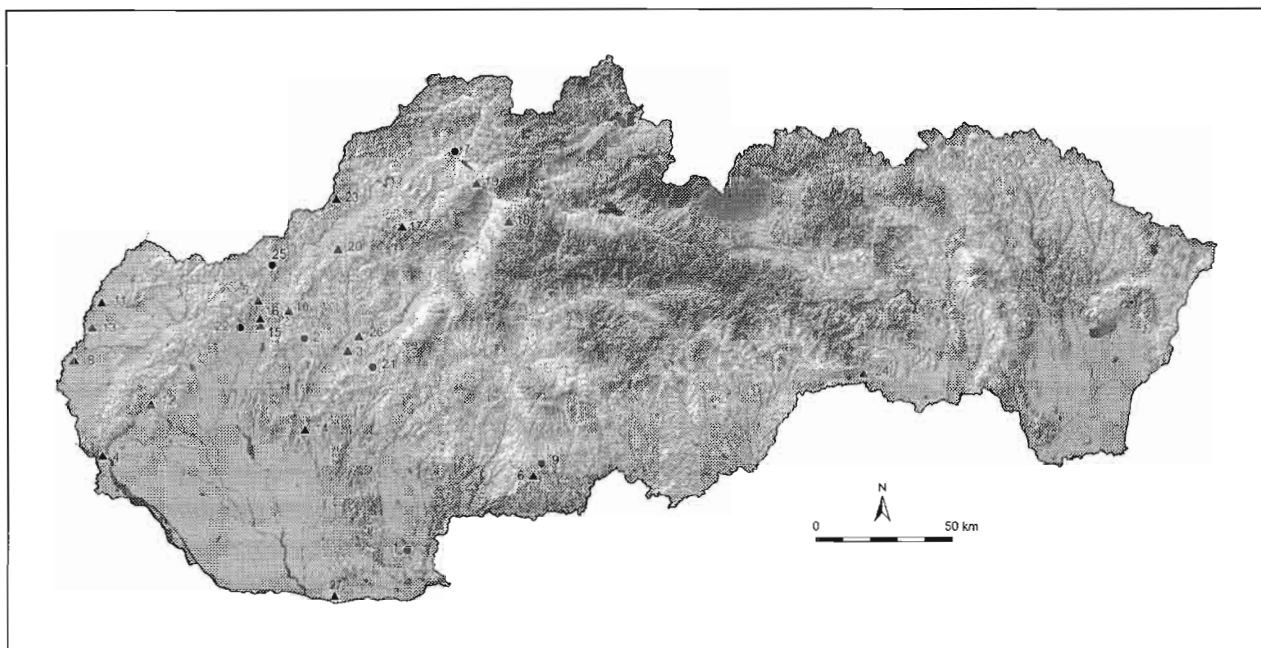
K depotom spracovávaných v tejto publikácii disponujeme relevantnými údajmi len pri depotoch z Bíne, objavených počas archeologických výskumov. Depot Bíňa I bol uložený dodatočne do hrovej jamy. Jej násyp bol zrejme v tom čase identifikovateľný (*Habovštiak 1966*, 454, 470). Depot II sa našiel v zásobnej jame, ktorú zrejme v sledovanej dobe tiež nebolo problémom lokalizovať (*Camenzind 2011*, 63-64, 126, Tab. X: 12, Tab. L). Relevantné informácie poskytli aj nálezovia súboru z Horných Plachtiniec, nakoľko išlo o skupinu geológov, skúmajúcich terén z odborného záujmu. Podľa ich informácií boli predmety roztrúsené po ploche akoby po výbuchu bomby. Overiť presnú polohu sa podarilo aj pri depote zo Zemianskeho Podhradia, pretože nálezca zaviedol pracovníkov SNM-Archeologického múzea priamo na lokalitu. Na mieste nálezu sa nachádzala vykopaná jama zhruba kruhového pôdorysu s \varnothing cca 50 cm, hlboká cca 40 cm. Podľa slov nálezcu však išlo o ním vyhlbenú jamu, ktorá nemusela zodpovedať tvarom ani rozmermi pôvodnému objektu. U ostatných depotov sa nálezové prostredie nepodarilo zistiť.

Deponované artefakty zväčša zrejme neboli uložené do zeme bez obalu alebo ochranného materiálu. Takým mohlo byť napr. drevené vedierko, ktorého prítomnosť naznačujú rukoväte a tenké kruhové obruče, nájdené v depote Veľký Klíž (tab. LXXXII: 1-13). Ojedinelo zastúpené železné časti vedierok (Bojná II.: tab. LV: 13, 16, 17; Vrbové: tab. LXXXVII: 1, 2) sa na druhej strane do súboru mohli dostať ako druhotná surovina. Funkciu obalu plnili aj kotly (*Bartošková 1986*, 95), hoci bývali aj samy o sebe predmetom teaurácie (*Dostál 1975*, 229; *Bartošková 1986*, 41). Ako obal mohla poslúžiť aj hrubšia tkanina (*Bartošková 1986*, 31). Niektoré súbory boli chránené v hlinenej nádobe, resp. nádoby boli samy o sebe súčasťou uloženého celku, ako napr. pri depote Pobedim X (*Bialeková 2008*, Abb. 1). Všeobecne však možno povedať, že keramika nebýva bežnejšou súčasťou depotov, snáď s výnimkou kolekcii z Břeclavi-Pohanska. Depoty pochádzajúce z tejto lokality boli však nájdené v interiéroch obydlí (*Bartošková 1986*, 40-46) a možno ich interpretovať ako opustené zariadenie domácností, pričom drvivá väčšina známych depotov má iné nálezové pozadie.

O tvare a rozmeroch jám, do ktorých boli hromadné nálezy ukladané, nemáme v podstate žiadne údaje. Zrejme nepresahovali hĺbku jedného metra. Podľa publikovaných informácií boli väčšinou plytšie (*Bartošková 1986*, 18; *Hrubec 1965*, 415; *Nešporová 2003*, 105; *Pleiner 1961*, 417; *Staňa 1961*, 110). Niekedy bol sklad ešte pred zasypaním prekrytý kameňmi (*Hrubec 1965*, 415) alebo žarnovmi (*Bartošková 1986*, 37; *Pleiner 1961*, 411).

GEOGRAFICKÉ PROSTREDIE

Zmapovanie včasnostredovekých depotov zo slovenského územia ukazuje ich nerovnomerný geografický rozptyl, ako aj výraznejšiu kumuláciu nálezov v istých regiónoch a naopak ich absenciu v celých iných rozsiahlych oblastiach krajiny (obr. 11). Je samozrejme otázne, do akej miery ide o odraz reálnych pomerov v danej dobe a do akej miery je spomenuté konštatovanie deformované aktuálnym archeologickým obrazom. Samozrejme, úlohu zohrávala aj hustota osídlenia a ekonomický potenciál obyvateľstva konkrétneho regiónu. Ukladanie de-

Obr. 11. Mapa nálezísk včasnostredovekých depotov na území Slovenska.

1. Biňa (okr. Nové Zámky), 2. Bojná (okr. Topoľčany), 3. Bošany (okr. Partizánske), 4. Bratislava (okr. Bratislava), 5. Čachtice (okr. Nové Mesto nad Váhom), 6. Čebovce (okr. Veľký Krtíš), 7. Divinka (okr. Žilina), 8. Gajary (okr. Malacky), 9. Horné Plachtince (Veľký Krtíš), 10. Hrádok (Trenčín), 11. Kúty (okr. Senica), 12. Modra (okr. Pezinok), 13. Moravský sv. Ján (okr. Senica), 14. Nitra (okr. Nitra), 15. Ostrov, časť Bašovce (okr. Piešťany), 16. Pobeďim (okr. Nové Mesto nad Váhom), 17. Pružina (okr. Považská Bystrica), 18. Sklabiňa (okr. Martin), 19. Stráňavy (okr. Žilina), 20. Trenčianske Teplice (okr. Trenčín), 21. Veľký Klíž (okr. Partizánske), 22. Vrbové (okr. Piešťany), 23. Vršacké Podhradie (okr. Ilava), 24. Zádiel (okr. Košice), 25. Zemianske Podhradie (okr. Nové Mesto nad Váhom), 26. Žabokreky (okr. Nitra), 27. Žitavská Tôň (okr. Komárno). Lokalizácia depotov spracovaných v publikácii je označená ●, ostatné ▲.

potov môže teda podľa niektorých bádateľov súvisieť s otvorenosťou regiónu do Podunajska, s politickou nestabilitou a s dostatočnou produkciou železa (*Profantová/Kašpárek 2012, 85-86*).

Z celej východnej časti Slovenska od línie Sklabiňa – Bošany – Čebovce (*Bartošková 1986, 114*; naposledy menovanú lokalitu uvedená bádatelka zrejme nedopatrením nezaradila do svojej publikácie; pozri: *Točík 1983, 207-230*) nepoznáme žiadny včasnostredoveký depot želez s výnimkou súboru zo Zádielu, o ktorom už bolo vyššie uvedené, že zrejme pochádza z mladohradištného obdobia (*Eisner 1933, 261; Bartošková 1986, 60; Miroššayová 2008, 76*), hoci V. Budinský-Krička nevyklučuje ani starší pôvod tohto nálezu (*Budinský-Krička 1963, 233*). Podľa publikovaných fotografií depotu však predovšetkým lemeš vyzerá tvarovo pomerne vyspelý (*Budinský-Krička 1963, obr. 12*). Ani otázka precíznejšieho datovania tejto extrémne situovanej lokality nemení nič na skutočnosti, že včasnostredoveké depoty železných predmetov, pokiaľ sa týka slovenského územia, sú známe dosiaľ len z juhozápadu a z južnej časti severu krajiny. Mapa, publikovaná v roku 1986 A. Bartoškovou (*Bartošková 1986, 114*) sa novými nálezmi v podstate len zahusťuje, ale priestorovo neexpanduje.

Zmapovanie hromadných nálezov ukazuje, že vytvárajú sedem skupín. Mimo týchto skupín sa nachádza iba depot hrivien z Nitry-Šindolky (*Bialeková 1990, 111*).

Dve skupiny možno datovať do predveľkomoravského obdobia. Je to predovšetkým najzápadnejší okruh, nachádzajúci sa na Záhorí. Tvoria ho sedem depotov datovaných do 8. storočia (Gajary – Pustatina Vrablicova I: *Eisner 1939/46, 103-104*; Gajary – Pustatina Vrablicova II: *Eisner 1939/46, 103-104*; Gajary – Stolička: *Eisner 1939/46, 103*; Kúty – Čepangát I: *Kraskovská 1947, 159*; Kúty – Čepangát II: *Budinský-Krička 1947/48, 111*; Kúty – Sigeca II: *Kraskovská 1947, 161*; Moravský sv. Ján: *Eisner 1941, 153-159*), rozložených pozdĺž ľavého brehu

Moravy. Táto súvislosť je o to zaujímavejšia, že v 9. storočí došlo na sledovanom území k istému ústupu osídlenia. Obchodná cesta, ktorú depoty lemovali, buď zanikla, alebo výrazne klesla frekvencia jej využívania. Trasa spájala južnú Moravu s Karpatskou kotlinou, ovládanou do konca 8. storočia Avarmi (*Turčan 1996*, 246). Je preto na mieste otázka, či jej útlm nesúvisel vzhľadom na novú geopolitickú realitu po páde avarského kaganátu s presmerovaním obchodných ciest.

Ďalšia skupina depotov, datovaná do predveľkomoravského obdobia, je situovaná vo veľkokrtíšskom regióne. Tvoria ju depoty z Čeboviec (*Točík 1983*, 207-230) a Horných Plachtiniec (tab. LXX-LXXIII). Nemožno vylúčiť, že ich uloženie do zeme má spoločné historicko-regionálne pozadie.

Ostatné depoty datujú jednotliví bádatelia všeobecne do veľkomoravského obdobia. Samostatná, najsevernejšia kumulácia depotov je doložená zo žilinsko-turčianskeho regiónu. Predstavuje ju päť depotov a to Divinka (tab. LXIX), Pružina (*Ruttkay A./Ruttkay M./Šalkovský 2002*, obr. F22), Sklabiňa (*Hrubec 1965*, 415-422), Stráňavy (*Petrovský-Šichman/Prikryl 1965*) a Vršatské Podhradie (*Holá/Furmánek 1970*, 75-82). Depoty, pomerne vysunuté od jadra Veľkej Moravy, sú rôznorodé zložením aj množstvom. Najbohatší z nich je hromadný nález z Pružiny, obsahujúci popri inom aj hrivny a sliezske misky (*A. Ruttkay/M. Ruttkay/Šalkovský 2002*, obr. F22).

Ako štvrtú skupinu možno vyčleniť depoty nájdené v oblasti medzi dolnými tokmi Hrona a Žitavy. Patria sem dva depoty z Bíne, obsahujúce len hrivny (Bíňa I: tab. I-XV; Bíňa II: tab. XVI-XXII) a jeden z Radvane nad Dunajom – Žitavskej Tóne (*Eisner 1948*, 372, obr. 2; *Čilinská 1984*, 164; *Trugly 1989*, 138). Ich blízkosť je pravdepodobne bez kauzálnej súvislosti: bínske depoty sú zviazané s miestnym hustým včasnostredovekým osídlením, zatiaľ čo radvanský nález môže súvisieť s podunajskou obchodnou cestou.

Za samostatnú skupinu možno označiť tri kolekcie z Bratislavy (*Štefanovičová a kol. 2008*, 252; *Vallašek 1972*, 231-232, obr. 8-11; za informáciu o ďalšom nepublikovanom depote ďakujem M. Musilovej a J. Kováčovi).

Šiestu skupinu vytvárajú depoty pochádzajúce zo stredného Považia. Sú to nálezy zo Zemianskeho Podhradia (tab. LXXXIX-XCIII), Čachtíc (*Vendtová 1969*, 124; *Bialeková 1990*, 110), Hrádku (*Bartošková 1986*, 18), Pobedimu (*Bialeková 2008*, 337-344), Trenčianskych Teplíc (*Nešporová 2003*, 105) a Vrbového (tab. LXXXIII-LXXXVIII).

Posledná siedma skupina obsahuje hromadné nálezy zo stredného Ponitria. Patria sem Bojná (*Pieta/Ruttkay 2007*, 31-35; *Šalkovský 2002*, 171-188; *Turčan 2007*, 159-166), Bošany (*Bartošková 1986*, 10), Veľký Klíž (tab. LX-XIV-LXXXII) a Žabokreky (*Habovštiak 1965*, 58; *Bialeková 1978*, 257).

Je zaujímavé, že dve posledné skupiny sa nachádzajú s výnimkou severnejšie situovaných Trenčianskych Teplíc zhruba na rovnakej zemepisnej šírke 48° 30'. Oddelené sú vlastne len pohorím Považský Inovec, čo predstavuje vzdialenosť cca 10 km. Rovnako nemožno obísť skutočnosť, že z územia ležiaceho južne od tejto línie až po tok Dunaja žiadne depoty dosiaľ nepoznáme, zatiaľ čo na území južnej Moravy sú hromadné nálezy želez rozložené rovnomerne (*Bartošková 1986*, 114). Na tejto línii sa nachádzajú aj hradiská Pobedim a Bojná, ktoré boli vypálené v období, do ktorého datujeme vpád Moravanov do Nitrianskeho kniežatstva a zároveň sú na severnom okraji jadra Veľkomoravskej ríše. Ak napr. porovnáme rozloženie včasnostredovekých depotov s mapou hromadných nálezov z doby laténskej (*Pieta 2008*, obr. 101), zistíme úplne iný rozptyl nálezísk.

V rámci konkrétneho miesta boli depoty ukladané buď vo vnútri osídlenej plochy (napr. hradiská, agrárne sídliská), alebo v teréne blízko identifikovateľného bodu (vyčnievajúca skala, typický porast, studnička, križovatka lesných ciest a pod.). Iné miesta k uloženiu majetku vyhľadávalo miestne obyvateľstvo, ktoré sa priestorovo orientovalo len vo vlastnom mikroregióne a iné obchodníci, ktorí pomerne dobre poznali komunikácie nadregionálneho významu.

Najväčší počet depotov – ak berieme do úvahy lokality – pochádza z agrárnych sídlisk alebo z ich okolia a to zhruba 75 %. Ak ale vychádzame z celkového počtu hromadných nálezov, štatistika vyznie presne opačne. Kým z osád vidieckeho charakteru poznáme väčšinou po jednom depote (s výnimkou napr. Gajár a Kútov), na hradiskách nachádzame často viac hromadných nálezov na tej istej lokalite. Pobedim poskytol 22 depotov (*Bialeková 2008*, 337-344), Bojná minimálne 10 celkov (*Pieta/A. Ruttkay 2007*, 31-36; *Turčan 2007*, 159-166; tab. XXIII-LXVIII), a Bíňa 2 depoty (tab. I-XXII). Táto kumulácia iste nie je náhodná – vyplýva z hospodárskych aktivít realizovaných na hradiskách a z majetkových pomerov časti obyvateľstva sídliačich v nich, ako aj v okolitom zázemí. Rozdiely sú pri uplatnení oboch kritérií tak výrazné, že aj keď berieme do úvahy subjektívne faktory (napr. väčší záujem archeológov i nelegálnych hľadačov o hradiská než o otvorenú krajinu) a nebudeme preceňovať exaktnosť takýchto porovnaní, možno ich vnímať ako údaje charakterizujúce isté aspekty hospodárskych, majetkových a regionálnych pomerov v danom období.

Niektoré z depotov boli uložené pozdĺž obchodných ciest, bez vzťahu k sídliskám, resp. tak, aby sa práve osadám vyhýbali. Dnes ich je ťažko vyčleniť, nakoľko archeologicky rekonštruovaná sídelná sieť mikroregiónu nemusí byť úplná.

ZLOŽENIE DEPOTOV

Z konca 8. a z 9. storočia poznáme dosiaľ len depoty pozostávajúce zo železných artefaktov s výnimkou depotu Bojná I. Túto skutočnosť však nemožno pripísať absencii predmetov z farebných kovov v materiálnej kultúre Slovanov. Nálezy z pohrebísk skúmaných vo veľkomoravských centrách naopak ukazujú, že elita disponovala zlatými aj striebornými šperkami (*Dostál 1966*, 30 a ď.; *Hanuliak 2004*, 158 a ď.). Ozdoby z bronzu boli pritom prístupné aj nižšie postaveným vrstvám obyvateľstva. Napriek tomu vo veľkomoravskom kultúrnom horizonte hromadné nálezy artefaktov z farebných kovov absentujú. V prípade votívnych darov im možno nebola prisudzovaná príslušná funkcia. Výlučnosť železa v depotoch teda nevyplývala z nedostatku vzácnejšieho tezaurovatelného materiálu, ale z jeho konkrétneho významu ako suroviny, polotovaru a ekvivalentu hodnoty v hospodárstve či obchodnej výmene. Samozrejme, svoju úlohu zohrávala aj skutočnosť, že majetok z drahých kovov je aj v prípade úteku transportovateľný ľahšie než ťažké a objemné železné artefakty.

Dominantnou zložkou v depotoch je poľnohospodárske a remeselnícke náradie.

Menší podiel militárií, ako by sme mohli logicky očakávať, nastoľuje otázku, či zbrane nepodliehali z hľadiska distribúcie a vlastníctva zvláštnemu režimu. Hlavne drahšie zbrane boli majetkom veľmoža, čo korešponduje s faktom, že v hroboch, ktoré boli prejavom väzby konkrétneho jedinca k majetku, ich nachádzame takisto pomerne zriedkavo (*Hanuliak 2004*, 140 a ď.). Navyše v prípade ústupu vojaci niesli zbrane so sebou. Depoty s výraznejším zastúpením militárií alebo artefaktov spojených s vojenstvom pochádzajú teda zrejme z majetku remeselníkov alebo obchodníkov, prípadne išlo o korist.

Samostatnú pozornosť by si zaslúžila téma vzťahu amortizovaných a nových predmetov uložených v depotoch. Súčasťou hromadných nálezov bývajú aj polámané alebo deformované artefakty. Tu môže ísť o kultové znefunkčnenie, ale takisto o amortizované náradie, zhromaždené ako druhotná surovina. K skutočnému pozadiu uloženia jednotlivých depotov by sa však bolo možné vyjadriť len podrobnou analýzou konkrétneho hromadného nálezu z hľadiska nálezových okolností, typológie, datovania, chemicko-technologickej analýzy a pod.

Drvivá väčšina depotov obsahuje poľnohospodárske a remeselnícke náradie. Jedna aj druhá kategória môže pochádzať z vlastníctva totožného majiteľa, čo sa nemusí vzťahovať len na obchodníka alebo výrobcu. Pomer obidvoch skupín je zrejme do istej miery náhodný, resp. nevykazujúci štatistickú zákonitosť. Zaujímavé je však porovnanie zastúpenia radlíc a čeriesiel v jednotlivých depotoch. Keďže boli súčasťou jedného náradia, je zaujímavé sledovať, či je ich počet v depote rovnaký. Pomer radlica versus čerieslo je v jednotlivých depotoch takýto: Bojná II – 2:2; Bojná III – 6:3; Bojná IV – 3:0; Zemianske Podhradie – 3:2; Veľký Klíž – 0:4; Vrbové – 6:1. Len v jednom prípade (Bojná II) teda zodpovedá počet radlíc počtu čeriesiel. To núti k opatrnosti považovať tieto depoty, aj pri sprievodnom výskyte iného poľnohospodárskeho náradia (kosa, kosáky, motyky), automaticky za majetok roľníka.

DÔVODY TEZAURÁCIE

Absolútne prvotnou podmienkou ukladania depotov do zeme boli majetkové pomery, ktoré rozhodovali, či bolo vôbec čo tezaurovať.

Majetok býval do zeme ukladaný z rôznych dôvodov. Podobne ako v praveku, aj vo včasnom stredoveku možno uvažovať o sakrálnych (kultových) a profánnych príčinách (*Podborský 2006*, 268). Kultové uloženie artefaktov je v prostredí stredoeurópskych Slovanov doložené už pre 6. storočie, konkrétne hromadným nálezom hlinených ľudských a zvieracích plastík spolu s modelmi sediel v Mikulčiciach (*Novotný 1966*, 649-688). Ak už v tejto dobe praktizovali Slovania symbolické obete, bolo by ukladanie reálnych artefaktov z kultových príčin o dve až tri storočia neskôr evidentným anachronizmom, ktorý však samozrejme nemožno a priori vylúčiť hlavne u konzervatívneho vidieckeho obyvateľstva. Pri železných depotoch zrejme absenteje rituálna deštrukcia. Naopak, väčšinou sú v stave, že po vyhrabaní zo zeme mohli byť prakticky opäť používané. Neznamená to, že pri deponovaní týchto predmetov z príčin náhlej krízy nehral istú úlohu kultový rozmer. Zlomky drobnejších artefaktov, ako napr. fragment ostrohy v hromadnom náleze Bojná IV (tab. LXVII: 6), mohli symbolicky „uzamykať“ a chrániť depot, pokiaľ si ho majiteľ opäť nevyzdvihne. Teoreticky treba pripustiť, že predmety určené k votívne- mu deponovaniu mohli byť vyrábané z dreva alebo bola obetovaná potrava (*Váňa 1990*, 203). Podobné prejavy, ak sa vyskytli, sú dnes už v našom prostredí v podstate nezdokumentovateľné. Sakrálne miesta mohli byť však

v prípade ohrozenia využité na uloženie osobného alebo rodového majetku, ktorý nebol určený k votívnemu obetovaniu. Posvätné miesto mohlo byť zvolené z dôvodu predpokladanej vyššej garancie ochrany a jeho nedotknuteľnosti. Takáto úvaha sa ponúka napr. v súvislosti s hradiskom Klášťov na Morave (<http://www.slovane.cz/view.php?cislocianku=2006080004>).

Tezaurácia majetku v krízových situáciách bola zrejme veľmi častá, napr. v prípade vojny. Vo Fuldských análoch je zaznamenaná správa, podľa ktorej Karloman, keď pritiahol k „onomu nevýslovnému opevneniu Rasticovmu“, vypálil všetky mestá onoho kraja a čokoľvek našiel ukryté v lesoch alebo zakopané na poliach, so svojimi vojakmi ukoristil (*Ratkoš 1968*, 93). Pre vojakov malo zmysel hľadať ukryté a zakopané veci v prípade, že bola istá pravdepodobnosť úspechu a zrejme sa vedelo o zvyku schovávať pri ohrození majetok do zeme. Takto možno zrejme vysvetliť existenciu veľkej časti depotov, obsahujúcich poľnohospodárske a remeselné náradie, ktoré pre veľkú hmotnosť nebolo možné pri úteku transportovať. Tie isté príčiny mohli viesť k ukrývaniu majetku obchodníkmi. V tejto súvislosti nemožno z úvah vypustiť ani starší názor, vyslovený českým bádatelom L. Čermákom. Podľa tohto autora mohlo ísť o sklady výrobkov, z ktorých obchodník podľa potreby vyberal tovar (*Čermák 1898*, 312). K ukladaniu majetku mohlo prísť aj pri prudkých, nečakaných environmentálnych zmenách, nútiacich obyvateľstvo opustiť konkrétny mikroregión.

Napriek tomu, že hradiská možno charakterizovať ako sídliská neagrárneho charakteru, nachádzame v depotoch z opevnených polôh pomerne často poľnohospodárske náradie. Ak nepredpokladáme možnosť, že sa vo vnútri opevnení rozkladali malé políčka – čo u väčšiny polôh vylučuje nekvalitná, horská pôda – potom prichádza do úvahy možnosť, že ide o majetok vidieckeho obyvateľstva, ktoré sa pred nebezpečenstvom ukrývalo za múry hradísk a až tu došlo k tezaurácii, aj keď, ako bolo uvedené vyššie, zloženie depotu nemusí identifikovať zamestnanie vlastníka. V tejto súvislosti je zaujímavá správa zachytená v životopise Richarda Normanského, podľa ktorej v prvej polovici 11. storočia roľníci na noc odpájali z pluhu kovové časti zo strachu pred zlodejmi (*Štěpánek 1965*, 26, pozn. 20). Rozkladanie oracích zariadení teda nemuselo byť neobvyklou, ale skôr bežne praktizovanou súčasťou ochrany majetku.

K OTÁZKE DATOVANIA DEPOTOV

Precíznejšie datovanie depotov je problematické, nakoľko väčšinou pozostávajú z predmetov, ktoré sa v závislosti od času tvarovo len nevýrazne menili, resp. zmenám vôbec nepodliehali. Remeselnícke a poľnohospodárske náradie, ktoré býva v týchto súboroch najčastejšie zastúpené, bolo tvarovo vyvinuté zväčša už v dobe laténskej, ako upozornil dávnejšie J. Eisner (*Eisner 1948*, 368-370, neskôr aj ďalší bádatelia). Rozoznať však od seba laténske, rímske a včasnostredoveké kovácke výrobky pre síce jemné, ale zrejme tvarové diferencie, nie je zväčša zásadným problémom. Zložitejšie je jednotlivé druhy artefaktov časovo zaradiť v rámci včasného stredoveku. Ak je správne datovaný depot z lokality Lety u Dobřichovic v Čechách (*Friedrich 1946*; *Bartošková 1986*, 23-24; *Lutovský 2001*, 156), možno s ukladaním hromadných nálezov v stredoeurópskom slovanskom prostredí počítať už od 6. storočia. Na slovenskom území je najstarší horizont železných depotov kladený do 8. storočia. Z. Čilinská zaraďuje do uvedeného obdobia až sedem súborov (Moravský sv. Ján, Gajary – Pustatina Vrablicova I, Gajary – Pustatina Vrablicova II, Gajary – Stolička, Kúty – Čepangát I, Kúty – Čepangát II, Radvaň nad Dunajom/Žitavská Tůň; *Čilinská 1984*, 169), avšak argumenty pre konkrétne časové zaradenie neuvádza. Treba upozorniť, že jeden z týchto depotov, konkrétne z Radvane nad Dunajom, datuje A. Trugly až do 9.-11. storočia (*Trugly 1989*, 138). Ani pre ostatné spomenuté depoty nemáme relevantné záchytné body k ich zaradeniu do 8. storočia.

Nálezové okolnosti vyššie spomenutých depotov navyše nie sú známe. V podstate pri odkrytí ani jedného z nich neasistoval archeológ. Preto aj informácie o prítomnosti relatívne dobre datovateľných artefaktov v hromadnom náleze treba brať s rezervou. Týka sa to napr. bronzových liatych neskorovaravských kovaní, ktoré by mali byť súčasťou depotov Gajary – Pustatina Vrablicova (*Eisner 1939-46*, 103, 104, obr. 6) a Moravský Sv. Ján (*Eisner 1941*, 153, 154, Bild 2). Ak tieto kovania vôbec pôvodne patrili k sledovaným súborom, mohli sa stať ich súčasťou ako náhodné pozbierané nálezy v pozícii druhotnej suroviny, tvorili jeho marginálnu zložku a pre datovanie uloženia depotov do zeme sú preto irelevantné. Pevnejšou oporou pre celok z Moravského Sv. Jána by v tomto smere mohli byť dva železné kotly (*Eisner 1941*, 154, Bild 1), aké sa vyskytujú v kontextoch datovaných do prelomu 8/9. storočia (*Dostál 1975*, 229; posledný nález: *Jánošík/Pieta 2007*, 140, obr. 17). U ostatných hromadných včasnostredovekých nálezov zo Záhoria s možnosťou datovania do predveľkomoravského obdobia síce korešpondujú geopolitické kontexty (*Turčan 1996*, 245-248), avšak predmety z ich obsahu tvarom či veľkosťou nevykazujú žiadne odlišnosti od artefaktov, aké nachádzame v depotoch datovaných do storočia nasledujúceho.

Ani v hromadných celkoch datovaných do tohto mladšieho horizontu nenachádzame prebytok artefaktov, ktoré možno jednoznačne zaradiť do časového horizontu 9. storočia. Samozrejme, existujú aj výnimky, napr. skupina piatich ostrôh s ramenami ukončenými lopatkovými a v jednom prípade štvorcovými platničkami, nájdené na hradisku Bojná I (nález bol označený ako Depot 4; *Pieta/Ruttikay 2007*, 35, obr. 10).

Ostrohy s lopatkovito ukončenými ramenami sa našli aj v spracovávaných depotoch a to v Zemianskom Podhradí (tab. XCI: 7) a v Bojnej IV, odkiaľ poznáme zlomok z ramena (tab. LXVII: 6). Ostrohy tohto typu sú datované od obdobia blatnicko-mikulčického horizontu (*Bialeková 1977*, 131-134) až po začiatok 10. stor. (*Dostál 1966*, 75; *Hrubý 1955*, 184-186; *Kavánová 1976*, 30-32; *Ruttikay 1976*, 346) a pre sledovanie chronologických otázok depotov nie sú preto určujúce.

Zaujímavejší je z tohto hľadiska strmeň zo Zemianskeho Podhradia (tab. XCI: 6), ktorého paralely možno nájsť na staromaďarských pohrebiskách (*Ruttikay 1976*, 354-355; *Točík 1968c*, Tab. XXIV: 13, Tab. XXXIII: 23; *Točík 1987*, Abb. 5: 2).

Pokiaľ sú v depote užšie datovateľné artefakty len ako jednotlivosti, môže ísť o náhodne nájdený starší predmet, ktorý bol k súboru priložený v úlohe druhotnej suroviny. Týka sa to hlavne zlomkov, ako napr. ostrohy z Bojnej IV (tab. LXVII: 6). Len výnimočne sú k dispozícii hromadné celky, obsahujúce viac presnejšie datovateľných položiek, ktoré možno navyše zasadiť do rovnakého horizontu. Ako príklad takejto kolekcie možno uviesť depot z Horných Plachtiniec (tab. LXX-LXXIII). Sekery, hrot oštepú, hrot šípu a predovšetkým železné lamely z brnenia možno datovať od konca 8. stor. do začiatku 9. stor. (k jednotlivým artefaktom pozri kapitolu Analýza predmetov z depotov). Depot sa našiel len 8 km od Čeboviec, odkiaľ A. Točík publikoval iný hromadný nález želiez (*Točík 1983*, 207-230). Zmienení bádateľ kladie tento depot do 9. stor. (*Točík 1983*, 207). Súbor obsahuje poľnohospodárske nástroje, ktoré možno datovať len rámcovo a jediný chronologicky citlivejší predmet, „sekerovitý nástroj“ (*Točík 1983*, 214, obr. 5: 2). Dva totožné artefakty, zvané aj fokoše, obsahoval aj depot z Horných Plachtiniec (tab. LXX: 1, 2), ktorý, ako už bolo uvedené vyššie, možno datovať na prelom 8/9 stor. a veľmi blízke analógie nachádzame aj na neďalekom pohrebisku z čias avarskeho kaganátu v Želovciach (*Čilinská 1973*, Taf. CXVI: 1, CXXVIII: 7). To by počiatok výroby tohto druhu sekier mohlo teoreticky posunúť až k 7. stor. Do predveľkomoravského obdobia možno tieto sekery pretiahnutého tvaru datovať aj na základe moravského materiálu (*Galúška 2006*, 26).

ANALÝZA PREDMETOV Z DEPOTOV

Hrivny

Hrivny sekerovitého resp. podľa terminológie niektorých bádateľov jazykovitého tvaru boli najčastejšie deponovaným artefaktom včasného stredoveku nielen na slovenskom území, ale aj na Morave. Možno ich charakterizovať ako tenké výkvyky s čepelou pretiahnutou do jazykovitého tvaru, na opačnom konci s prerazeným otvorom, alebo úplne výnimočne s koncom skovaným v očko. Nachádzajú sa na južnej Morave, na strednom Považí, strednom Ponitří, dolnom a strednom Pomoraví, teda na území bývalej centrálnej časti Veľkej Moravy. Ako ojedinelé nálezy sú doložené z Čiech, Maďarska a Poľska (*Bialeková 1990*, 105; *Bialeková 2000*, 201) a úplne výnimočne zo Slovinska (*Knific 2004*, 191, sl. 2: 1). Väčšinou sa vyskytujú v depotoch, často dokonca ako jediná zastúpená položka, čo u iných artefaktov býva len výnimočne (napr. hromadný nález ostrôh: *Pieta/A. Ruttkay 2007*, 35, obr. 10; alebo kosákov: *Petrovský-Šichman/Prikryl 1965*, 278, 279). V takýchto prípadoch počet hrivien dosahuje aj niekoľko sto kusov. Nie je ojedinelá situácia, že z jednej lokality poznáme viac depotov, ktorých obsahom boli iba hrivny (Bíňa, Bratislava, Pobedim, Staré Město). V hrobch hrivny nenachádzame, s výnimkou situácií, keď sa do priestoru hrobovej jamy dostali druhotne (Žlkovce: *Budinský-Krička 1947*, 36; Bíňa: *Habovštiak 1966*, 470) alebo ako prejav zánikového horizontu (Bratislava: *Vallašek 1972*, 231-232). Hrivny sa vyskytujú na hradiskách i v agrárnych osadách (súpis pozri: *Bialeková 1990*, 107 a ď.), aj ako ojedinelé nálezy, často pochádzajúce z vrstiev (naposledy napr. *Novák 2011*, 84, tab. 45: 612). Provenienciu hrivien, pokiaľ sa týka nálezových kontextov, snáď najvýstižnejšie charakterizuje situácia v Bíni. Z lokality poznáme dva depoty hrivien obsahujúce spolu minimálne 150 kusov (tab. I-XXII), avšak zo sídliskových objektov, resp. z kultúrnych vrstiev len tri fragmenty (*Camenzind 2011*, 64).

Základom typológie hrivien sú triedenia R. Pleinera (*Pleiner 1961*, 426), B. Dostála (*Dostál 1983*, 190) a D. Bialekovej (*Bialeková 1990*, 101-104), doplnené o unikátny typ zistený v posledných rokoch (*Bialeková/Turčan 2007*, 155, obr. 9). V súčasnosti evidujeme na území bývalej Veľkej Moravy 4 typy hrivien. Najdetailnejšie triedenie vypracovala D. Bialeková, ktorá v rámci jednotlivých typov zistila aj niekoľko variantov.

V rámci typu I (Pleinerov prvý typ) vyčlenila zmienená bádatelka tri varianty (A, B, C), pričom ako kritérium vzala do úvahy formovanie tylovej časti: variant IA má dlhý, pravouhlý obuch, IB krátky, do plôšky roztepaný obuch a IC štíhly zašpicatý a pretiahnuto formované tylo. Typ II (Pleinerov druhý typ) má roztepanú a korýtkovito prehnutú hornú časť, cez ktorú je razidlom prerazený otvor rôzneho tvaru a veľkosti. Typ III, podľa autorky veľmi zriedkavý, pre ktorý je charakteristické nepatrné rozkovanie v mieste otvoru, sa delí na tri varianty (IIIA, IIIB, IIIC). Variant IIIA má tylovú časť rovno zrezanú alebo zaoblenú, IIIB nepatrne zahrotenú, niekedy s náznakom lalokov, IIIC je na jednom konci lalokovito alebo lopatkovito rozkovaný a prerazený dierkou (*Bialeková 1990*, 101, 102). Štvrtý typ tvoria hrivny, ktorých koniec je vykovaný do úzkeho prúžku, ktorý bol stočený a prikovaný k telu tak, že vytvoril prstencové uško (*Bialeková/Turčan 2007*, 155, obr. 9).

Z 11 depotov spracovaných v tejto publikácii sa hrivny vyskytujú v siedmych súboroch. Depoty Bíňa I (so zlomkami 115 kusov – tab. I-XV), Bíňa II (44 kusov a viac ako 30 zlomkov – tab. XVI-XXII) a Bojná I (201 kusov – tab. XXIII-LI) obsahujú len hrivny, z ostatných sú tieto artefakty zastúpené v Bojnej III (z 66 položiek 53 kusov – tab. LVI-LXII, LXIII: 1-5), Veľkom Klíži (z 51 položiek 42 hrivien alebo fragmentov – tab. LXXIV-LXXX, LXXVII: 17), Vrbovom (z 35 položiek 14 kusov – tab. LXXXIII, LXXXIV) a v Zemianskom Podhradí (z 45 položiek 11 kusov – tab. LXXXIX: 1-7; XC: 1-4).

Podľa vyššie uvedeného triedenia D. Bialekovej prevláda v spracovávaných kolekciami absolútne typ II, ktorý obsahuje každý depot, v ktorom nachádzame hrivny. Jedným kusom je zastúpený typ IIIA (Bíňa II; tab. XVII: 1) a dvoma exemplármi typ IV (Veľký Klíž; tab. LXXX: 1, 2). Keďže depot z Veľkého Klíža je jediným katalógovo publikovaným súborom, v ktorom sa hrivny typu IV nachádzajú spolu s najbežnejším typom II, je zaujímavé ich dĺžkové a váhové porovnanie. Priemerná dĺžka hrivien typu II je 29,043 cm, typu IV 28,2 cm. Priemerná hmotnosť hrivien typu II je 105,9 g, typu IV 172,75 g. Hrivny typu IV sú teda pri zhruba rovnakej dĺžke oveľa ťažšie, ale zároveň aj podstatne hrubšie. Pre korektnosť treba uviesť, že popri 40 kusoch hrivien typu II (tab. LXXIV-LXXIX) sú v tomto depote len dve hrivny typu IV (tab. LXXX: 1, 2), čo môže samozrejme deformovať celkový výsledok.

Pri hľadaní dôvodu výroby hrivien vychádzajú bádatelia logicky z faktu, že ide o funkčne nepoužiteľné predmety (argumentáciu pozri: *Pleiner 1961*, 427). Považujú sa za predmincové platidlá (*Bialeková 1990*, 99; *Pleiner 1961*, 442). Túto interpretáciu podporujú aj výsledky metalografických analýz, podľa ktorých sú v jednom depote hrivny rôznej kvality a proveniencie, čo naznačuje, že kolovali (*Bialeková 2000*, 202; *Pleiner 1961*, 426). Nevylučuje sa ani ich použitie ako kováčskej suroviny (*Pleiner 1961*, 443). Len výnimočne sú zaradované do sféry kultu (*Hanuliak 2004*, 201, 202; *Štefanovičová 2005*, 431). Použitie a teda aj výrobu hrivien datujú jednotliví bádatelia od prelomu 8./9. storočia (*Bialeková 1990*, 106; *Bialeková 2000*, 201; *Zaitz 1988*, 263) až po začiatok 10. storočia (*Vallašek 1972*, 246).

Aj v niektorých iných regiónoch Európy boli zavedené predmonetárne ekvivalenty hodnoty, zrejme ako efekt lokálnej hospodárskej previazanosti. Hrivny však neboli v jednotlivých regiónoch vykovávané do rovnakých tvarov, ale vyskytujú sa teritoriálne rozdiely, napr. aj medzi malopoľskými a veľkomoravskými nálezmi (Zaitz 1988, 275). Tvarovo sa síce nejedná o príliš výrazné rozdiely, ale z hľadiska identifikácie ich pôvodu sú nezanedbatelné. Pre železné hrivny je charakteristické, že jednotlivé tvary sa v zásade až na výnimky regionálne vylučujú, resp. v susedných oblastiach absentujú. Napr. tvary hrivien bežné na území Veľkej Moravy až na ojedinelé nálezy severne od Karpát chýbajú a opačne, „krakovský“ typ, opäť až na výnimky, sa nedostával na územie veľkomoravské (Zaitz 1988, 275). Je preto otázka, či nemožno hovoriť o dvoch predmonetárnych okruhoch, pri ktorých je logické uvažovať aj o procese kryštalizácie adekvátnych ekonomických štruktúr. Odvážna, ale nie nevysloviteľná je aj otázka, či tieto hranice neboli v 9. stor. aj hranicami politickými. Na druhej strane výskyt, resp. absencia hrivien na území zakresľovanom dnešnými historikmi ako územie Veľkej Moravy, by mohli signalizovať úroveň integrácie (alebo naopak, v prípade absencie hrivien, nedostatočnej integrácie) konkrétneho regiónu s jadrom tohto štátneho útvaru.

Polnohospodárske náradie

Radlica /lemeš/

Radlica, pre ktorú sa tiež používa termín lemeš, patrí spolu s čerieslom ku kovovým súčastiam oradla. Pokiaľ má nesymetrický tvar a teda zeminu nielen rezala, ale aj obracala, bola súčasťou pluhu a označuje sa upresňujúcim termínom lemeš (Habovštiak 1965, 60; Beranová 1980, 187). Radlice sú doložené už od doby laténskej (Kraszková 1962, 341, obr. 113; Pieta 1982, 82, Taf. XIX) a sú zachytené, hoci v skromnejšej miere aj v nálezoch z doby rímskej (Kolník/Varsik/Vladár 2007, 29, tab. 120: 12; Bazovský 2010, 17, obr. 4: 7; 5: 3). Pravdepodobne najstaršia včasnostredoveká radlica, dosiaľ nájdená v stredoeurópskom priestore, pochádza z hromadného nálezu v Letoch u Dobřichovic (okr. Praha-západ), datovaného pred 8. storočie (Friedrich 1946, 43, obr. 2: 28; Lutovský 2001, 156).

Predstavu o tvare a veľkosti včasnostredovekých radlíc si možno urobiť predovšetkým na základe materiálu z depotov, kde sú relatívne frekventované (Čilinská 1984, obr. 1; Bartošková 1986, 68, 69; Farkaš 2001, 156, obr. 11). V oveľa menšej miere sú k dispozícii zo sídlisk, resp. sídliskových vrstiev (Pieta/A. Ruttkay 2007, 31, obr. 4: 5, 8, 9) a z pohrebísk (Rejholcová 1995a, 32, tab. LI: 13; Rejholcová 1995b, 48).

Včasnostredoveké radlice možno typologicky deliť podľa niekoľkých kritérií. Základným diferenčným faktorom je tvarová koncepcia predmetu. Podľa toho ich možno deliť na a/ radlice s tulajkou, b/ radlice s dlhou úzkou rovnou násadou, c/ asymetrické radlice. L. Poláček podľa nálezového fondu z Mikulčíc rozdelil radlice na symetrické, mierne asymetrické a asymetrické tvary (Poláček 2003, 599, 560). Ďalším kritériom je tvar hrotovej časti; rozoznávajú sa päťholníkové, dýkovité a listovité formy. Sledovať treba aj profiláciu ramienok; tie buď výrazne prečnievajú cez čepeľ, prečnievajú len nepatrne, alebo neprečnievajú (Beranová 1980, 177, 178; Bartošková 1986, 23). Bez pozornosti nesmie ostať ani ďalšie dôležité kritérium, a to či sú jednodielne, alebo majú nakuté ostrie.

V sledovanom fonde sa našlo v piatich depotoch spolu až 16 radlíc. Zastúpené sú v depotoch Bojná II (1 kus – tab. LIV: 6), Bojná III (3 kusy – tab. LXIV: 4; LXVI: 1, 2), Bojná IV (3 kusy – tab. LXVIII: 1, 2, 4), Vrbové (6 kusov – tab. LXXXV: 1-5; LXXXVI: 6) a Zemianske Podhradie (3 kusy – tab. XCII: 3, 7, 8).

Zo 16 sledovaných kusov možno jedenásť exemplárov považovať za symetrické varianty (tab. LIV: 6; LXVI: 2; LXVIII: 1, 4; LXXXV: 1-3; LXXXVI: 6; XCII: 3, 7, 8) a päť za mierne asymetrické (tab. LXIV: 4; LXVI: 1; LXVIII: 2; LXXXV: 4, 5). Ako kritérium bola použitá vizuálne výraznejšia asymetria, nielen mierna, do istej miery subjektívna alebo získaná opotrebovaním či nie úplne precíznym vykovaním, ako upozornila A. Bartošková v súvislosti s radlicou zo Žabokrekov (Bartošková 1986, 69). Čo sa týka šírky ramienok, väčšina radlíc ich má výrazne prečnievajúce, s výnimkou dvoch kusov (tab. LXVI: 2; XCII: 8).

Desať radlíc je jednodielnych, a to 8 kusov symetrických (tab. LIV: 6; LXVIII: 1; LXXXV: 1-3; LXXXVI: 6; XCII: 3, 8) a 2 kusy asymetrické (tab. LXIV: 4; LXXXV: 4). Šesť dvojdielnych, to znamená vybavených nakovaným ostrím, je v skupine symetrických zastúpených dvoma kusmi (tab. LXVI: 2; LXVIII: 4; XCII: 7) a asymetrických tromi kusmi (tab. LXVI: 1; LXVIII: 2; LXXXV: 5). Za pozornosť ešte stojí stredové pozdĺžne hranenie na zadnej strane, vykované u exemplára z depotu Bojná II (tab. LIV: 6). Vďaka tomuto prvku radlica zniesla väčší tlak na okrajoch. Je možné, že tento prvok nenachádzame bežnejšie jednoducho pre opotrebovanosť radlíc. Napr. v depote z Čebovic, obsahujúcom ešte nepoužívané náradie, sú tieto „vertikálne rebrá“ na radliciach dobre viditeľné (Točík 1983, 211). Všetky predmetné radlice majú dolné laloky tulajok vykované do hrotu; zaoblené laloky, aké sú uvádzané v náleze z českých Semíc (Beranová 1972, 630, obr. 1c) sa nezistili. U spomínaných exemplárov možno konštatovať rôznu veľkosť. Najdlhšia radlica merala 20,7 cm (tab. LXXXV: 3), naopak najkratšia len 14,3 cm (tab.

LXIV: 4). Najväčšia zistená šírka (t. j. vzdialenosť medzi krídelkami) je 11,6 cm (tab. LXXXV: 3), naopak najkratší rozmer mal v tomto prípade hodnotu 8,2 cm (tab. XCII: 8). Hrúbka plechu, z ktorého bolo toto náradie vykované, koliše medzi 0,5 – 1,1 cm.

Čerieslo

V literatúre sa pre tento predmet používa aj názov krojidlo alebo krájadlo. Je to vlastne nástroj v tvare veľkého masívneho noža, ktorého úlohou bolo rezať pôdu ako súčasť pluhu alebo radla na spoločnej osi s radlicou v predradenej pozícii. Poznáme ich už z doby laténskej (*Pieta 2008*, 221, obr. 103, 8-11), rímskej (*Bazovský 2010*, 17, obr. 4: 1) a z obdobia avarskeho kaganátu, kedy boli výnimočne ukladané do hrobov (*Točík 1983*, 214). Včasnostredoveké čeriesla možno rozdeliť na dva typy. Prvý z nich, ktorý je bežnejší, má dopredu vystupujúci, ostro odsadený hrot čepele. Pri druhom type čepeľ oproti násade vystupuje len náznakovo, prechod medzi čepeľou a násadou je pozvoľný a neodsadený (*Beranová 1980*, 184).

Čeriesla boli súčasťou depotov Bojná II (2 kusy – tab. LII: 1, 2), Bojná III (3 kusy – tab. LXV: 1, 2; LXVI: 3), Veľký Klíž (4 kusy – tab. LXXXI: 1-3; LXXXII: 16), Vrbové (1 kus – tab. LXXXVI: 1) a Zemianske Podhradie (2 kusy – tab. XCI: 1, 3). Spolu sa teda v 5 depotoch nachádza 12 čeriesiel (pre porovnanie: A. Bartošková, ktorá spracovala hromadné nálezy z celého bývalého Československa, uvádza 15 exemplárov z 10 depotov; *Bartošková 1986*, 70. Samozrejme, medzitým narástol počet známych nálezov a tým aj počet čeriesiel). Všetky uvedené krájadlá patria v rámci spomenutého triedenia M. Beranovej do prvej skupiny s ostro odsadeným hrotom čepele. Čiastočne sa líšia iba celkovou profiláciou tela. Dve tretiny čeriesiel majú predovšetkým v čepeľovitej časti chrbát mierne zaoblený (tab. LII: 1, 2; LXV: 2; LXVI: 3; LXXXI: 3; LXXXII: 16; LXXXVI: 1; XCI: 3) ostatné rovný (tab. LXV: 1; LXXXI: 1, 2; XCI: 1). Všetky čeriesla majú v priereze obdĺžnikový tvar. Ich dĺžka sa pohybuje v intervale medzi 37,1 cm (tab. XCI: 3) a 45,7 cm (LXV: 2). Podľa A. Habovštiaka čeriesla do rozmeru 40 cm boli súčasťou radla, veľké s dĺžkou okolo 50 cm poukazujú na pluh (*Habovštiak 1965*, 60). Rozdiel medzi oboma poľnohospodárskymi nástrojmi je v tom, že radlo pôdu iba reže a rozhrňa, pluh aj obracia (*Beranová 1980*, 186, 187). Na obrátenie pôdy musí byť nasadená asymetrická radlica. Skúsme sa preto pozrieť, aké radlice sprevádzajú čeriesla v sledovaných depotoch. Celok Bojná II obsahuje dve čeriesla s dl. 41,7 cm (tab. LII: 1) a 43,5 cm (tab. LII: 2) a symetrickú radlicu (tab. LIV: 6). Depot Bojná III zase 3 čeriesla dlhé 37,2 cm (tab. LXV: 1), 37,1 cm (tab. LXV: 2) a 39,9 cm (tab. LXVI: 3) spolu s dvoma asymetrickými exemplármi (tab. LXVI: 1, 2). V kolekcii zo Zemianskeho Podhradia sú zastúpené dve čeriesla s dĺžkou 37,7 cm (tab. XCI: 1) a 45,7 cm (tab. XCI: 3), sprevádzané tromi radlicami (tab. XCII: 3, 7, 8). Súčasťou celku z Vrbového je jedno krájadlo dlhé 38,2 cm (tab. LXXXVI: 1) spolu s šiestimi radlicami, z ktorých minimálne štyri sú asymetrické (tab. LXXXV, 1-5; LXXXVI: 6). Ak by sme teda pracovali s modelom, že radlice a čeriesla sústredené v jednom depote by mali byť z toho istého oracieho zariadenia, v prípadoch Bojnej III a Vrbového neplatí, že čeriesla menšie ako 50 cm nemohli byť súčasťou pluhu. O veľkosti použitého oracieho stroja zrejme rozhodovalo viac faktorov, napr. aj tvrdosť pôdy.

Kosa

Tento nástroj bol v období včasného stredoveku používaný len vo forme tzv. krátkej kosa alebo polkosa. V porovnaní s recentnými kosami mali zhruba o polovicu kratší list (čepeľ). Polkosa sa používali na sekание trávy, nie k zberu obilia (*Habovštiak 1965*, 64; *Beranová 1972*, 633; *Beranová 1980*, 235). Doložené sú od doby laténskej v nížinnom i horskom prostredí Slovenska (*Pieta 2008*, 227, obr. 110; *Čaplovič 1987*, tab. LXX: 1, 3-5; *Paulík 1970*, 68, obr. 16: 1, 2) a ich používanie na našom území na základe analógií možno predpokladať aj v dobe rímskej (*Heimberg 2011*, 101-103, Abb. 81).

Včasnostredoveké krátke kosa možno podľa tvaru rozdeliť na typ so zaobleným listom a s listom rovným, ktorý býva niekedy ukončený skoseným hrotom (*Beranová 1957*, 109; *Bartošková 1986*, 68).

Polkosa býva pomerne častou súčasťou hromadných nálezov (*Bartošková 1986*, 68). Vyskytla sa aj v depotoch Bojná IV (1 kus – tab. LXVII: 10), Divinka (tab. LXIX: 10) a Zemianske Podhradie (3 kusy – tab. XCIII: 11-13). Zastúpené sú tvary so zaobleným (tab. LXVII: 10) aj s rovným (tab. XCIII: 11-13; LXIX: 10) listom. Všetky polkosa druhej skupiny majú šikmo skovaný hrot, exemplár s oblúkovým listom má hrot rovný. Prechod medzi listom a trňom je u všetkých nálezov formovaný oblúkovito. Rovnako u všetkých artefaktov je koniec hrotu zahnutý pre lepšiu fixáciu drevenej rukoväti.

Kosák

Kosáky boli bežným inventárom v domácnostiach, používaným pri poľnohospodárskych prácach. Podľa M. Beranovej slúžili k zberu obilia, nie trávy (*Beranová 1980*, 199). Na slovanských sídliskách sa objavujú už od

horizontu s pražským typom keramiky (Tomčíková 1991, 71, 82, obr. 6: 1; Fusek 1994, 82). Na mladších sídliskách je výskyt kosákov skôr sporadický, čo však evidentne nesúvisí s ich absenciou ako pracovného náradia, ale skôr s využívaním poškodených kusov ako druhotnej suroviny. Napr. v Mužli – Čenkove s archeobotanickými nálezmi dokazujúcimi výrazný podiel poľnohospodárstva na zamestnaní obyvateľstva, sú kosáky zastúpené len jedným exemplárom (Hanuliak/Kuzma/Šalkovský 1993, 89). Početné sú však nálezy tohto artefaktu v neagrárnych Mikulčiciach (Poláček 2003, 607-614). Vlastne ako jediný poľnohospodársky nástroj je kosák zastúpený aj na pohrebiskách a to už v predveľkomoravskom období (Eisner 1952, 302; Kraskovská 1972, 82). Ako nie výnimočnú súčasť hrobovej výbavy ich nachádzame aj v 9. stor. (Dostál 1966, 88; Hanuliak 2004, 137). Zaujímavú informáciu zistila M. Rejholcová na pohrebisku v Čakajovciach, kde sa kosáky našli v piatich mužských hroboch, vždy uložené v lone pochovaného (Rejholcová 1995b, 25). Tento zvyk má zrejme korene v prostredí nomádskych Avarov, kde sa výnimočne stretávame s podobnou situáciou, interpretovanou v zmysle ochrannej funkcie kosáka (Nagy 2008, 193). Presvedčivým svedectvom častého používania kosákov je ich podiel v zložení hromadných nálezov, kde patria k najčastejšie sa vyskytujúcim predmetom (Bartošková 1986, 67, 68). V hromadnom náleze pochádzajúcom z obce Stráňavy tvorili kosáky dokonca jedinú položku obsahu (Petrovský-Šichman/Prikryl 1965, 278, 279). Nachádzame ich aj v depotoch Bojná II (4 kusy – tab. LIII: 7; LIV: 3-5), Bojná III (3 kusy – tab. LXIV: 1-3), Bojná IV (3 fragmenty – tab. LXVII: 2-4); Divinka (2 celé kusy a 2 fragmenty – tab. LXIX: 5, 7-9), Horné Plachtince (1 kus – tab. LXX: 6), Veľký Klíž (1 kus – tab. LXXXII: 14) a Vrbové (6 kusov – tab. LXXXVI: 2, 3; Tab. LXXXVIII: 1-4). Celkovo možno teda hovoriť o 17 celých alebo takmer celých exemplároch, o troch fragmentoch s rukoväťou a o dvoch fragmentoch s ostrím. Kombinácia zlomku ostrie – rukoväť sa nachádza v depote Bojná IV (tab. LXVII: 2 – ostrie, LXVII: 3, 4 – rukoväť) a depote Divinka (tab. LXIX: 5 – ostrie, tab. LXIX: 9 – rukoväť). Napriek tomu, že pri reštaurovaní ich nebolo možné spojiť v jeden celok, môžu patriť k ďalším dvom exemplárom s poškodenými a prehrdzavenými kontaktnými plochami.

Typológiu včasnostredovekých kosákov vypracovanú M. Beranovou (Beranová 1957, 100-103) v podstate akceptovala aj A. Bartošková (Bartošková 1986, 87, 88), rovnako ako ďalší bádatelia, ktorí sa týmto nástrojom v rôznej miere zaoberali. Základným kritériom typológie kosákov je tvarovanie rukoväti vzhľadom k čepeli (bez odsadenej rukoväti, s odsadenou rukoväťou, krúžok miesto trňa; Beranová 1957, obr. 1; Bartošková 1986, 67).

Do skupiny bez odsadenej rukoväti, t. j. kde rukoväť je vlastne priamym pokračovaním čepele (Beranovej typ A, Bartoškovej typ I) možno zo skúmaných súborov priradiť fragment z depotu Bojná IV (tab. LXVII: 3) a ďalší fragment z Divinky (tab. LXIX: 9). Ide o starobylú formu kosáka, doloženú už v dobe laténskej (Pieta 1982, 85, Taf. XIX: 12, 13; Pieta 2008, 224, obr. 109) a vo včasnostredovekom slovanskom prostredí nie príliš častú. Oveľa bežnejšie sú formy s odsadenou rukoväťou (Beranovej typ BI, Bartoškovej typ II). Takto tvarované kosáky poznáme už z obdobia rímskoprovinciálneho (Beranová 1980, 202; Heimberg 2011, 100). Kosáky tohto typu sa líšia napr. uhlom, pod ktorým je nasadený trň rukoväti. Nachádzame exempláre s výraznejším, ostrejším odsadením (napr. tab. LIV: 5; LXX: 6; LXXXVIII: 4) a s odsadením pod tupším uhlom (napr. tab. LIV: 4; LXIX: 7; LXXXVIII: 3). Ako typologické kritérium môže slúžiť aj tvar zakrivenia čepele. Maximálne zakrivenie oblúka môže byť umiestnené na stred čepele (napr. tab. LIV: 5; LXIX: 7) alebo na tretinovú vzdialenosť od zalomenia (napr. tab. LIII: 7; LXIV: 1-3; LXXXVI: 2, 3). Hrot čepele býva buď zašpicatený (tab. LIII: 7; LXIV: 1-3; LXIX: 8; LXXXVIII: 1), alebo priečne rozkovaný (tab. LXVII: 2; LXXXVI: 3), ktorý je pomerne častý (napr. Nešporová 2003, 105). Podľa A. Točíka je možné podľa ohnutia čepele a ďalších detailov zistiť, v ktorej ruke držal kosec nástroj (Točík 1983, 220). Trne, všetky obdĺžnikového prierezu, svojím tvarom v podstate nevykazujú morfológické diferencie, snád' s výnimkou toho, že niektoré kosáky majú trň na konci zahnutý, aby bola lepšie fixovaná drevená rukoväť (tab. LIV: 3, 4; LXXXVIII: 4).

Kosákovitý nôž

Sú to vlastne zakrivené nože, pripomínajúce tvarom malé kosáky s predĺženou rukoväťou a s krátkym zahnutým ostrím. Pokiaľ majú na chrbte výčnelok (tzv. *securis*), sú považované za špecializované vinohradnícke nože (Bartošková 1986, 71; Poláček 2003, 620), resp. za nástroje používané k osekávaniu vetiev v záhradníctve (Beranová 1980, 84). Ak je správne datovanie depotu z Moravského sv. Jána do 8. storočia (Eisner 1941, 158, Bild 3: 14-16), treba s ich výskytom a teda aj s vykonávaním pracovnej činnosti, na ktorú boli používané, počítať už v predveľkomoravskom období.

Dva kusy týchto nožov sa našli v depote Bojná II (tab. LIV: 1, 2) a ďalší v Zemianskom Podhradí (tab. XC: 7). Ani jeden z nich nemá na chrbte vykovaný *securis*. Ich výskyt v Bojnej, ktorá leží v severnom, kopcovitom regióne Slovenska, nevhodnom pre pestovanie viniča, je podporou pre názor, že v takejto verzii nemuseli byť určené len na vinohradnícke práce (Beranová 1980, 225; Lutovský 2001, 214; Poláček 2003, 621).

Motyka

Používanie motyky (v literatúre uvádzané aj ako klčovníca; *Bialeková 1981*, obr. 33) je doložené už v období avarskeho kaganátu, na čo ukazuje nález z hrobu 79 v Devínskej Novej Vsi (*Eisner 1952*, obr. 13: 4). Ako upozornila M. Beranová, vo včasnom stredoveku sa výraznejšia pozornosť okopávaniu pôdy nevenovala, maximálne sa rozbíjali hrudy zeme (*Beranová 1980*, 310), čo malo samozrejme vplyv aj na produkciu a využívanie motýk. Určite boli vhodným nástrojom aj pri výstavbe fortifikačných násypov (*Poláček 2003*, 606). Podľa A. Habovštiaka sa vyrábali dva typy: motyka s otvorom pre porisko, kolmým na listovú časť a motyka s lalokmi a zvislou tuľajkou pre porisko (*Habovštiak 1965*, 58-59). V období Veľkej Moravy sa síce do hrobov nevkladali, ich existenciu však dokazujú exempláre v hromadných nálezoch (*Bartošková 1986*, 70). Dosiaľ známy počet motýk rozširujú 4 kusy z depotov Bojná II (tab. LIII: 1, 3) a Bojná III (tab. LXV: 3, 4). Všetky 4 motyky sú relatívne masívne výkvyky s výrazne vejárovito sa rozširujúcim a oblúkovito tvarovaným ostrím s výnimkou jedného nálezu z Bojnej II, ktorý má ostrie rozšírené len náznakovito (tab. LIII: 1). Spoločným znakom sú aj trojuholníkové ostne pri otvoroch pre násadu. Motyky sa však rozlišujú tvarovaním tyľa. Zatiaľ čo exempláre z depotu Bojná II ho majú sformované do obojstranného štítiku (tab. LIII: 1, 3), motyky z depotu Bojná III majú len krátke, tupo ukončené tylo (tab. LXV: 3, 4). Najväčšia z motýk je dlhá 21,8 cm (Bojná III, tab. LXV: 4), motyky z Bojnej II (tab. LIII: 1, 3) majú zhodnú dĺžku 18,4 cm a predstavujú teda v rámci spracovávaného súboru druhý krajný rozmer. Najširším ostrím disponuje kus zo súboru Bojná II (tab. LIII: 3), na opačnej pozícii sú zhodne obe motyky z Bojnej III (tab. LXV: 3, 4) s rozmerom 7,7 cm.

Nie sú to prvé nálezy tohto náradia z Bojnej, naopak, zo zberov sú známe už obidva typy motýk (*Pieta/A. Ruttkay 2007*, obr. 3: 2, obr. 4: 6, 7).

Otka

Tento nástroj, nazývaný tiež styk alebo motyčkovitý nástroj, resp. jednoducho „tuľajkovitý nástroj“, našiel zrejme uplatnenie v rôznych sférach. Používal sa na čistenie radlice, odkôrovanie, poháňanie dobytká, opracovanie dreva a pri remeselnej činnosti (*Habovštiak 1965*, 60; *Beranová 1980*, 184; *Bartošková 1986*, 72; *Poláček 2000*, 307-309), alebo na čistenie konských kopýt (*Eisner 1948*, 385). Išlo teda o univerzálny predmet. Zaregistrovaný bol aj na sídliskách z 8. stor. (*Bartík/Bazovský/Turčan 2004*, 27, obr. 9). Pomerne častý výskyt sledovaného nástroja v sídliskových vrstvách Mikulčíc naznačuje aj jeho neagrárne využitie (*Poláček 2000*, 310). V hroboch sa vyskytuje len výnimočne (Bajč: *Hanuliak 2004*, 139), častejšie ho nachádzame ako súčasť depotov (*Bartošková 1986*, 71, 72) a samozrejme v nestratifikovaných situáciách (*Pieta/A. Ruttkay 2007*, obr. 3: 2).

V predmetných depotoch sú zastúpené len dva exempláre a to v súbore Bojná II (tab. LIII: 2, 4). Podľa typológie A. Bartoškovej (*Bartošková 1986*, 72) ich možno zaradiť do skupiny s nedovretou tuľajkou a rozširujúcou sa čepeľou. U jedného kusa, dlhého 10,6 cm je čepeľ široká 3,6 cm (tab. LIII: 2), u druhého s dĺžkou 10,3 cm meria čepeľ 5,4 cm (tab. LIII: 4).

Remeselnícke náradie

Lyžicovitý vrták

Nástroj býva niekedy nazývaný „lyžicové dláto“ (*Bialeková 1981*, 90). Slúžil k vrtaniu kruhových otvorov do dreva. V súboroch spracovaných v tejto publikácii, je prezentovaný dvoma exemplármi z Bojnej II (tab. LII: 3, LIII: 5) a jedným z Vrbového (tab. LXXXVII: 3). V depotoch z včasnostredovekého obdobia nebýva unikátom (*Bartošková 1986*, 74), podobne ani na sídliskách (*Poláček 2000*, 316-320), na rozdiel od pohrebísk, kde je v rámci slovenského územia dosiaľ známy len jediný nástroj pochádzajúci z hrobu 623 v Čakajovciach (*Rejholcová 1995b*, 25, 48).

Typické pre tento typ nástrojov je lyžičkovito tvarovaná pracovná plocha so zahroteným (tab. LII: 3, LIII: 5) alebo zaostreným (tab. LXXXVII: 3) koncom. Horná časť nástroja je buď zahnutá (tab. LII: 3), zrejme kvôli fixácii drevenej rukoväti, alebo plochá a zahrotená (tab. LIII: 5; LXXXVII: 3). Z Mikulčíc poznáme aj exemplár ukončený očkom (*Poláček 2000*, Abb. 15: 1). Nástroje sa vyrábali z masívnejšej železnej tyče štvorcového resp. kruhového prierezu. Z hľadiska veľkosti najdlhší zo všetkých troch exemplárov pochádza z depotu Bojná II (38,3 cm; tab. LII: 3), najkratší je druhý exemplár z toho istého súboru (26,3 cm; tab. LIII: 5).

Lyžicovité vrtáky boli využívané buď ako nástroje na vrtanie dier kruhového prierezu (k tomu museli mať patrične prispôbenú drevenú rukoväť), alebo na dlabanie a sekание do dreva.

Obojručný nôž – poriez

Symetrické obojručné nože so zašpicatenými trňmi pre drevenú rukoväť boli nájdené vo viacerých depotoch. Po dvoch kusoch poznáme z celkov Bojná III (tab. LXIII: 6; tab. LXIV: 5) a zo Zemianskeho Podhradía (tab. XCII: 5; 6), jeden kus pochádza z Divinky (tab. LXIX: 3). Typologicky a v tomto prípade aj funkčne ich je možné rozdeliť na dva typy – 1/ so zahnutými trňmi; 2/ s trňmi, ktoré sú rovnobežné s ostrím (*Poláček 2000*, 312, Abb. 12). Typ 1/ je oveľa bežnejší. Nože v spracovávaných depotoch patria bez výnimky k tomuto typu. Z hľadiska použitia mal význam aj tvar noža; ten bol u všetkých sledovaných výrobkov mierne zaoblený. Úlohu hrala samozrejme aj jeho šírka, pre korozívny proces si však v tomto smere môžeme ušetriť pokusy o exaktné závery. Rukováti boli na ostrie nasadené vždy v pravom uhle, takže vzájomne boli voči sebe rovnobežné. Špice trňov boli zahrotené a buď mierne (tab. LXIII: 6) alebo výrazne (tab. LXIV: 5; LXIX: 3) zahnuté, resp. rovné (tab. XCII: 6). Zahnuté časti zrejme fixovali drevené rukováti, čím teda určujú ich pôvodnú hrúbku a dĺžku. U rovných ukončení možno predpokladať, že rukováte boli dlhšie. Samozrejme, môže ísť o deformáciu hrotov vzniknutú pri odstraňovaní drevenej rukováti pred teauráciou predmetu.

Používanie poriezov je doložené už v dobe sťahovania národov (*Pieta 1991*, Fig. 6: 8). Podľa nálezov z pohrebísk, datovaných do obdobia avarskeho kaganátu (napr. Holiare: *Točík 1968a*, 40, Taf. XXXI: 22; Štúrovo: *Točík 1968b*, 14, Taf. XXVIII: 3; *Kraskovská 1972*, 83) možno počiatok ich výroby datovať už do predveľkomoravského obdobia. Pre veľkomoravský horizont dosiaľ nie je doložené využitie poriezu pre funerálne účely. Vyskytuje sa dosiaľ iba v depotoch (*Bartošková 1986*, 72) a to na hradiskách (Mikulčice, Pohansko u Břeclavi, Pohansko u Nejdku, Staré Zámky, Bojná), rovnako ako v otvorenom priestore (Vršatské Podhradie, Žabokreky, Zemianske Podhradie, Divinka).

Nožíkovitý nástroj

V depote zo Zemianskeho Podhradía sa nachádzajú dva tenké nástroje, ktoré majú jednu stranu hákovito zaoblenú a ukončenú ostrím, druhú väčšinou zašpicatú (tab. XC: 6, 10). V depotoch sa neobjavujú alebo bývajú natoľko skorodované, že ostávajú nerozpoznané. Pomerne veľká kolekcia týchto drobných drevoobrábacích nástrojov je však známa z Mikulčíc (*Poláček 2000*, 313-316, 335-337, Abb 13, 14). Zo slovenského územia sú dosiaľ k dispozícii len ojedinelé nálezy, napr. z Mužle-Čenkova (*Hanuliak/Kuzma/Šalkovský 1993*, 89, tab. 145: 6).

Klinovitý sekáč

V predmetných depotoch sú klinovité sekáče zastúpené šiestimi exemplármi. Po dva kusy nachádzame v celkoch z Vrbového (tab. LXXXVII: 4; 5), Zemianskeho Podhradía (tab. XC: 5; 8) a po jednom kuse v Bojnej II (tab. LIII: 6), Divinke (tab. LXIX: 1) a Horných Plachtinciach (tab. LXX: 5). Ich dĺžka sa pohybuje v rozmedzí od 6,1 cm (Vrbové; tab. LXXXVII: 4) po 24,7 cm (Zemianske Podhradie; tab. XC: 5). Toto sú však extrémne veľkosti, dĺžka ostatných sekáčov sa pohybuje medzi 9,1 – 19,1 cm. Ich hrúbka kolíše medzi 1,0 – 2,0 cm. Hlavice majú buď nepravidelne štvorcový, alebo nepravidelne kruhovitý tvar. Vzhľadom na ich deformáciu a roztepanie používaním, z toho nemožno vyvodit' žiadne relevantnejšie závery. Prierez tela je u všetkých obdĺžnikový s výnimkou kratšieho kusa zo Zemianskeho Podhradía, ktorý je na priereze hranený, takže vytvára osemuholníkový tvar (tab. XC: 8). Konce všetkých klinov boli skované do hrotov. Ako hrobová príloha sa nevyskytujú, v praxi to však muselo byť bežne používané náradie, ako naznačujú nálezy z hradiska Bojná I (*Pieta/A. Ruttkay 2007*, obr. 2: 1-3).

Kladivo

V spracovávaných depotoch je tento nástroj zastúpený iba exemplárom vo Veľkom Klíži (tab. LXXXII: 18). Oproti iným kladivám z včasnostredovekého horizontu (*Bartoňková 1986*, 74-75; *Hanuliak 2004*, 140, tab. LXXVI: 11; *Klanica 1974*, 37, obr. 6; *Pieta/Ruttkay 2007*, obr. 2:9) nemá náš exemplár pri otvore pre násadu rozšírené telo, ale obidve dlhšie hrany boli vykované rovnobežne. V profile má mierne ohnuté ukončenia a stredovú časť v mieste otvoru náznakovo zhrubnutú. Nález z Veľkého Klíža má obidve ukončenia obdĺžnikového tvaru, ako napr. kladivá z depotu v Moravskom Jáne, ktoré sú však masívnejšie (*Bartošková 1986*, 34, obr. 24, 27). Svojou dĺžkou 16,1 cm patrí predmetné kladivo k najväčším. U publikovaných exemplárov sa tento rozmer pohybuje od cca 6,4 cm (Staré Město: *Galuška 1989*, 431, obr. 15: 9) až po 15,6 cm (Moravský Ján: *Eisner 1941*, 158, Bild 3; *Bartošková 1986*, 34, obr. 12: 21). Podľa Z. Klanicu išlo o klenotnícke kladivká (*Klanica 1974*, 37), využitie však iste našli aj v iných odvetviach remeselnej činnosti (*Bialeková 1981*, 20, 23). Veľké, ťažké exempláre zo slovanského prostredia dosiaľ nepoznáme, zrejme sa používali obuchy sekier.

Pílka

V depote zo Zemianskeho Podhradía sa nachádza aj jednoručná píłka nožíkovitého tvaru s rovným listom a jemným jednostranným zúbkovaním, dlhá 28,4 cm (tab. XC: 9), pre akú I. L. Červinka použil termín „nôž s pílkovitým ostrím“ (Červinka 1927, 171). Slúžila k jemnejšiemu opracovaniu dreva, prípadne kostí či parohov (Poláček 2000, 321). Rovnaký nástroj je známy aj z Bojnei I, jeho listová časť je však na rozdiel od artefaktu zo Zemianskeho Podhradía formovaná mierne do oblúka (Pieta/Ruttkay 2007, obr. 3: 5). Na moravskom území sa tieto nástroje našli v Břeclavi – Pohansku (Kalousek a kol. 1977-1978, 159, tab. XIX: 1), Mikulčiciach (Poláček 2000, 322, Abb. 20: 1, 8, 11) a Oslavoch (Červinka 1927, 171). Z nálezov však poznáme aj iné typy pílok. Pomerne zachovalý fragment, zrejme z obojručnej pílkovej, pochádza z Ostrej skaly nad Vyšným Kubínom (Čaplovič 1987, 235, tab. CIV: 1). Ďalší exemplár píly obsahoval depot 6 v Bojnei. Napriek tomu, že nález bol pokrútením zdeformovaný do podoby druhotnej suroviny (Pieta/Ruttkay 2007, 35, obr. 6: 9), možno ho charakterizovať ako pomerne úzky nástroj určený na jemnejšie opracovanie dreva. V archeologickom materiáli zo slovenského územia sú pílkové doložené už v pred slovanskom období (Pieta 1982, 81; Pieta 1991, Fig. 6: 2, 9, 11; Čaplovič 1987, 184, 205, tab. XCVIII: 14, 16), nebývajú však bežným nálezom. Vzhľadom na to, že išlo o tenké artefakty, navyše pre zúbkovanie zároveň náchylné ku korózii, mohli sa samozrejme v zemi rozpadnúť. Nedochovali sa však ani väčšie, drevorubačské píly. V tejto súvislosti je snáď zaujímavé konštatovanie R. Pleinera, že „Pila ... u Slovanů nezdomácněla“ (Pleiner 1962, 134) i etnologický poznatok, podľa ktorého slovenskí drevorubači až do 30tych rokov 19. storočia neradi používali píly pri rúbaní stromov (Kavuljak 1942, 31; Maliniak a kol. 2011, 19).

Česák

Súčasťou depotu Bojná II bolo 16 kusov tenkých, na jednom konci zahrotených železných hrotov, dlhých 10,5 – 11,7 cm (tab. LV: 1-12, 14, 15, 18, 19). Takéto hroty získala D. Bialeková z Pobedimu, polohy Hradišťa. Ide o nález z vrstvy, pozostávajúci okrem samotných hrotov aj zo železného okutia. Zmienaná bádatelka tieto artefakty rekonštruovala ako dvojradový česák. Jednotlivé rady hrotov boli podľa spomenutej rekonštrukcie od seba vzdialené 0,5 cm, medzery medzi zubami boli 0,3 – 0,4 cm. V jednom rade sa nachádzalo 30, v druhom 31 zubov, umiestnených striedavo. Spodok zubov bol do podložky zapustený v hĺbke cca 1 cm (Bialeková 1999, 143). Nástroj používali k česaniu vlákien rastlinného (ľan) alebo živočíšneho (ovčia vlna) pôvodu a k odstráneniu hrubších zvyškov (Lutovský 2001, 358; Vignatiová 1992, 56, 57).

Hoblíkovitý nôž

Pravdepodobne k drevoobrábacím nástrojom možno zaradiť dva klinovité nástroje s jednou stranou zašpiatenou a druhou roztepanou do vejárovitého, zaostreného ukončenia. Našli sa v depotoch v Divinke (tab. LXIX: 2) a vo Vrbovom (tab. LXXXVI: 7). Exemplár z Divinky má zahrotené ukončené zahnuté, čo signalizuje, že mal drevenú rukoväť a roztepané ostrie slúžilo ako pracovná plocha. Nález z Vrbového je esovito prehnutý. Pokiaľ sa nejedná o sekundárnu deformáciu predmetu, mohlo by ísť o hoblíkovitý nôž, upevnený na drevenom držadle. Rovnako tvarovaný klin, avšak úplne rovný, uvádza P. Čaplovič medzi remeselníckymi nástrojmi z Ostrej skaly nad Vyšným Kubínom na Orave (Čaplovič 1987, tab. CIV: 6). Lákavú predstavu, že by mohlo ísť o stily (pre porovnanie napr. Galuška 1991, 65), vzhľadom na vyššie uvedené fakty treba odmietnuť.

Sekera

Spracovávané depoty obsahujú 5 kusov sekier. Po jednom exemplári sa našli v súboroch z Veľkého Klíža (tab. LXXXII: 15) a Zemianskeho Podhradía (tab. XCI: 2) a až tri sekery boli súčasťou depotu Horné Plachtince (tab. LXX: 1, 2, 4).

Sekery patrili k najčastejšie vyrábaným produktom včasnostredovekých kováčov, čo sa odrazilo aj v ich zastúpení v depotoch (Bartošková 1986, 76-80). Zároveň bývajú bežným hrobovým inventárom v čase avarského kaganátu (Zábojník 2009, 52), ako aj vo veľkomoravskom období (Hanuliak 2004, 145-147). Využitie našli nielen ako drevorubačská a drevoobrábací pracovný nástroj, ale aj ako zbraň, používaná predovšetkým slovanskou pechotou, pričom na obidva ciele mohli byť používané tie isté tvary. Pri kritériách funkčnosti treba samozrejme brať do úvahy veľkosť a teda aj hmotnosť sekery; veľké a dlhé nástroje by znižovali jej účinnosť ako zbrane pre obťažnejšiu manipuláciu. Naopak, masívne ťažké sekery s rôzne tvarovaným ostrím boli vhodné ako drevoobrábacie nástroje určené na hrubé opracovávanie kmeňov stromov. Indikátorom by snáď mohol byť aj uhol, ktorý zvierajú os ostriá s osou otvoru.

Typológia včasnostredovekých sekier je pomerne dobre rozpracovaná. Za základ triedenia sa dodnes považuje klasifikácia J. Poulika (Poulik 1948, 33-38) a V. Hrubého (Hrubý 1955, 168-173). Obaja bádatelia tak urobili na základe nálezov z pohrebísk. Vychádzajúc z uvedených triedení rozčlenil B. Dostál moravské nálezy sekier na

5 typov (Dostál 1966, 70-72). Včasnostredoveké sekery zo slovenského územia spracoval A. Ruttkay, ktorý ich rozčlenil takisto na 5 typov s viacerými podtypmi (Ruttkay 1976, 305-313).

Dve tvarovo takmer totožné dlhé sekery úzkeho tvaru s oválne tvarovanými lalokmi, lemujúcimi obojstranne otvor pre porisko a s tylmi, ukončenými štvorcovou údernou plôškou, boli súčasťou depotu z Horných Plachtiniec (tab. LXX: 1, 2). Takéto pretiahnuté exempláre, nazývané aj fokoše, bývajú pomerne zriedkavé. Typologicky ich pod označením IIAa podchytila A. Bartošková v rámci spracovania depotov (Bartošková 1986, 5, obr. 1). Počiatok ich vývojovej línie možno sledovať už na pohrebiskách z obdobia avarskeho kaganátu (Čilinská 1973, Taf. CXVI: 1), pričom výroba tohoto tvaru zrejme nepresiahla prvú polovicu 9. stor. (Bartošková 1986, 76; Galuška 2006, 26). Podľa niektorých bádateľov išlo skôr o útočnú zbraň než o pracovný nástroj (Galuška 2006, 26; Zábojník 2009, 52). Aj s dlhším poriskom ich však bolo ťažké vyvážiť, preto nemožno z úvah vypustiť ani možnosť, že išlo o nástroj na dlabanie hlbokých otvorov v dreve (korytá, monoxyly).

Snáď najčastejšie sa vyskytujúcim tvarom včasnostredovekých sekier v sledovanom regióne je forma s úzkym, na konci mierne rozšíreným ostrím, s trojuholníkovými ostňami pri násadnom otvore a so štvorcovým tylom. V spracovávanej kolekcii ju zastupujú sekery z Veľkého Klíža (tab. LXXXII: 15) a Zemianskeho Podhradja (tab. XCI: 2). Podľa Hrubého i Dostálovho triedenia ide o typ 2 (Hrubý 1955, 169; Dostál 1966, 71), podľa A. Ruttkaya o typ IIA (Ruttkay 1976, 306). Nachádzame ich už v hrobách z obdobia avarskeho kaganátu (napr. Želovce; Čilinská 1973, Taf. CII:13; Taf. CXVI: 1), ťažisko výskytu však možno datovať od 9. – začiatku 10. stor. (Dostál 1966, 71).

Sekera so širokým oblúkovitým ostrím z Horných Plachtiniec (tab. LXX: 4), ktorá sprevádzala spomenuté ďalšie dve sekery uložené v tomto depote, sa podľa tvaru nazýva aj bradatica. J. Poulík ju vyčlenil ako svoj 3. typ. Začiatok ich výskytu hľadal v období sťahovania národov. Uvedený tvar datuje do 8. storočia s presahom do storočia nasledujúceho (Poulík 1948, 36-37). Vyskytujú sa už v období avarskeho kaganátu (Točík 1968a, Taf. LXII: 26; Taf. LXX: 2). V klasifikácii B. Dostála boli vyčlenené ako typ IIIA s tým, že hornú hranicu ich výskytu posunul až na koniec 9. storočia (Dostál 1966, 71-72). A. Ruttkay zaradil bradatice s analogicky ukončeným tylom pod typ VA (Ruttkay 1976, 307).

Militáriá a súčasti jazdeckého výstroja

Sekera

Sekery boli spracované v časti *Remeselnícke náradie*. Niektoré z nich boli používané slovanskými pešiakmi a pravdepodobne aj jazdcami ako zbraň, avšak rozlíšenie jednotlivých kusov od remeselníckych nástrojov nie je možné. Ako je uvedené vyššie, išlo o viacúčelový nástroj.

Hrot oštepú

Depot z Horných Plachtiniec obsahoval popri iných militáriách aj hrot oštepú, dlhý 28,5 cm s úzkym hrotom kosoštvorcového prierezu a s dlhou kruhovitou tuľajkou (tab. LXX: 3). Pre hľadanie analógií k predmetnému hrotu si treba všimnúť aj šírku listu, ktorá je menšia ako otvor tuľajky. J. Eisner, ktorý tieto tvary našiel v jazdeckých hrobách pohrebiska z obdobia avarskeho kaganátu v Devínskej Novej Vsi, ich považuje za nomádske typy na rozdiel od slovanských, pre ktoré sú charakteristické tuľajky krátke (Eisner 1952, 290, 291, obr. 28: 4, 47: 6, 73: 5). A. Ruttkay vyčlenil predmetné hroty ako typ VIb, pričom ich výskyt kladie do dvoch horizontov. Prvý z nich v zhode s J. Eisnerom datuje do doby avarskeho kaganátu, druhé obdobie výskytu typu VIb dáva do súvisu s príchodom staromaďarských kmeňov v 10. storočí (A. Ruttkay 1976, 303, Abb. 36). Podľa J. Zábojníka kopije s úzkym listom slúžili na prebodnutie lamelového alebo krúžkového panciera (Zábojník 2009, 51). K tomuto názoru treba uviesť, že práve v depote Horné Plachtince sa popri sledovanom hrote oštepú našli aj šupiny z panciera (tab. LXXI – LXXIII), čo dáva obidva typy predmetov do zaujímavej chronologickej i funkčnej súvislosti.

Hrot šípu

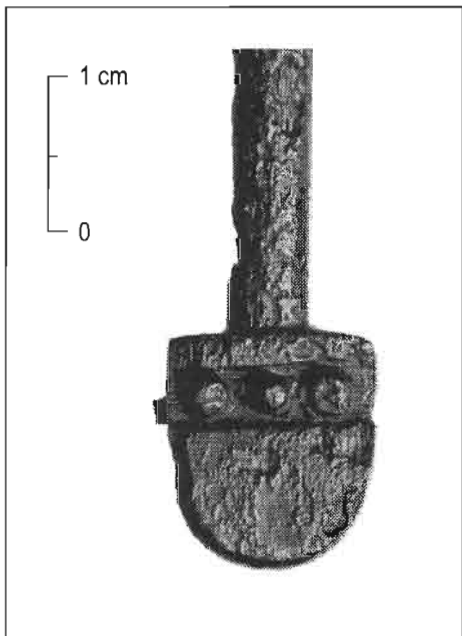
Železný hrot šípu úzkeho listovitého tvaru s tuľajkou obsahoval depot z Horných Plachtiniec (tab. LXX: 10). V ostatných spracovaných hromadných nálezoch sa toto militárium nevyskytlo. Všeobecne možno povedať, že v depotoch sa vyskytujú pomerne vzácne (Bartošková 1986, 81). Výnimku tvorí hromadný nález Mikulčice III, v ktorom sa medzi 37 predmetmi našlo 10 hrotov šípu, bez výnimky s tuľajkou (Bartošková 1986, 32-33).

Podľa triedenia A. Ruttkaya možno hrot z Horných Plachtiniec charakterizovať ako typ 7a, vyskytujúci sa na slovanských pohrebiskách v 8. – 9. storočí (Ruttkay 1976, 329). Strelky s tuľajkou tvoria v hrobových súboroch zo

slovenského územia až 60% známych exemplárov (*Hanuliak 2004*, 147). Na druhej strane je zaujímavé, že z dosiaľ publikovaných streliek z Bojne, ktoré však pochádzajú z vrstiev, je medzi 15 exemplármi len jeden s tuľajkou, všetky ostatné sú ukončené trňom (*Pieta/Ruttkey 2007*, obr. 5: 1-15).

Ostroha

V depote zo Zemianskeho Podhradia sa našla celá ostroha (tab. XCI: 7) a v súbore Bojná IV zlomok, pozostávajúci z ramena a platničky (tab. LXVII: 6; obr. 12). Obidva exempláre, ktoré sú jedinými zástupcami ostrôh v súboroch spracovávaných v tejto publikácii, sú takmer identické. Na základe lopatkovito tvarovanej platničky, v ktorej sú v priečnom žliabku umiestnené tri nity, ich možno zaradiť k rovnakému typu. Ako prvý ho vyčlenil

Obr. 12. Bojná depot IV. Detail ukončenia ostrohy.

V. Hrubý v rámci pohrebiska Staré Město – Na valách, kde sa vyskytli už v najstaršom horizonte. Zmienovaný bádateľ ich vyčlenil ako typ IA, dotoval od prvej polovice až do konca 9. storočia a považoval za neskorý vývojový článok rímskoprovinciálnych ostrôh (*Hrubý 1955*, 184-186). K podobnému datovaniu došiel aj B. Dostál s tým, že hornú hranicu ich výskytu posunul do prvej polovice storočia nasledujúceho (*Dostál 1966*, 75). Ako typ IIB ich vyčlenila v rámci spracovania slovanských ostrôh z celého bývalého Československa B. Kavánová, ktorá navyše pristúpila k ich jemnejšiemu triedeniu na základe výzdoby (*Kavánová 1976*, 30-32). Tu treba uviesť, že exempláre z Bojne IV a zo Zemianskeho Podhradia nenesú žiaden výzdobný prvok, uvedený zmienanou bádateľkou. Zo slovenských autorov sa ostrohami z lopatkovými platničkami zaoberal A. Ruttkey, ktorý ich vyčlenil ako typ 2B s datovaním do celého priebehu 9. stor. (*Ruttkey 1976*, 346) a predovšetkým D. Bialeková v rámci bohatej kolekcie predmetných ostrôh z Pobedimu, kde sa vyskytujú v sídliskových i hrobových kontextoch. V triedení zmienenej bádateľky boli príslušné ostrohy vyčlenené ako typ IVA s upozornením, že sa vyskytujú už v rámci tzv. blatnicko-mikulčického horizontu (*Bialeková 1977*, 131-134).

Ostrohy s platničkami patria zrejme k najčastejším nálezom v rámci tohto druhu artefaktu. Napr. v Pobedime tvoria 72,2% všetkých dosiaľ známych ostrôh (*Bialeková 1977*, 132) a nechýbajú ani v tamojších hromadných nálezoch (depoty II a X; *Bialeková 1977*, 133). V Bojne tvorili dokonca samostatný depot 4, pozostávajúci z piatich exemplárov (*Pieta/Ruttkey 2007*, 35, obr. 10).

Strmeň

Strmene sú v spracovávanom fonde zastúpené len jedným kusom, konkrétne exemplárom s oblúkovito tvarovaným stúpadlom zo Zemianskeho Podhradia, ktoré je na spodnej strane zosilnené pozdĺžnym rebrom a s oblúkovitým uškom, pripojeným na telo strmeňa pomerne masívnym krčkom (tab. XCI: 6). Pri jeho typologickom zaradení sa možno oprieť predovšetkým o prácu A. Ruttkeya. Uvedený bádateľ vyčlenil strmene s oblúkovitým stúpadlom ako typ IV2, pričom oblúkovité uško najskôr zodpovedá podtypu „e“. Autor im pripisuje východný pôvod a do nášho teritória sa mali dostať s príslušníkmi staromaďarských kmeňov (*Ruttkey 1976*, 354-355, Abb. 74). Pomerne blízke analógie nachádzame na staromaďarských pohrebiskách juhozápadného Slovenska, napr. v Nesvadoch (*Točík 1968c*, Tab. XXIV: 13), Seredi I (*Točík 1968c*, Tab. XXXIII: 23) a Seredi II (*Točík 1987*, 195, Abb. 5: 2).

Je zaujímavé, že v včasnostredovekých hroboch strmene v podstate absentujú (prehľadné práce o súčastiach bojovníckeho výstroja v hrobách pozri: *Dostál 1966*, 77; *Hanuliak 2004*, 140-154; *Hrubý 1955*, 163-190).

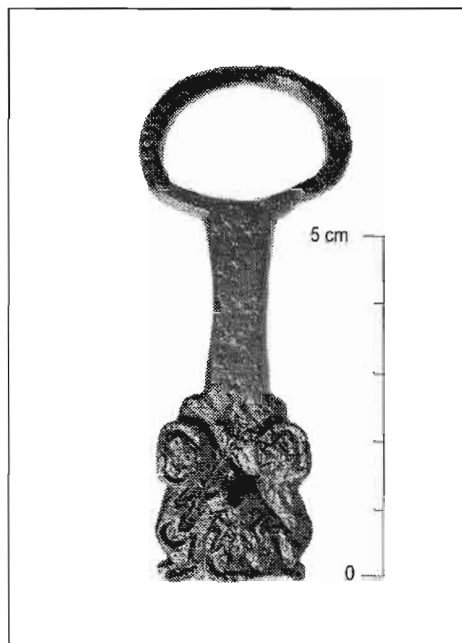
Botka

Depot z Divinky obsahoval tuľajkovitý predmet s kruhovitým mierne sa rozširujúcim otvorom, zakončený zaoblenou, do špice skutou ploškou (tab. LXIX: 6), ktorého najpravdepodobnejšia interpretácia je, že ide o botku násady. Tieto kovové ukončenia kopijí sa vo včasnostredovekých depotoch nevyskytujú. Luxusný strieborný exemplár botky je známy z hrobu 55 starokouřimského hradiska (*Šolle 1966*, 260, obr. 11a: 7, tab. XXIII; *Profantová 2011*, 75). Jednoduchý železný kus z Divinky s ním však samozrejme porovnávať nemožno. Slovanskí bojovníci upevňovali na konce násad kovové nástavce len zriedkavo, skôr výnimočne. Dosiaľ známe doklady majú zväčša

kornútkovitý tvar (Hrubý 1955, obr. 30; 4, 5), sú preto niekedy považované za „nákončí oštepů“ (Dostál 1966, 73). Exemplár so zahroteným koncom poznáme napr. z hradiska Bojná I (Bača/Turčan 2007, obr. 1: 6). Z úvah nemožno vylúčiť ani možnosť, že predmet bol používaný pri inej činnosti, napr. pri čistení náradia od blata a pod. Samozrejme, v depote sa mohol ocitnúť aj ako relikv; botky sú doložené napr. v období laténskom, majú však kornútkovitý tvar (Pieta 1982, 76, Taf. XVII, 34-36; Pieta 2008, 263, obr. 1241-21). Preto je treba ponechať otvorenú možnosť, že ide o subtilný drevoobrábaci nástroj, aké poznáme z Mikulčíc (Poláček 2000, 309).

Prevliečkové kovanie

Kovanie je súčasťou depotu Bojná IV (tab. LXVII: 9, obr. 13). Tento druh kovaní slúžil ako súčasť garnitúry k upevneniu meča. Nachádzame ich predovšetkým na hradiskách, resp. v kontextoch dokladajúcich väzbu k elite (Bialeková 1982, 153). Z hradiska Bojná I ide už minimálne o druhý exemplár tohto artefaktu (Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay 2007, 134, obr. 14: 6). Väčšina známych prevliečkových kovaní pochádza z vrstiev. Výnimkou je nález z hrobu 23 v Závade, kde sa našlo v autentickej polohe, uložené na čepeli meča pod priečkou, pútkom obrátené k jeho rukoväti (Bialeková 1982, 132, 150, obr. 13). Tvarovo i aplikovanou výzdobou stojí kovaniu z depotu Bojná IV najbližšie nález zo Zemianskeho Podhradia, uložený v súkromnej zbierke (Kolník 1999, 228). Obaja spomenutí autori hľadajú pôvod artefaktu v karolínskom umeleckom remesle a datujú ho do prvej polovice 9. stor. ako súčasť blatnicko-mikulčického horizontu (Bialeková 1982, 153; Kolník 1999, 228). Takéto úzke datovanie v poslednom čase spochybnil Š. Ungerman, ktorý priniesol argumenty o prežívaní tohto komponentu garnitúr do povelkomoravského obdobia (Ungerman 2011, 142).

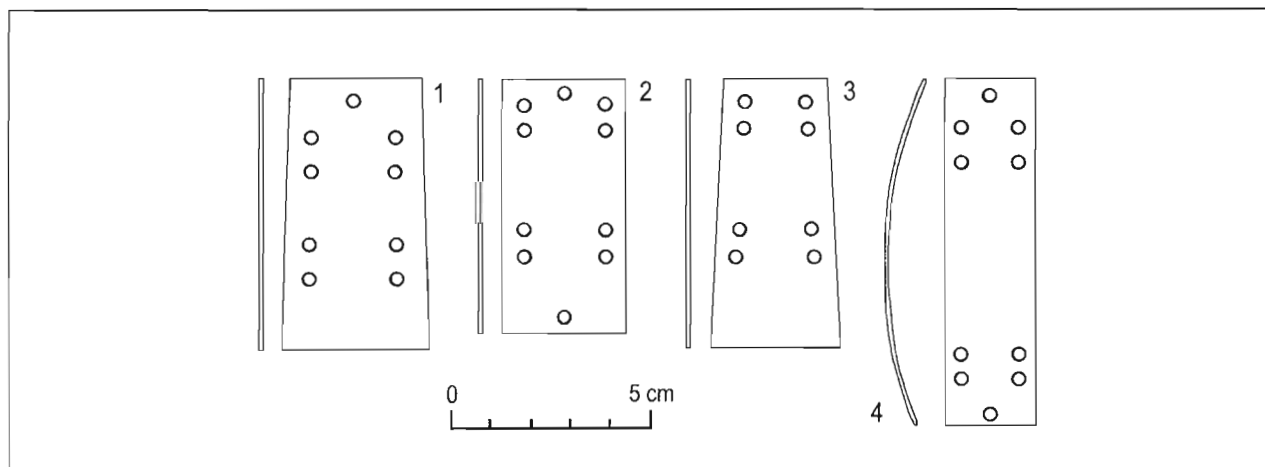
Obr. 13. Bojná, depot IV. Prevliečkové kovanie.

Rozdeľovač remeňov

Kruhový rozdeľovač remeňov jazdeckého postroja s tromi záchytnými plieskami zahnutými okolo kruhu je zastúpený v depote Bojná IV (tab. LXVII: 7). Nachádzame ich už v hroboch z čias avarskeho kaganátu (napr. Eisner 1952, obr. 12: 2) a nechýbajú ani v hmotnej kultúre staromaďarských nomádov (Nevizánsky 2010, 12, Tab. IX: 18, 19).

Komponenty lamelového panciera

Depot v Horných Plachtinciach obsahoval okrem desiatich predmetov, ktoré bývajú v tejto kategórii nálezoých celkov zastúpené štandardne (tab. LXX) aj 73 tenkých železných plieskov s hrúbkou len 0,1 cm, väčšinou zachovaných vo fragmentárnom stave (tab. LXXI-LXXIII). Na zachovalejších exemplároch je vidieť pravidelne rozmiestnené prerazené kruhové otvory s priemerom cca 0,4 cm. Niekoľko kusov bolo zachovaných v pomerne dobrom stave, čo umožnilo ich určenie ako súčasti ochranného odevu bojovníka. Podľa metalografickej a technologickej analýzy boli vyrobené z uhlíkovej ocele s vyšším obsahom uhlíka (Mráz 2012, 8).

Obr. 14. Typy lamiel zastúpené v depote z Horných Plachtiniec.

Obr. 15. Franský bojovník so šupinovým pancierom (podľa P. Choca).

Kovania možno rozdeliť do štyroch typov (obr. 14):

1/ obdĺžnikové kovanie rozmerov cca 6,9 x 3,6 cm s jednou kratšou stranou rovnou a opačnou mierne zaoblenou. V strede rovnej kratšej strany sa nachádza otvor, ďalších osem otvorov je symetricky umiestených po dvoch dvojiciach pri okrajoch dlhších strán (najzachovalejšie pozri tab. LXXI: 2).

2/ obdĺžnikové kovanie rozmerov 6,4 x 3,0 cm so všetkými stranami rovno useknutými. V strede oboch kratších strán sa nachádzajú kruhové otvory, ďalších osem sa nachádza symetricky umiestených po dvoch dvojiciach pri okrajoch dlhších strán (najzachovalejšie pozri tab. LXXI: 4).

3/ obdĺžnikové, pozdĺžne sa mierne rozširujúce kovanie rozmerov 6,7 x 2,5-3,0 cm s jednou kratšou stranou rovnou a opačnou mierne zaoblenou. Pri kratšom rovnom okraji sa nachádzajú dve dvojice otvorov umiestnených pozdĺž dlhších strán, ďalšie dve dvojice otvorov sú umiestnené takmer v strede pozdĺž dlhších strán (najzachovalejšie kovanie pozri tab. LXXI: 17).

4/ obdĺžnikové pozdĺžne kovanie rozmerov 8,7-8,9 x 1,8-2,3 cm so všetkými stranami rovno useknutými. Pri kratších koncoch sa nachádzajú v strede kruhové otvory. Ďalších osem kruhovitých otvorov, zoskupených po štyroch dvojiciach, je symetricky vyrazených pozdĺž dlhších strán. Tento typ kovaní je zastúpený tromi do-

bre zachovanými exemplármi, pričom všetky sú mierne oblúkovito ohnuté; priemer ohnutia kôliše okolo 20 cm, avšak pre krátke výseky kruhových segmentov nie je tento rozmer možné určiť presnejšie (tab. LXXIII: 3-5).

Pôvod lamelového, resp. šupinového ochranného odevu sa hľadá v Oriente. Do Karpatskej kotliny sa mohol šíriť s hunskými a neskôr avarskými hordami (*Klučina* 2004, 68; *Klučina/Pevný* 2012, 72, 73; *Steppenkrieger* 2012, 252, 384). V avarských hrobách skutočne možno nájsť viacero dokladov použitia šupinkovej, resp. lamelovej ochrany odevu nomádskych bojovníkov a to v podobe jednotlivých komponentov i väčších celkov (*Csallány* 1972, 13-44; *Bóna* 1980, 42-46). Výnimočne bola šupinová, resp. lamelová ochrana odevu bojovníkov používaná aj vo vojsku Karola Veľkého, ako naznačujú niektoré vyobrazenia, ale napr. aj figúrky zo šachovej hry, ktorá je prisudzovaná uvedenému panovníkovi (obr. 15; *Choc* 1967, 180).

Pre porovnanie, lamely nomádskych ázijských bojovníkov mali dĺžkové rozmery okolo 5,7 – 9,5 cm a šírkové 3,0 – 4,4 cm (*Steppenkrieger* 2012, 252). Veľkosť lamiel z Dolných Plachtiniec sa pohybuje v rozmedzí 6,7 – 7,0 cm u dĺžky a 3,0 – 3,9 cm u šírky.

Podľa niektorých bádateľov mohli mať aj slovanskí bojovníci v 9. stor. na kožených kabátoch našité železné plátky (*Galuška* 2004, 93; *Klučina/Romaňák* 1983, 20), ako to bolo vo výzbroji byzantských bojovníkov (*Husár* 2011, 7). Ikonografické doklady z prostredia karolínskeho, na ktoré upozornil P. Choc (*Choc* 1967, 180), neboli dosiaľ v archeologických nálezoch potvrdené; je otázne, či v skutočnosti nešlo o kožené šupinky. Vo včasnostredovekých hrobách z veľkomoravského teritória nenachádzame žiadne ochranné kovové komponenty a to ani u príslušníkov elity. Autori zaoberajúci sa včasnostredovekým bojovníckym výstrojom sledované artefakty nezisťujú ani v iných nálezových kontextoch (*Hanuliak* 2004, 152; *Profantová* 2011, 77; *Ruttkay* 1976, 338-39; *Šalkovský* 2011, 69-82). Nález z Horných Plachtiniec preto nemusí byť svedectvom – hoci výnimočného – použitia kovovej ochrany odevu. Mohlo ísť napr. o unikátnu vojnovú korisť (*Lutovský* 2001, 372), aká vo výzbroji Slovanov nemusela nájsť uplatnenie. Zároveň si však treba všimnúť, že depot z Horných Plachtiniec obsahuje spolu 6 mililitárií (ak sem počítame aj sekeru a lamely považujeme za jednu položku), čo je 55 % jeho obsahu. V porovnaní s inými depotmi je to pomerne vysoké zastúpenie predmetov spojených s vojenstvom. Nemožno preto vylúčiť, že išlo pôvodne o majetok príslušníka bojovníckej zložky spoločnosti.

V tejto súvislosti snáď nie je bez zaujímavosti, že v inak prázdnom hrobe 620 v Prušánkach bolo objavených niekoľko pospájaných medených šupiniek, pochádzajúcich evidentne z panciera doby rímskej. V hrobe sa teda ocitli len ako relikty (*Klanica* 2006a, 47, tab. 84: 17; *Klanica* 2006b, 270). Je málo pravdepodobné, že jeho slovanskí majitelia vedeli, z čoho šupinky pochádzajú; mali zrejme len hodnotu suroviny.

Predmety denného použitia

Kovové súčasti vedierka

Drevené vedierka patrili k bežnému inventáru. Napriek tomu, že z kontextov s keramikou pražského typu dosiaľ okované časti vedierok nepoznáme, ich existenciu treba logicky predpokladať. Je pravdepodobné, že boli vyrábané dlabaním, v prípade zostavenia vedier z drevených dýh spájané vhodným organickým materiálom (lyko, špagát). Kovové komponenty vedierok bývajú však častou súčasťou výbavy hrobov z obdobia avarskeho kaganátu (Eisner 1952, 299-302; Kraskovská 1972, 86-89; Zábojník 2009, 65) a samozrejme nechýbajú ani v hroboch veľkomoravského horizontu (Dostál 1966, 85-86; Hanuliak 2004, 189-192). Ich počet signalizuje, že veľká časť vedierok bola už najneskôr od 8. storočia okovaná.

Kovové (železné, resp. výnimočne bronzové) časti vedierok pozostávali z držadla, závesných kovaní a obručí (triedenie a prehľadnú typológiu pozri: Bartošková 1986, 89-94).

V spracovávaných nálezoch sa zistili štyri držadlá; po dvoch exemplároch v súboroch Bojná II (tab. LV: 13, 16) a Bojná IV (tab. LXVII: 1, 5), jeden kus v depote Vrbové (tab. LXXXVII: 1). Ani jedno z držadiel nebolo tordované, ale vyrobené len z jednoduchej železnej tyčinky kruhového (tab. LXVII: 5; LXXXVII: 1), oválneho (tab. LV: 13), štvorcového (tab. LV: 16) alebo obdĺžnikového (tab. LXVII: 1) prierezu. Hrúbka použitého drôtu sa pohybuje v rozmedzí od 0,5 cm (tab. LV: 16) do 1,0 cm (tab. LXVII: 1), v podstate v závislosti na veľkosti držadla. Konce držadiel možno charakterizovať ako hákovité (tab. LV: 16; LXVII: 1), gombíkovité (tab. LV: 13; LXXXVII: 1), v jednom prípade so skovanými očkami (tab. LXVII: 5). Z piatich závesných kovaní, z ktorých tri sú navlečené na držadlo (tab. LV: 13; LXVII: 5; LXXXVII: 1) má každé iný tvar: lichobežníkový (tab. LV: 13), trojuholníkový (tab. LXXXII: 13), kotvovito zahnutý (tab. LXXXVII: 1), sformovaný do dvojitého očka (tab. LXVII: 5) a s rozvetvenými koncami (tab. LXX: 9). Otvor na pripevnenie držadla je buď prerazený (tab. LV: 13), alebo vytvorený prehnutím drôtu do očka (tab. LXVII: 5; LXX: 9; LXXXII: 13; LXXXVII: 1). Obruč v podobe celého kruhu je doložená po jednom kuse v depotoch Bojná II (tab. LV: 17) a Vrbové (tab. LXXXVII: 2). Vo fragmentárnom stave sa našli v súbore z Veľkého Klíža (spolu 12 zlomkov). V priereze sa javili ako ľadvinovité s oblúkovitou profiláciou na vonkajšej strane (tab. LV: 17; LXXXII: 1-12), alebo trojuholníkovité (tab. LXXXVII: 2). Hrúbka obručí dosahovala 0,3 – 0,4 cm (tab. LXXXII: 1-12), 0,5 cm (tab. LXXXVII: 2) a 0,8 cm (tab. LV: 17).

Vedierka mohli mať v podstate tri tvary: valcovitý, rozšírený smerom k dnu a rozšírený smerom k ústiu (pokús o rekonštrukciu pozri napr.: Sláma 1977, Abb. 32, 42; Bartošková 1986, 90-92). U troch súčastí vedierka z depotu Bojná II možno o spolupatričnosti uvažovať u väčšej z dvoch rukovätí a u obruče (tab. LV: 13, 17), ktoré mohli byť súčasťou vedierka s priemerom cca 20 cm; druhá rukoväť z tohto súboru (tab. LV: 16) mohla držať vedierko s priemerom cca 12 cm. U dvoch rukovätí obsiahnutých v depote Bojná IV je jeden kus (tab. LXVII: 1) deformovaný a teda z nášho hľadiska nepoužiteľný, druhý (tab. LXVII: 5) bol súčasťou vedierka s priemerom ústia cca 23 cm. Fragменты obručí v depote Veľký Klíž (tab. LXXXII: 1-12) sú viditeľne sekundárne deformované, preto sa k rozmeru obručí, ktorých boli pôvodne súčasťou, možno vysloviť len s istou rezervou. V podstate ich možno podľa priemeru rozdeliť na štyri skupiny: 17 cm (2 kusy), 20 cm (1 kus), 24 cm (4 kusy) a 28 cm (2 kusy); ostatné sú nemerateľné. Obruče teda pochádzajú z vedierka, ktorého stený sa rozširovali, či už smerom k ústiu alebo ku dnu a mali max. priemer 28 cm. Zachované fragmenty možno pripísať najviac štyrom obručiam. Kombinácia držadlo – obruč bola zistená aj v depote Vrbové (tab. LXXXVII: 1, 2). Držadlo bolo súčasťou vedra s priemerom ústia cca 22 cm, zatiaľ čo obruč dosahuje vnútorný priemer 26,5 cm. Ak by teda pochádzali z jedného vedra, muselo ísť o tvar, ktorého veľkosť sa zväčšovala smerom ku dnu.

Kovové súčasti vedierok sú chronologicky málo citlivé, za pozornosť však stojí situácia na hradisku Hradec v Němčiciach (Česká rep.), násilne zaniknutom na prelome 9./10. stor., odkiaľ pochádza 26 zlomkov vedier, vzhľadom na nálezovú situáciu precízne datovateľných (Lutovský 2000, 147-150).

Závesné kruhy

V depote zo Zemianskeho Podhradia sa nachádza päť v profile sploštených krúžkov (tab. XCIII: 6-10), z toho tri sú vybavené pohyblivými očkami, v mieste ohybu roztepanými a ukončenými nespojenými trňmi (tab. XCIII: 6, 9, 10). Ďalší krúžok, takisto vybavený trňom, avšak jednostranným, pochádza z obsahu depotu Bojná IV (tab. LXVII: 8). Analogické kovania poznáme aj z iných depotov (Bartošková 1986, 95-96), ale aj z ojedinelých nálezov (Klíma 1980, 77). Interpretované sú buď ako akési predchodkyne kľučiek dverí (Klíma 1980, 77, obr. 37), alebo sa mohli používať aj ako závesné kruhy resp. rukoväti k manipulácii s ťažkými drevenými truhlicami, prípadne aj ako súčasti vozov (lievče; t. j. podpery na povoze: Paulík 1970, 79, obr. 9: 2, 3; Polla 1962, 125, obr. 12: 8, 10) a pod. Zahnuté časti trňov by potom určovali hrúbku dosiek, z ktorých boli dvere zhotovené.

Šesť exemplárov sa našlo v hrobke Boleslava II. na Pražskom hrade, kde podľa nálezovej situácie zrejme slúžili ako rukováti na rakve zosnulého (*Borkovský 1961*, 534, obr. 3). Kruhy zo Zemianskeho Podhradia sú však subtilnejšie. Zo slovanských pohrebísk na Slovensku ani na Morave navyše z hrobov, u ktorých sa predpokladá uloženie zosnulého v rakve, podobné súčasti nepoznáme (*Hanuliak 2004*, 92-94; *Hrubý 1955*, 273, 274; *Dostál 1966*, 20). Drevené dosky rakiev boli maximálne spojené železnými pásovými kovami (*Galúška 1996*, 82, obr. 79, 80; *Galúška 2004*, 129-131). Slovania však zrejme uprednostňovali drevené obloženie hrobových jám (*Profantová 2003*, 40-41).

Dva krúžky bez trňov zo Zemianskeho Podhradia (tab. XCIII: 7, 8) môžu mať trné stratené alebo slúžili na rôzne funkcie v domácnosti, ako kovové súčasti vozov alebo záprahov, resp. pre potreby remeselníkov.

Závesné oko

Jediným exemplárom tohto druhu kováčskeho výrobku, zastúpeným v spracovávaných depotoch, je masívne závesné oko so štvorcovým prierezom v kolekcii zo Zemianskeho Podhradia (tab. XCIII: 1). Podľa B. Klímu mohli podobné kovania slúžiť ako čapy, pevne zarazené do zárubne dverí (*Klíma 1980*, 77). Ich využitie však samozrejme mohlo byť oveľa všestrannejšie.

Kľúč

Kľúče bývajú pomerne častou súčasťou depotov. V nálezových súboroch spracovaných v tejto publikácii je kľúč zastúpený exemplárom zo Zemianskeho Podhradia, konkrétne tzv. hákovitým typom, dlhým 18,2 cm s dvoma ozubmi a závesným krúžkom (tab. XCII: 1). Z troch typov, objavujúcich sa v hmotnej náplni včasného stredoveku (t. j. hákovitý, zásuvný a otočný; *Hrubý 1958*, 58), sa práve hákovitý tvar vyskytuje v depotoch najčastejšie (*Bartošková 1986*, 88). Zastúpený je v súboroch datovaných ku koncu 8. storočia, pochádzajúcich zo Záhoria (*Bartošková 1986*, 88; *Čilinská 1984*, obr.1) a nechýba ani v depotoch z 9. storočia (*Bartošková 1986*, 88; *Pieta/A. Ruttkay 2007*, obr. 2: 8). Nález zo Zemianskeho Podhradia, ktorý má ako jediný dlhšie rameno tordované, je vybavený dvoma ozubami, čo je najbežnejší počet. V depote Kúty – Čepangát II sa však nachádzajú dva kľúče s jedným ozubom umiestneným na konci krátkej tyčinky vo forme hákovitého zahnutia (*Budinský-Krička 1947/48*, 111, obr. 3: 1, 9; *Bartošková 1986*, 22, obr. 8C: 4, 5) a v Mikulčiciach sú zastúpené verzie bez ozubu či s jedným výčnelkom (*Klíma 1980*, 45, obr. 18, 19). Z hľadiska chronológie nie je ale na kľúčoch možné pozorovať tvarové zmeny. Na súvekých pohrebiskách dosiaľ tento predmet nájdený nebol. V praxi treba uvažovať aj o používaní drevených kľúčov, aké máme doložené napr. v severských krajinách (*Öldman 1993*, 245, Abb. 5) a ktoré mohli nadobúdať aj funerálnu funkciu.

Nôž

Nožík býva pomerne štandardnou súčasťou včasnostredovekých hromadných nálezov v moravskom prostredí (*Bartošková 1986*, 86), avšak v depotoch zo slovenského územia a to aj v tých, ktoré sú datované ku koncu 8. storočia, teda v zásade do predveľkomoravského obdobia, tento artefakt absentuje (*Čilinská 1984*, 163-171). V súboroch spracovaných v tejto publikácii je prítomný len v jednom depote, konkrétne v Zemianskom Podhradí. Ide o 9,9 cm dlhý výrobok s trojuholníkovým tvarovaným ostrím (tab. XCI: 5). Zatiaľ čo nože s čepeľou vykutou do trojuholníkového tvaru (ako uvádza napr. *Dostál 1966*, 74, tab. VI: 10) sú pozdĺžne tvarované tak, že čepeľ s chrbtom noža tvoria odvesny, u noža zo Zemianskeho Podhradia odvesny vytvárajú atypicky ostrie. Ak neberieme do úvahy možnosť, že by sa jednalo o fragment iného artefaktu (napr. nožníc), ktorého identifikácia by vzhľadom na stav zachovania predmetu nebola možná, ide o tvarovo atypický nôž. Nožíky porovnateľných malých rozmerov síce v hmotnej kultúre Slovanov nechýbajú (napr. *Dostál 1975*, tab. 88: 13; 89: 3), avšak v tomto konkrétnom prípade forma ostria poukazuje na jeho špecifický účel. Logicky treba predpokladať veľkú variabilitu funkčného využívania nožov (napr. nález z Budče atypického tvaru je interpretovaný ako ránhojičský nástroj; *Lutovský 1987*, 576), pričom v prípade Zemianskeho Podhradia by bolo snáď možné uvažovať o jeho využití pri práci s drevom, spracovaní kože, kôry, prípadne ako britvy a pod.

Perové nožnice

V depote zo Zemianskeho Podhradia sa nachádzali jednoduché perové nožnice dlhé 15,5 cm (tab. XCI: 4) ako jediný exemplár tohoto druhu výrobku v spracovávaných celkoch. V depotoch vystupujú pomerne zriedkavo, sú však zastúpené v nálezovom celku na lokalite Lety u Dobřichovic, ktorý je datovaný do 6. storočia (*Friedrich 1946*, 42, obr. 2: 14; *Bartošková 1986*, 23, 24), čo signalizuje, že slovanskí kováči ich začali produkovať v pomerne včasnom období. Podobne ako v depotoch, aj v hrobách sa nožnice nachádzajú skôr zriedka (*Dostál 1966*, 87; *Hanuliak 2004*, 137). V literatúre sa považujú za ovčiarske, ale evidentne plnili funkciu nožníc ako takých. Doka-

zuje to napr. aj ich početné zastúpenie v Mikulčiciach, odkiaľ poznáme výlučne exempláre s perovou konštrukciou (Poláček 2003, 623).

Ako určité kritérium pre triedenie nožníc môže okrem tvaru perovacieho oblúka (Beranová 1967, 571) poslúžiť aj ich veľkosť. V nálezoch z Mikulčíc sa dĺžka väčšiny exemplárov pohybuje v rozmedzí 10,5-22 cm, len jeden nález meral 26 cm (Poláček 2003, 626). Z tohto pohľadu patria nožnice zo Zemianskeho Podhradia s dl. 15,5 cm k štandardne veľkým produktom.

Retiazka

Reťaze a retiazky rôznej dĺžky a hrúbky, resp. aspoň stáčané a prepojené drôtky rôznej veľkosti patrili zrejme k bežnému inventáru domácností a remeselníckych dielní. Napriek tomu sú ich nálezy pomerne zriedkavé. K otázke ich frekvencie sa však možno exaktnejšie ťažko vyjadriť, nakoľko veľmi ľahko podliehali vplyvu prostredia. Vyskytovali sa však už v dobe avarskeho kaganátu, ako ukazuje napr. nález z hrobu 3 na pohrebisku Pilismarót v Maďarsku, kde podobná jemná retiazka spájala dve náušnice (Szabó 1975, 245, 271, Fig. 3: 6, 7, Pl. XXXI: 1, 2). Nepočtený súbor nálezov tohto druhu z včasnostredovekého obdobia rozmnožuje aj reťaz nájdená v depote Bojná II, pozostávajúca z 21 očiek vyrobených z drôtu 0,2 – 0,4 cm hrubého. Očká majú pozdĺžnu formu a buď sú v strede priškrtené alebo osmičkovito sformované (tab. LIV: 7). Jedno z koncových ohniviek retiazky je nespojené, vytvarované do háčika. Pokiaľ sa nejedná o stav zachovania, mohlo by ísť o háčik na zachytenie, podobne ako v náleze z Moravského Jána. Tu sa našiel samostatný závesný háčik, avšak v depote s vyše 40 predmetmi uloženými v železnom kotli nechýbali ani tri vzájomne prevlečené kruhové očká, tvoriace malú retiazku (Bartošková 1986, 34, 96, obr. 12: 30, 41). Zo samotnej Bojnej je už publikovaná iná reťaz, ktorá je súčasťou okov; jej články sú však masívnejšie a dvojnásobne dlhé (Pieta/A. Ruttkay 2007, 31, obr. 8).

Pracky

Pre malú hodnotu a nekvalitu materiálu, z ktorého sú vyrobené, nebývajú pracky v zásade predmetom tezaurovania. V depote zo Zemianskeho Podhradia sa však objavili 4 mimoriadne veľké obdĺžnikové pracky, u ktorých možno oprávnené predpokladať, že neboli súčasťou opaska nohavíc alebo remeňa tašky. Dĺžky praciek sa pohybujú v rozmedzí 6,8 – 7,9 cm (tab. XCIII: 2-5), pričom u dvoch z nich boli zachované dvojice trňov (tab. XCIII: 2, 5). Pracky mohli byť pôvodne súčasťou konského sedla, konkrétne remeňa slúžiaceho k jeho upevneniu na bruchu zvierateľa (Eisner 1948, 385). Vylúčiť samozrejme nemožno ani iné využitie, avšak zdvojenie trňov na dvoch kompletnejšie zachovaných exemplároch signalizuje, že boli určené na elimináciu zvýšeného tlaku.

Zákolesník (poistný kolík)

Tyčinka štvorcového prierezu s krúžkom z Vrbového (tab. LXXXVI: 5) slúžila zrejme ako poistný kolík. Funkciu zákolesníka, držiaceho koleso na osi, plnil pravdepodobne pozdĺžny predmet s hranolovitou hlavičkou uložený do depotu Bojná IV (tab. LXVIII: 3). Zákolesníky sa objavili už v dobe halštatskej (Pleiner 1962, 194, 195, 225). Z včasnostredovekého obdobia nie sú dosiaľ známe, možno však upozorniť na mladšie exempláre, napr. tvarovo totožné zákolesníky z výskumu západného suburbia Bratislavy (Polla 1979, 195, obr. 101: 1-8).

Zvoncovitý predmet

Medzi spracovávanými predmetmi sa nachádza zo Zemianskeho Podhradia pochádzajúci artefakt zvoncovitého tvaru s valcovitým telom, s jednou stranou otvorenou a druhou konkávne ukončenou s malou rovnou ploškou kruhového tvaru. Z okraja tejto plošky vychádzalo tenké oblúkovito formované uško, z ktorého sa zachovali len korene (tab. XCII: 2). Je nepravdepodobné, aby tento predmet slúžil ako zvon, keďže sa v jeho vnútri nenašli stopy po očku, na ktorom by bolo zachytené srdce. Ani hmotou (artefakt je skutý z tenkého plechu) ani pomerom výšky a priemeru tejto funkcie nezodpovedá. Pre porovnanie možno upozorniť na železný zvoniec z lokality Lazisko (okr. Liptovský Mikuláš), datovaný do 5. stor., vykazujúci síce niektoré totožné znaky, ale odlišný práve v tých detailoch, ktoré určujú jeho funkciu (Pieta 1991, fig. 3:1; Jánošík/Pieta 2007, 127, 128, obr. 6). Najskôr ide o kovanie, pôvodne nastoknuté na koniec kruhovej rúčky nástroja, ktorý sa pri práci držal v ruke – napr. cep, hrable a pod. a slúžiace na jeho zavesenie.

Rukoväť z naberačky

Pravdepodobne ako relikv sa do depotu z Vrbového dostala železná rukoväť s plochým, roztepaným a rozšíreným koncom, zrejme na uchytenie naberačky, na opačnej strane s kruhovým ukončením (tab. LXXXVI: 4). Dosiaľ nemáme doklady o tom, že by Slovania žijúci v našom regióne naberačky s takýmito rukoväťami použí-

vali, hoci takúto možnosť nevyučuje nestratifikovaný nález z hradiska Bojná I (*Pieta/A. Ruttkay 2007*, obr. 2: 7). Bronzová naberačka so stopami železného držadla je známa zo sídliskového objektu 28/85 v Bratislave-Dúbravke, datovaného do obdobia pražského typu, vyhodnotená však bola ako antický relikv (Hromada/Kolník 1991, 262, 265, obr. 10: 3).

Keramický črep

S depotom Bojná II bol odovzdaný do zbierok múzea aj svetlohnedý črep pochádzajúci z podhrdlika nádoby zhotovenej na kruhu. Črep je zdobený obvodovým ryhovaním a viacnásobnou vlnovkou (tab. LV: 20). Nie je isté, či patrí k depotu. Do kolekcie sa mohol dostať ako náhodne nájdený fragment keramiky z vrstvy, v okolí ktorej bol depot zakopaný. Chronologicky sa však nálezy nevyučujú, menej častá je len svetlohnedá farba črepu.

Neidentifikovateľné predmety

V spracovávaných depotoch sa vyskytlo aj niekoľko zlomkov, ktoré nie je možné pre ich fragmentárnosť interpretovať. Do tejto skupiny možno zaradiť tenký dvojnásobne hákovito zahnutý drôt z Divinky (tab. LXIX: 4), iný, rovnako vytvarovaný drôt zo Zemianskeho Podhradia (tab. XCII: 4), pásový fragment z Horných Plachtiniec (tab. LXX: 7) a hákovitý predmet vyrobený z masívnejšieho železa z tej istej lokality (tab. LXX: 8).

LITERATÚRA

- Bača/Turčan 2007* – R. Bača/V. Turčan: Bronzové pozlátené nákončie z Bojne I. In: Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay (Eds.): Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva. Nitra 2007, 167-172.
- Bartík/Bazovský/Turčan 2004* – J. Bartík/I. Bazovský/V. Turčan: Záchranný archeologický výskum v Bratislave na ulici Palisády 29. Bratislava 16, 2004, 15-34.
- Bartošková 1986* – A. Bartošková: Slovanské depoty železných predmetů v Československu. Stud. Arch. Ústavu ČSAV 13/2. Brno 1986.
- Beranová 1957* – M. Beranová: Slovanské žňové nástroje v 6. – 12. století. Pam. Arch. 98, 1957, 99-117.
- Beranová 1987* – M. Beranová: Hradištné nůžky v Československu. Pam. Arch. 58, 1967, 571-579.
- Beranová 1972* – M. Beranová: Slovanský hromadný nález ze Semic. Arch. Rozhledy 24, 1972, 629-643.
- Beranová 1980* – M. Beranová: Zemědělství starých Slovanů. Praha 1980.
- Bialeková 1977* – D. Bialeková: Sporen von slawischen Fundplätzen in Pobedim (Typologie und Datierung). Slov. Arch. 25, 1977, 103-160.
- Bialeková 1978* – D. Bialeková: Žabokreky nad Nitrou, okres Topoľčany (B/C3). In: B. Chropovský (ed.). Významné slovanské náleziská na Slovensku. Bratislava 1978, 257.
- Bialeková 1981* – D. Bialeková: Dávne slovanské kováčstvo. Bratislava 1981.
- Bialeková 1982* – D. Bialeková: Slovanské pohrebisko v Závade. Slov. Arch. 30, 1982, 124-164.
- Bialeková 1989* – D. Bialeková: Bošáca, časť Zemianske Podhradie. In: Pramene k dejinám Slovenska z konca 5. až z 13. storočia I/1. Nitra 1989, 382, 383.
- Bialeková 1990* – D. Bialeková: Sekerovité hrivny a ich väzba na ekonomické a sociálne prostredie Slovanov. In: L. Galuška (ed.): Staroměstská výročí. Brno 1990, 99-119.
- Bialeková 2000* – D. Bialeková: Eisenbarren. In: A. Wiczorek/H.-M. Hinz (Eds.): Europas Mitte um 1000. Band 1. Stuttgart 2000, 201-202.
- Bialeková 2001* – D. Bialeková: Železný česák z Pobedima. In: Konference Pohansko 1999. Archaeologia mediaevalis Moravica et Silesiana I/2000, Brno 2001, 143-150.
- Bialeková 2008* – D. Bialeková: Depotfunde von Axtbarren und Eisengegenständen – ein Phänomen des Pobedim-Burgwalls und seines ökonomischen Hinterlandes. In: L. Poláček (Hrsg.): Das wirtschaftliche Hinterland der frühmittelalterlichen Zentren. Internationale Tagung in Mikulčice VI. Brno 2008, 337-344.
- Bialeková/Turčan 2007* – D. Bialeková/V. Turčan: Nový typ slovanských hrivien a ich metalografická analýza. In: Ve službách archeologie 2007. Brno 2007, 151-158.
- Bóna 1980* – I. Bóna: Studien zum frühawarischen Reitergrab von Szegvár. Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae 32, 1980, 31-95.
- Borkovský 1961* – I. Borkovský: Hrobka Boleslava II. v bazilice sv. Jiří na Pražském hradě. Pam. Arch. 52, 1961, 532-543.
- Budinský-Krička 1947/48* – V. Budinský-Krička: Pamiatky praveké a hradištné z Kútov (okr. Skalica) v Slovenskom národnom múzeu v Turč. Sv. Martine. Pam. Arch. 43, 1947/48, 108-116.
- Budinský-Krička 1963* – V. Budinský-Krička: Príspevok k poznaniu slovanského osídlenia na juhovýchodnom Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 11, 1963, 209-228.
- Camenzind 2011* – E. Camenzind: Das Dorf Bíňa im Mittelalter unter Berücksichtigung der Ausgrabungsperioden 1989 – 1996. Bratislava 2011.
- Csallány 1972* – D. Csallány: Avarkori páncélok a Karpátmedencében I. Die Panzer der Awarenzeit im Karpatenbecken I. Nyíregyháza Jósa András Múz. Évk. 12-14 (1969-1971), 1972, 13-44.
- Čaplovič 1987* – P. Čaplovič: Orava v praveku, vo včasnej dobe dejinnej a na začiatku stredoveku. Martin 1987.
- Čermák 1898* – K. Čermák: Starožitnosti dob kovů v Evropě. Praha 1898.
- Červinka 1927* – I. L. Červinka: Slované na Moravě a říše Velkomoravská. Brno 1927.
- Čilinská 1973* – Z. Čilinská: Frühmittelalterliches Gräberfeld in Želovce. Bratislava 1973.
- Čilinská 1984* – Z. Čilinská: Depoty železných predmetov z konca 8. stor. na Slovensku. In: E. Studeníková/L. Zachar (zost.): Zborník prác Ludmily Kraskovskej /k životnému jubileu/. Bratislava 1984, 163-171.
- Dostál 1966* – B. Dostál: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě. Praha 1966.
- Dostál 1975* – B. Dostál: Břeclav-Pohansko IV. Velkomoravský velmožský dvorec. Brno 1975.
- Dostál 1983* – B. Dostál: Železné sekerovité hrivny z Břeclavi-Pohanska. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E 28, 1983, 171-199.
- Eisner 1941* – J. Eisner: Ein Hortfund der älteren Burgwallzeit aus der Slowakei. In: Altböhmen und Altmähren I, Leipzig 1941, 153-171.
- Eisner 1939-46* – J. Eisner: Sidliště ze starší doby hradištní v slovenském Pomoraví. Pam. Arch. 52, 1939-46, 94-105.
- Eisner 1948* – J. Eisner: Základy kovářství v době hradištní v Československu. Slavia Ant. I, 1948, 367-396.
- Eisner 1952* – J. Eisner: Devínska Nová Ves. Slovanské pohřebiště. Bratislava 1952.
- Farkaš 2001* – Z. Farkaš: Zisťovací výskum v Modre, poloha Zámčisko. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 2001, 135-168.

- Friedrich* 1946 – F. C. Friedrich: Staroslovanský hromadný nález v Letech u Dobřichovic. *Obzor Praehist.* 13, 1946, 39-44.
- Fusek* 1994 – G. Fusek: Slovensko vo včasnოსlovanskom období. Nitra 1994.
- Galuška* 1989 – L. Galuška: Výrobní areál velkomoravských klenotníků ze Starého Města – Uherského Hradiště. *Pam. Arch.* 80, 1989, 405-454.
- Galuška* 1996 – L. Galuška: Uherské Hradiště – Sady. Křesťanské centrum říše Velkomoravské. Brno 1996.
- Galuška* 1991 – L. Galuška: Velká Morava. Brno 1991.
- Galuška* 2004 – L. Galuška: Slované doteky předků. Brno 2004.
- Galuška* 2006 – L. Galuška: Depot raně středověkých železných předmětů od Býčí skály v Moravském Krasu. In: J. Zábajník (zost.): *Aevum Medium*. Zborník na počesť Jozefa Hošša. Bratislava 2006, 23-29.
- Gebert* 2009 – J. Gebert: Pohřeb. *Reflex* 33, 2009, 38-43.
- Habovštiak* 1965 – A. Habovštiak: Poľnohospodárstvo na Slovensku v 9.-11. stor. In: P. Ratkoš (zost.): *O počiatkoch slovenských dejín*. Bratislava 1965, 55-80.
- Habovštiak* 1966 – A. Habovštiak: K otázke datovania hradiska v Bíni. *Slov. Arch.* 14, 1966, 439-486.
- Habovštiak* 1985 – A. Habovštiak: Stredoveká dedina na Slovensku. Bratislava 1985.
- Hanuliak* 1992 – M. Hanuliak: Divinka. In: D. Bialeková (zost.): *Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia*. Nitra 1992, 187.
- Hanuliak* 2004 – M. Hanuliak: Velkomoravské pohrebiská. Pochovávanie v 9. – 10. storočí na území Slovenska. Nitra 2004.
- Hanuliak/Kuzma/Šalkovský* – M. Hanuliak/I. Kuzma/P. Šalkovský: Mužla-Čenkov I. Osídlenie z 9.-12. storočia. Nitra 1993.
- Heimberg* 2011 – U. Heimberg: *Villa rustica. Leben und Arbeiten auf römischen Landgütern*. Darmstadt 2011.
- Holá/Furmánek* 1970 – J. Holá/V. Furmánek: Metalografický rozbor slovanských železných předmětů z Vršatského Podhradí, okres Považská Bystrica. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 18, 1970, 75-82.
- Hromada/Kolník* 1991 – J. Hromada/T. Kolník: Sídliškové objekty s keramikou pražského typu v Bratislave-Dúbravke. *Slov. Arch.* 39, 1991, 257-279.
- Hrubec* 1965 – I. Hrubec: Depot železných nástrojov zo Sklabine. *Slov. Arch.* 13, 1965, 415-422.
- Hrubý* 1955 – V. Hrubý: Staré Město. Velkomoravské pohřebiště „Na valách“. Praha 1955.
- Hrubý* 1958 – V. Hrubý: Klíče z doby hradištní na Moravě. *Časopis Moravského Mus., vědy společenské* 43, 1958, 49-66.
- Husár* 2011 – M. Husár: Vojenstvo Byzancie a politických útvarov na území Karpatskej kotliny od polovice 7. do začiatku 13. storočia. *Konštantínove listy* 4, 2011, 1-40.
- Hulínek* 2008 – D. Hulínek: Funkčné členenie velkomoravských opevnených sídlisk na základe ich spoločenského významu a kontinuita ich pretrvávania v 10. storočí (Morava a západné a stredné Slovensko). In: T. Štefanovičová/ D. Hulínek (zost.): *Bitka pri Bratislave v roku 907 a jej význam pre vývoj stredného Podunajska*. Bratislava 2008, 195-252.
- Hulínek/Čajka* 2004 – D. Hulínek/M. Čajka: Včasnostredoveké hradiská na Orave v kontexte hradísk na strednom a západnom Slovensku. *Slov. Arch.* 52, 2004, 77-120.
- Choc* 1967 – P. Choc: *S mečem i štítem. České raně feudální vojenství*. Praha 1967.
- Jánošík/Pieta* 2007 – J. Jánošík/K. Pieta: Nález zvona na hradisku z 9. storočia v Bojnjej. Náčrt histórie včasnostredovekých zvonov. In: K. Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay (eds.): *Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva*. Nitra 2007, 121-158.
- Kalousek a kol.* 1977-1978 – F. Kalousek/B. Dostál/J. Vignatiiová/A. Šik: Třetí pětiletí archeologického výzkumu Břeclavi-Pohanska (1969 – 1973). *Sborník Prací Fil. Fak. Brno* E 22-23, 1977-1978, 155-175.
- Kavánová* 1976 – B. Kavánová: Slovanské ostruhy na území Československa. *Stud. Arch. Ústavu ČSAV* 4/3, Praha 1976.
- Kavuljak* 1942 – A. Kavuljak: *Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku*. Bratislava 1942.
- Klanica* 1974 – Z. Klanica: Práce klenotníků na slovanských hradištích. *Stud. Arch. Ústavu ČSAV* 2/6. Praha 1974.
- Klanica* 1976a – Z. Klanica: Nechvalín, Prušánky. Čtyři slovanská pohřebiště. Díl I. Brno 2006.
- Klanica* 1976b – Z. Klanica: Nechvalín, Prušánky. Čtyři slovanská pohřebiště. Díl II. Brno 2006.
- Klíma* 1980 – B. Klíma: Zámečnické práce staromoravských kovářů v Mikulčicích. *Stud. Arch. Ústavu ČSAV* 8/3, 1980.
- Klučina* 2004 – P. Klučina: Zbroj a zbraně. *Evropa* 6. -17. století. Praha 2004
- Klučina/Romaňák* 1983 – P. Klučina/A. Romaňák: Člověk, zbraň a zbroj v obraze doby. Praha 1983.
- Klučina/Pevný* 2012 – P. Klučina/P. Pevný: Zbroj. *Ottova encyklopedie*. Praha 2012.
- Knific* 2004 – T. Knific: *Sekerovitá hrivna iz reke Ljubljanice* (Slovenija). In: *Zborník na počesť Dariny Bialekovej*. Nitra 2004, 191-195.
- Kolník* 1999 – T. Kolník: Nové pozoruhodné nálezy zo Zemianskeho Podhradia. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 33, 1999, 277-231.
- Kolník/Mitáš* 2012 – T. Kolník/V. Mitáš: Archeologické nálezy k osídleniu Bohdanoviec nad Trnavou a niekoľko poznámok k činnosti detektoristov. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 51, 2012, 35-74.

- Kolník/Varsik/Vladár 2007* – T. Kolník/V. Varsik/J. Vladár: Branč. Germánska osada z 2. až 4. storočia. Nitra 2007.
- Kraskovská 1962* – L. Kraskovská: Nález železných nástrojov v hrnčiarskej peci v Bratislave. Arch. Rozhľady 14, 1962, 340-343.
- Kraskovská 1973* – L. Kraskovská: Slovansko-avarské pohrebisko pri Záhorskej Bystrici. Bratislava 1972.
- Kuzmová 2010* – K. Kuzmová: Nálezy Terry sigillaty a jej napodobenín z germánskych sídlisk v Bíni. Zbor. SNM 104, Arch. 20, 175-178.
- Lutovský 1987* – M. Lutovský: Raně středověký ranhojičský nůž z Budče. Arch. Rozhľady 39, 1987, 576-577.
- Lutovský 2000* – M. Lutovský: K chronologické průkaznosti kování raně středověkých věder. In: Sborník Miroslavu Buchvaldkovi. Most 2000, 147-150.
- Lutovský 2001* – M. Lutovský: Encyklopedie slovanské archeologie v Čechách, na Moravě a ve Slezku. Praha 2001.
- Maliniak a kol. 2011* – P. Maliniak/M. Máčeková/O. Tomeček/J. Žilák/P. Hronček: Lesy v dejinách Zvolenskej stolice. Banská Bystrica – Kraków 2011.
- Miroššayová 2008* – E. Miroššayová: Zádiel. In: J. Béreš (zost.): Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia. Nitra 2008, 76.
- Moravčík 1978* – J. Moravčík: Divinka, okres Žilina (A-4). In: B. Chropovský (ed.): Významné slovanské náleziská na Slovensku. Bratislava 1978, 58, 59.
- Moravčík 1980* – J. Moravčík: Archeologické nálezy v Považskom múzeu v rokoch 1971 – 1975. Vlast. Zbor. Považia 14, 1980, 15-63.
- Moucha 2005* – V. Moucha: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha 2005.
- Mráz 2012* – L. Mráz: Metalografická a technologická analýza železných artefaktov z archeologického výskumu. Technická správa. Archív SNM-AM Bratislava.
- Nagy 2008* – A. Nagy: Neskoroavarské pohrebisko z Ménfőcsanak-Eperföldek. In: Jöttek – mentek. Langobardok és avarok a Kisalföldön. Kiállításvezető. Prišli a odišli. Longobardi a Avari na Podunajskej nížine. Sprievodca výstavy. Győr 2008, 183-198.
- Nešporová 2003* – T. Nešporová: Príspevok k časnostredovekému až neskorostredovekému osídleniu stredného Považia. Musaica 24, 2003, 97-109.
- Nevizánsky 2010* – G. Nevizánsky: Výskum staromaďarského jazdeckého pohrebiska v Strede nad Bodrogom v rokoch 1926 a 1937. In: Musaeum Hungaricum 3, 2010, 9-30.
- Novák 2011* – P. Novák: Záchranný výzkum hradiště v Prašniku (Hrádok). Most 2011.
- Novotný 1966* – B. Novotný: Hromadný nález hliněných votivních symbolů ze slovanského knížecího hradu u Mikulčic. Pam. Arch. 57, 1966, 649-688.
- Ödman 1993* – A. Ödman: Haus und Heim. In: Wikinger Waräger Normannen. Die Skandinavier und Europa 800 – 1200. Berlin 1993, 136-143.
- Ožďáni/Nevizánsky/Hunka 2003* – O. Ožďáni/G. Nevizánsky/J. Hunka: Prieskum a tachymetrické zameranie hradiska v Horných Plachtinciach. AVANS 2002, Nitra 203, 103-105.
- Paulík 1970* – J. Paulík: Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 25-83.
- Petrovský-Šichman 1960* – A. J. Petrovský-Šichman: Starożytnie umocnienia w Divince koło Żiliny (Słowacja). Acta Arch. Carpathica 2, 1960, 135-142.
- Petrovský-Šichman/Prikryl 1965* – A. Petrovský-Šichman/L. V. Prikryl: Vzácný archeologický nález pri Stráňavách. Vlast. Zbor. Považia 7, 1965, 278-279.
- Pieta 1982* – K. Pieta: Die Púchov Kultur. Nitra 1982.
- Pieta 1991* – K. Pieta: The North Carpathians at the beginning of the Migration Period. Antiquity 65, 1991, 376-387.
- Pieta 2008* – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Nitra 2008.
- Pieta/A. Ruttkay 2007* – K. Pieta/A. Ruttkay: Bojná – mocenské a christianizačné centrum Nitrianskeho kniežatstva. Predbežná správa. In: K. Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay (eds.): Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva. Nitra 2007, 21-70.
- Pleiner 1961* – R. Pleiner: Slovanské sekerovité hřivny. Slov. Arch. 9, 1961, 405-450.
- Pleiner 1962* – R. Pleiner: Staré evropské kovářství. Praha 1962.
- Podborský 2006* – V. Podborský: Náboženství pravěkých Evropanů. Brno 2006.
- Poláček 2000* – L. Poláček: Holzbearbeitungswerkerzeug aus Mikulčice. In: L. Poláček (Hrsg.): Studien zum Burgwall von Mikulčice. Band 4, Brno 2000, 303-361.
- Poláček 2003* – L. Poláček: Landwirtschaftliche Geräte aus Mikulčice. In: L. Poláček (Hrsg.): Studien zum Burgwall von Mikulčice. Band 5, Brno 2003, 591-709.
- Poulik 1948* – J. Poulik: Staroslovanská Morava. Praha 1948.
- Polla 1962* – B. Polla: Pamiatky hmotnej kultúry 15. storočia z Posádky pri Gajaroch. Zbor. SNM 56, Hist. 2, 1962, 107-140.
- Polla 1979* – B. Polla: Bratislava západné suburbium (výsledky archeologického výskumu). Bratislava 1979.

- Profantová 2003* – N. Profantová: Mikulčice – pohřebiště u 6. kostela: pokus o chronologické a sociální zhodnocení. In: N. Profantová/B. Kavánová: Mikulčice – pohřebiště u 6. a 12. kostela. Brno 2003, 7-209.
- Profantová 2011* – N. Profantová: Karolínské importy a jejich napodobování v Čechách, případně na Moravě (konec 8. – 10. století). In: V. Turčan (zost.): Karolínska kultúra a Slovensko. Štúdie. Bratislava 2011, 71-104.
- Profantová/Kašpárek 2012* – N. Profantová/F. Kašpárek: Depot železných předmětů z Mlékosrb, okr. Hradec Králové a další blízké nálezy z východních Čech. Východočeský sborník historický 21, 2012, 77-95.
- Ratkoš 1968* – P. Ratkoš: Pramene k dejinám Velkej Moravy. Bratislava 1968.
- Ravik 2007* – S. Ravik: Poklady pod námi. Brno 2007.
- Rejholcová 1995a* – M. Rejholcová: Pohrebisko v Čakajovciach (9.-12. storočie). Katalóg. Nitra 1995.
- Rejholcová 1995b* – M. Rejholcová: Pohrebisko v Čakajovciach (9.-12. storočie). Analýza. Nitra 1995.
- Ruttkay A. 1975a* – A. Ruttkay: Hradisko a hrad pri veľkom Klíži-Klížskom hradišti. AVANS 1974, Nitra 1975, 96-97.
- Ruttkay A. 1975b* – A. Ruttkay: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (I). Slov. Arch. 23, 1975, 119-216.
- Ruttkay A. 1976* – A. Ruttkay: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). Slov. Arch. 24, 1976, 245-395.
- Ruttkay A. 1978* – A. Ruttkay: Velký Klíž-Klížské hradiště, okres Topolčany (C3). In: B. Chropovský (zost.): Významné slovanské náleziská na Slovensku. Bratislava 1978, 236, 237.
- Ruttkay A./Ruttkay M./Šalkovský 2002* – A. Ruttkay/M. Ruttkay/P. Šalkovský: Slovensko vo včasnom stredoveku. Nitra 2002.
- Sklenář/Sklenářová/Slabina 2002* – K. Sklenář/Z. Sklenářová/M. Slabina: Encyklopedie pravěku v Čechách, na Moravě a ve Slezku. Praha 2002.
- Staňa 1961* – Č. Staňa: Depot želez a žernovů na slovanském hradišti Staré Zámky u Líšně. Sborník Československé Společnosti Arch. 1, 1961, 110-120.
- Staššíková-Štukovská 1984* – D. Staššíková-Štukovská: Výsledky prieskumu na strednom Považí. AVANS 1983, Nitra 1984, 199-208.
- Staššíková-Štukovská 2001* – D. Staššíková-Štukovská: Vybrané nálezy z pohrebiska v Borovciach z pohľadu začiatkov kostrového pochovávanía staromoravských a nitrianskych Slovanov. In: L. Galuška/P. Kouřil/Z. Měřinský (Edts.): Velká Morava mezi východem a západem. Brno 2001, 371-388.
- Steppenkrieger 2012* – Steppenkrieger. Reiternomaden des 7. – 14. Jahrhunderts aus Mongolei. Bonn 2012.
- Szabó 1975* – J. Gy. Szabó: The Pilismárot Cemetery. In: É. Garam/I. Kovrig/J. Gy. Szabó/Gy. Török: Avar Finds in the Hungarian National Museum. Budapest 1975, 243-281.
- Šalkovský 2002* – P. Šalkovský: Sekerovité hrivny a ďalšie včasnostredoveké nálezy z hradiska v Bojnjej. Štud. Zvesti AÚ SAV 34, 2002, 171-188.
- Šalkovský 2011* – P. Šalkovský: Stredné Slovensko vo včasnom stredoveku. Nitra 2011.
- Šolle 1966* – M. Šolle: Stará Kouřim a projevy velkomoravské hmotné kultury v Čechách. Praha 1966.
- Štefanovičová 2005* – T. Štefanovičová: Milan Hanuliak: Velkomoravské pohrebiská. Pochovávanie v 9.-10. storočí na území Slovenska. Arch. Rozhledy 57, 2005, 429-432.
- Štefanovičová a kol. 2008* – T. Štefanovičová/P. Jelínek/B. Kovár/M. Hanuš/J. Stehlíková/P. Spišák/V. Plachá: Predbežná správa z archeologického výskumu bratislavského Podhradía – Vydrice. Zbor. SNM 102, Arch. 18, 2008, 249-256.
- Štěpánek 1965* – M. Štěpánek: Opevněná sídliště 8.-12. století ve střední Evropě. Praha 1965.
- Točík 1968a* – A. Točík: Slawisch-awarisches Gräberfeld in Holiare. Bratislava 1968.
- Točík 1968b* – A. Točík: Slawisch-awarisches Gräberfeld in Štúrovo. Bratislava 1968.
- Točík 1968c* – A. Točík: Altmagyarische Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1968.
- Točík 1983* – A. Točík: Velkomoravský železný depot z Čebovic. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 1983, 207-230.
- Točík 1987* – A. Točík: Nachgroßmährische Gräberfelder des 10. und 11. Jh. in der Südwestslowakei. Štud. Zvesti AÚ SAV 23, 1987, 177-241.
- Tomčíková 1991* – K. Tomčíková: Včasnoslovanské sídliskové nálezy v Lakšárskej Novej Vsi. Zbor. SNM 85, Arch. 1, 1991, 69-84.
- Trugly 1989* – A. Trugly: Radvaň nad Dunajom. In: Pramene k dejinám Slovenska z konca 5. až z 13. storočia I/1. Nitra 1989, 138.
- Turčan 1996* – V. Turčan: Die Stellung des Záhorie-Gebietes im frühen Mittelalter. In: Ethnische und kulturelle Verhältnisse an der mittleren Donau vom 6. bis zum 11. Jahrhundert. Bratislava 1996, 245-248.
- Turčan 2007* – V. Turčan: Depoty z Bojnjej v zbierkach Archeologického múzea SNM. In: K. Pieta/A. Ruttkay/M. Ruttkay (zost.): Bojná. Hospodárske a politické centrum Nitrianskeho kniežatstva. Nitra 2007, 159-166.
- Turčan 2010* – V. Turčan: Osídlenie z doby rímskej v Bini (stručný prehľad). Zbor. SNM 104, Arch. 20, 179-184.
- Ungermaň 2011* – Š. Ungermaň: Tzv. blatnicko-mikulčický horizont a jeho vliv na chronologii raného stredoveku. In: V. Turčan (zost.): Karolínska kultúra a Slovensko. Štúdie. Bratislava 2011, 135-151.

- Vallašek 1972* – A. Vallašek: Hromadný hrob z 10. storočia v Bratislave. Monumentorum tutela 8, 1972, 229-252.
- Váňa 1990* – Z. Váňa: Svět slovanských bohů a démonů. Praha 1990.
- Vendtová 1969* – V. Vendtová: Slovanské osídlenie Pobedima a okolia. Slov. Arch. 17, 1969, 119-232.
- Vignatiová 1992* – J. Vignatiová: Břeclav – Pohansko II. Slovanské osídlení jižního předhradí. Brno 1992.
- Zábojník 1992* – J. Zábojník: Stredné Plachtince. In: D. Bialeková (zost.): Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až z 13. storočia II. Stredoslovenský kraj. Nitra 1992, 156.
- Zábojník 2009* – J. Zábojník.: Slovensko a avarský kaganát. Bratislava 2009.
- Zaitz 1988* – E. Zaitz: Frühmittelalterliche axtförmige Eisenbarren aus Kleinpolen. Slov. Arch. 36, 1988, 261-276.

Skratky použitej literatúry

- Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae = Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest
- Acta Arch. Carpathica = Acta Archaeologica Carpathica. Kraków
- Arch. Rozhledy = Archeologické rozhledy. Praha
- AVANS = Archeologické výskumy a nálezy v roku. Nitra
- Bratislava = Bratislava. Spisy Mestského múzea v Bratislave. Bratislava
- Časopis Moravského Mus. = Časopis Moravského Musea. Brno
- Nyíregyháza Jósa András Múz. Évk. = A Nyíregyháza Jósa András Múzeum Évkönyve. Nyíregyháza
- Obzor Praehist. = Obzor praehistorický. Praha
- Pam. Arch. = Památky archeologické. Praha
- Sborník Československé Společnosti Arch. = Sborník Československé společnosti archeologické při ČSAV. Praha
- Sborník Prací Fil. Fak. Brno = Sborník Prací Filosofické Fakulty Brněnské University. Brno
- Slavia Ant. = Slavia Antiqua. Warszawa – Poznan
- Slov. Arch. = Slovenská archeológia. Nitra
- Stud. Arch. Ústavu ČSAV = Studie Archeologického ústavu ČSAV. Brno
- Štud. Zvesti AÚ SAV = Študijné zvesti Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied. Nitra
- Vlast. Zbor. Považia = Vlastivedný zborník Považia. Martin
- Zbor. SNM. Arch. = Zborník Slovenského národného múzea. Archeológia. Bratislava
- Zbor. SNM. Hist. = Zborník Slovenského národného múzea. História. Bratislava

RESUMÉ

DIE HORTFUNDE VON BOJNÁ

und frühmittelalterliche Eisendepots im Sammlungsbestand des Slowakischen Nationalmuseums-
Archäologischen Museums

ZUSAMMENFASSUNG

Die Publikation handelt von 11 Hortfunden, die sich im Sammlungsbestand des SNM-Archäologischen Museums befinden und bisher nur teilweise oder gar nicht veröffentlicht wurden. Außer zwei durch archäologische Ausgrabungen erworbenen Depots aus der Fundstelle Biňa und einem Fundverband aus Vrbové gelangten die anderen Verbände in die Sammlungen des obengenannten Museums durch Geschenk oder Ankauf.

Den ersten Teil der Monographie bildet der nach einzelnen Verbänden angeordnete Fundkatalog mit Grundbeschreibung und Verweisen auf die Abbildungen der Gegenstände auf Bildtafeln.

Biňa (Bez. Nové Zámky), Depot I. Während archäologischer Ausgrabungen im Jahre 1962 im Hof des ehemaligen örtlichen Schlosses gefunden. Es enthielt 101 Axtbarren (Taf. I-XV), sekundär in die Verfüllung eines frühmittelalterlichen Grabs eingelassen, das zu der Zeit im Gelände nicht mehr identifizierbar sein musste.

Biňa (Bez. Nové Zámky), Depot II. Während archäologischer Ausgrabungen im Jahre 1990 im örtlichen Park im Ortskern gefunden. Es enthielt mindestens 44 Exemplare stark beschädigter Axtbarren (Taf. XVI-XXII). Sie lagen am Boden einer Vorratsgrube und waren mit einem Rhyolith-Mühlstein überdeckt.

Bojná (Bez. Topoľčany), Depot I. Enthält 201 Axtbarren (Taf. XXIII-LI). Genaue Fundumstände sind nicht bekannt.

Bojná (Bez. Topoľčany), Depot II. Die Gegenstände wurden dank einem Mitarbeiter des SNM-Archäologischen Museums geborgen. Das Depot enthält 2 Pflugmesser, eine Pflugschar, 2 Hacken, 2 Pflugrodeln, 4 Sicheln, 2 Sichelmesser, 2 Löffelbohrer, einen Meißel, eine Kette, mehrere Eisenspitzen, eiserne Eimerbestandteile und eine Tonscherbe (Taf. LII-LV).

Bojná (Bez. Topoľčany), Depot III. Die Gegenstände wurden dank einem Mitarbeiter des SNM-Archäologischen Museums geborgen. Das Depot enthielt 53 Axtbarren, 3 Pflugmesser, 3 Pflugscharen, 2 Hacken, 3 Sicheln und 2 Zugmesser (Taf. LVI-LXVI).

Bojná (Bez. Topoľčany), Depot IV. Die Gegenstände wurden dank einem Mitarbeiter des SNM-Archäologischen Museums geborgen. Das Depot enthielt 3 Pflugscharen, eine Sense, 3 Sichelfragmente, eiserne Eimerbestandteile, einen Achsnagel, einen Riemenverteiler, eine Dornöse, einen Ösenbeschlag und ein Spornfragment (Taf. LXVII-LXVIII).

Divinka (Bez. Žilina). Der Fundverband wurde dank einem Mitarbeiter des Museums geborgen und in den Sammlungsbestand aufgenommen. Er enthielt 2 vollständige Sicheln und 2 Sichelfragmente, eine Sense, einen Meißel, einen Lanzenschuh, ein Zugmesser, einen Gegenstand mit fächerförmig erweiterter Schneide und ein Stück Draht (Taf. LXIX).

Horné Plachtince (Bez. Veľký Krtíš). Die Gegenstände gelangten in den Sammlungsbestand des SNM-Archäologischen Museums dank Geologen, die sich im Rahmen ihrer Feldforschungen im gegebenen Gelände bewegt haben. Laut Information der Finder waren die Artefakte über eine Fläche von ungefähr 5 x 3 m verstreut. Das Depot enthielt eine Sichel, 3 Äxte, eine Speerspitze, eine Pfeilspitze, einen Meißel, eine Eimerattasche, 2 Eisenfragmente und 74 Panzerlamellen oder deren Fragmente (Taf. LXX-LXXIII).

Veľký Klíž (Bez. Partizánske). Der Zufallsfund war eine längere Zeit lang im Privatbesitz. Geborgen wurde er dank einem Mitarbeiter des SNM-Archäologischen Museums. Der Hortfund enthält 41 Axtbarren, 4 Pflugmesser, eine Sichel, eine Axt, eiserne Eimerbestandteile und einen Hammer (Taf. LXXIV-LXXXII).

Vrbové (Bez. Piešťany). Den Fundverband vermittelte ein Antiquitätenhändler aus der Stadt Vrbové, der über die Existenz des Depots Bescheid wusste. Gefunden wurde es anfangs der 1980er Jahre bei Erdarbeiten und blieb dann im Besitz des Finders. Seinen Worten nach hat er aber nicht alle Gegenstände aus der Erde geborgen,

bzw. einige hat er weggeworfen. Der geborgene Teil des Depots enthält 14 Axtbarren, ein Pflugmesser, 6 Pflugscharen, 6 Sicheln, 2 Meißel, eiserne Eimerbestandteile, einen Löffelbohrer, einen Ring mit Ösenstange, einen Löffelgriff und einen s-förmig profilierten Gegenstand mit flachgehämmertem Ende (Taf. LXXXIII-LXXXVI-II).

Zemianske Podhradie (Bez. Nové Mesto nad Váhom). Den Hortfund entdeckte ein Ortsansässiger bei seiner Suche nach Glocken der örtlichen Kirche, die angeblich in dortigen Wäldern versteckt sein sollten. Der Zufallsfund wurde dem Museum übergeben und in den Sammlungsbestand aufgenommen. Das Depot enthielt 11 Axtbarren, 2 Pflugmesser, 3 Pflugscharen, 3 Sensen, ein Sichelmesser, eine Axt, 2 Meißel, einen Sporn, einen Steigbügel, eine Federschere, eine Säge, einen Schlüssel, 4 Schnallen, 5 Ringe, darunter 3 Dornösen, eine geschmiedete Schlinge, einen glockenförmigen Gegenstand, 2 messerartige Werkzeuge mit hakenförmiger Schneide, 2 Zugmesser und ein Messerfragment (Taf. LXXXIX-XCIII).

Hortfunde haben als archäologische Kategorie im Vergleich zu den Siedlungs- oder Grabbefunden eine spezifische Stellung im Hinblick auf das Abbild der Realität. Durch die Archäologisierung geht zwar nur ein kleiner Teil ihres Inhalts verloren, auf der anderen Seite muss man aber die spezifischen Bedingungen, unter denen sie deponiert wurden, in Erwägung ziehen.

Über die Fundumstände der Depots stehen uns mit Rücksicht auf deren Auffindungsart oft nur sehr wenige Informationen zur Verfügung. Von den zu bearbeitenden Funden waren es nur die beiden Depots aus Biňa, die unter der Aufsicht eines Archäologen geborgen wurden. Nicht in einem einzigen Fall hat man Spuren von irgendwelchem Verpackungsmaterial gefunden. Mit Ausnahme der obengenannten Depots aus Biňa haben wir auch keine Information über die Form der Gruben, in denen die Hortfunde deponiert waren. Frühmittelalterliche Depots sind über das Gebiet der Slowakei nicht gleichmäßig verteilt. Außer einem unsicheren Depot aus Zádíel ist diese Fundkategorie in der Ostslowakei völlig ausbleibend. Auf dem übrigen Gebiet bilden die Hortfunde insgesamt 7 Gruppen (Abb. 11). Zwei von ihnen – eine in der Region Záhorie und die andere in der Gegend von Velký Krtíš – enthalten Funde, die man von der zweiten Hälfte des 8. bis zum Anfang des 9. Jahrhunderts datieren kann. Die anderen Depots lassen sich ins 9. Jahrhundert einordnen. Angehäuft sind sie in den Regionen von Žilina und Turiec, im Gebiet zwischen den Flüssen Gran und Žitava, in der Gegend von Bratislava und im mittleren Waag- und Nitragebiet. Interessant ist, dass sich die zwei letztgenannten Gruppen ungefähr auf derselben geographischen Breite befinden. Auf dieser Linie findet man auch die Burgwälle von Pobedim und Bojná, die zur gleichen Zeit niedergebrannt wurden als die Mährer ins Nitraer Fürstentum eingebrochen sind, und die sich gleichzeitig an der nördlichen Peripherie des Großmährischen Reichs befinden. Es ist daher nicht ausgeschlossen, dass in diesen Zusammenhängen auch der historische Hintergrund gesucht werden kann.

Die Hortfunde wurden entweder innerhalb der Siedlungsfläche (Burgwälle, Bauerndörfer), oder in freiem Gelände bei einer natürlichen Landmarke deponiert. Die höchste Anzahl der Depots – ziehen wir die Fundstellen in Erwägung – stammt aus Bauerndörfern oder aus deren Umgebung und beträgt ungefähr 75%. Bauen wir aber auf der Gesamtzahl der Hortfunde, geht die Statistik genau umgekehrt aus. Während wir aus ländlichen Siedlungen meistens jeweils nur ein Depot kennen (mit Ausnahme von z. B. Gajary oder Kúty), finden wir im Fall der Burgwälle oft mehrere Hortfunde innerhalb einer und derselben Fundstelle. Zurückzuführen ist diese Kumulation sowohl auf wirtschaftliche Aktivitäten, die in Burgwällen durchgeführt wurden, als auch auf Vermögensverhältnisse der Bevölkerung.

Obwohl die slawische Oberschicht Gold- sowie Silberschmuck besaß, kennen wir aus der großmährischen Periode bisher nur Eisenhorte. Diese Tatsache ergibt sich nicht nur aus der Bedeutung des Eisens, sondern auch daraus, dass das Edelmetalleigentum im Fall einer Flucht einfacher transportierbar war. Die Depots enthielten meistens handwerkliches Werkzeug und landwirtschaftliche Geräte. Eine kleinere Anzahl der Militaria ruft die Frage hervor, ob die Waffen aus der Sicht der Distribution und des Eigentums einer speziellen Ordnung nicht unterlagen. Die Hortfunde enthalten gewöhnlich auch gebrochene oder deformierte Artefakte. Es könnte sich sowohl um kultische Entfunktionierung als auch um amortisiertes Werkzeug handeln. Interessant ist der Vergleich zwischen Pflugscharen und Pflugmessern in einzelnen Depots. Nur in einem einzigen Fall (Bojná II) entspricht die Anzahl der Pflugscharen derjenigen der Pflugmesser. Dies mahnt zur Vorsicht, diese Depots, obwohl sie auch andere landwirtschaftliche Geräte (Sensen, Sicheln, Hacken) enthielten, automatisch als Eigentum eines Bauers zu betrachten.

Die Ursachen der Thesaurierung können von sowohl kultischer als auch rationeller Natur sein. Thesaurierung des Vermögens in Krisensituationen war offensichtlich sehr häufig, z. B. im Fall des Kriegs. Die Fuldaer Annalen enthalten einen Bericht, nach welchem Karlmann, wenn er an „jene unsagbare Festung Rastislavs“ herangerückt ist, angeblich alle Städte in der Gegend niedergebrannt hat und alles, was er in den Wäldern oder Feldern begraben fand, wurde von ihm und seinen Soldaten erbeutet. Nach versteckten und begrabenen Sachen lohnte es

sich bei den Soldaten nur in dem Fall zu suchen, wenn eine gewisse Wahrscheinlichkeit des Erfolgs bestand. Der Brauch, das Vermögen unter Gefahr in die Erde zu verstecken, war damals vermutlich weit bekannt.

Die Hortfunde präziser zu datieren ist problematisch, da sie meistens aus chronologisch nur wenig empfindlichen Gegenständen zusammengesetzt sind. Auf slowakischem Gebiet wird der älteste Horizont der Eisendepotfunde ins 8. Jahrhundert datiert (Moravský sv. Ján, Gajary – Pustatina Vrablicova I, Gajary – Pustatina Vrablicova II, Gajary – Stolička, Kúty – Čepangát I, Kúty – Čepangát II, Radvaň nad Dunajom/Žitavská Tóň; dazu kann man Horné Plachtince zuordnen). Als Datierungskriterium konnte man in einzelnen Fällen einige Typen der Äxte, die Sporen, Steigbügel, beziehungsweise Pferdegeschirrtteile benutzen.

Falls die genauer datierbaren Artefakte im Depotfund nur vereinzelt vorkommen, kann es sich um ältere, durch Zufall gefundene Gegenstände handeln, die zum gegebenen Fundverband nur als sekundärer Rohstoff hinzugefügt wurden. Dies betrifft vor allem Bruchstücke, wie z. B. das Spornfragment aus Bojná IV (Taf. LXVII: 6). Nur ausnahmsweise enthalten die Hortfunde mehrere genauer datierbare Gegenstände, die man zudem noch in denselben Fundhorizont einordnen kann. Als Beispiel einer solchen Kollektion kann man das Depotfund von Horné Plachtince anführen (Taf. LXX-LXXIII).

Das häufigste Artefakt in Hortfunden repräsentieren die Barren, die als regionale prämonetäre Zahlungsmittel betrachtet werden. Man registrierte sie in sieben der elf Verbände, die in dieser Publikation behandelt werden. Die Depotfunde von Biňa I (mit Fragmenten von 115 Exemplaren; Taf. I-XV), Biňa II (44 vollständige Exemplare und mehr als 30 Fragmente; Taf. XVI-XXII) und Bojná I (201 Exemplare; Taf. XXIII-LI) enthalten ausschließlich Axtbarren. Von den anderen Depotfunden sind diese Artefakte in Bojná III (53 von insgesamt 66 Gegenständen; Taf. LVI-LXII, LXIII: 1-5), Velký Klíž (42 Axtbarren oder deren Fragmente von insgesamt 51 Gegenständen; Taf. LXXIV-LXXX, LXXXII: 17), in Vrbové (14 von insgesamt 35 Gegenständen; Taf. LXXXIII, LXXXIV) und Zemianske Podhradie (11 von insgesamt 45 Gegenständen; Taf. XC: 1-4) vertreten.

Axtbarren finden wir vor allem im ehemaligen Kerngebiet Großmährens. Oft bilden sie die einzigen Bestandteile der Hortfunde (Biňa, Bojná, Bratislava). Deren Zahl reicht bis zu einigen Hunderten von Exemplaren in einem einzigen Depot. Die Barren wurden in einzelnen Regionen jedoch nicht zu identischen Formen geschmiedet. Es gibt territoriale Unterschiede, z. B. auch zwischen den kleinpolnischen und großmährischen Funden. Im regionalen Sinn schließen sich einzelne Formen im Grunde aus, bzw. absentieren in den Nachbargebieten. Z. B. die in Großmähren üblichen Barrenformen fehlen bis auf einige Ausnahmen im Gebiet nördlich der Karpaten und umgekehrt, der „Krakauer“ Typ, wieder mit einigen wenigen Ausnahmen, gelangte nicht ins großmährische Territorium. Es besteht deswegen die Frage, ob man vielleicht nicht von zwei prämonetären Kreisen sprechen könnte, bei denen es auch logisch wäre, einen Kristallisierungsprozess der adäquaten ökonomischen Strukturen in Betracht zu ziehen. Mutig, doch nicht unaussprechbar ist ebenfalls die Frage, ob diese Grenzen im 9. Jh. vielleicht gleichzeitig nicht auch politische Grenzen waren. Das Vorkommen bzw. Ausbleiben von Barren auf dem Gebiet, das von den heutigen Historikern als das Territorium Großmährens definiert wird, könnten dagegen auf die Ebene der Integration (oder umgekehrt, im Fall der Absenz von Barren, einer unzureichenden Integration) der einen oder anderen Region mit dem Kern dieses Staatsgebildes hinweisen.

Eine große Gruppe von Artefakten in Hortfunden bilden die landwirtschaftlichen Geräte. Die zu bearbeitenden Depots enthielten 16 Pflugscharen [Bojná II (1 St. – Taf. LIV: 6), Bojná III (3 St. – Taf. LXIV: 4; LXVI: 1, 2), Bojná IV (3 St. – Taf. LXVIII: 1, 2, 4), Vrbové (6 St. – Taf. LXXXV: 1-5; LXXXVI: 6), Zemianske Podhradie (3 St. – Taf. XCII: 3, 7, 8); elf Exemplare kann man dabei als symmetrische (Taf. LIV: 6; LXVI: 2; LXVIII: 1, 4; LXXXV: 1-3; LXXXVI: 6; XCII: 3, 7, 8) und fünf als leicht asymmetrische Varianten betrachten (Taf. LXIV: 4; LXVI: 1; LXVIII: 2; LXXXV: 4, 5)], Pflugmesser [Bojná II (2 St. – Taf. LII: 1, 2), Bojná III (3 St. – Taf. LXV: 1, 2; LXVI: 3), Velký Klíž (4 St. – Taf. LXXXI: 1-3; LXXXII: 16), Vrbové (1 St. – Taf. LXXXVI: 1)] und Zemianske Podhradie (2 St. – Taf. XCI: 1, 3), Sensen [Bojná IV (1 St. – Taf. LXVII: 10), Divinka (Taf. LXIX: 10) und Zemianske Podhradie (3 St. – Taf. XCIII: 11-13); vertreten sind Formen mit gekrümmtem (Taf. LXVII: 10) sowie geradem (Taf. LXIX: 10; XCIII: 11-13) Blatt], Sicheln [Bojná II (4 St. – Taf. LIII: 7; LIV: 3-5), Bojná III (3 St. – Taf. LXIV: 1-3), Bojná IV (3 Fragmente – Taf. LXVII: 2-4), Divinka (2 ganze Exemplare und 2 Fragmente – Taf. LXIX: 5, 7-9), Horné Plachtince (1 St. – Taf. LXX: 6), Velký Klíž (1 St. – Taf. LXXXII: 14) und Vrbové (6 St. – Taf. LXXXVI: 2, 3; Taf. LXXXVIII: 1-4)], Sichelmesser [Bojná II (Taf. LIV: 1, 2) und Zemianske Podhradie (Taf. XC: 7)], Hacken [Bojná II (Taf. LIII: 1, 3) und Bojná III (Taf. LXV: 3, 4)] und Pflugrodeln [Bojná II (Taf. LIII: 2, 4)].

Handwerkliches Werkzeug in den behandelten Depots umfasste Löffelbohrer [Bojná II (Taf. LII: 3, LIII: 5) und Vrbové (Taf. LXXXVII: 3)], Zugmesser [Bojná III (Taf. LXIII: 6; Taf. LXIV: 5), Divinka (Taf. LXIX: 3) und Zemianske Podhradie (Taf. XCII: 5; 6)], messerartige Werkzeuge [Zemianske Podhradie (Taf. XC: 6, 10)], Meißel [Vrbové (Taf. LXXXVII: 4, 5), Zemianske Podhradie (Taf. XC: 5; 8) und je ein Stück in Bojná II (Taf. LIII: 6), Divinka (Taf. LXIX: 1) und Horné Plachtince (Taf. LXX: 5)], einen Hammer [Velký Klíž (Taf. LXXXII: 18)], eine Säge [Zemianske Podhradie (Taf. XC: 9)], einen Flachsreifekamm [Bojná II (Taf. LV: 1-12, 14, 15, 18, 19)],

Schabmesser [Divinka (Taf. LXIX: 2) und Vrbové (Taf. LXXXVI: 7)] und Äxte [Horné Plachtince (Taf. LXX: 1, 2, 4), Velký Klíč (Taf. LXXXII: 15) und Zemianske Podhradie (Taf. XCI: 2)].

Die Gruppe von Militaria umfasst eine Speerspitze [Horné Plachtince (Taf. LXX: 3)], eine Pfeilspitze [Horné Plachtince (Taf. LXX: 10)], Sporen [Zemianske Podhradie (Taf. XCI: 7) und Bojná IV (Abb. 12, Taf. LXVII: 6)], einen Steigbügel [Zemianske Podhradie (Taf. XCI: 6)], einen Lanzenschuh [Divinka (Taf. LXIX: 6)], einen Ösenbeschlag [Bojná IV (Abb. 13, Taf. LXVII: 9)], einen Riemenverteiler [Bojná IV (LXVII: 7)] und Panzerlamellen [Horné Plachtince (Taf. LXXI-LXXIII)].

Als Alltagsartikel definiert man eiserne Eimerbestandteile [Bojná II (Taf. LV: 13, 16, 17), Bojná IV (Taf. LXVII: 1, 5), Horné Plachtince (Taf. LXX: 9), Velký Klíč (Taf. LXXXII: 1-13), Vrbové (Taf. LXXXVII: 1, 2)], Ringösen [Zemianske Podhradie (Taf. XCIII: 6-10)], eine Metallschlinge [Zemianske Podhradie (Taf. XCIII: 1)], einen Schlüssel [Zemianske Podhradie (Taf. XCII: 1)], ein Messer [Zemianske Podhradie (Taf. XCI: 5)], eine Federscheere [Zemianske Podhradie (Taf. XCI: 4)], eine Kette [Bojná II (Taf. LIV: 7)], Schnallen [Zemianske Podhradie (Taf. XCIII: 2-5)], einen Achsnagel [Bojná IV (Taf. LXVIII: 3)], einen glockenförmigen Gegenstand [Bošáca (XCII: 2)], den Griff einer Schöpflöffel, der in den Hortfund vermutlich als Relikt gelangte [Vrbové (Taf. LXXXVI: 4)], und eine Tonscherbe [Bojná II (Taf. LV: 20)].

In den auszuwertenden Depotfunden befinden sich auch einige unidentifizierbare Gegenstände [Divinka (Taf. LXIX: 4), Horné Plachtince (Taf. LXX: 7, 8) und Zemianske Podhradie (XCII: 4)].

Den einzigen Gegenstand, der aus frühmittelalterlichen Hortfunden aus der Slowakei bisher nicht bekannt war, repräsentieren die Bestandteile eines Lamellenpanzers aus Horné Plachtince (Taf. LXXI-LXXIII). Auf den besser erhaltenen Exemplaren sieht man regelmäßig verteilte kreisförmige Löcher mit einem Durchmesser von etwa 0,4 cm. Einige Exemplare erhielten sich in relativ gutem Zustand und wurden als Schutzwaffenteile identifiziert.

Die Panzerlamellen kann man in vier Typen aufteilen (Abb. 14):

1/ rechteckige Platte mit den Ausmaßen von ungefähr 6,9 x 3,6 cm mit einer Schmalseite gerade und der anderen leicht gewölbt. In der Mitte der geraden Schmalseite befindet sich ein Loch, weitere acht Löcher sind symmetrisch paarweise entlang der Längskanten verteilt (besterhaltenes Exemplar siehe Taf. LXXI: 2).

2/ rechteckige Platte mit den Ausmaßen von ungefähr 6,4 x 3,0 cm mit allen vier Seiten gerade abgeschnitten. In der Mitte der beiden Schmalseiten befindet sich je ein Loch, weitere acht Löcher sind symmetrisch paarweise entlang der Längskanten verteilt (besterhaltenes Exemplar siehe Taf. LXXI: 4).

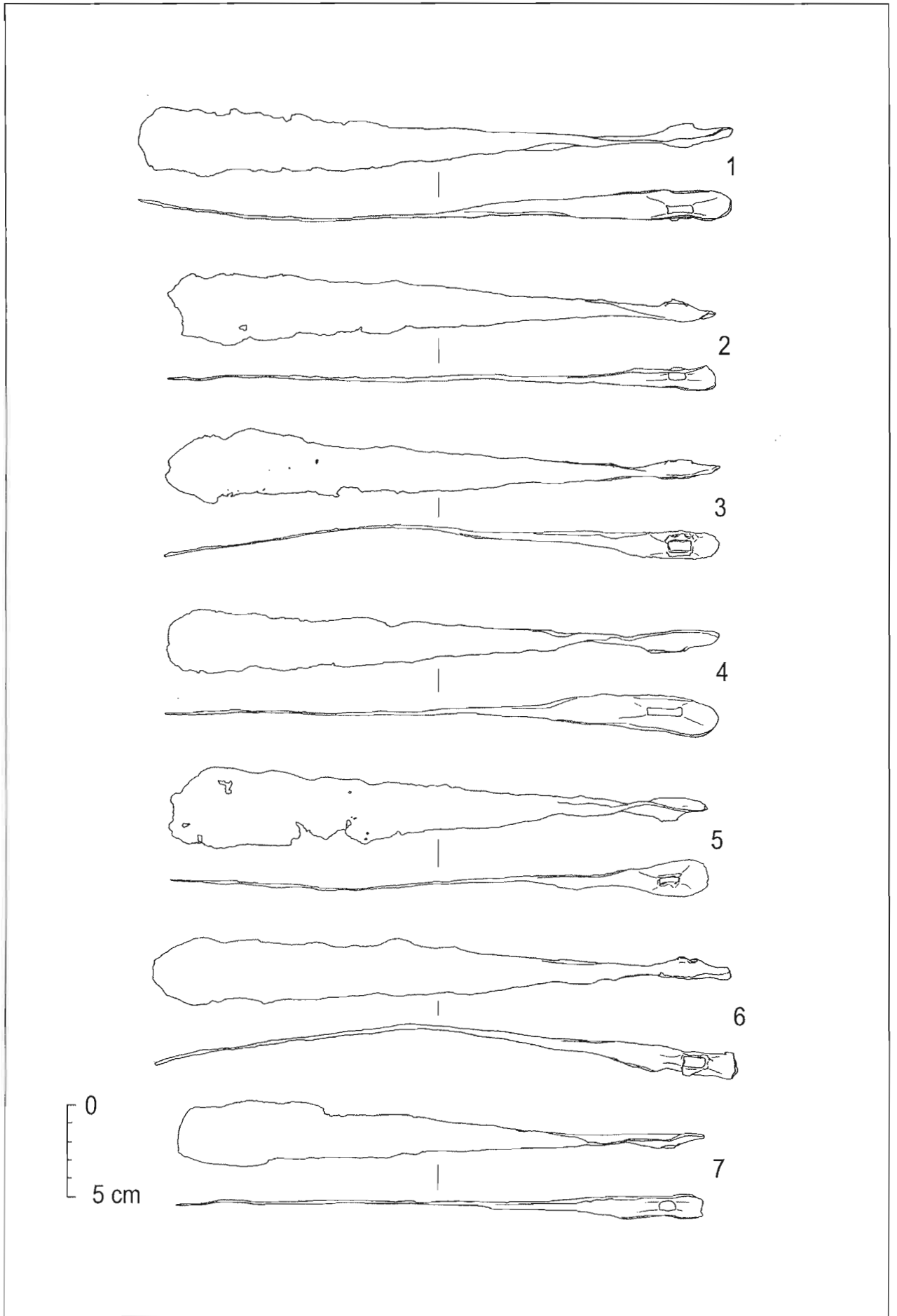
3/ rechteckige, sich längs ausbreitende Platte mit den Ausmaßen von 6,7 x 2,5-3,0 cm mit einer Schmalseite gerade und der anderen leicht gewölbt. An der geraden Schmalkante befinden sich zwei Lochpaare entlang der Längsseiten angebracht. Weitere zwei Lochpaare befinden sich ungefähr in der Mitte der Längsseiten (besterhaltenes Exemplar siehe Taf. LXXI: 17).

4/ rechteckige längliche Platte mit den Ausmaßen von 8,7-8,9 x 1,8-2,3 cm mit allen vier Seiten gerade abgeschnitten. An den schmälere Enden befindet sich in der Mitte je ein rundes Loch. Weitere acht Löcher, in je zwei Paaren angeordnet, sind symmetrisch entlang der Längsseiten angebracht. Dieser Typ der Panzerlamellen ist durch drei gut erhaltene Exemplare vertreten, wobei alle drei leicht gebogen sind. Der Durchmesser der ganzen Wölbung schwankt um 20 cm, doch wegen kurzer Ausschnitte der Kreissegmente kann dieser Ausmaß nicht genauer bestimmt werden (Taf. LXXIII: 3-5).

Nach der Herkunft des Lamellen- bzw. Schuppenpanzers wird im Orient gesucht. Ins Karpatenbecken konnte er zusammen mit den Hunnen und später mit den Awaren gelangt sein. Im slawischen Fundgut wurden diese Funde bisher nicht identifiziert. Der Fund aus Horné Plachtince muss deswegen nicht unbedingt die Verwendung – wenn auch nur sporadische – von Metallschutzwaffen bezeugen. Es könnte sich z. B. um Kriegsbeute gehandelt haben. Anhand der Lamellen sowie weiterer Artefakte kann man den Hortfund an die Wende des 8./9. Jh. datieren.

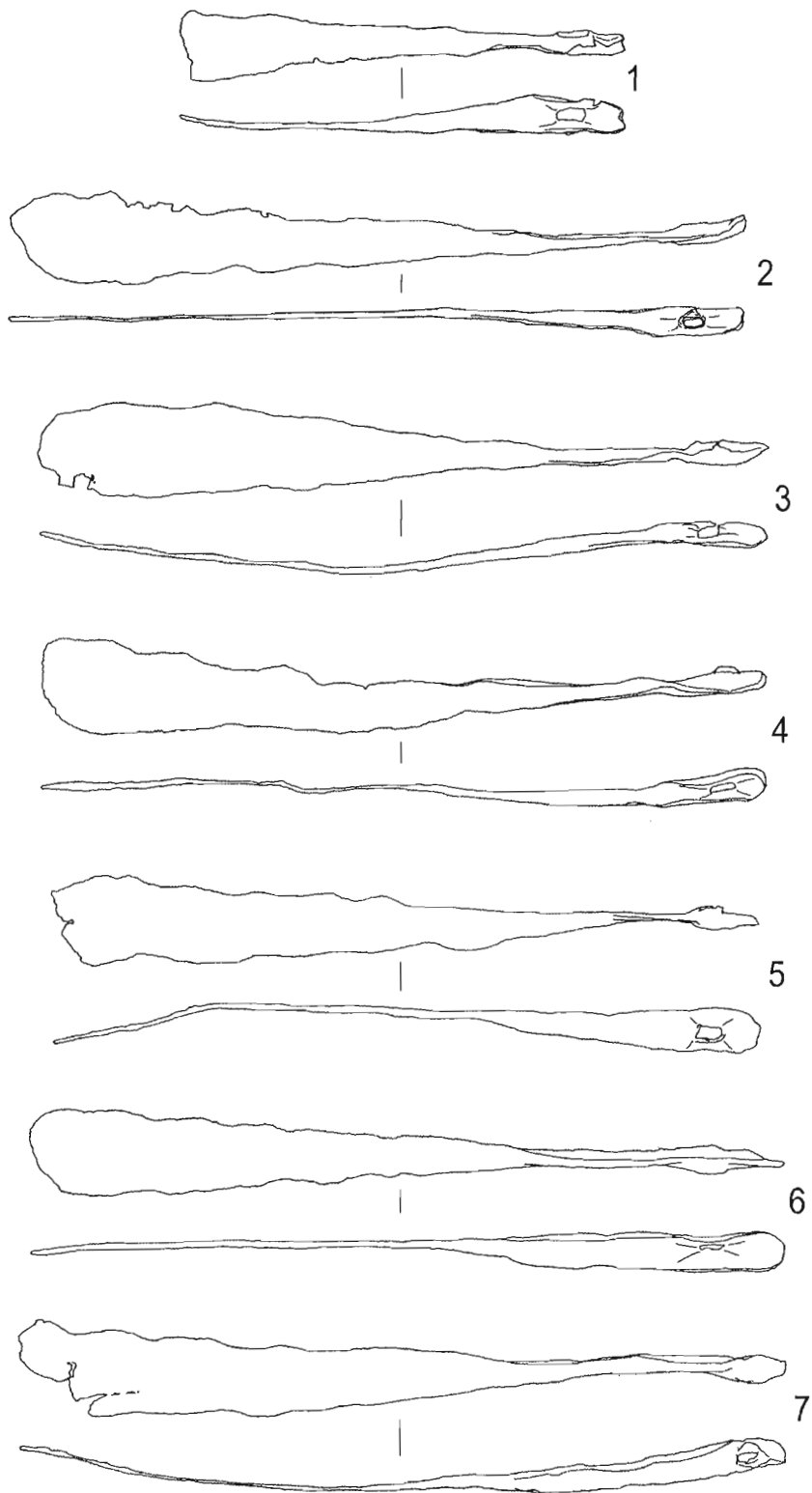
Die meisten Gegenstände, die in dieser Publikation präsentiert werden, zählen zwar zu herkömmlichen Bestandteilen frühmittelalterlicher Depotfunde, bereichern aber auf deutliche Weise das bisher bekannte Fundmaterial aus dieser Zeitperiode in der Slowakei.

TABULKY

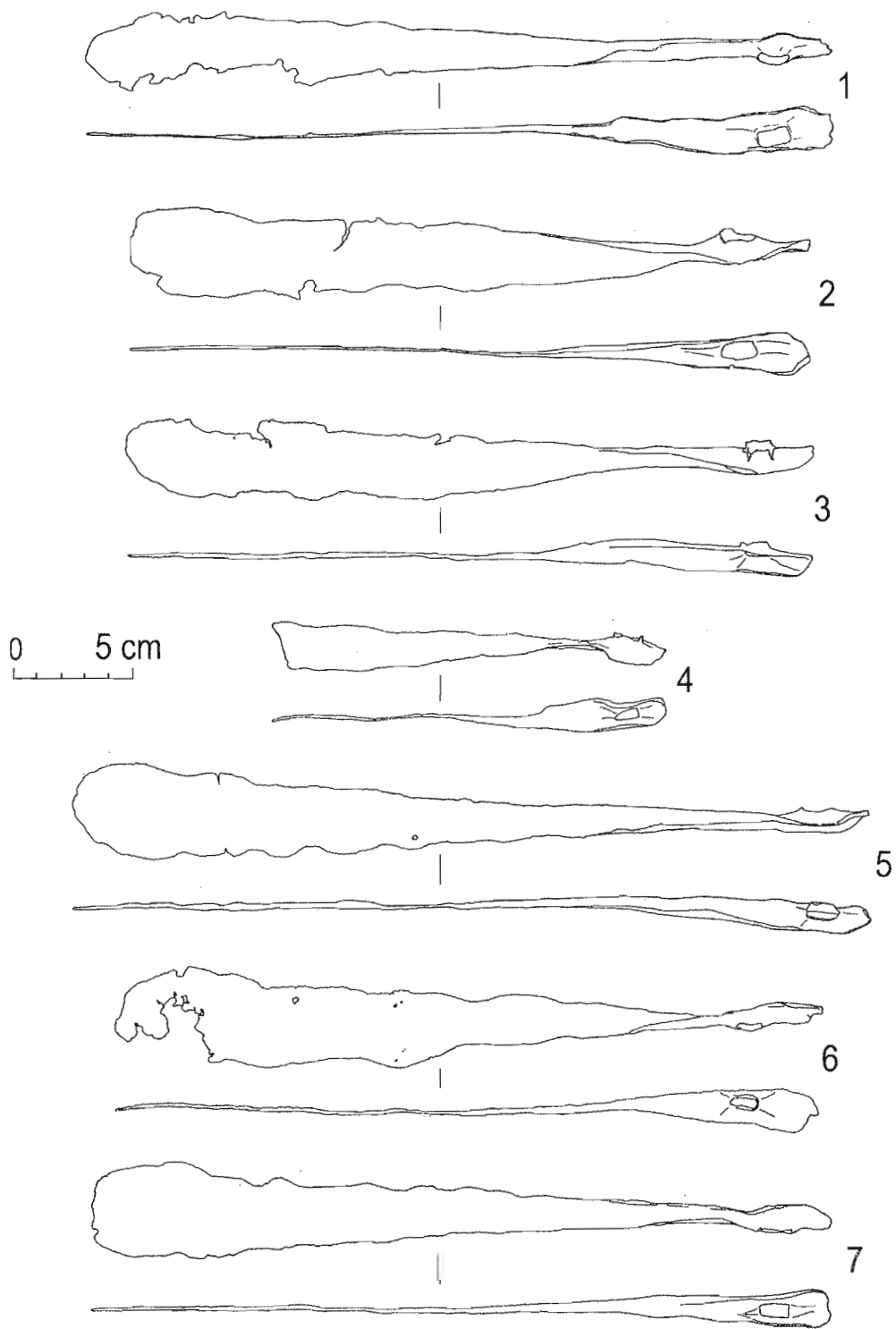

Tab. I. Bíňa, depot I. 1-7 železo.

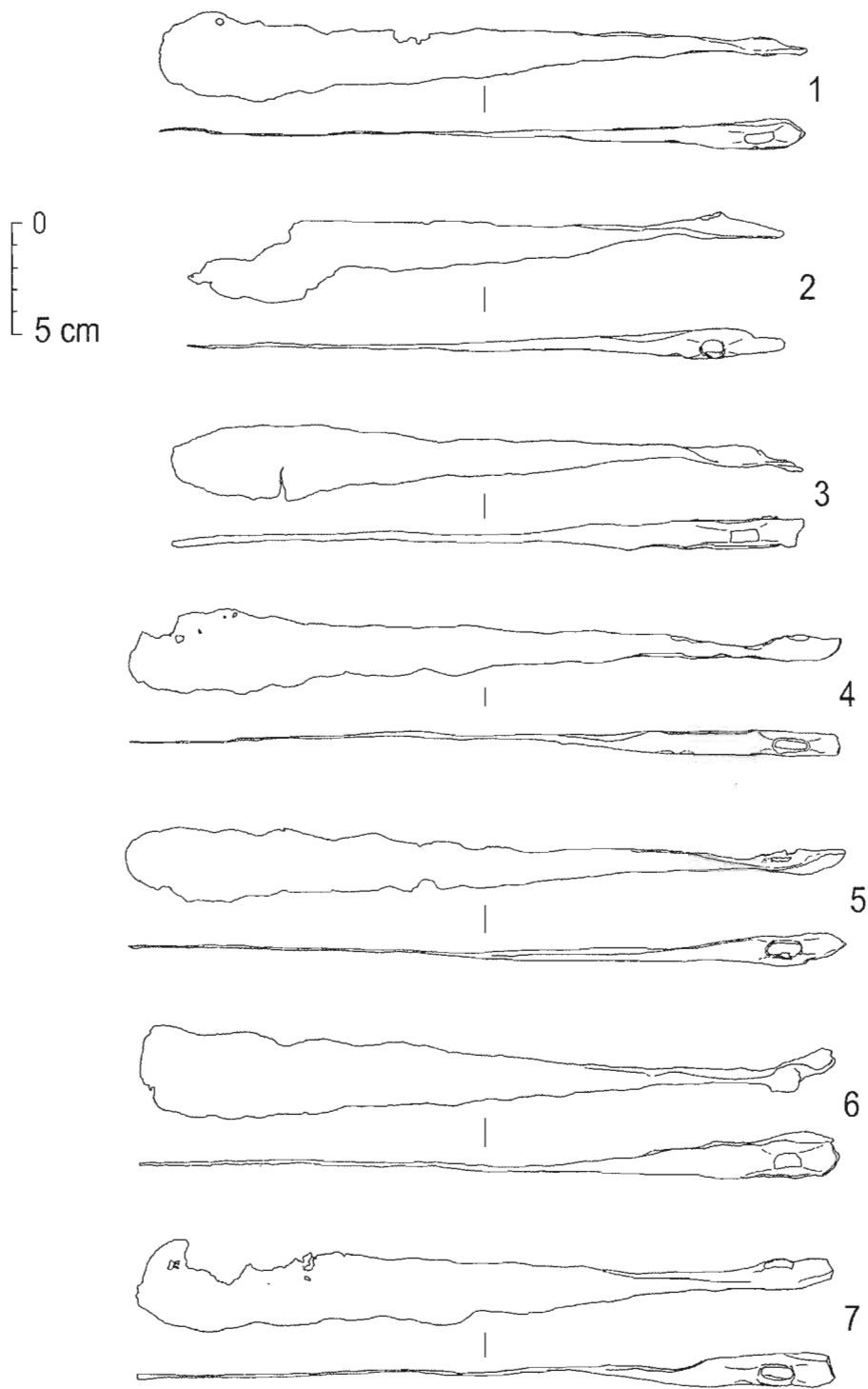
0
5 cm

Tab. II. Bíňa, depot I.1-7 železo.

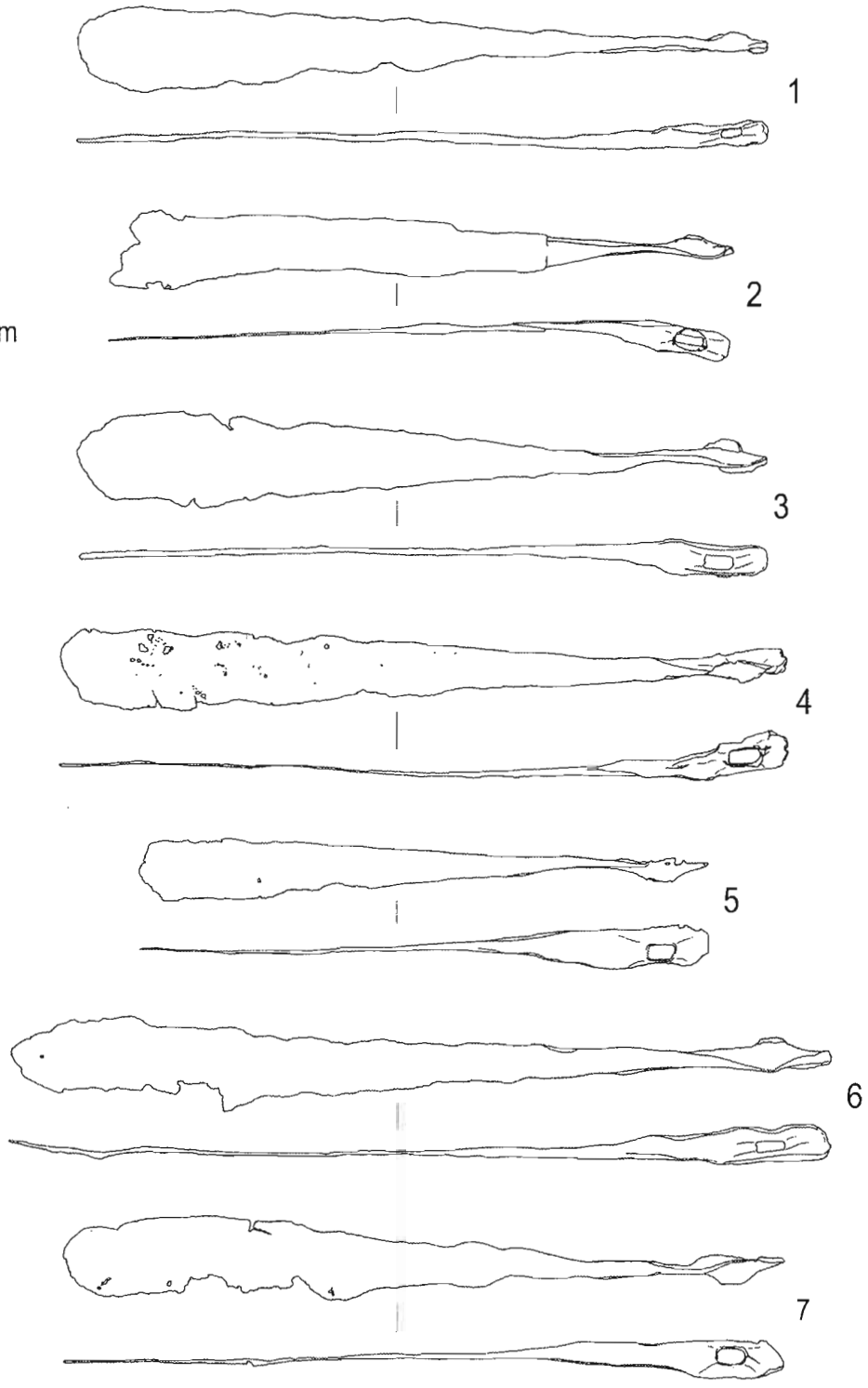

Tab. III. Biňa, depot I. 1-7 železo.

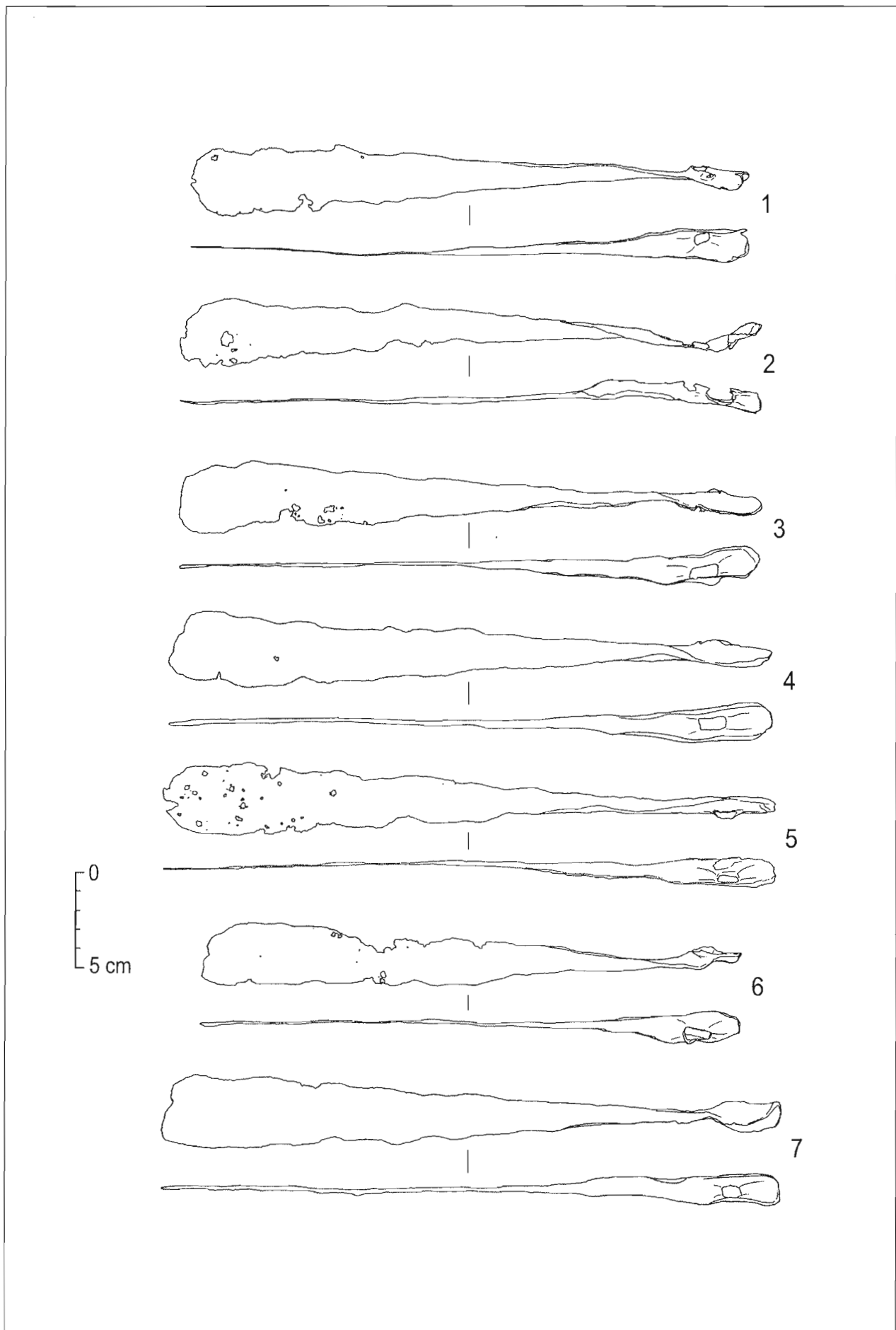

Tab. IV. Bíňa, depot I. 1-7 železo.

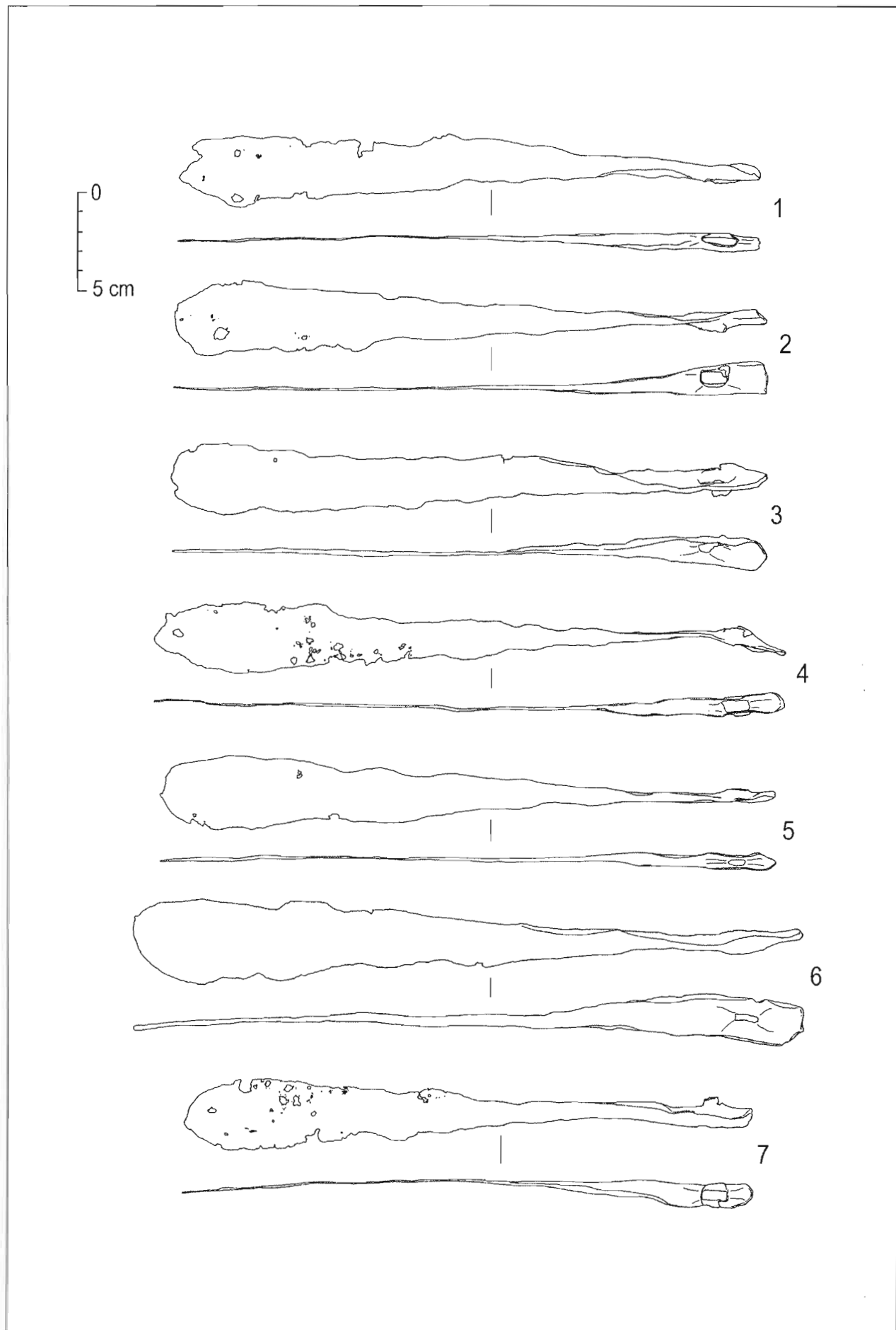
0
5 cm

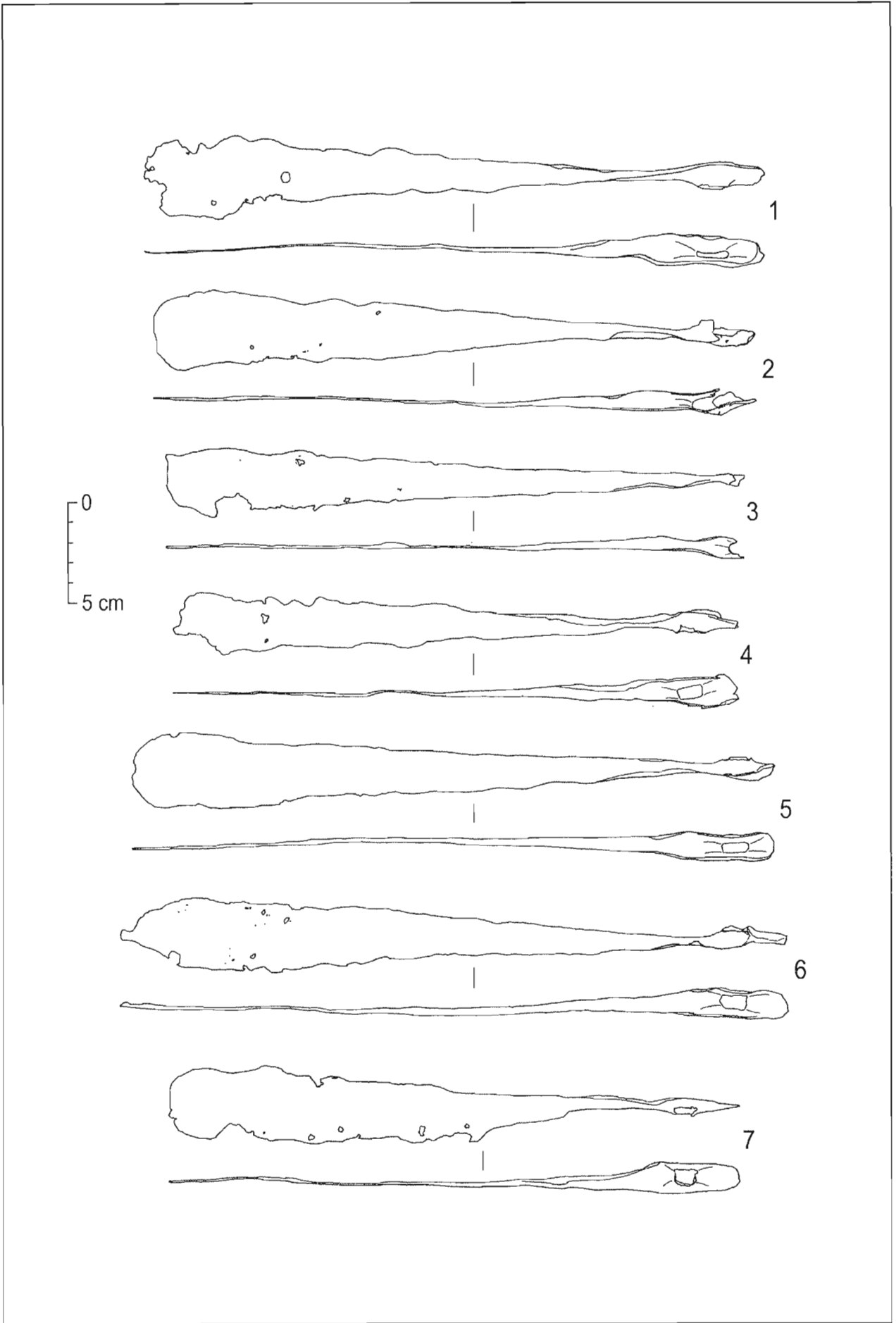
Tab. V. Biňa, depot I. 1-7 železo.

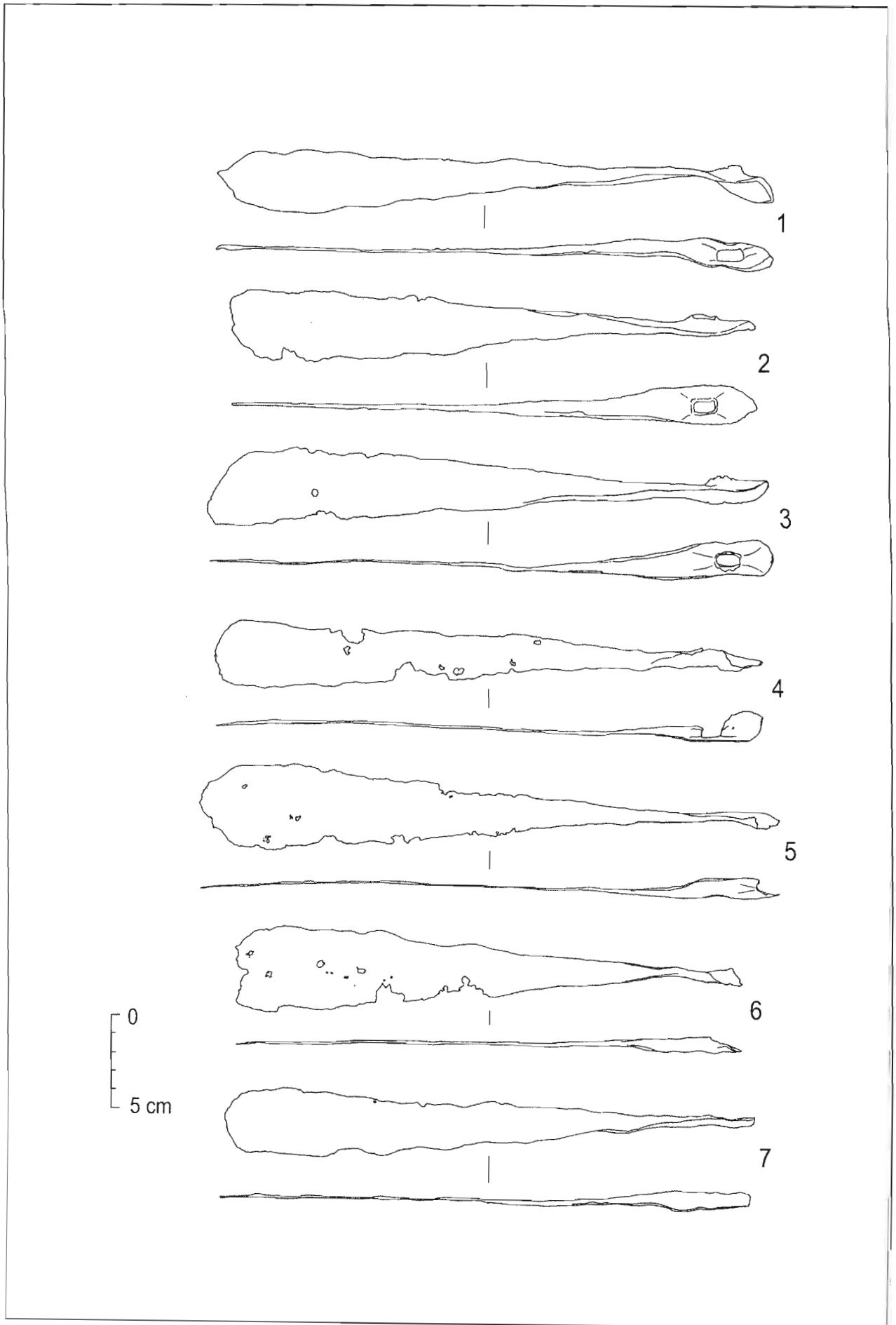
Tab. VI. Biňa, depot I. 1-7 železo.

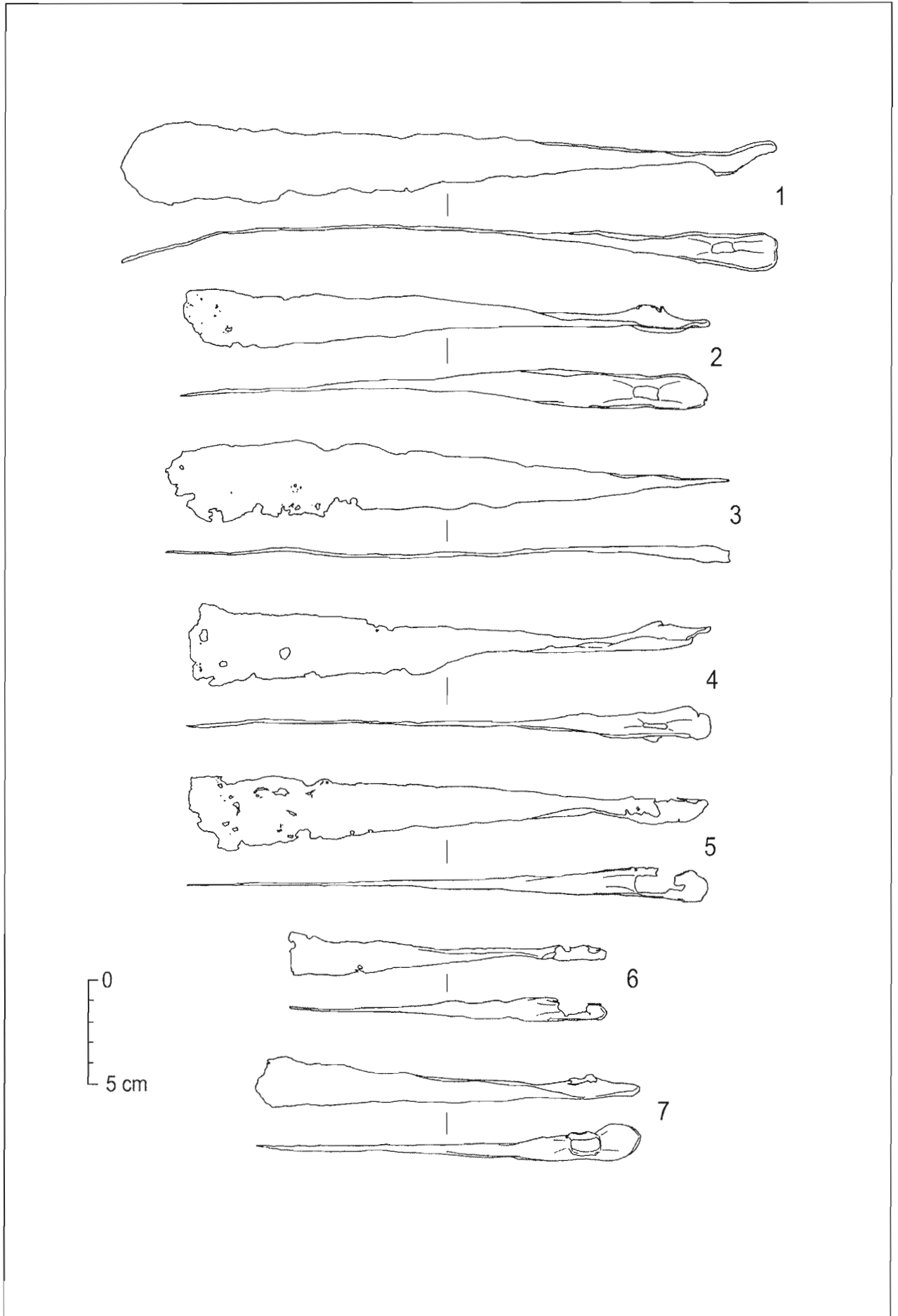
Tab. VII. Bíňa, depot I. 1-7 železo.

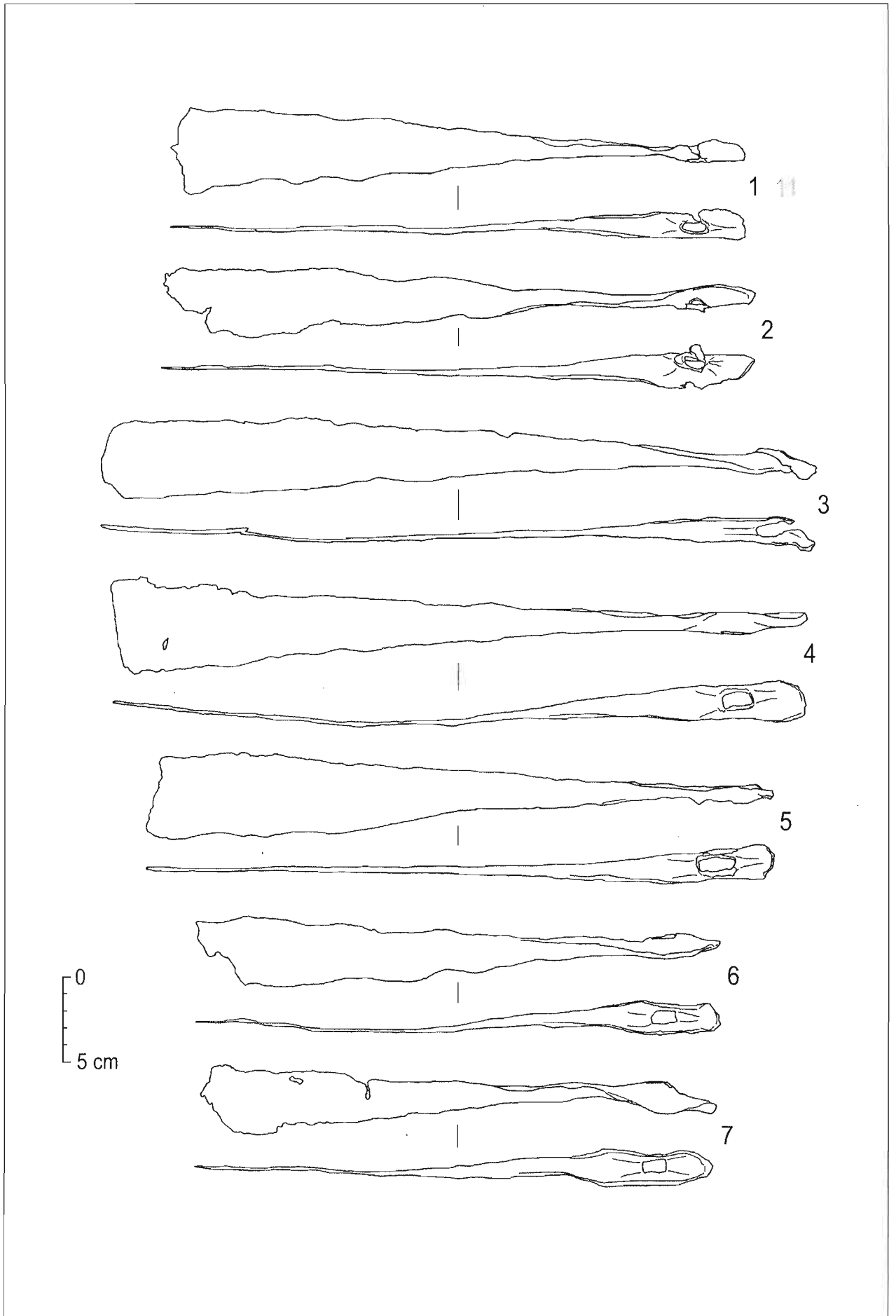
Tab. VIII. Bíňa, depot I. 1-7 železo.

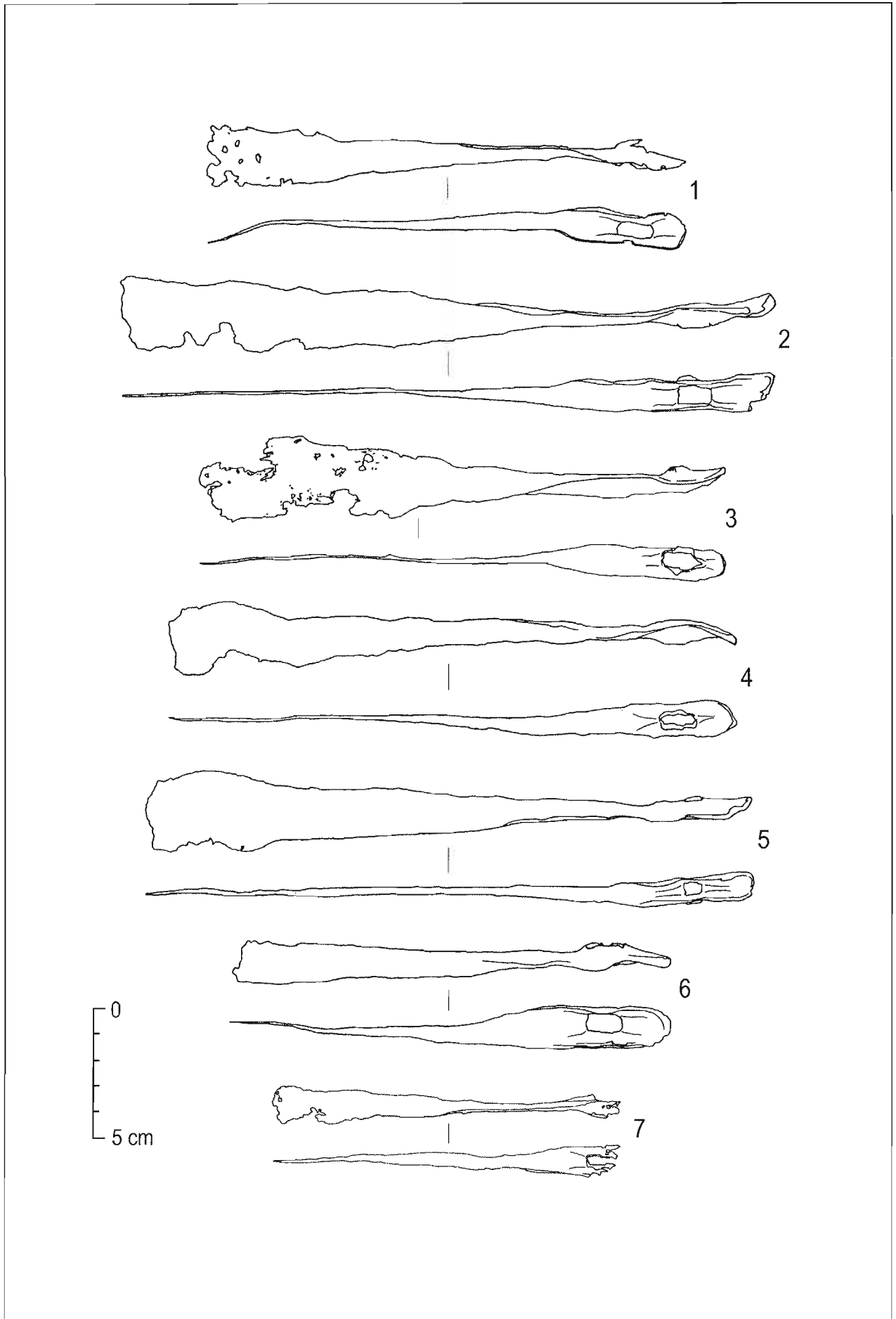
Tab. IX. Biña, depot I. 1-7 železo.

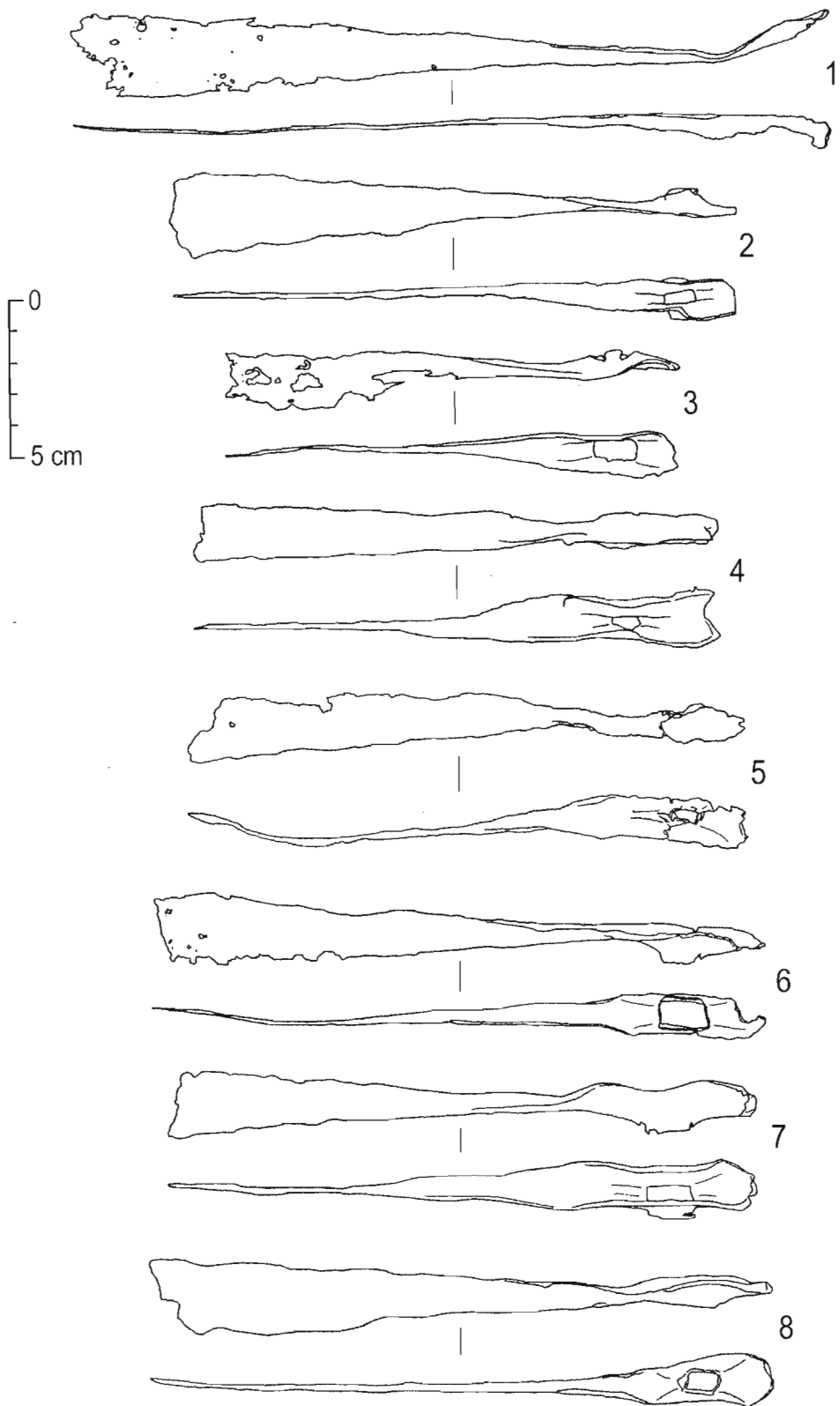
Tab. X. Biňa, depot I. 1-7 železo.

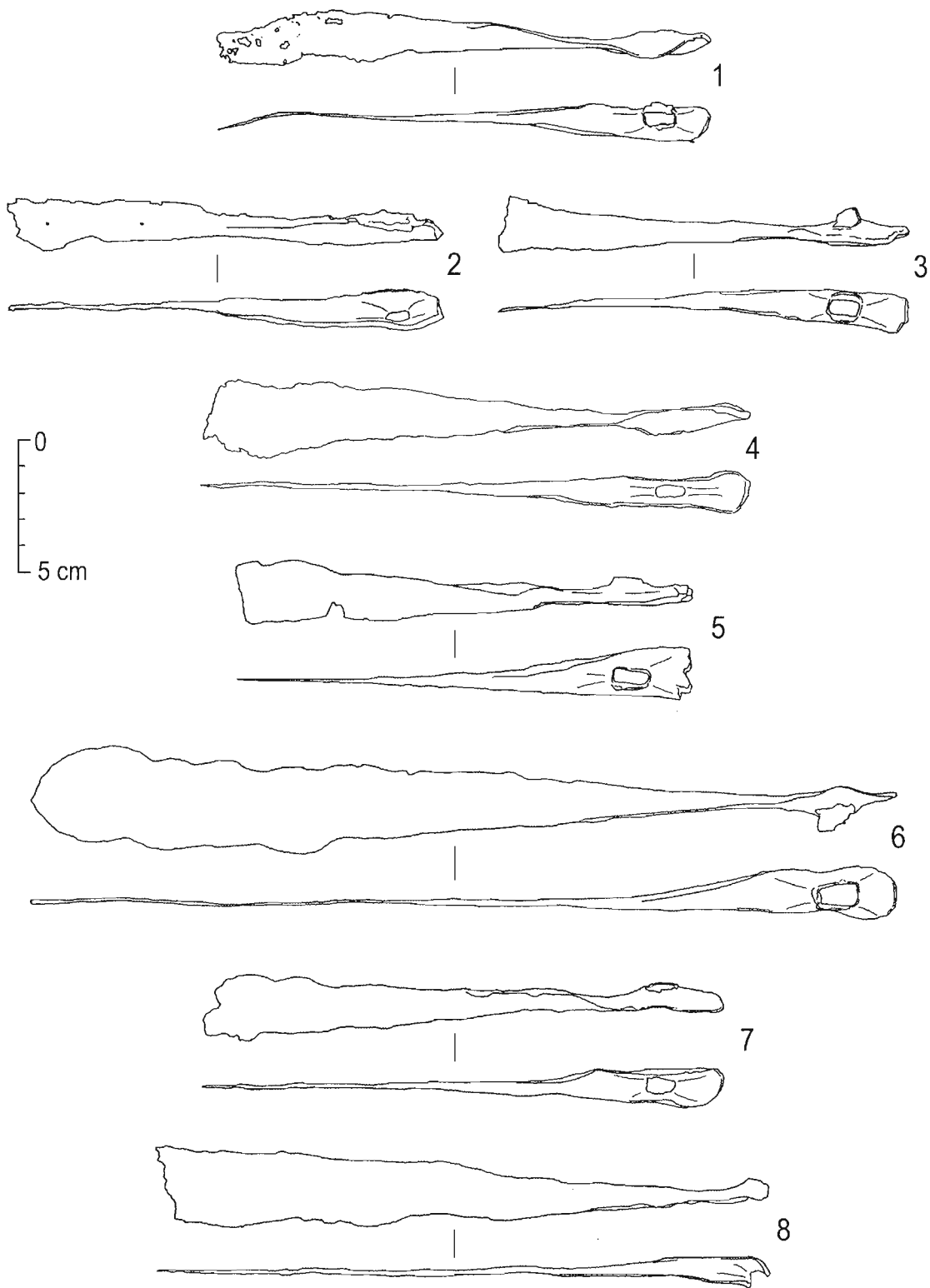
Tab. XI. Biňa, depot I. 1-7 železo.

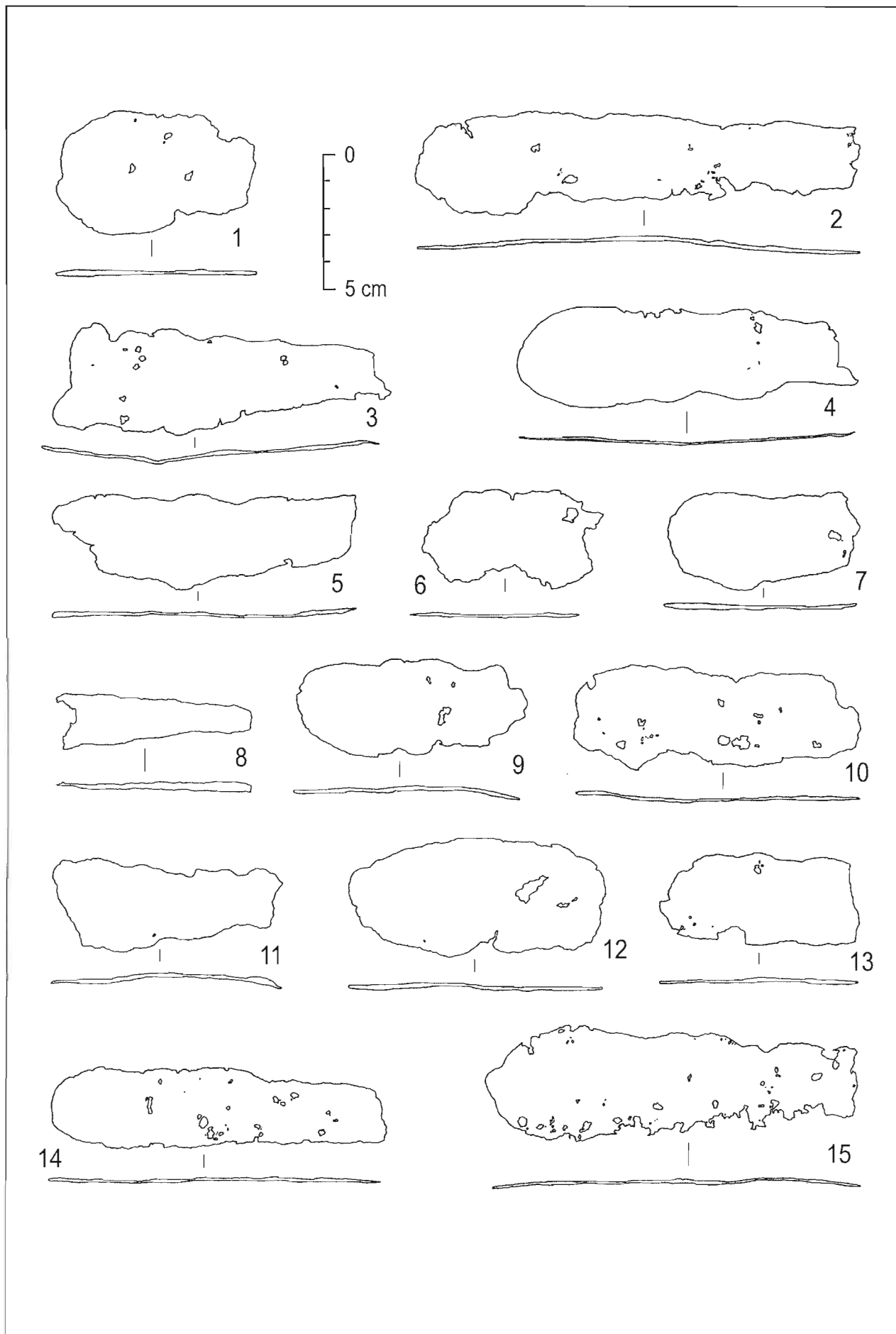
Tab. XII. Biňa, depot I. 1-7 železo.

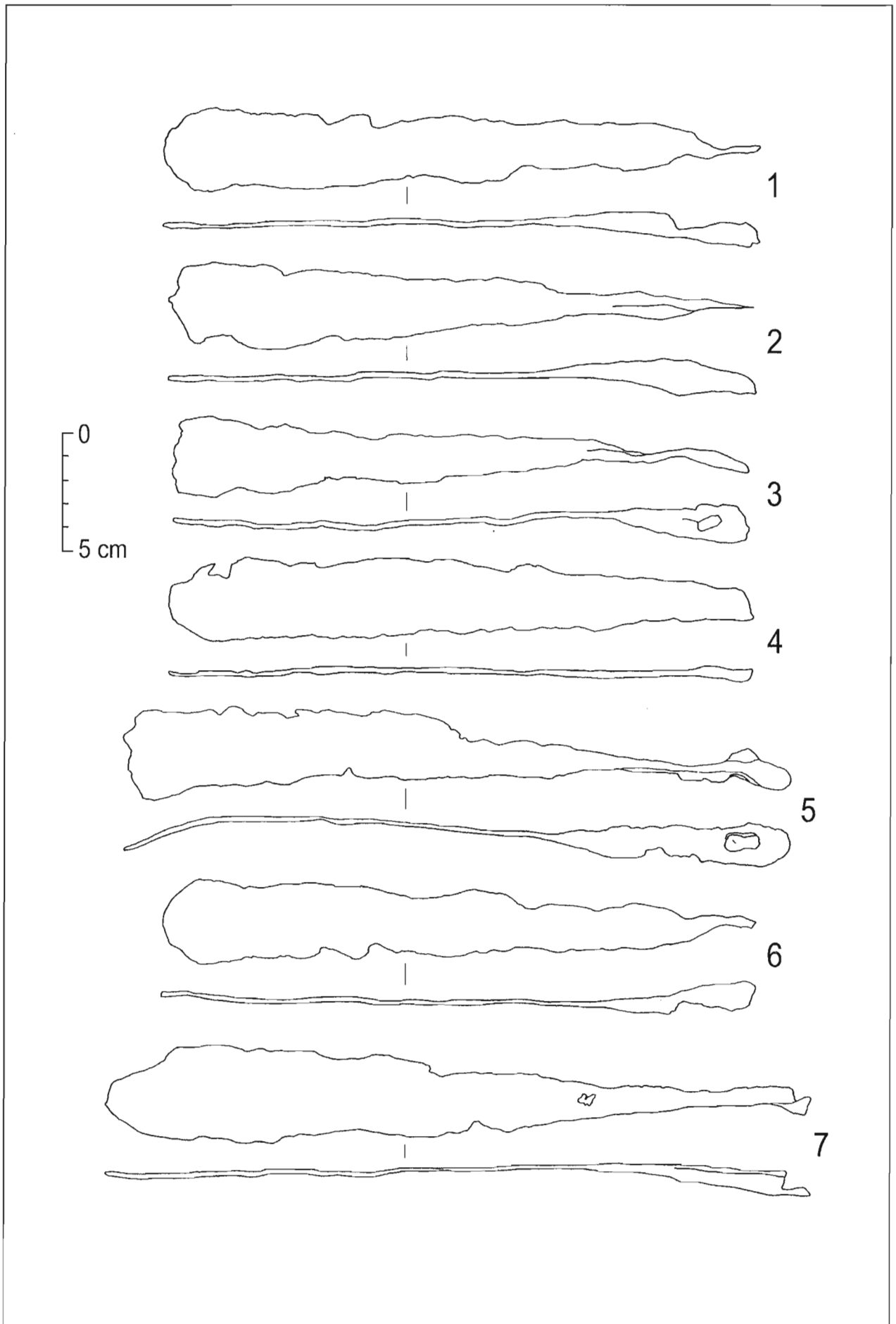
Tab. XIII. Biña, depot I. 1-8 železo.

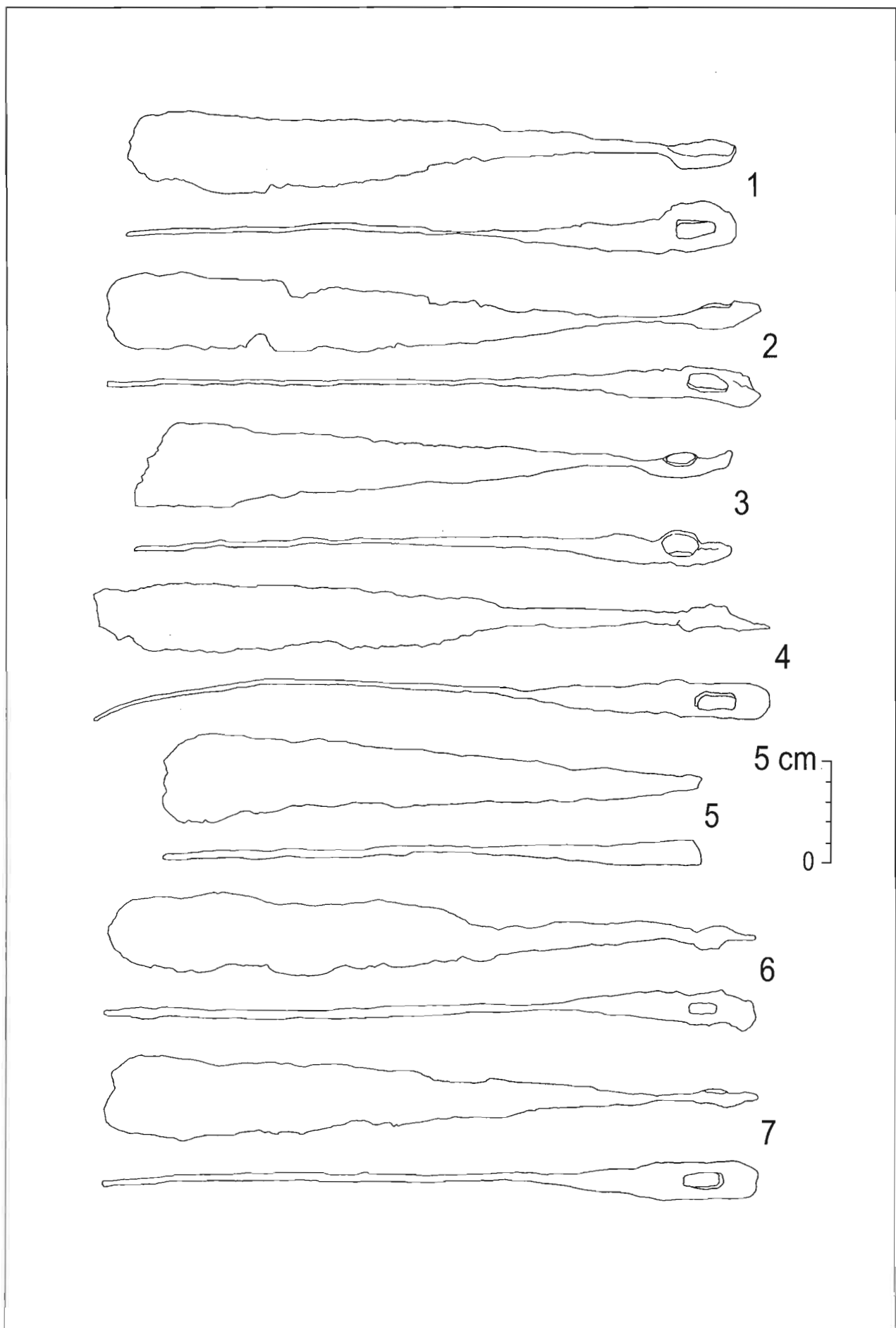
Tab. XIV. Bíňa, depot I. 1-8 železo.

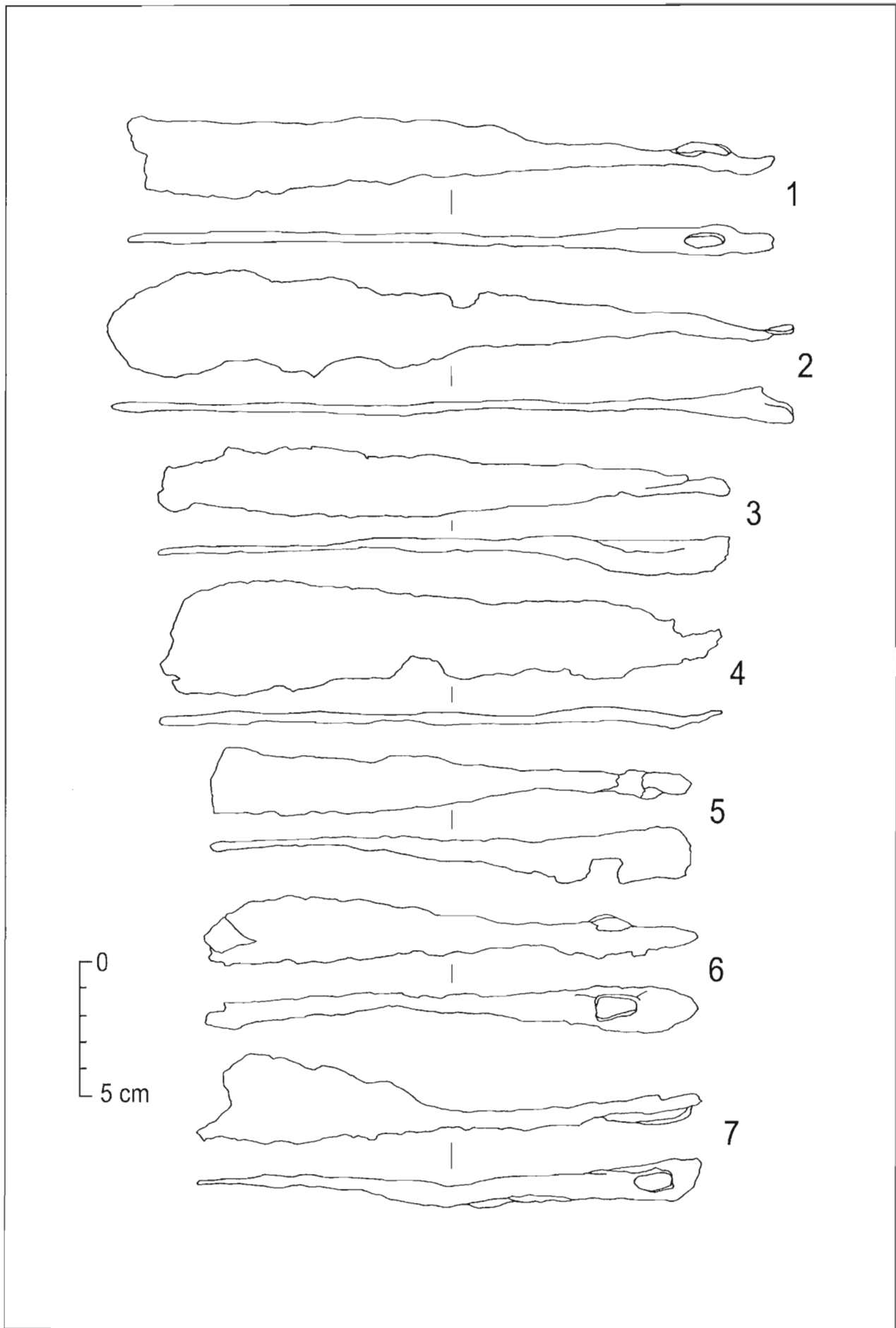
Tab. XV. Biňa, depot I. 1-15 železo.

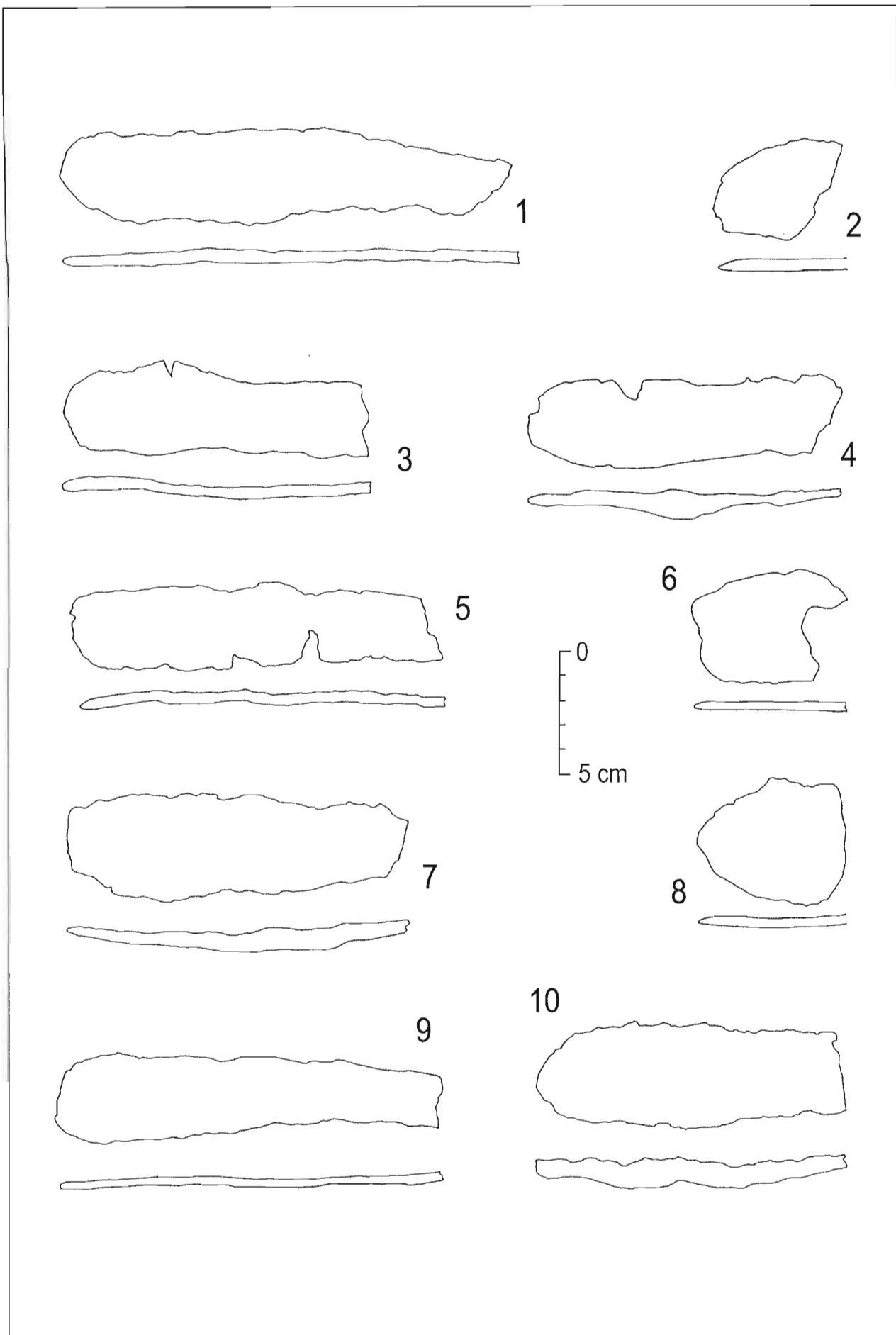
Tab. XVI. Bíňa, depot II. 1-7 železo.

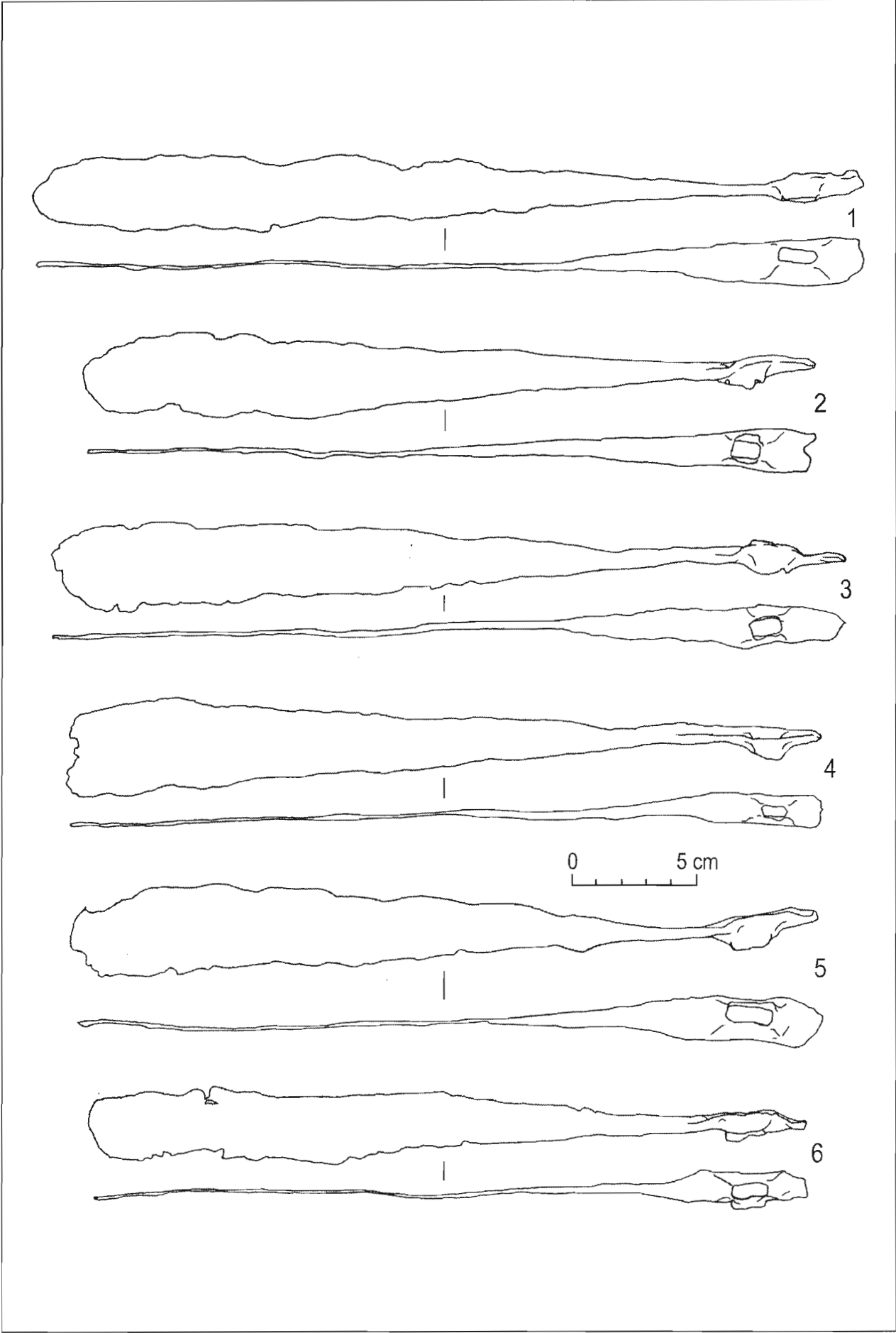
Tab. XVII. Biňa, depot II. 1-7 železo.

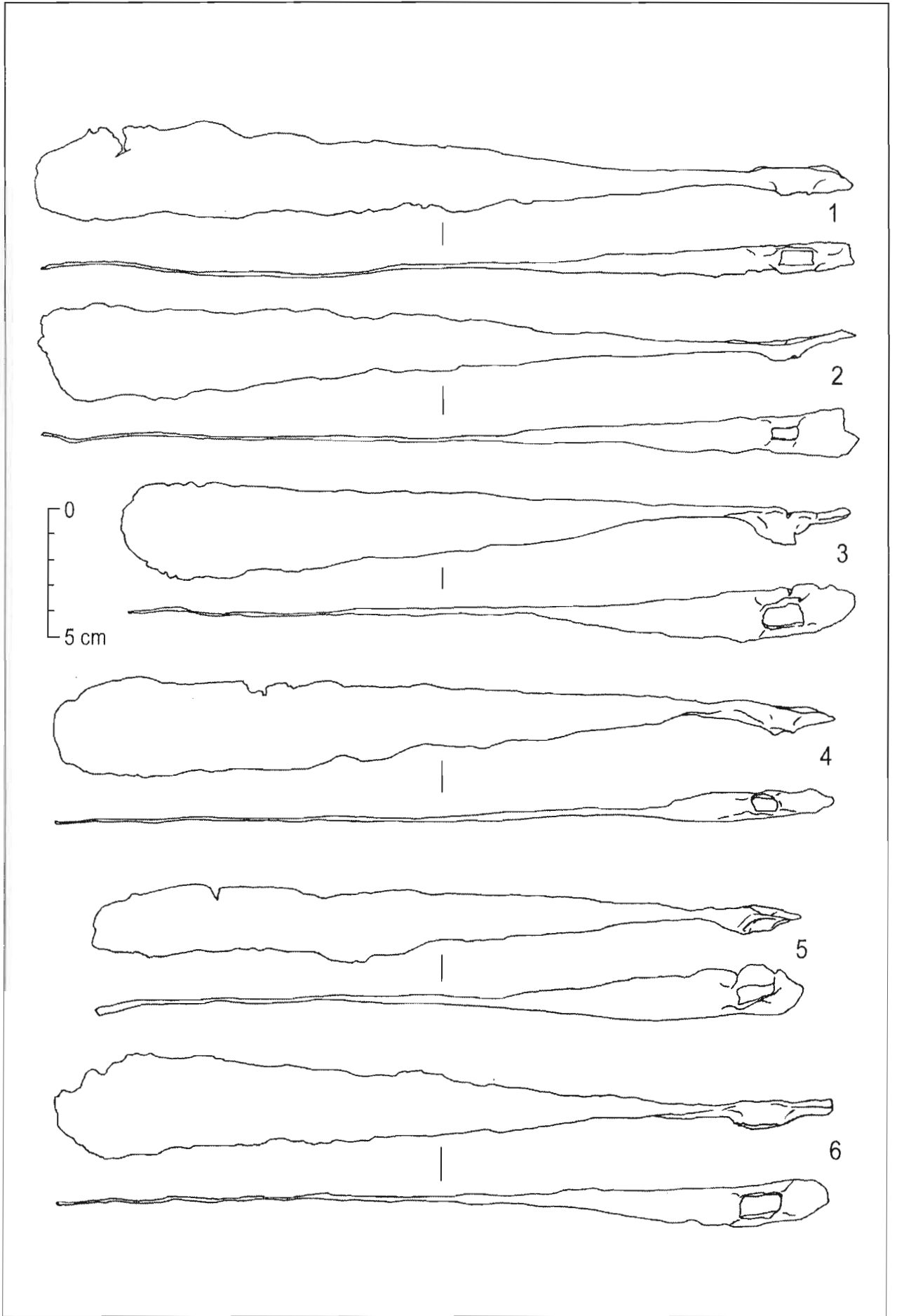
Tab. XVIII. Biňa, depot II. 1-7 železo.

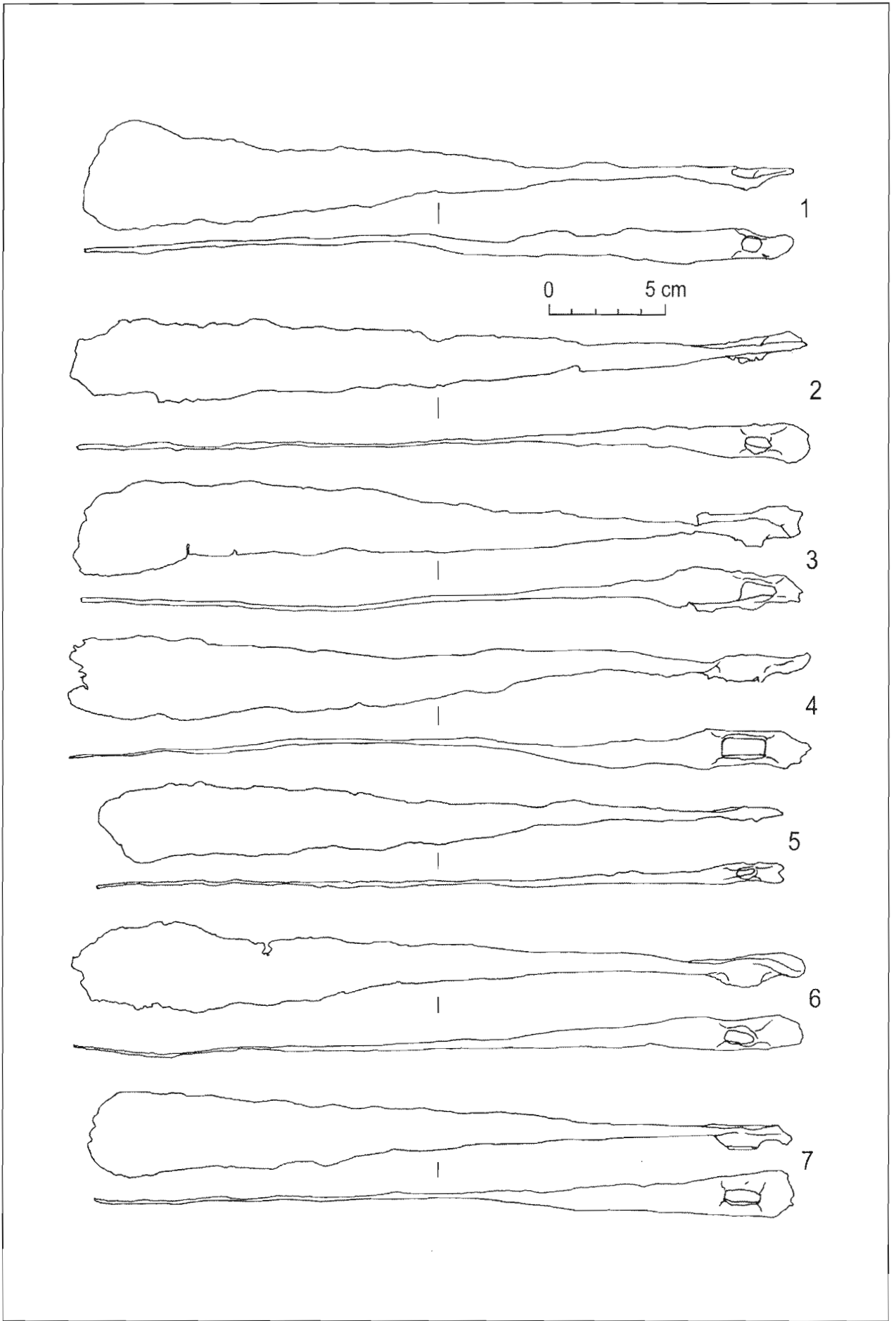
Tab. XIX. Bíňa, depot II. 1-10 železo.

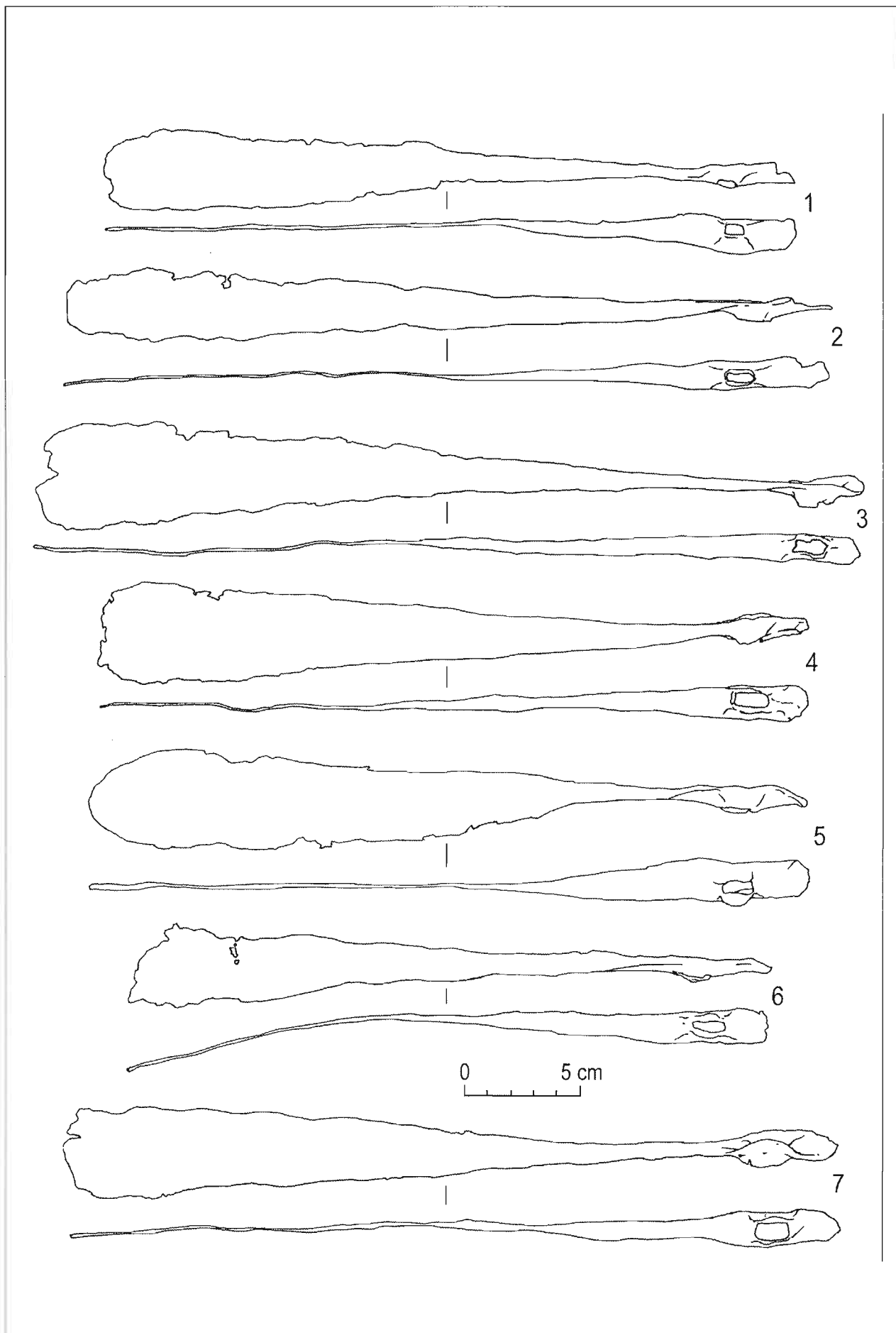
Tab. XXIV. Bojná, depot I. 1-6 železo.

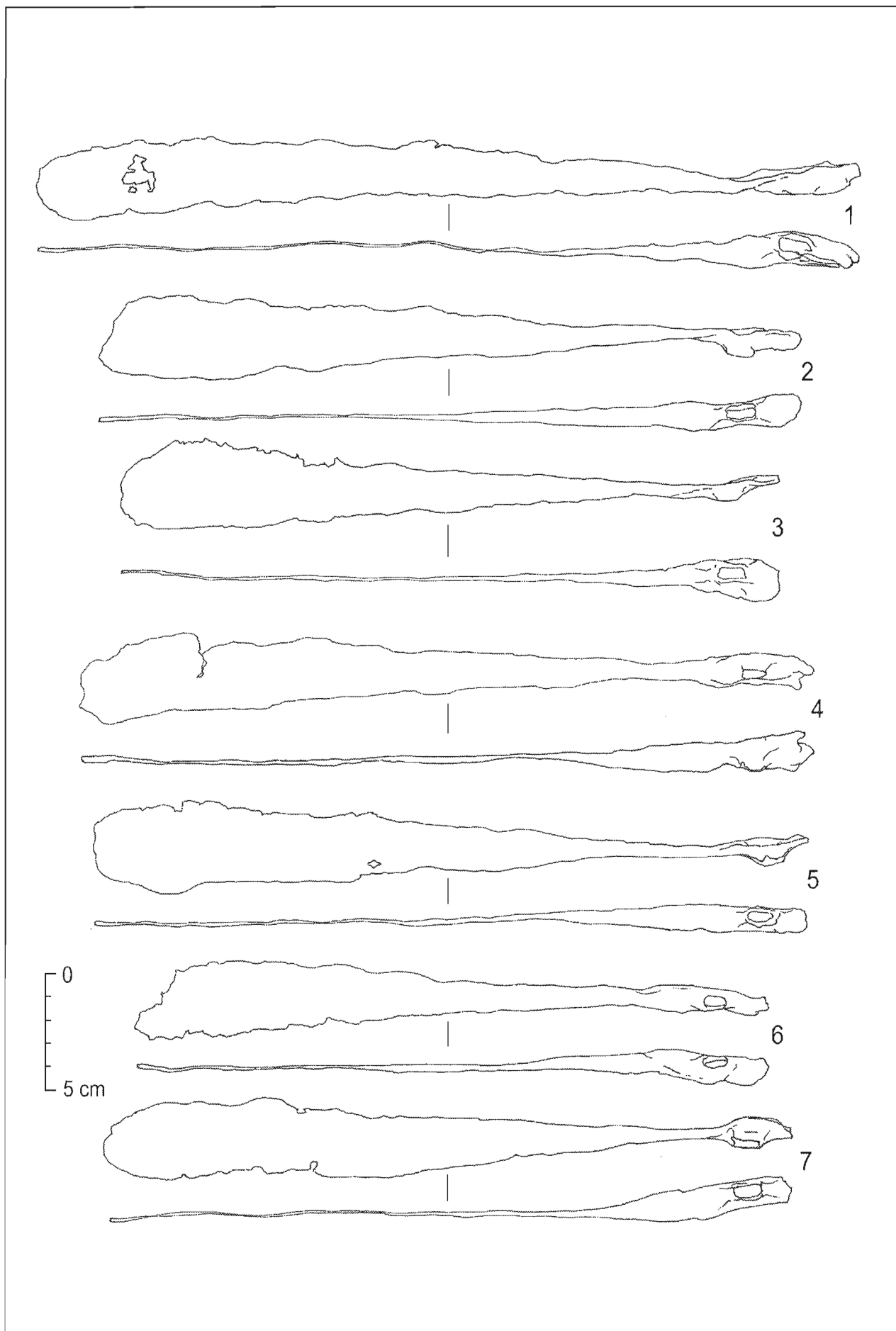
Tab. XXV. Bojná, depot I. 1-6 železo.

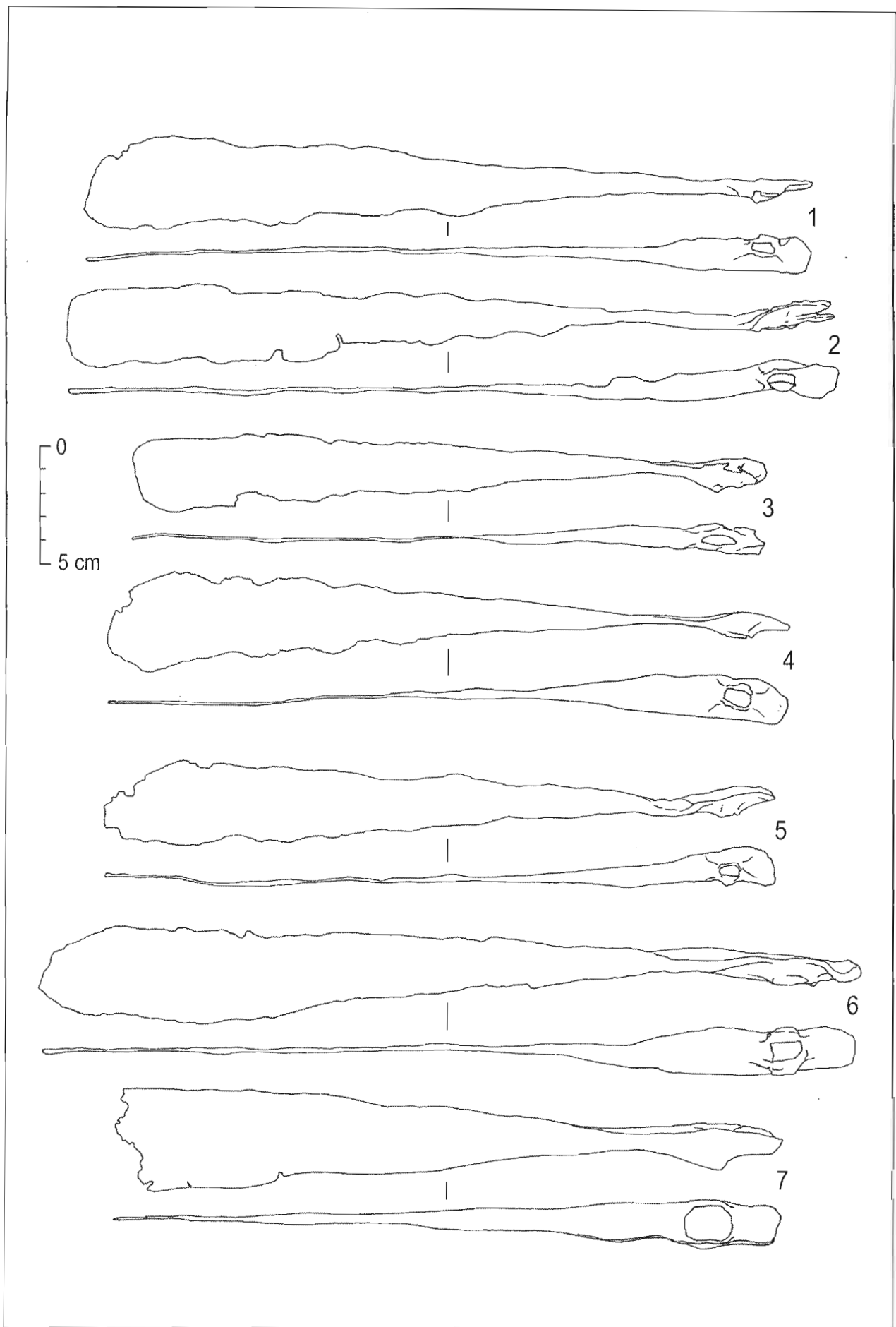
Tab. XXVI. Bojná, depot I. 1-7 železo.

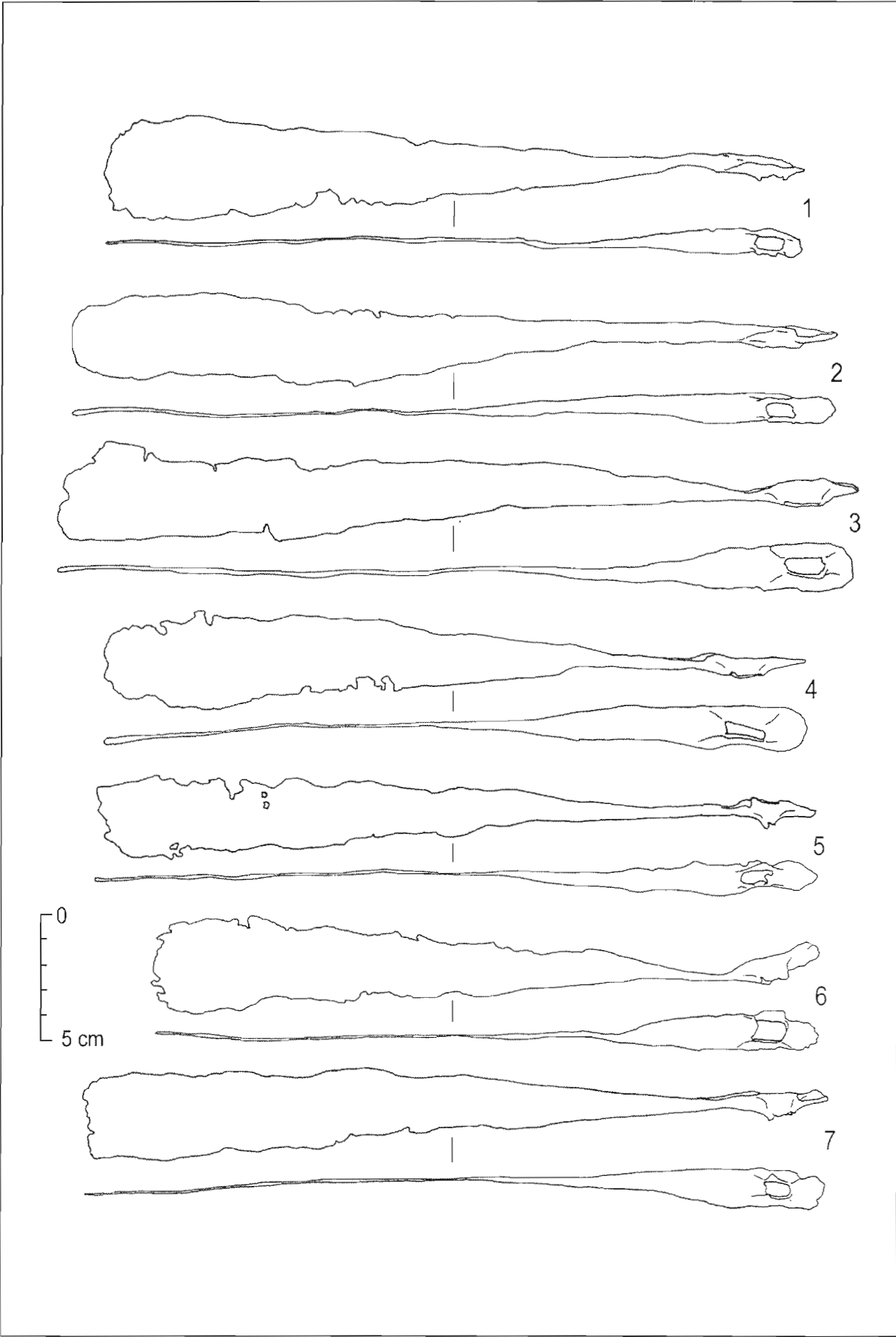
Tab. XXVII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

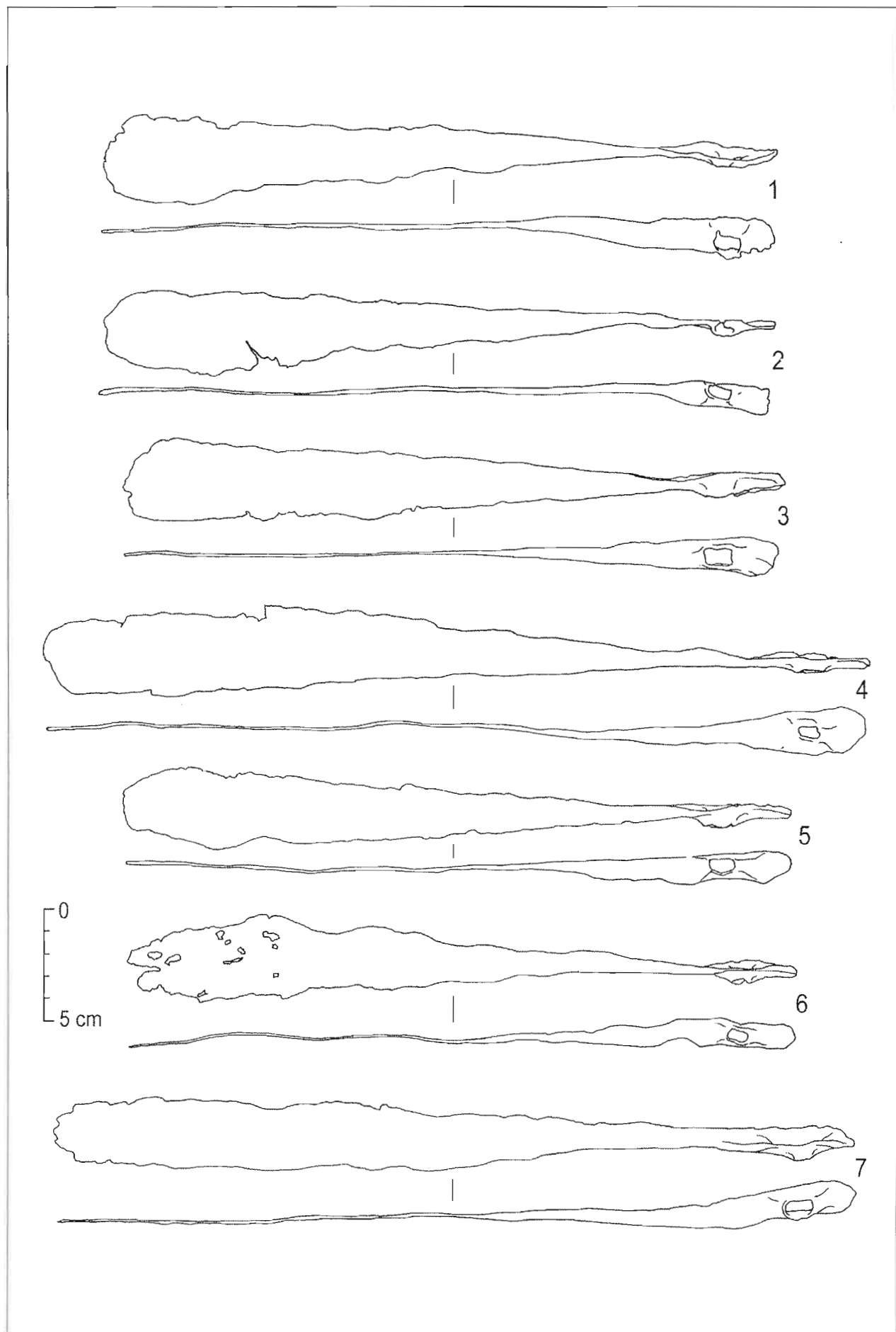
Tab. XXVIII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

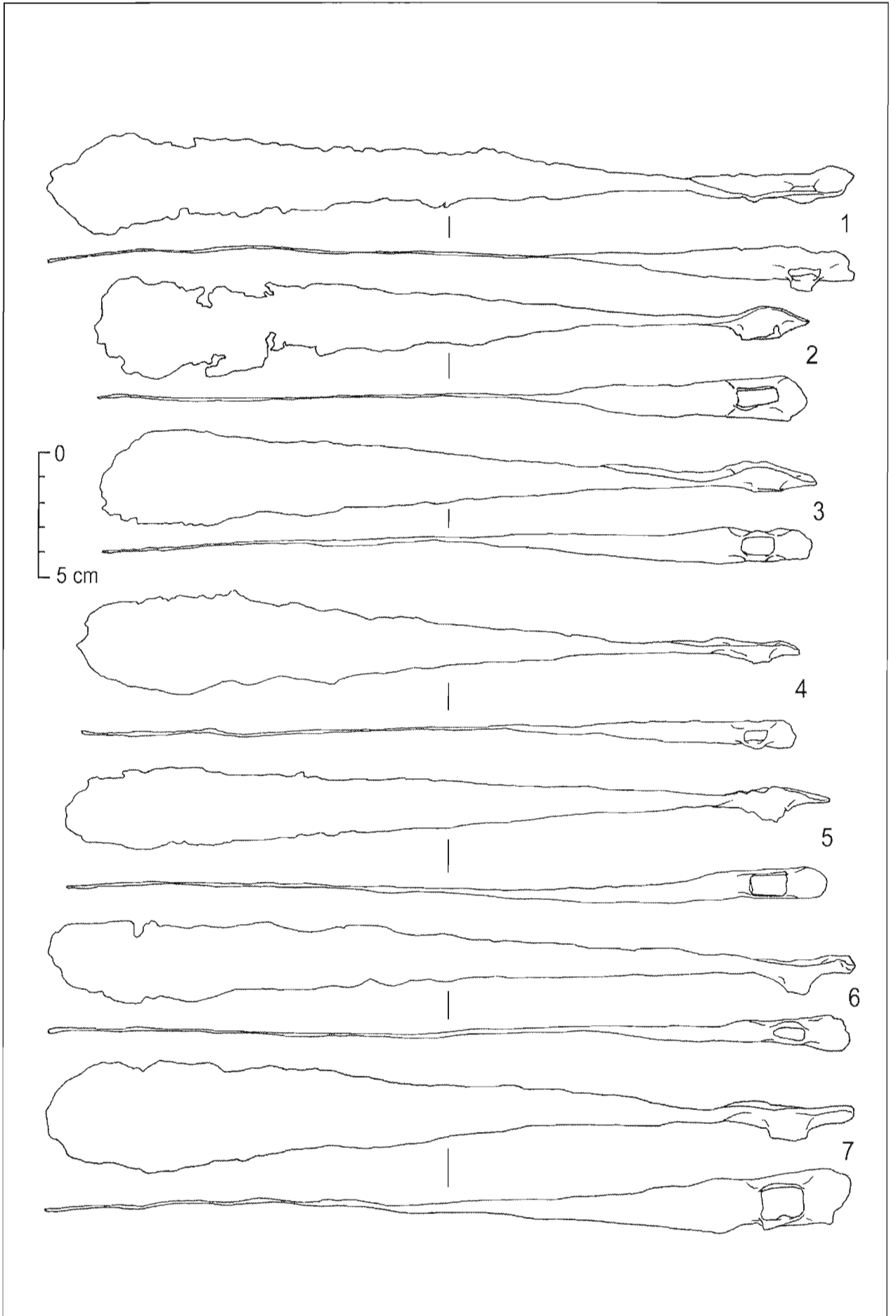
Tab. XXIX. Bojná, depot I. 1-7 železo.

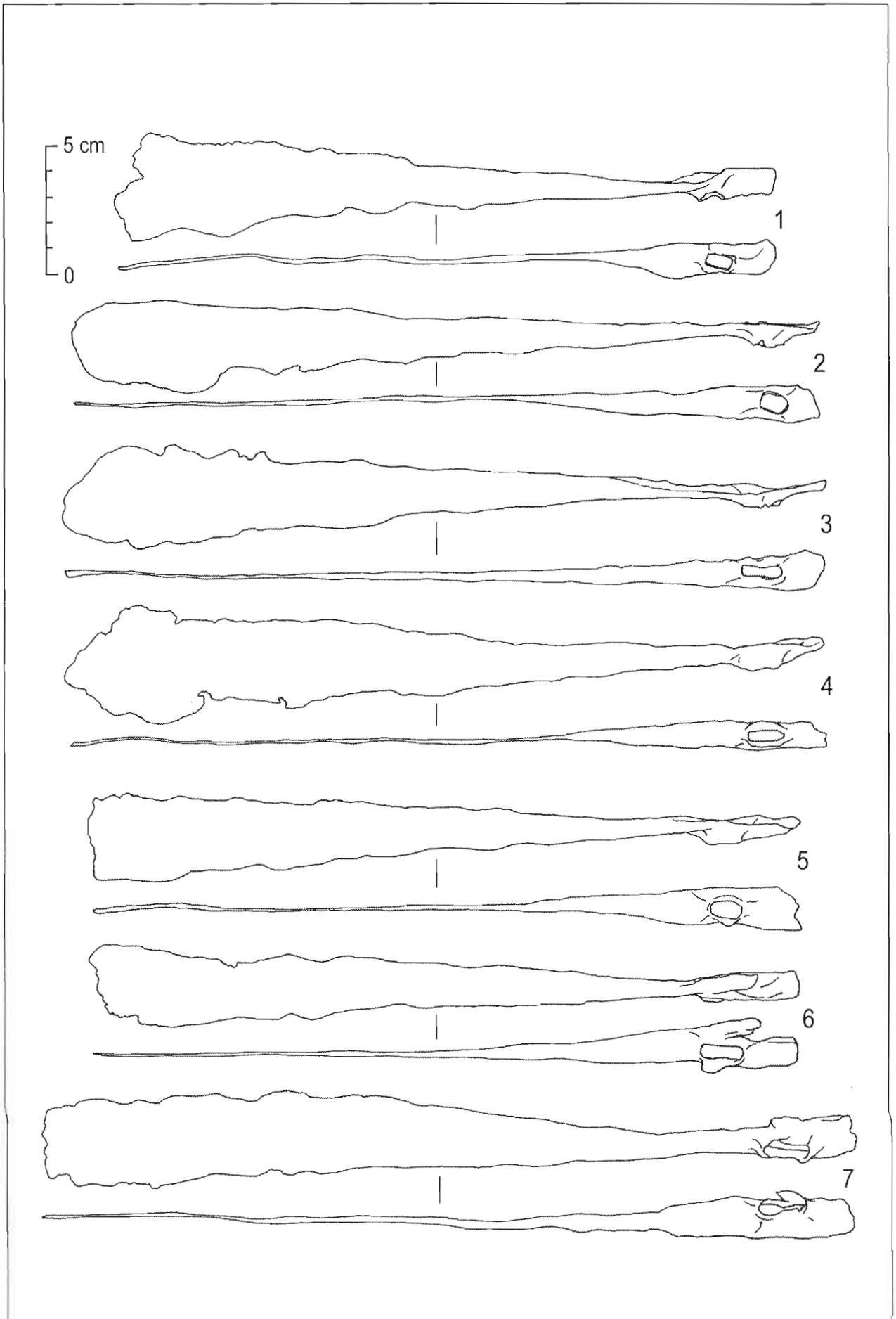
Tab. XXX. Bojná, depot I. 1-7 železo.

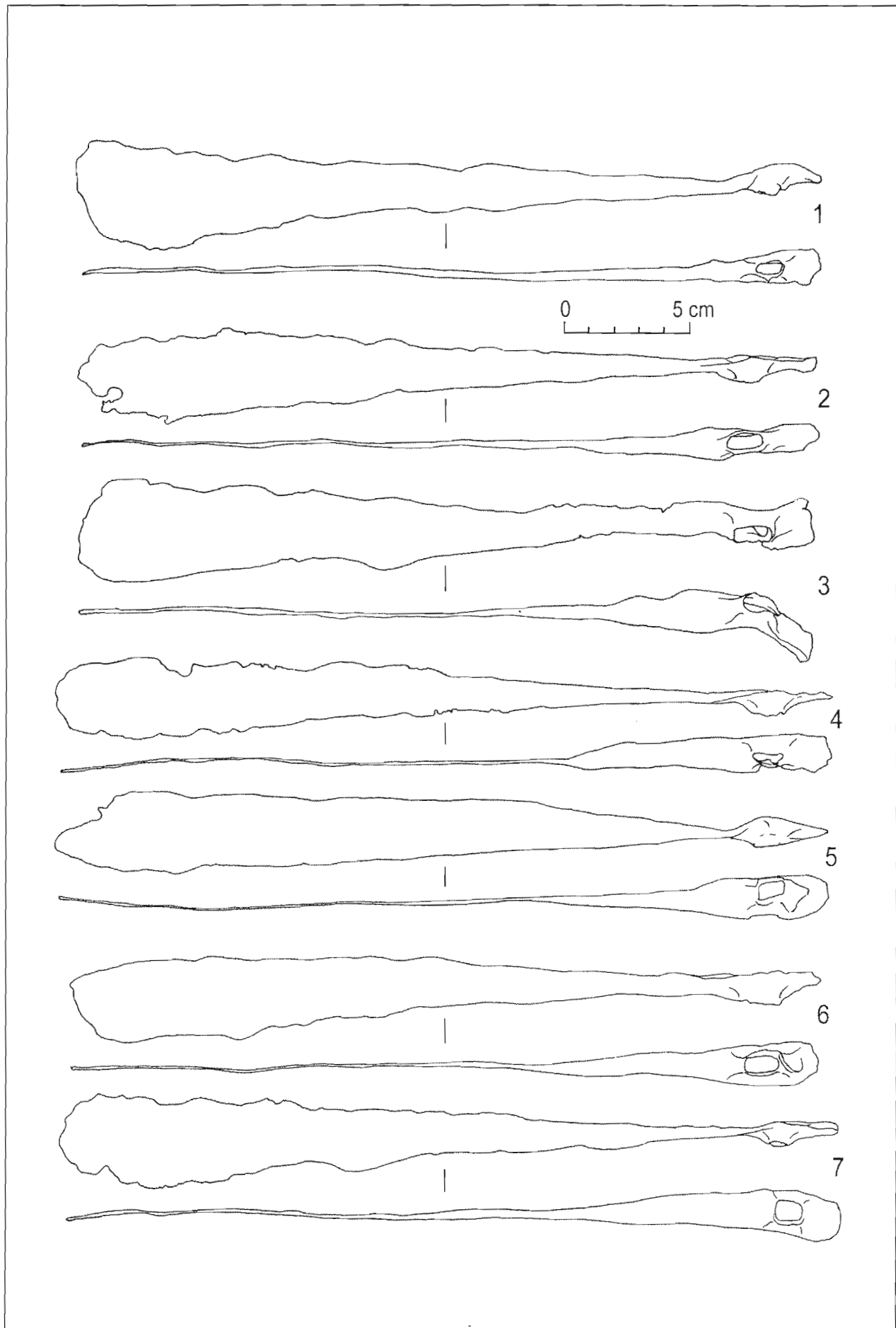
Tab. XXXI. Bojná, depot I. 1-7 železo.

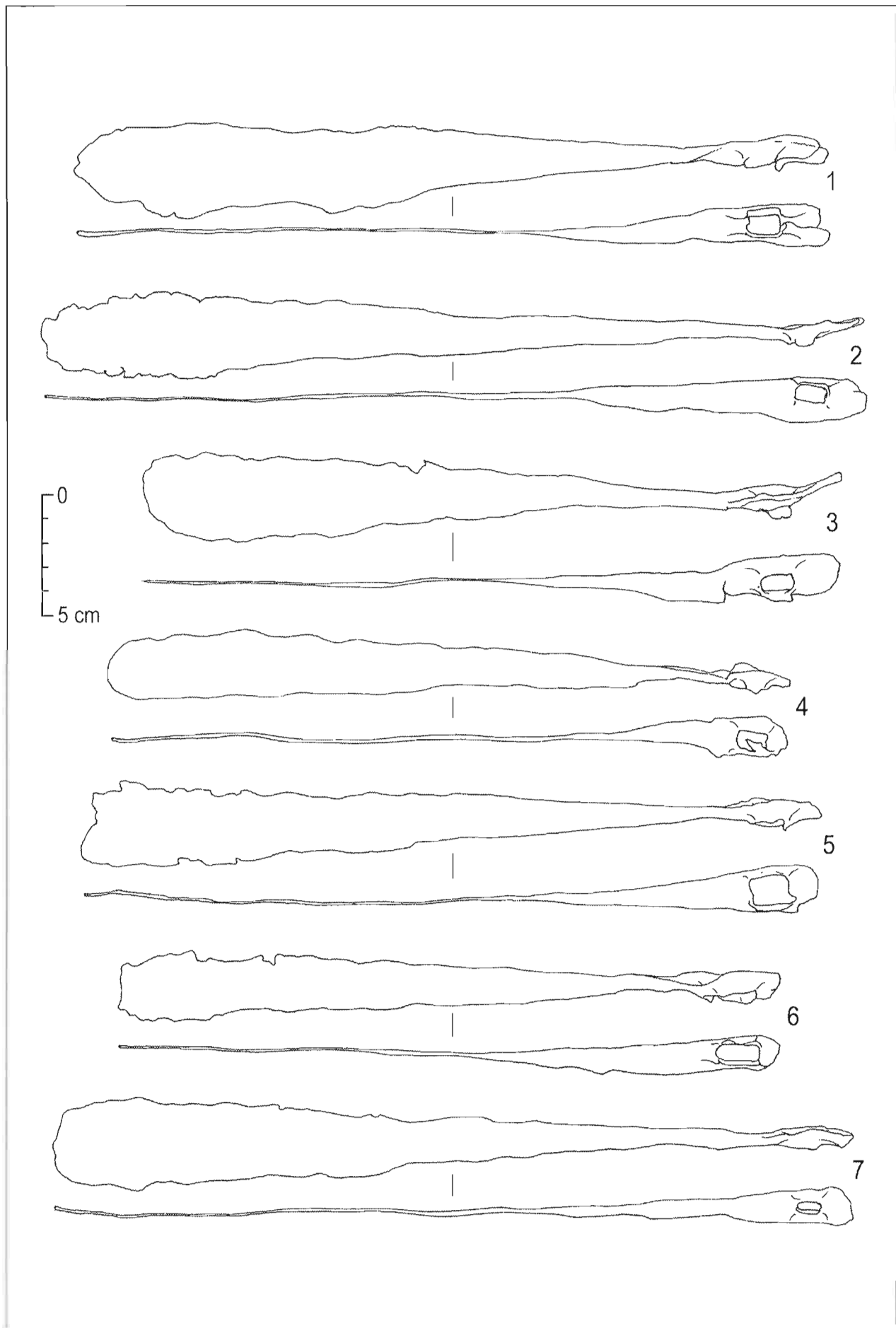
Tab. XXXII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

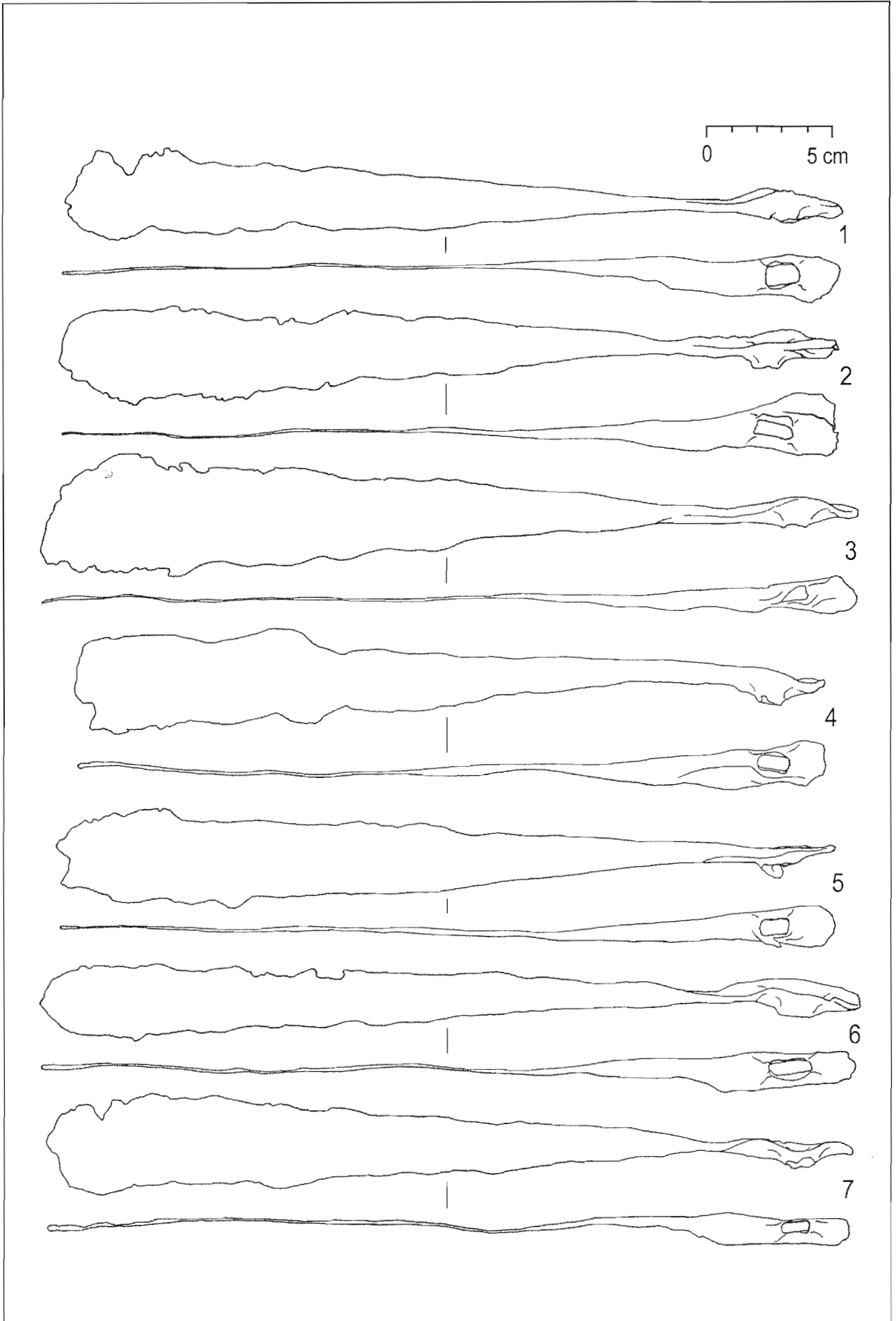
Tab. XXXIII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

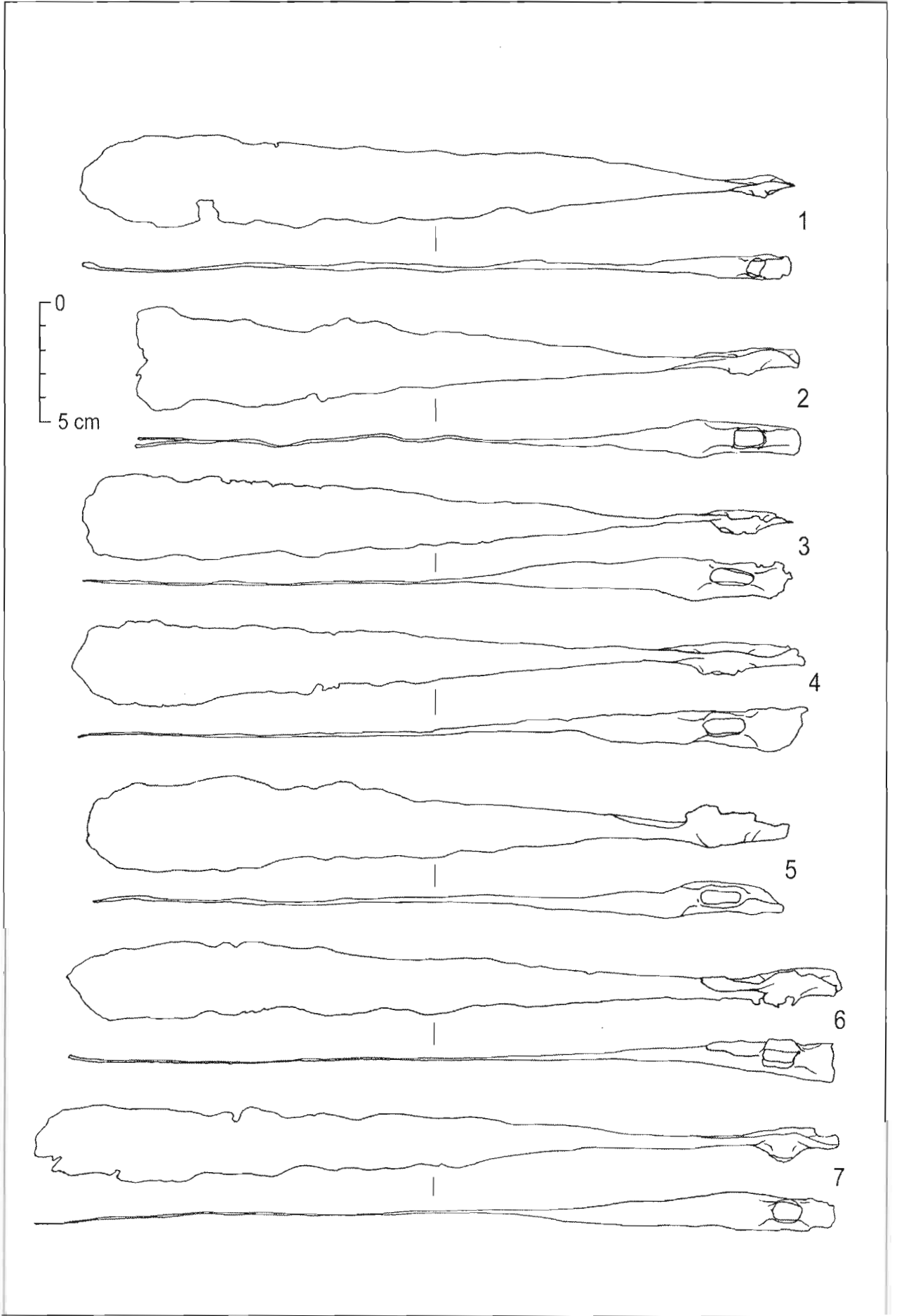
Tab. XXXIV. Bojná, depot I. 1-7 železo.

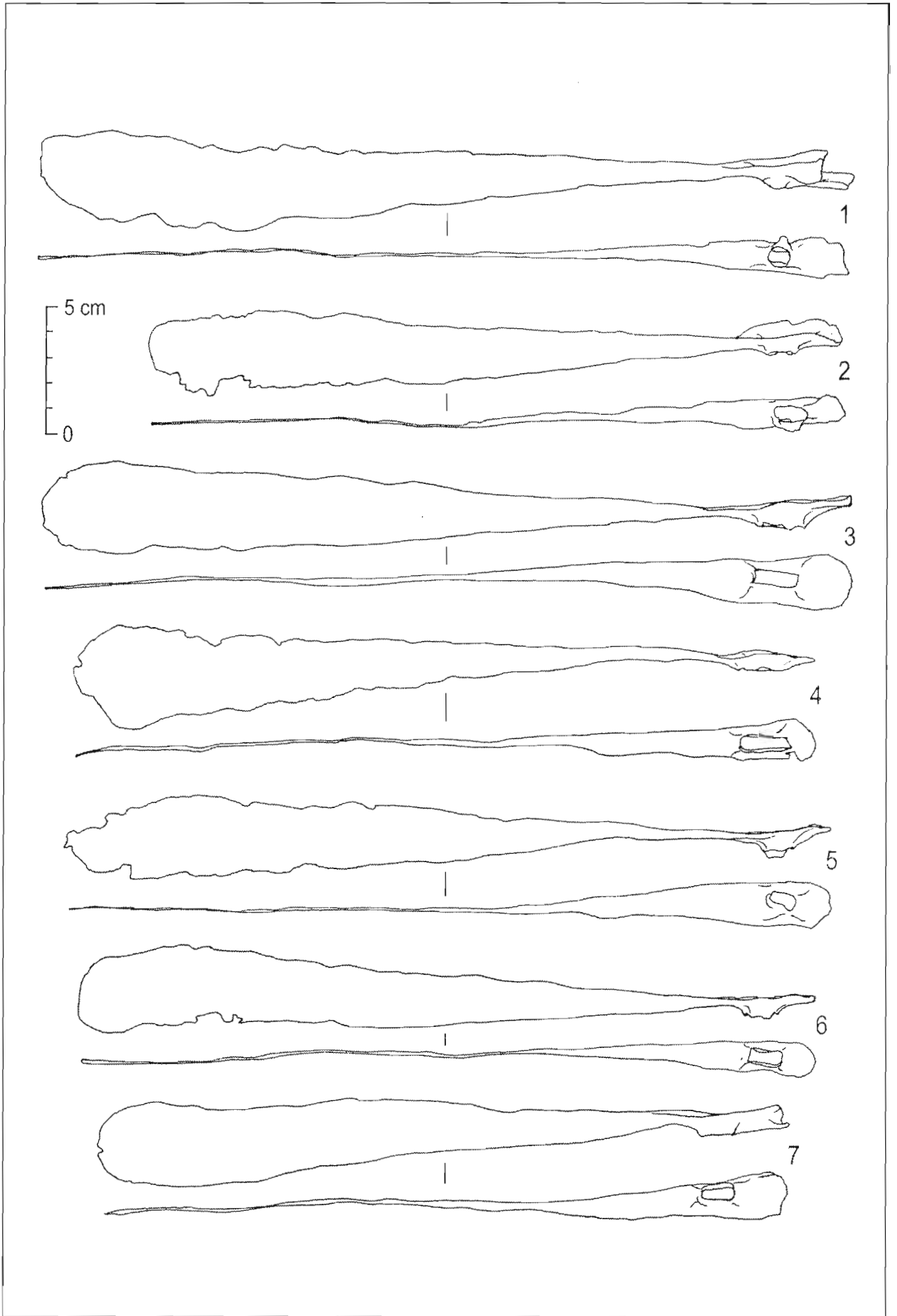
Tab. XXXV. Bojná, depot I. 1-7 železo.

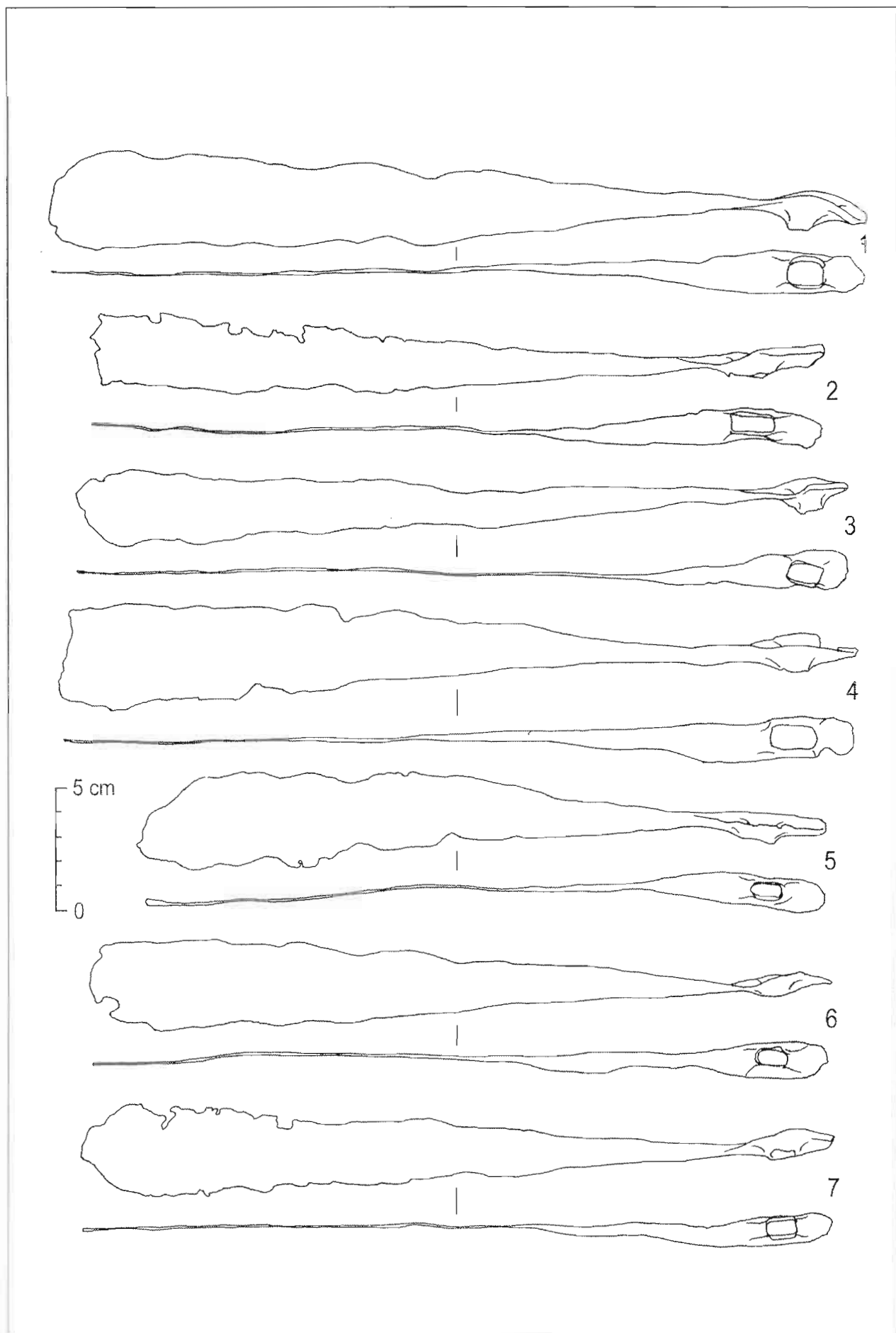
Tab. XXXVI. Bojná, depot I. 1-7 železo.

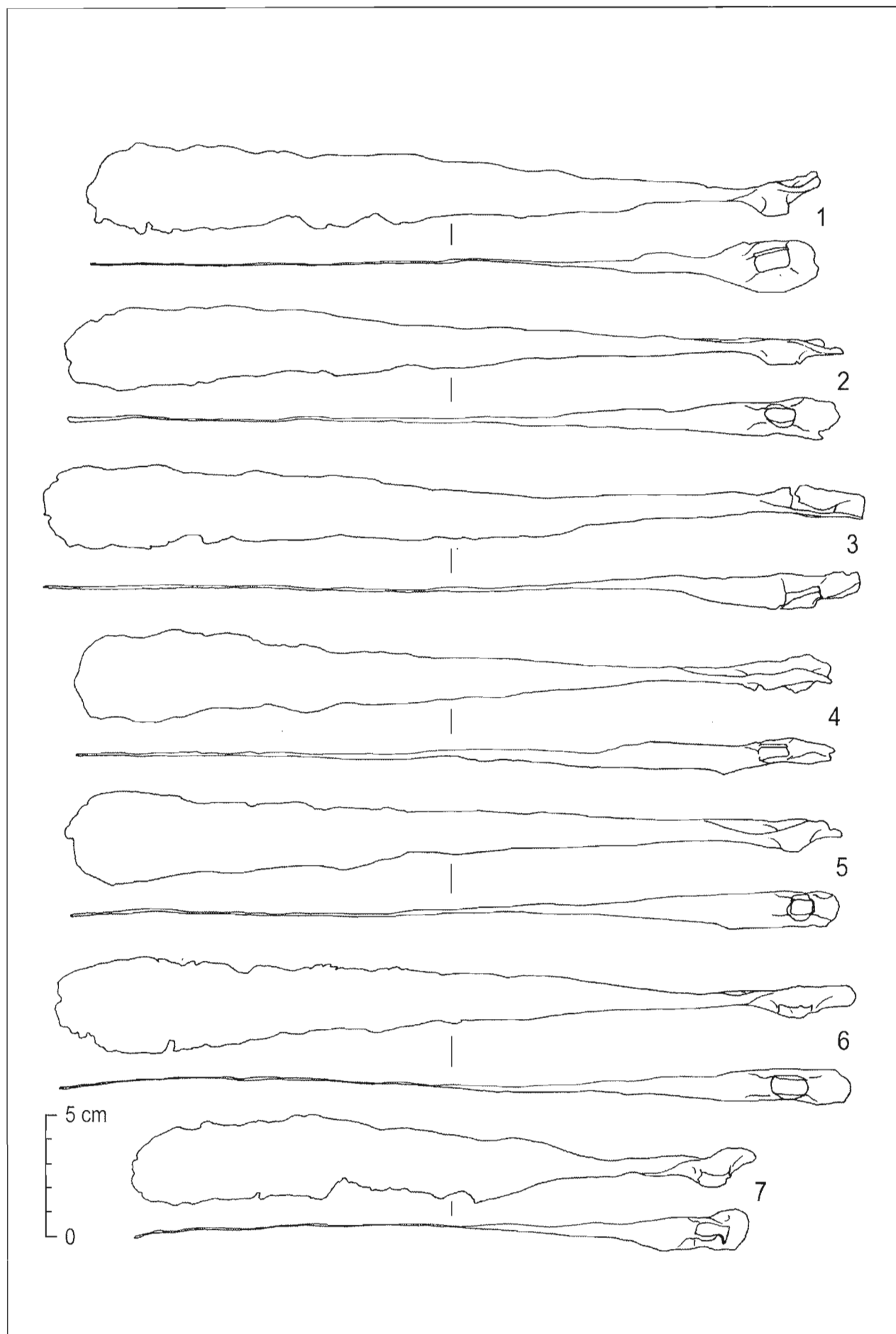
Tab. XXXVII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

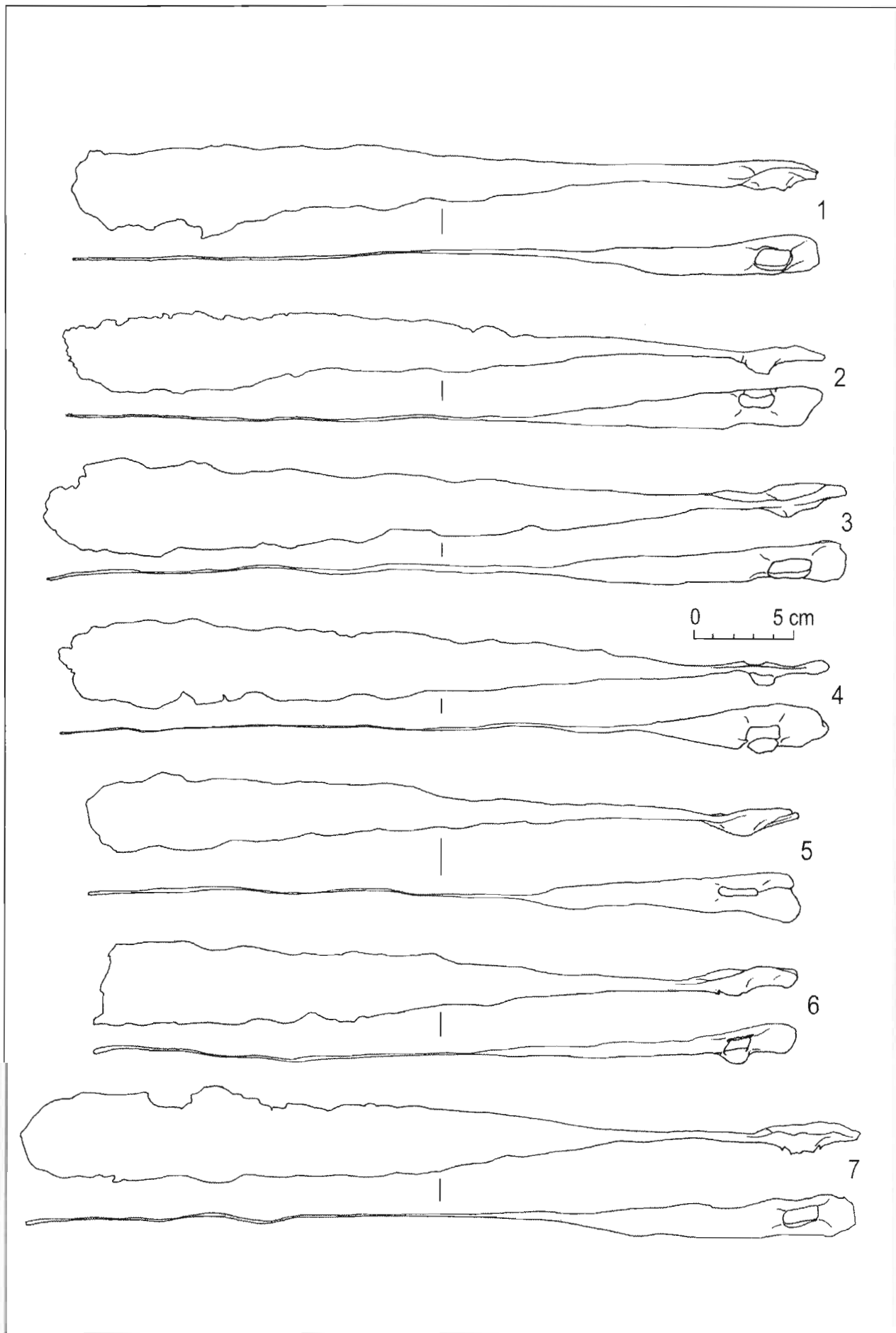
Tab. XXXVIII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

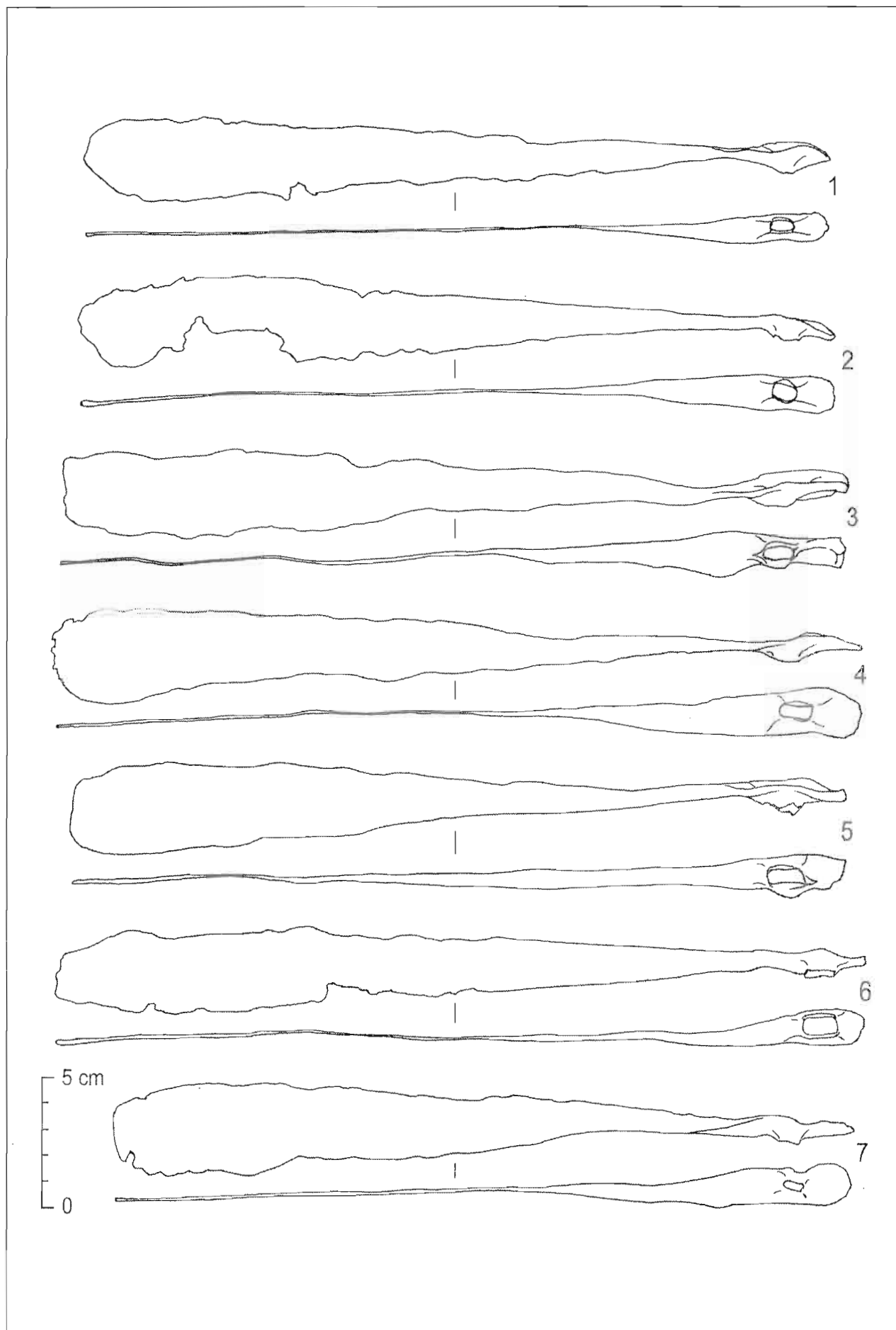
Tab. XXXIX. Bojná, depot I. 1-7 železo.

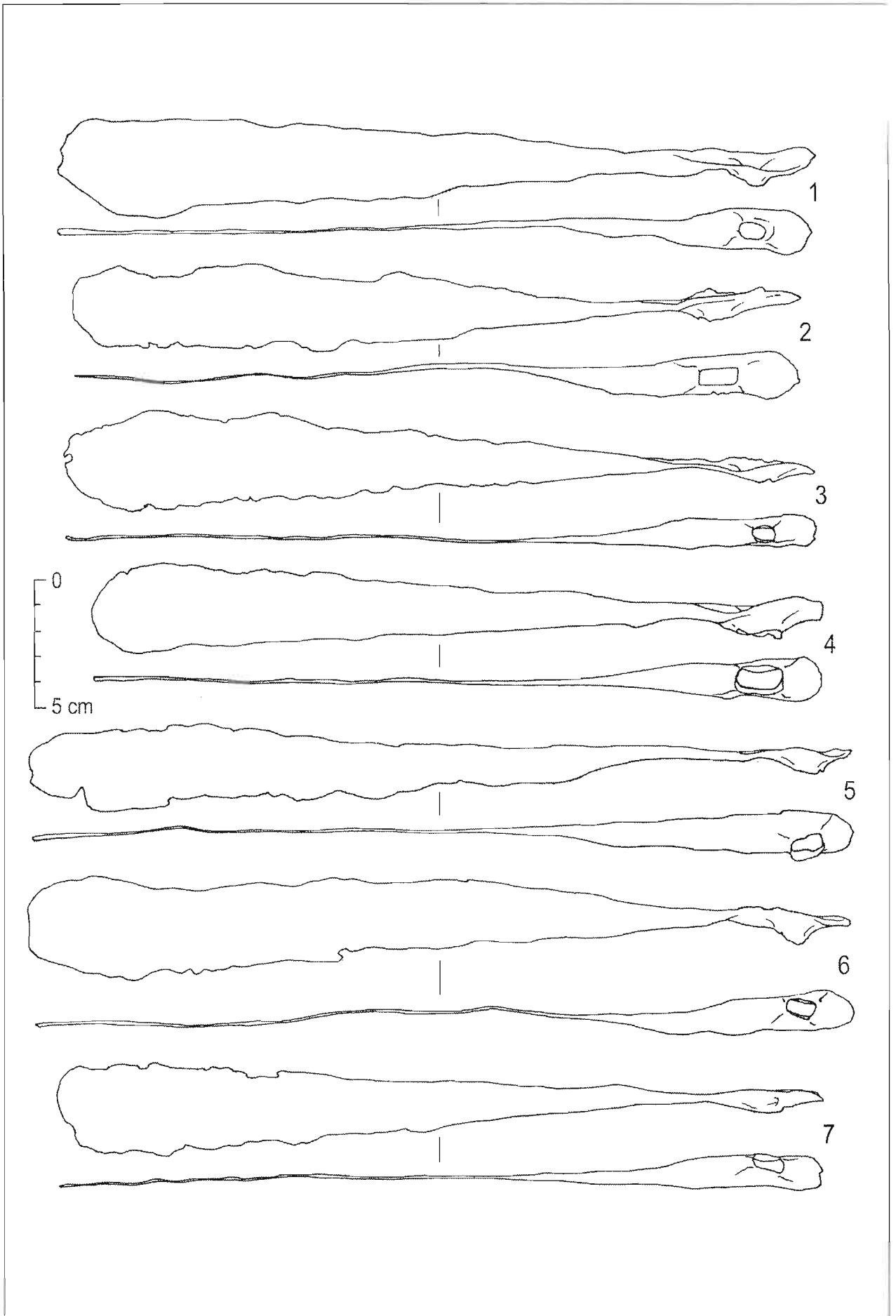
Tab. XL. Bojná, depot I. 1-7 železo.

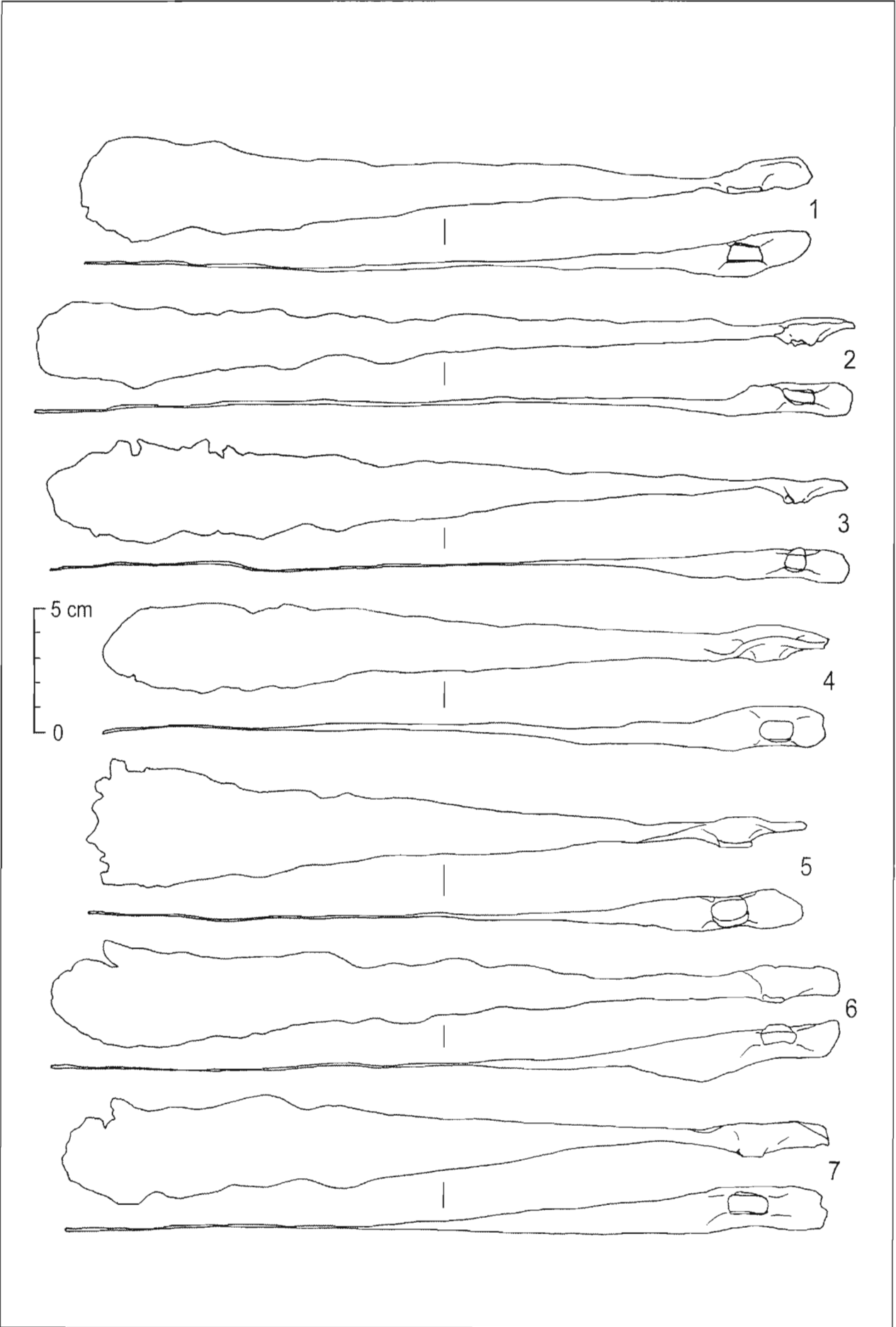
Tab. XLI. Bojná, depot I. 1-7 železo.

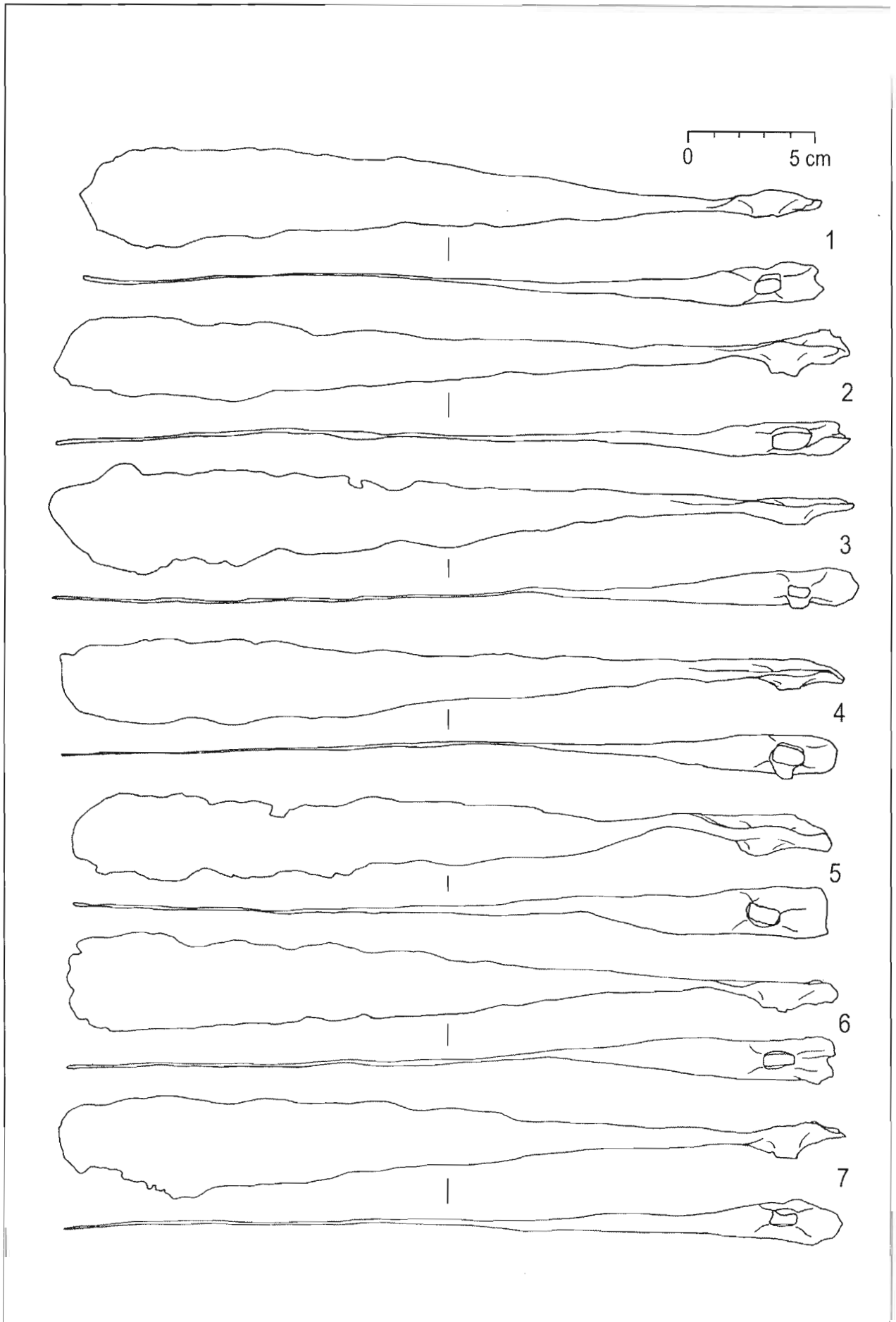
Tab. XLII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

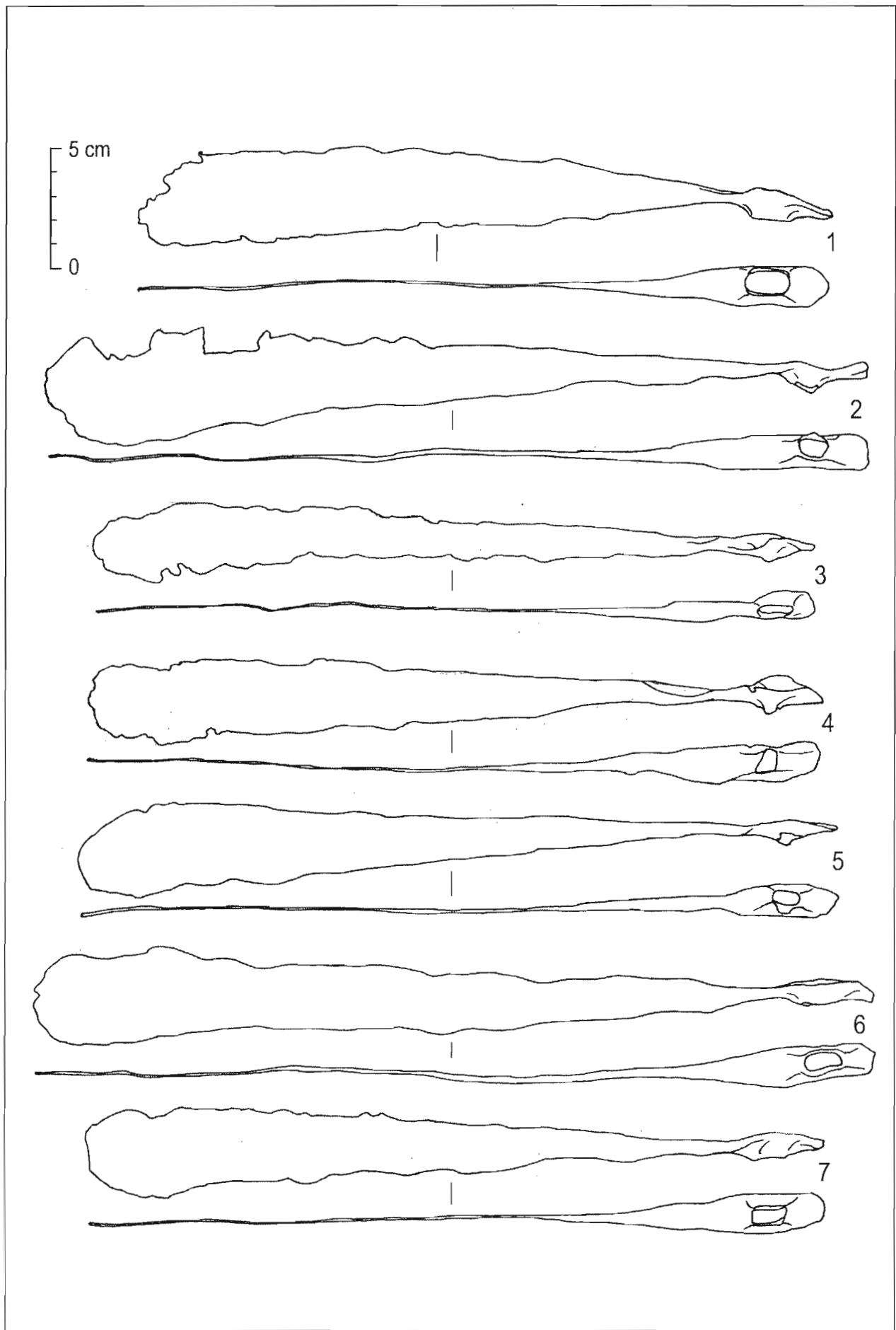
Tab. XLIII. Bojná, depot 1. 1-7 železo.

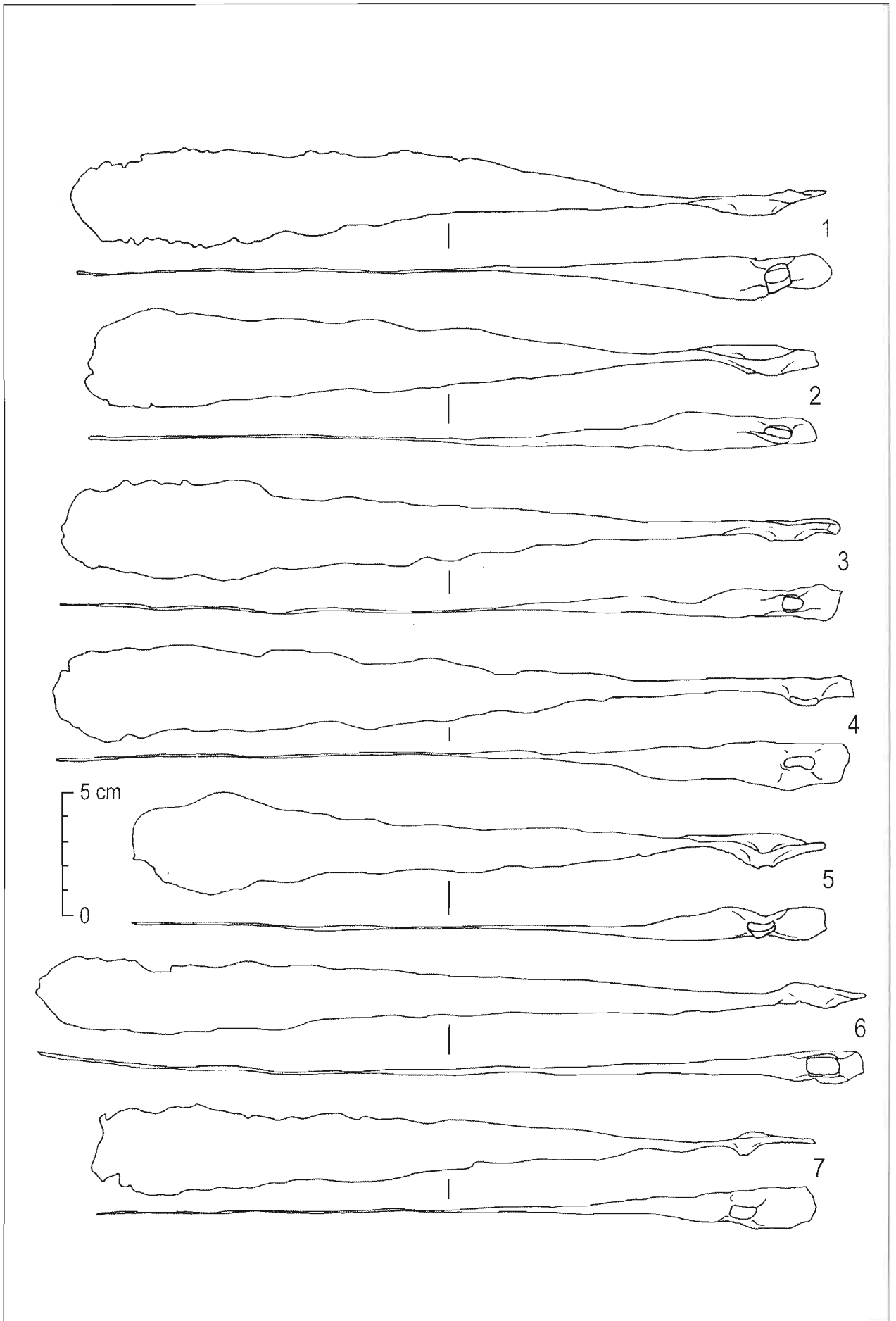
Tab. XLIV. Bojná, depot I. 1-7 železo.

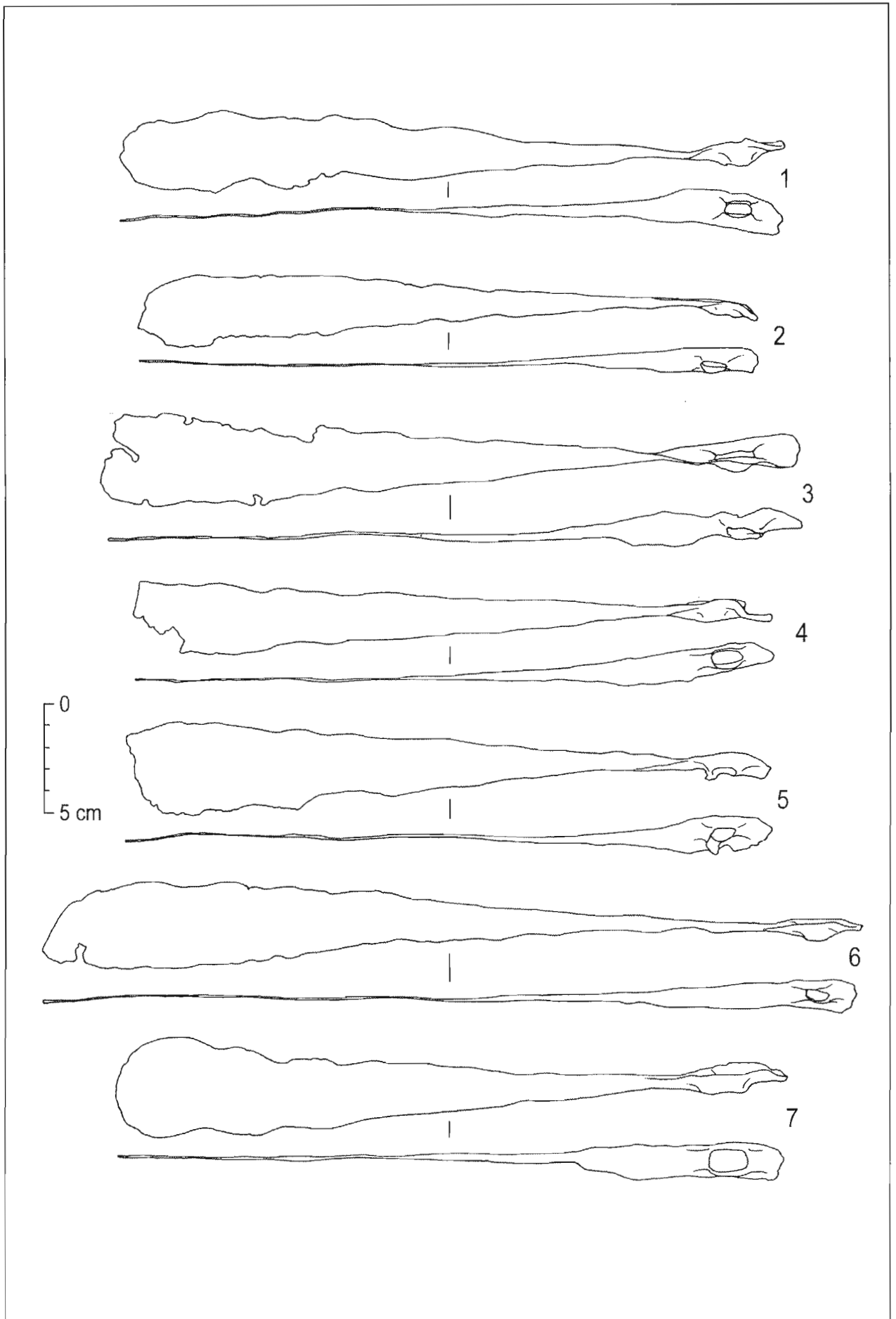
Tab. XLV. Bojná, depot I. 1-7 železo.

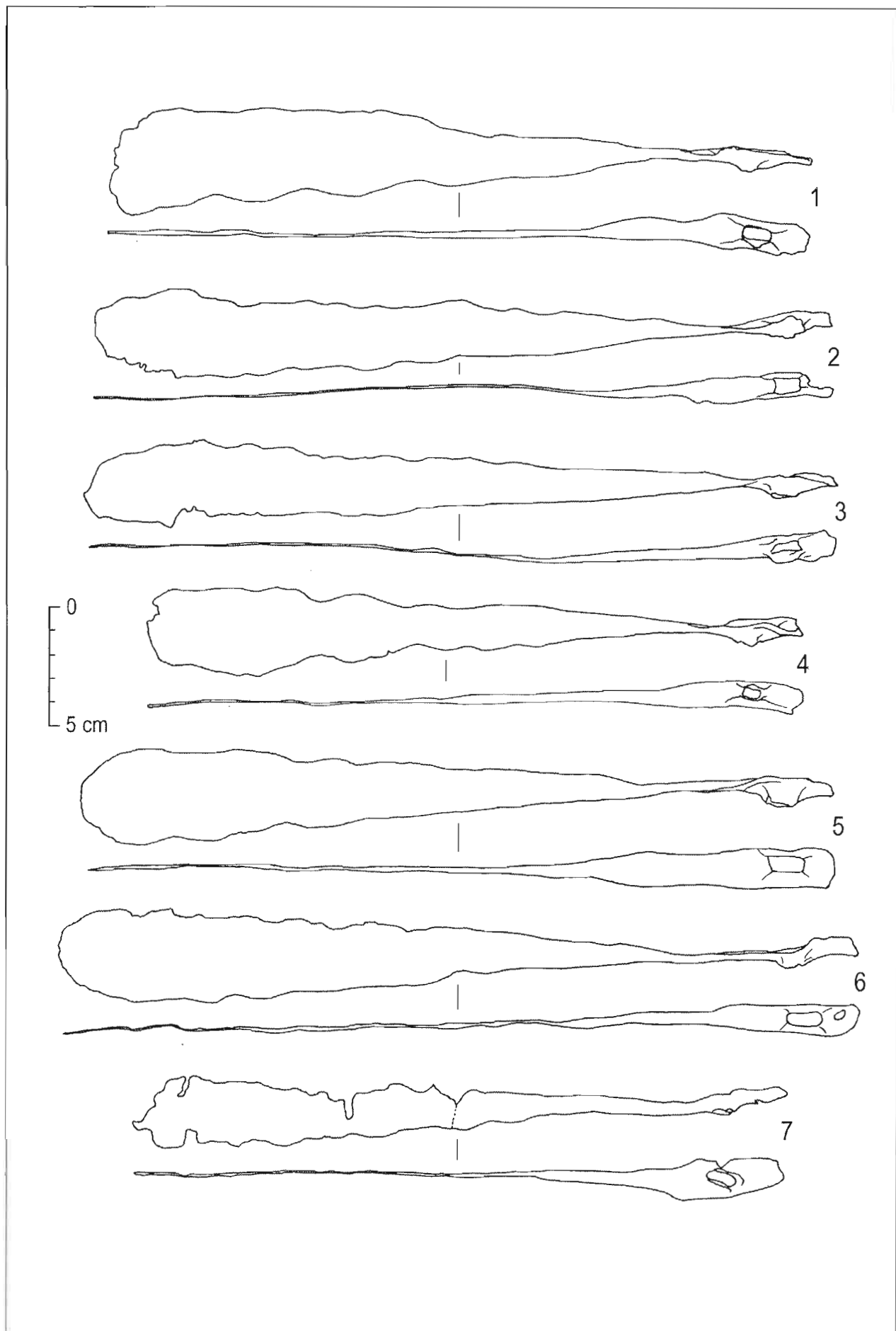
Tab. XLVI. Bojná, depot I. 1-7 železo.

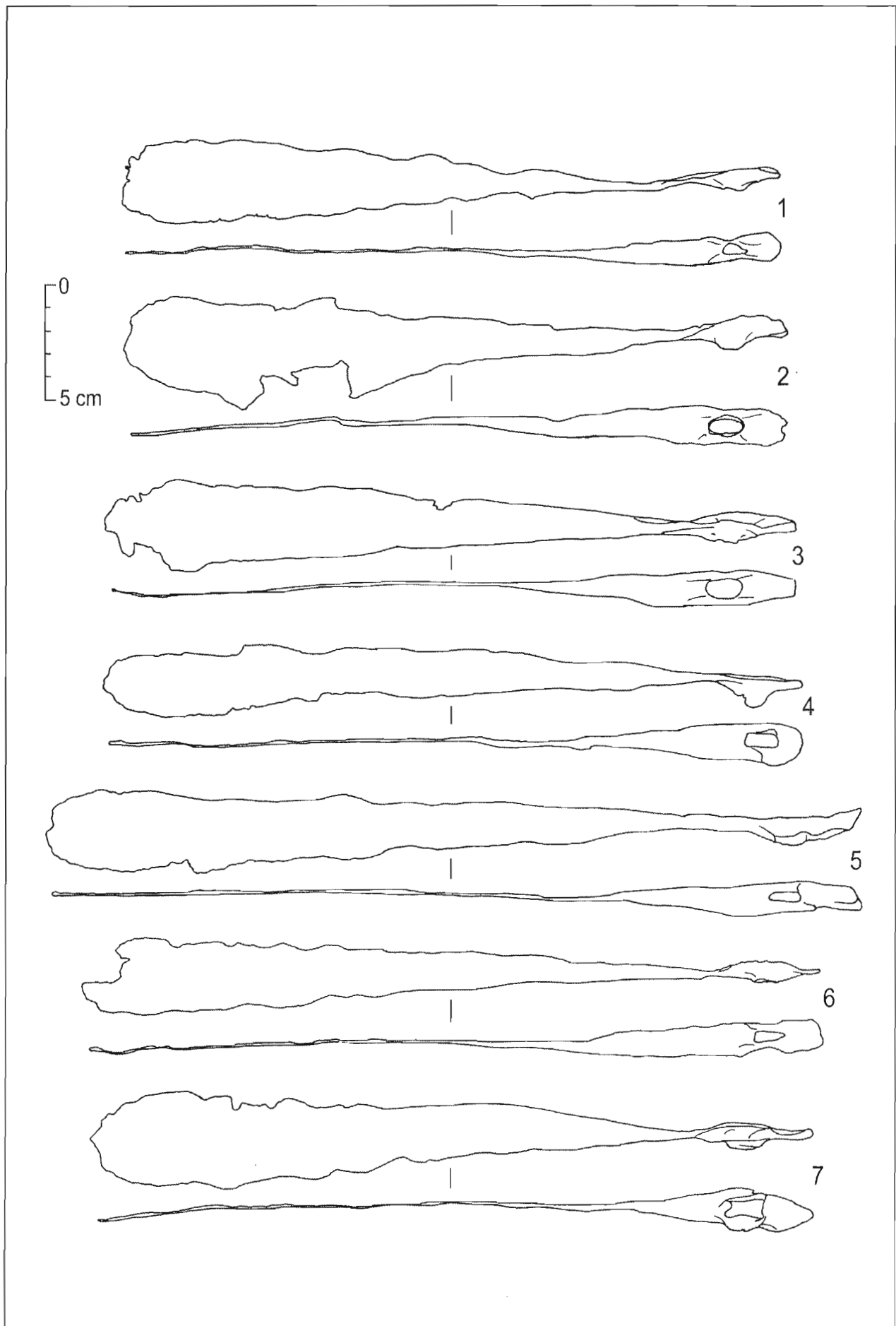
Tab. XLVII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

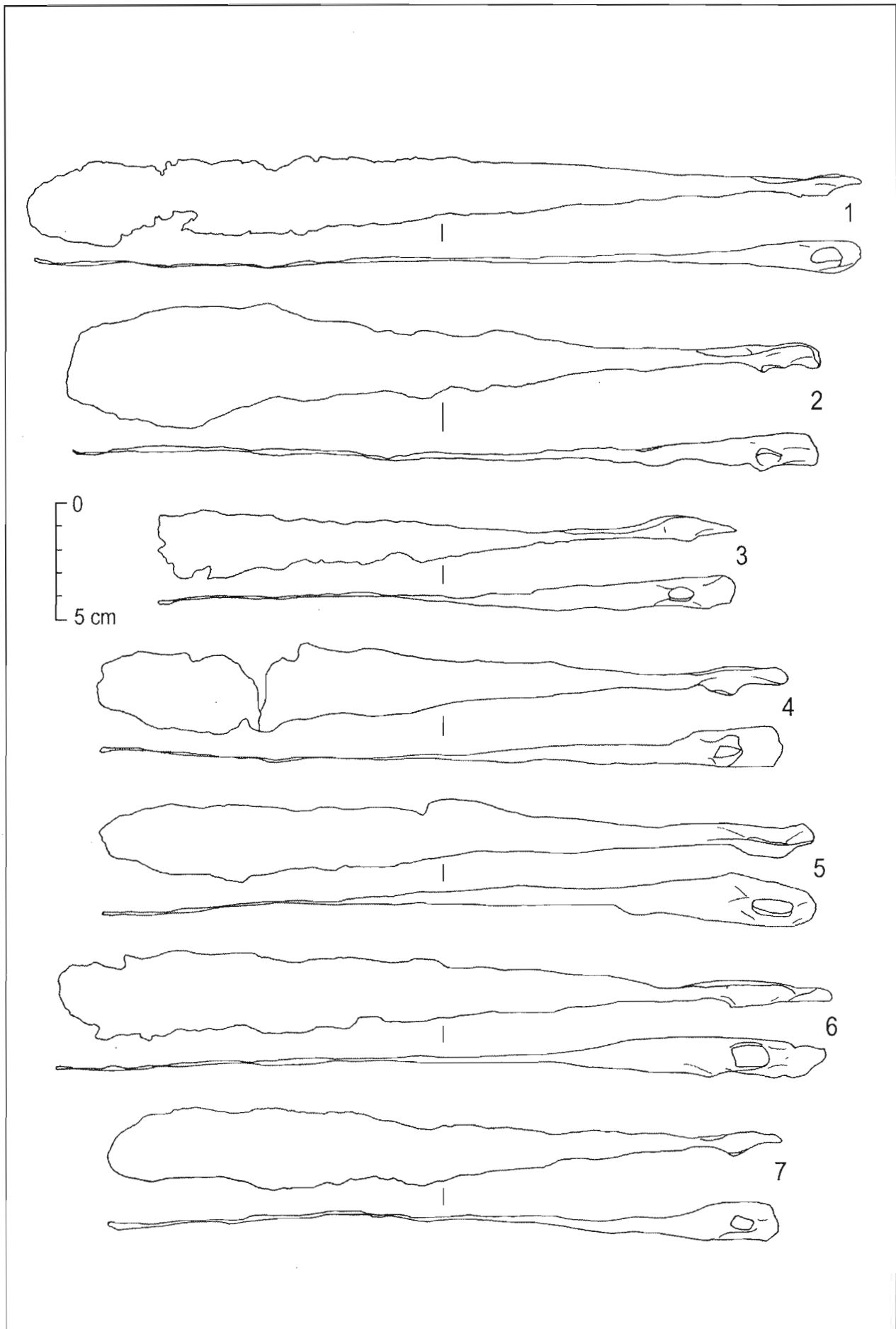
Tab. XLVIII. Bojná, depot I. 1-7 železo.

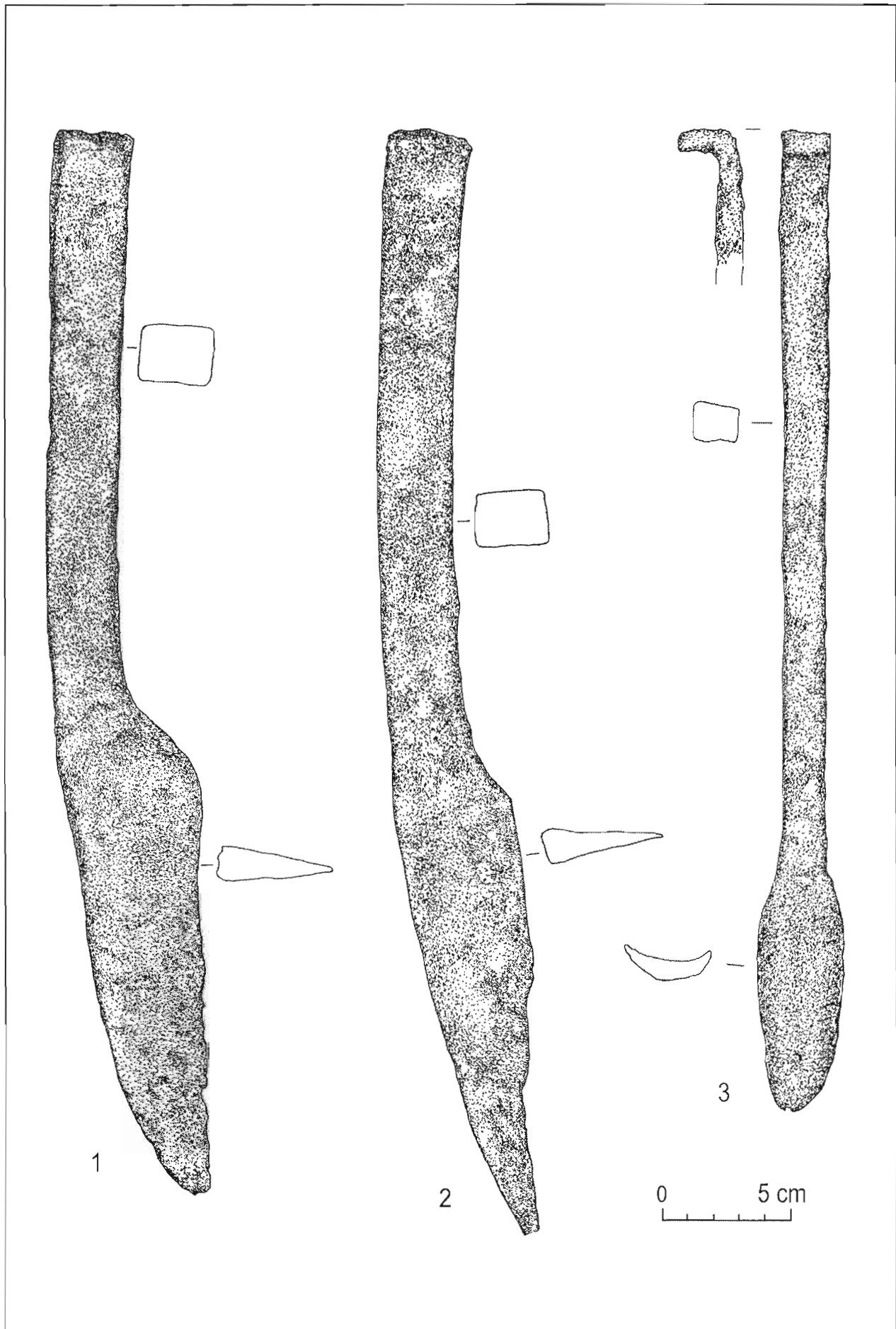
Tab. XLIX. Bojná, depot I. 1-7 železo.

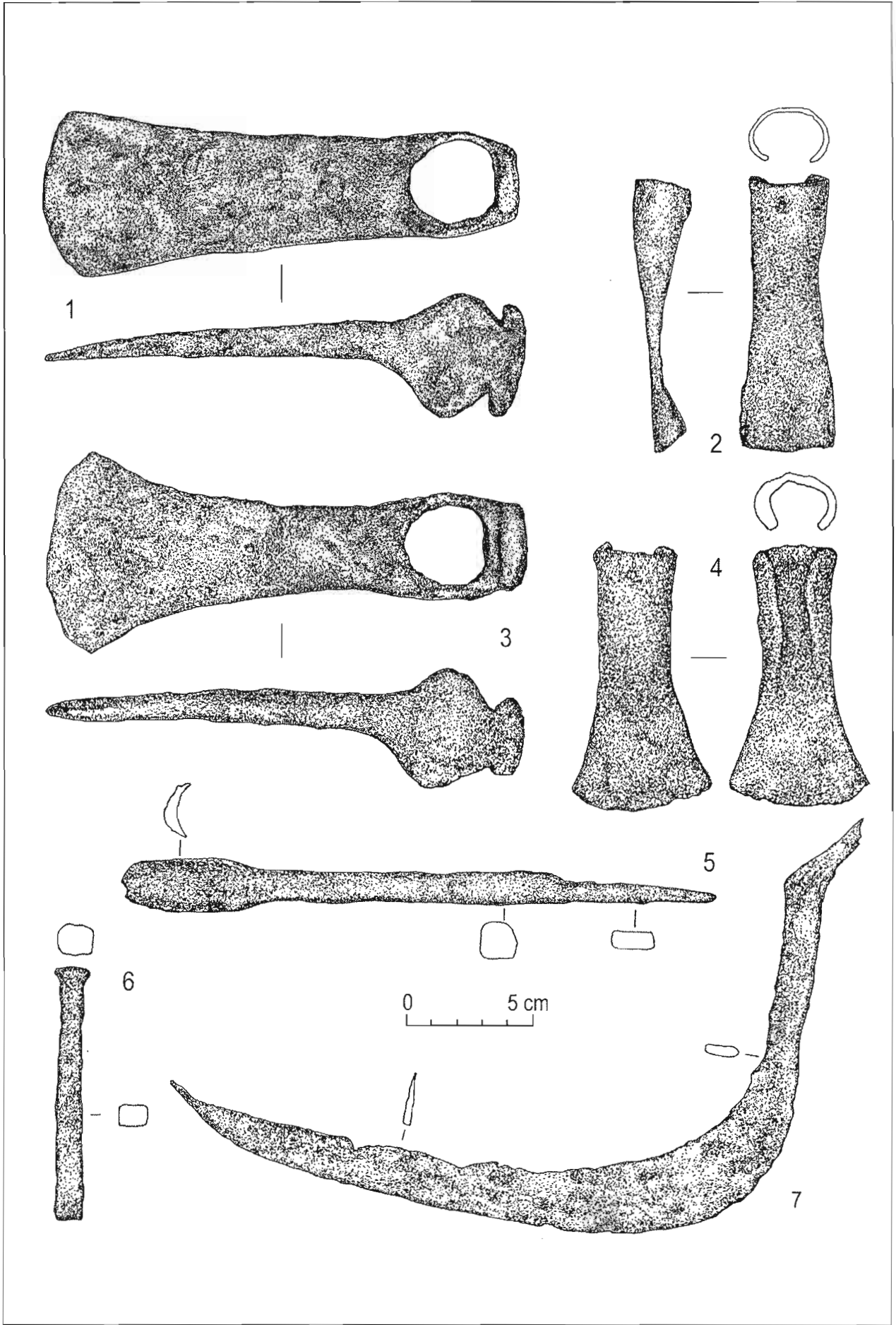
Tab. L. Bojná, depot I. 1-7 železo.

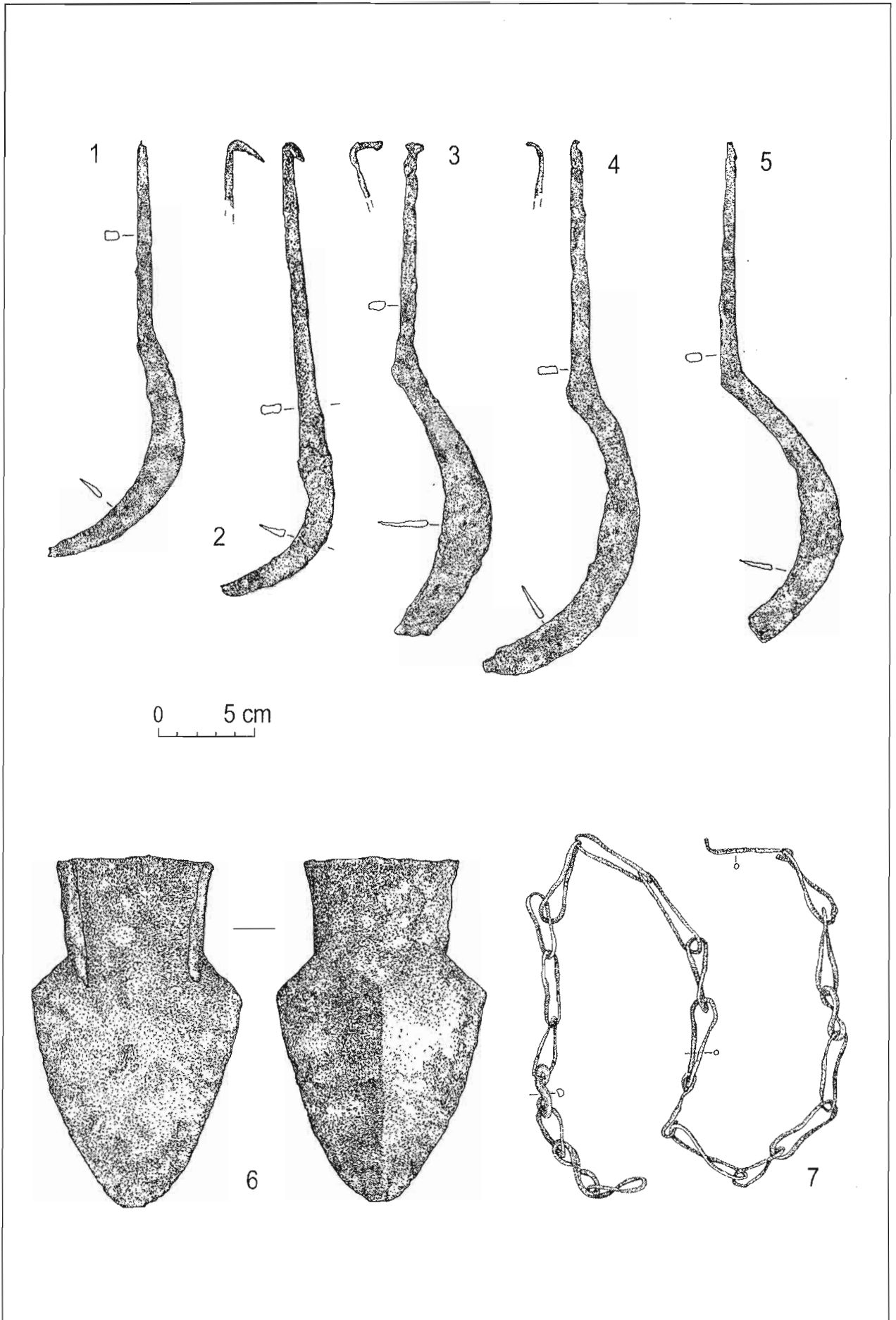
Tab. LI. Bojná, depot I. 1-7 železo.

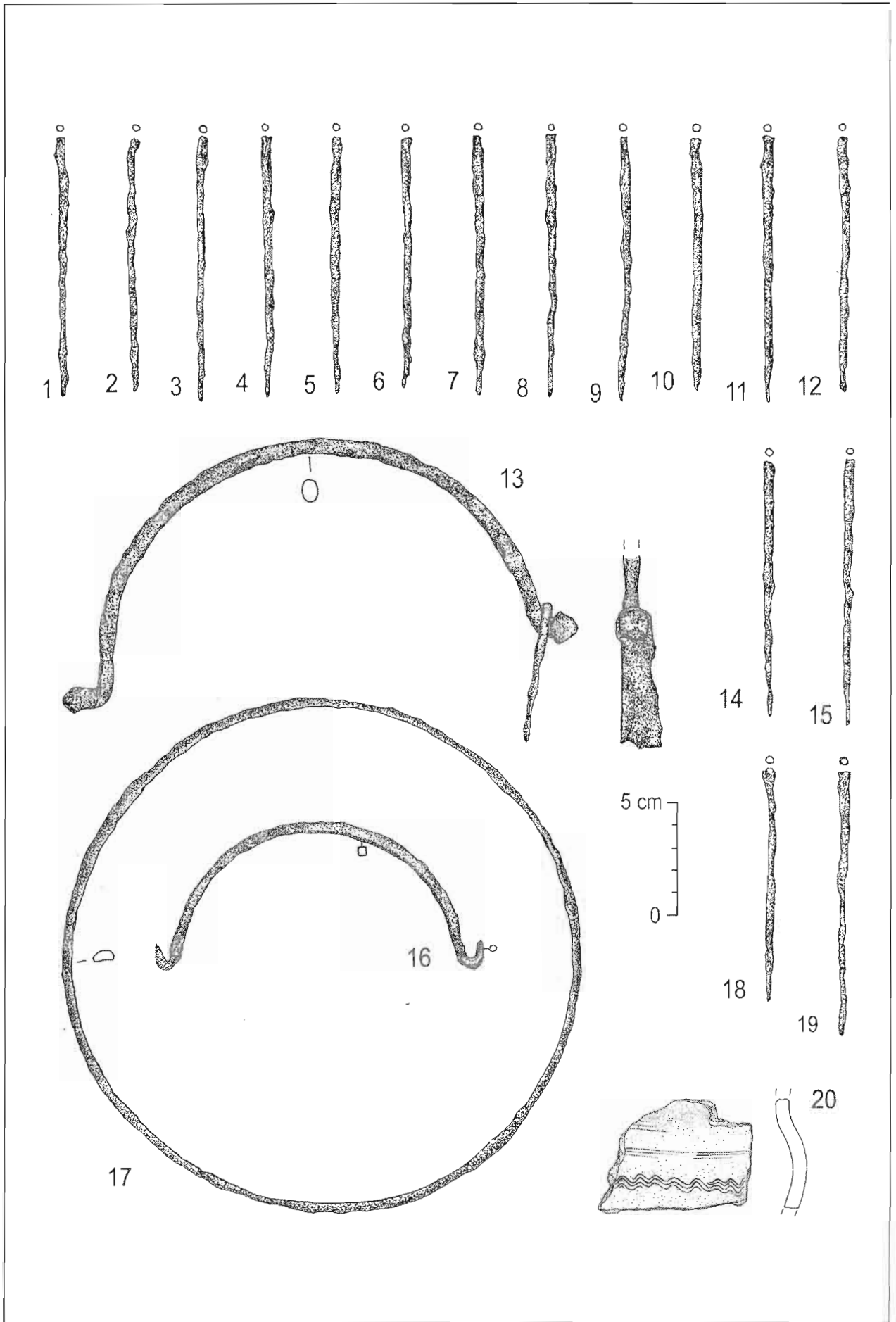
Tab. LII. Bojná, depot II. 1-3 železo.

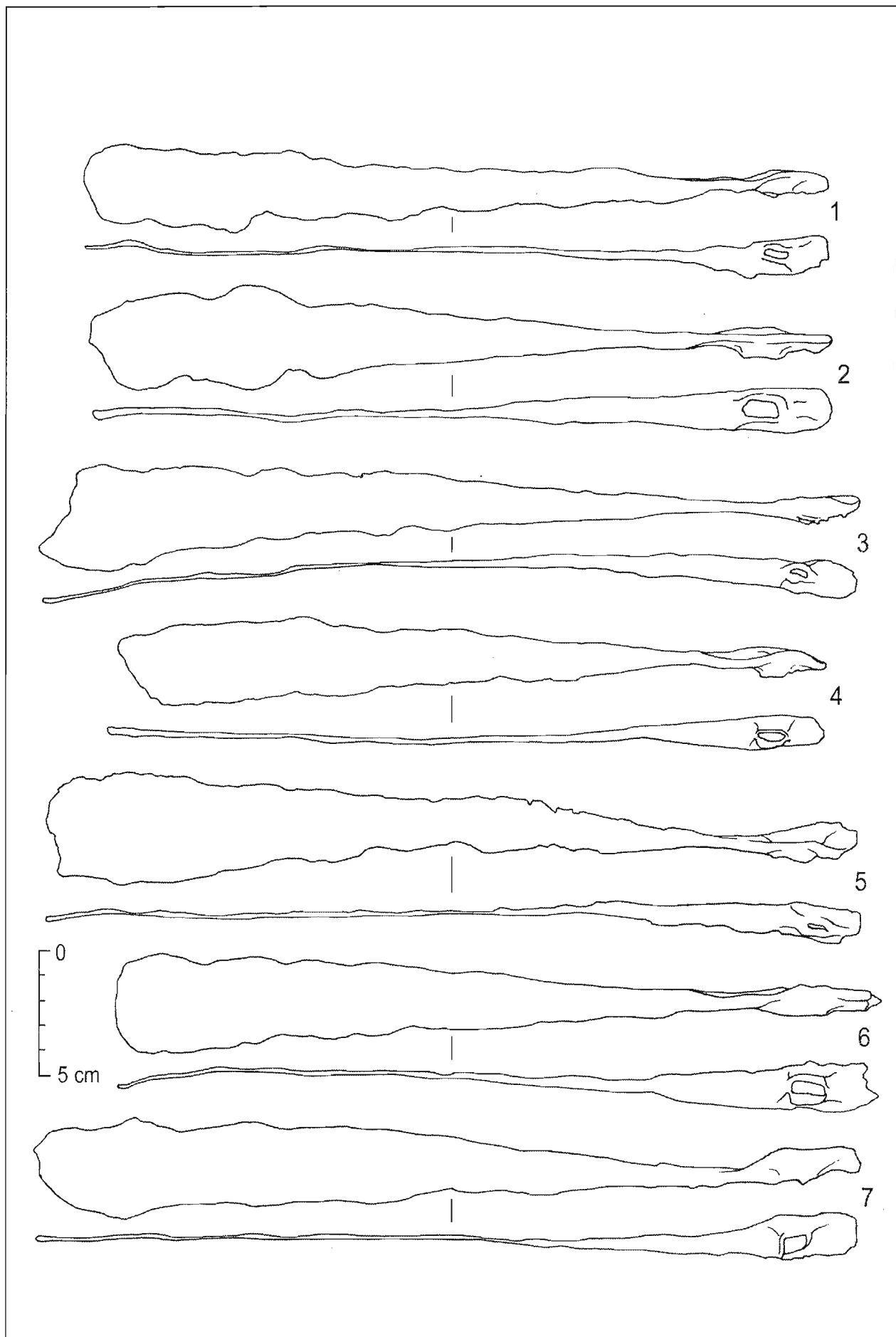
Tab. LIII. Bojná, depot II. 1-7 železo.

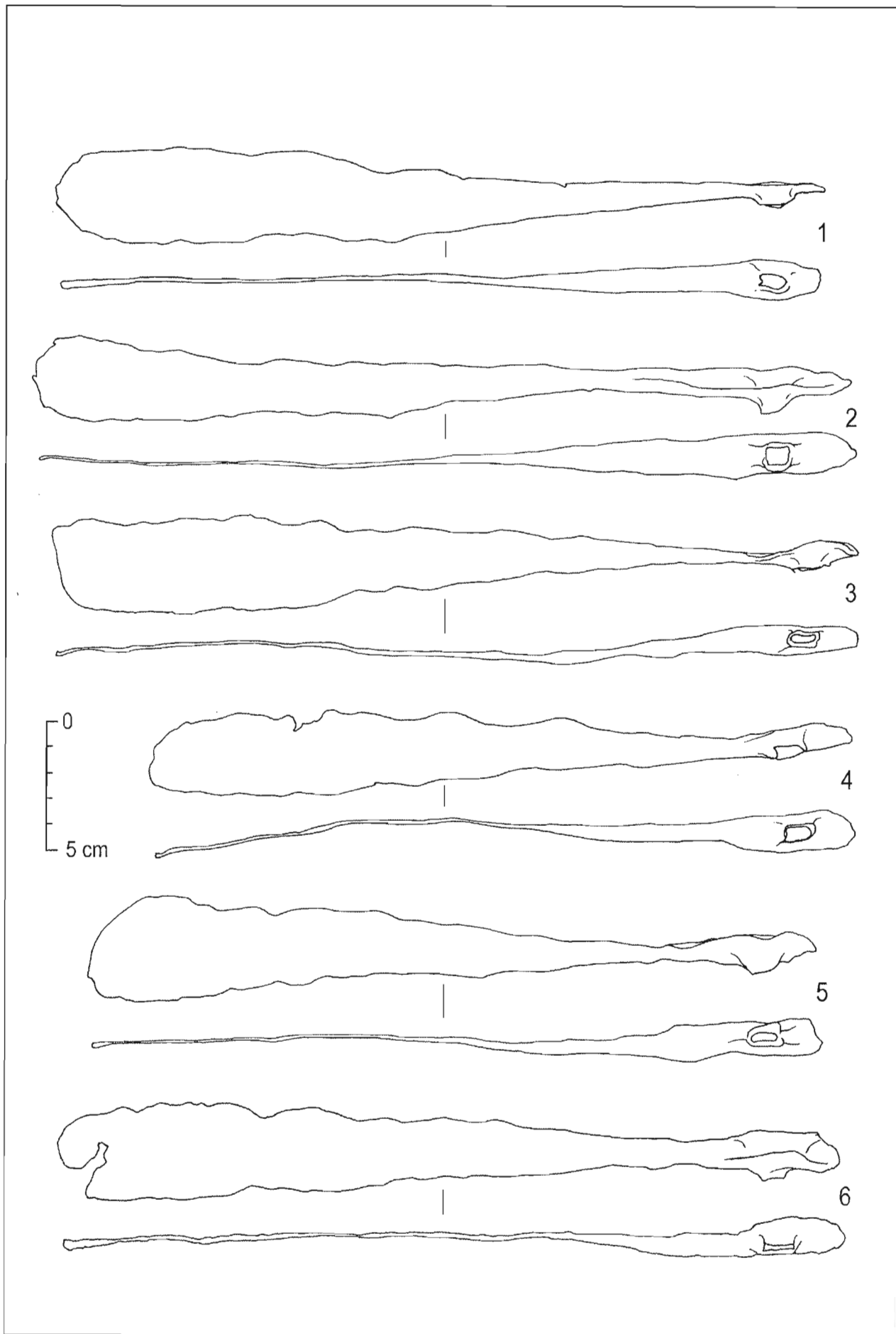
Tab. LIV. Bojná, depot II. 1-7 železo.

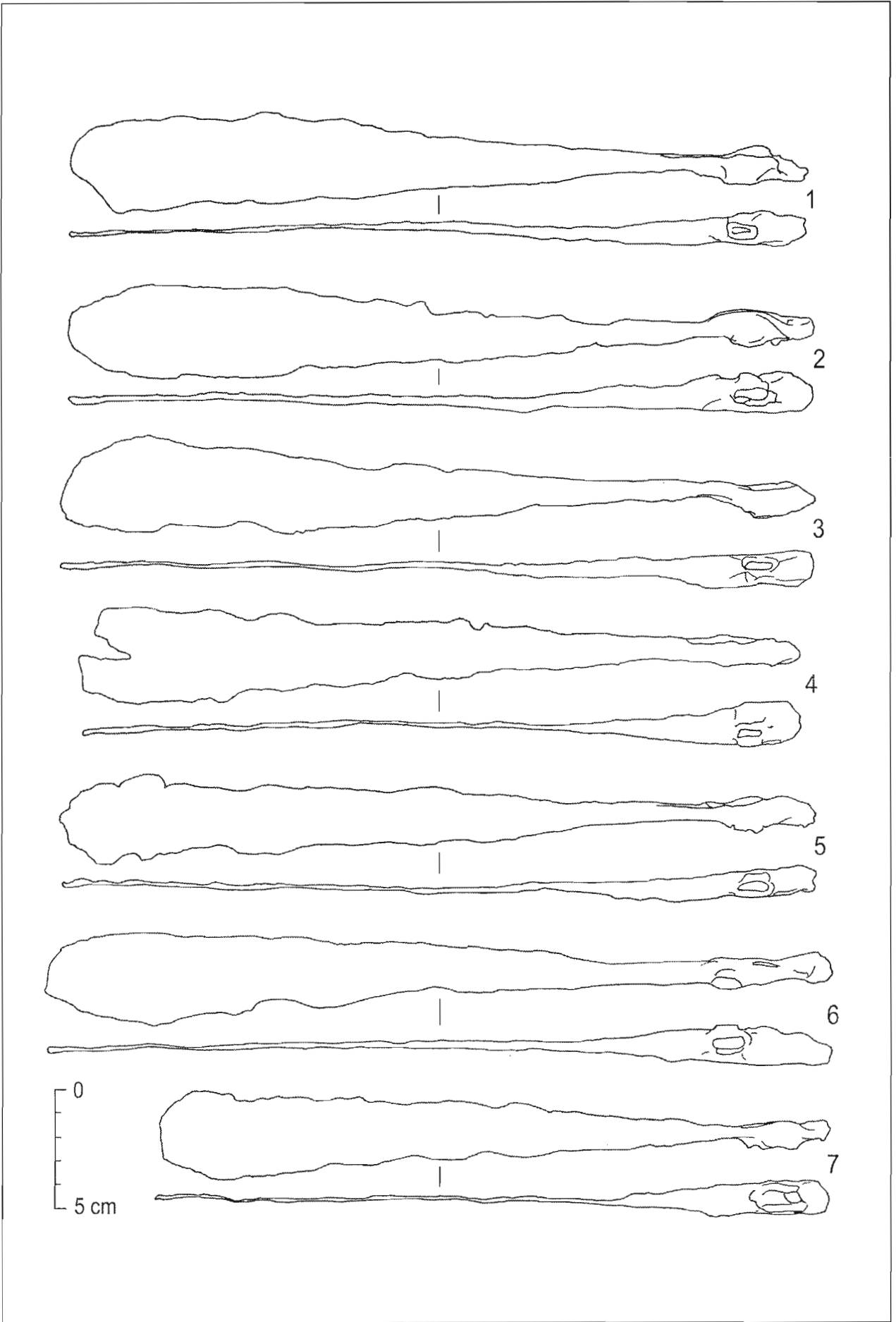
Tab. LV. Bojná, depot II. 1-19 železo, 20 keramika

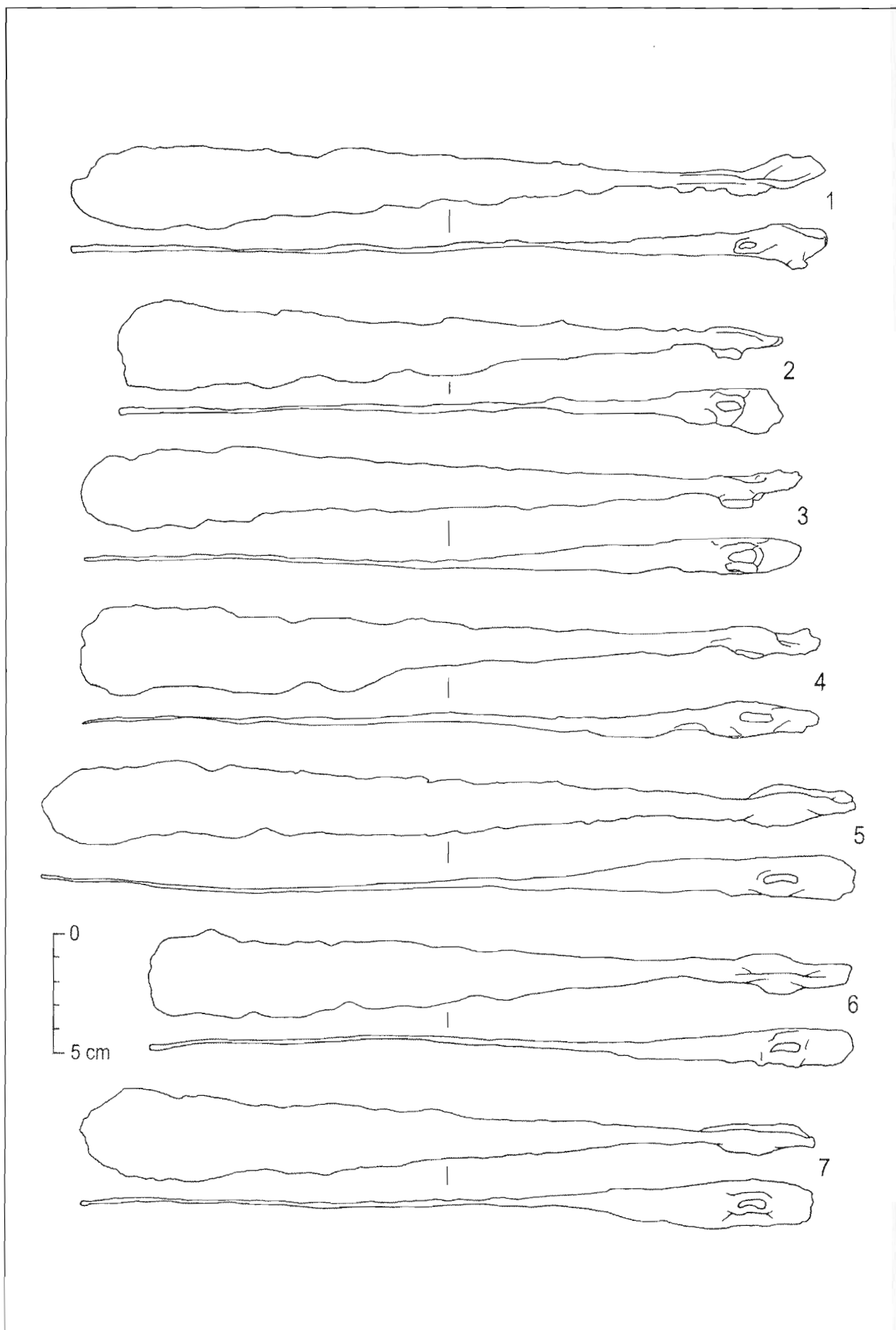
Tab. LVI. Bojná, depot III. 1-7 železo.

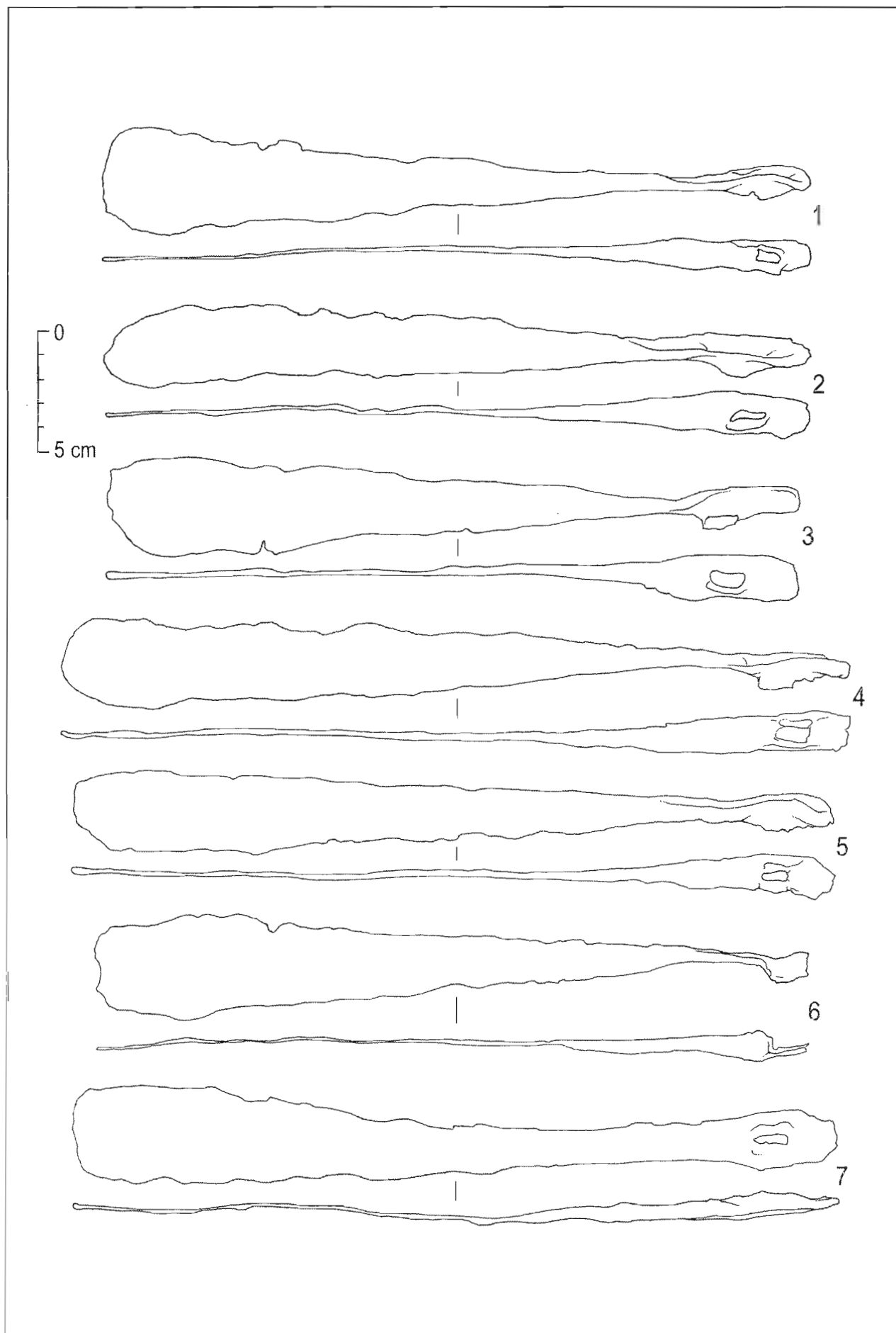
Tab. LVII. Bojná, depot III. 1-6 železo.

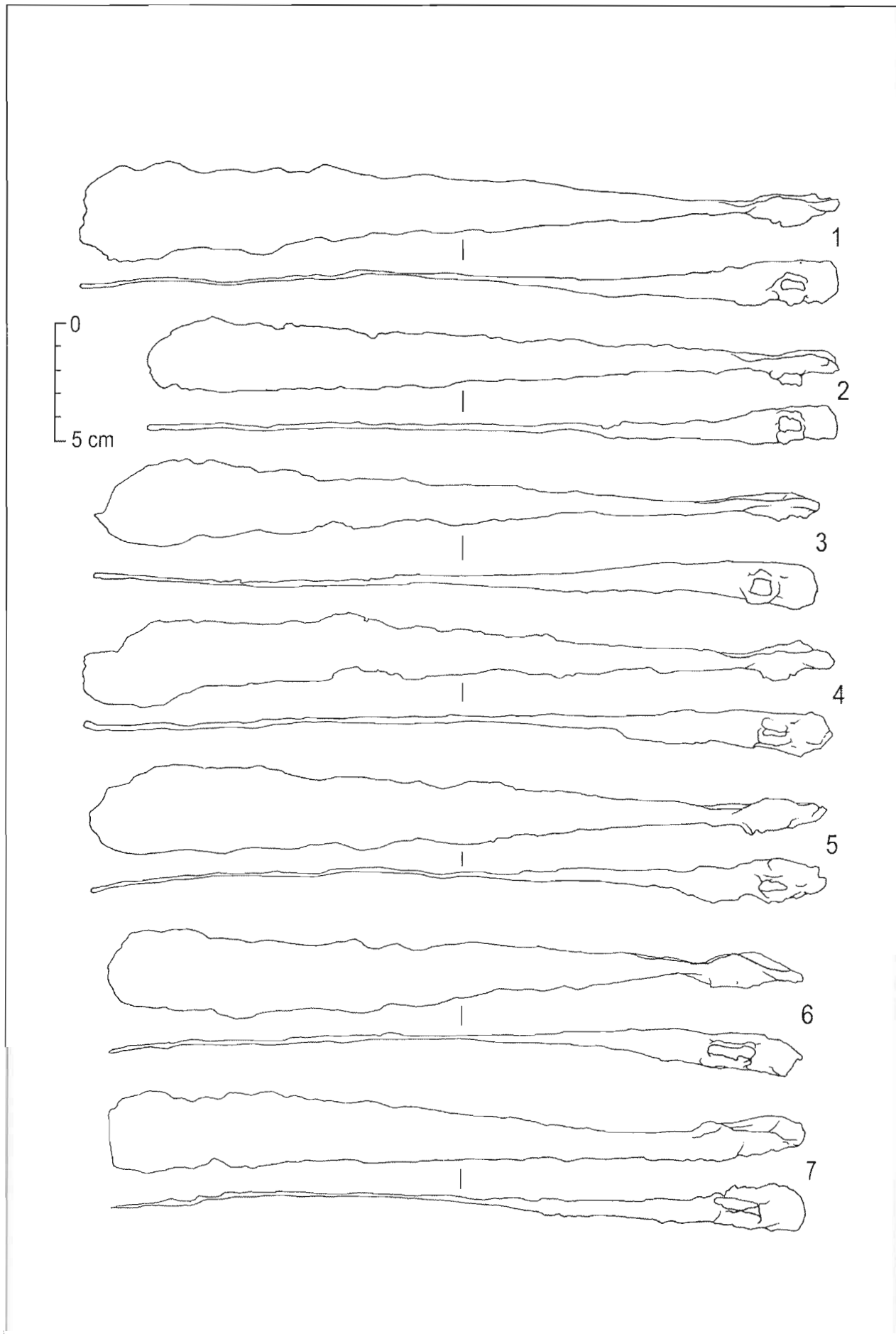
Tab. LVIII. Bojná, depot III. 1-7 železo.

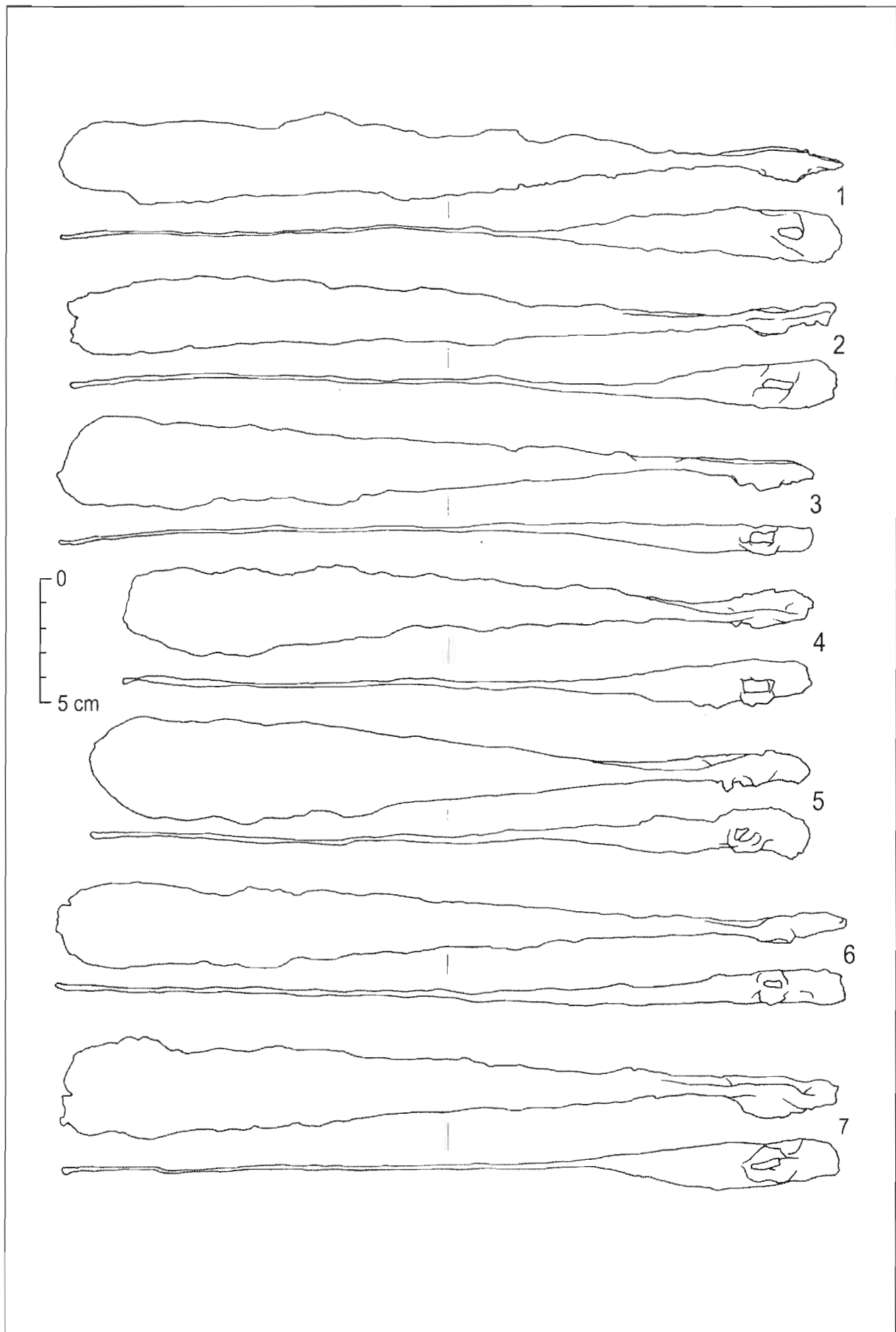
Tab. LIX. Bojná, depot III. 1-7 železo.

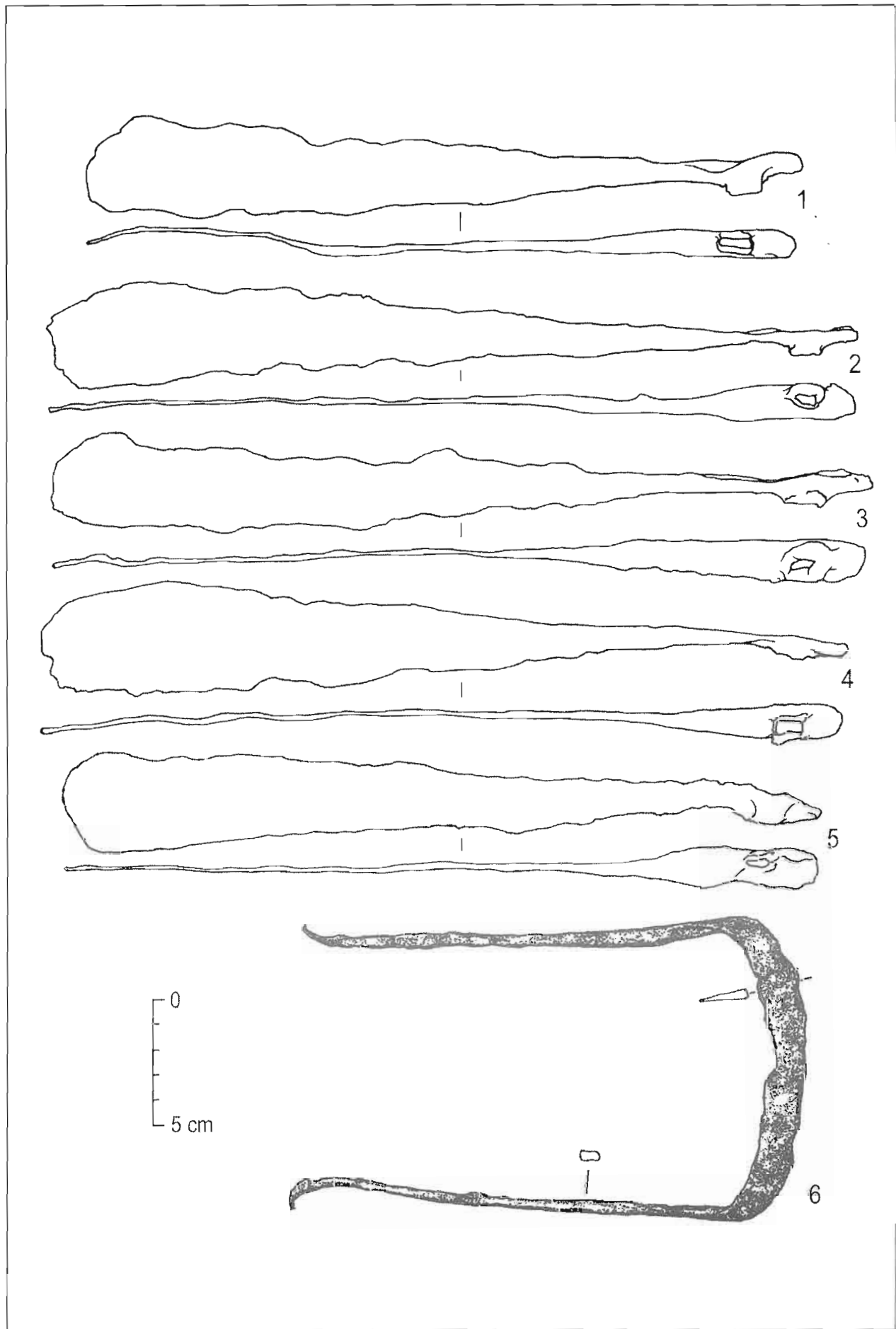
Tab. LX. Bojná, depot III. 1-7 železo.

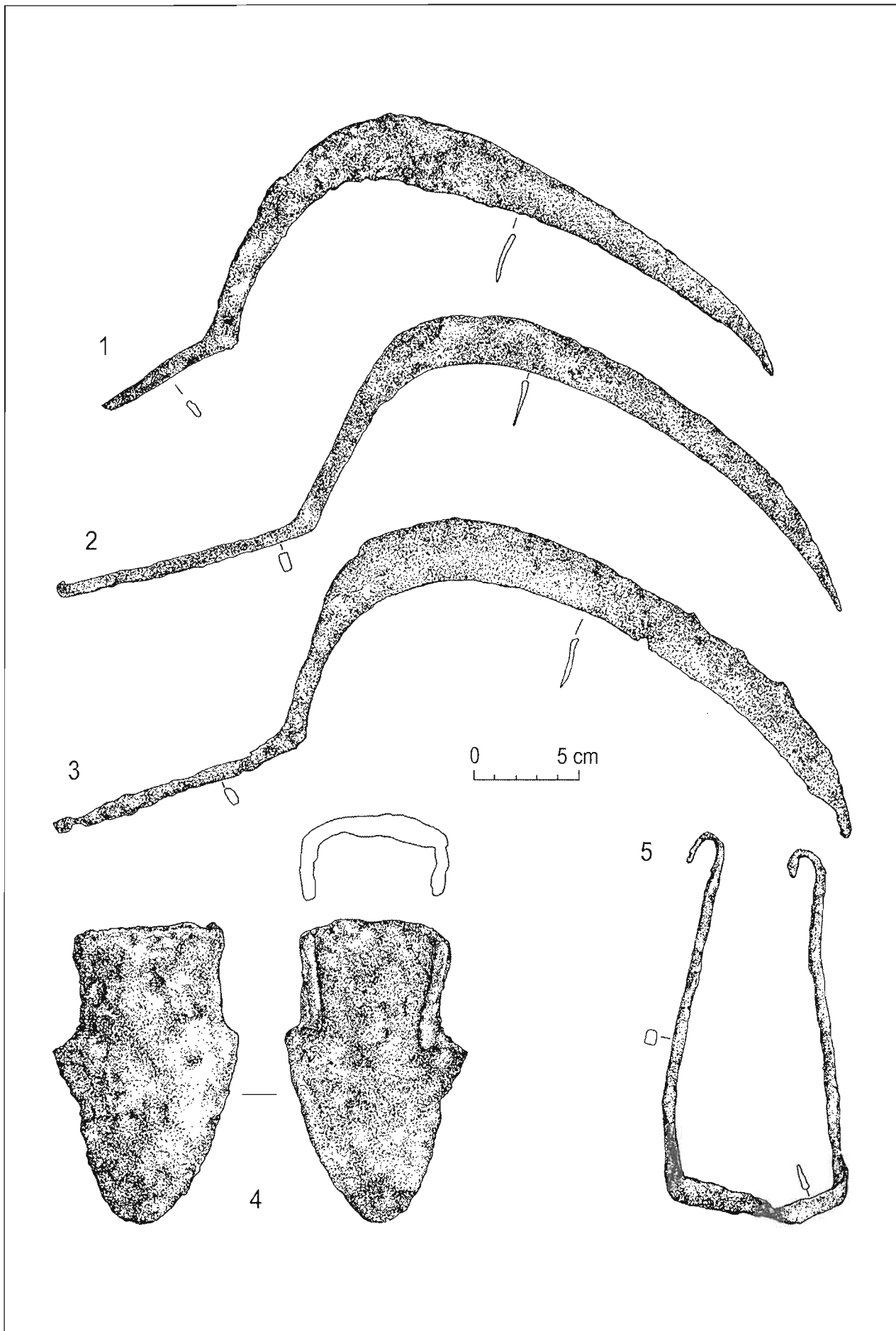
Tab. LXI. Bojná, depot III. 1-7 železo.

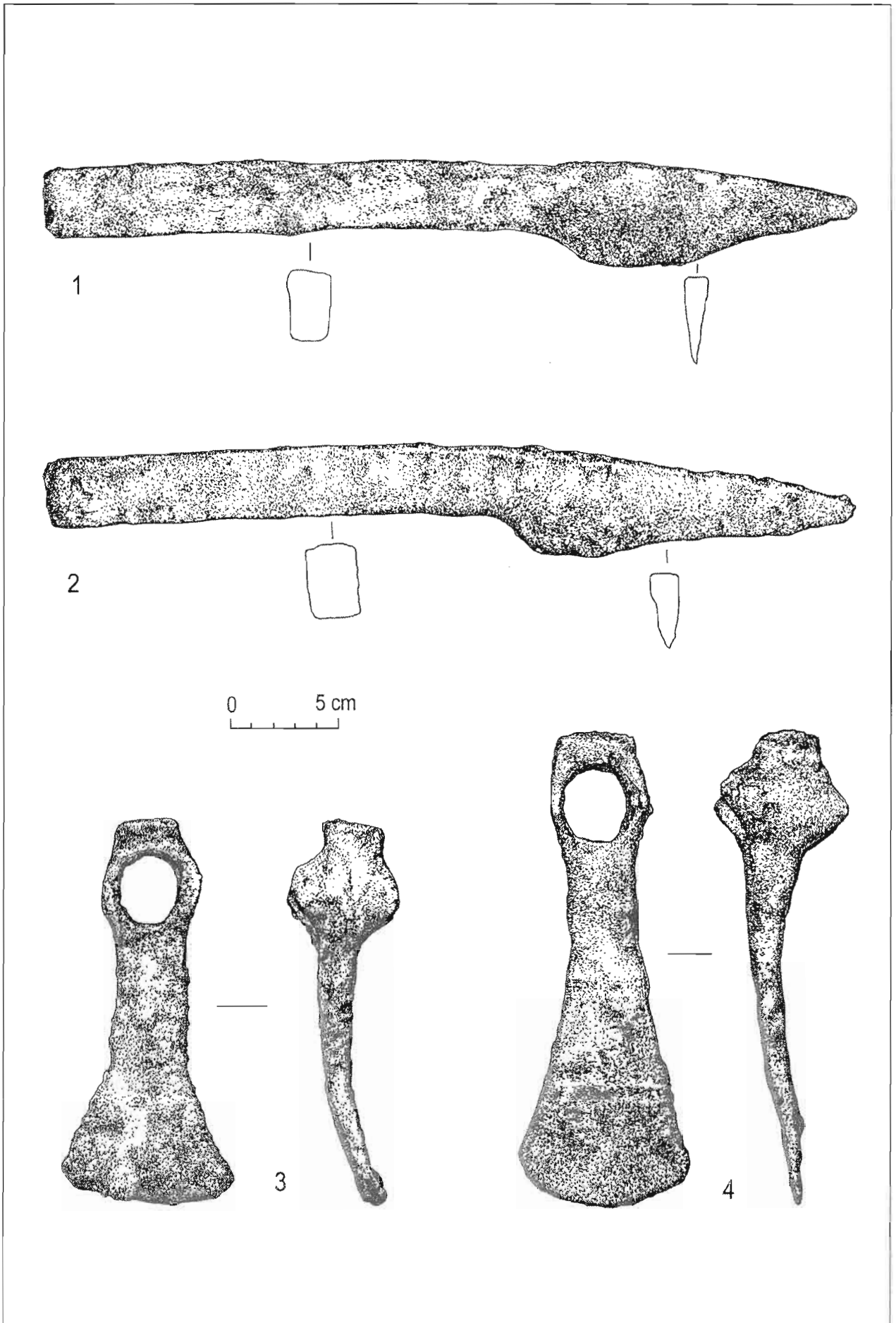
Tab. LXII. Bojná, depot III. 1-7 železo.

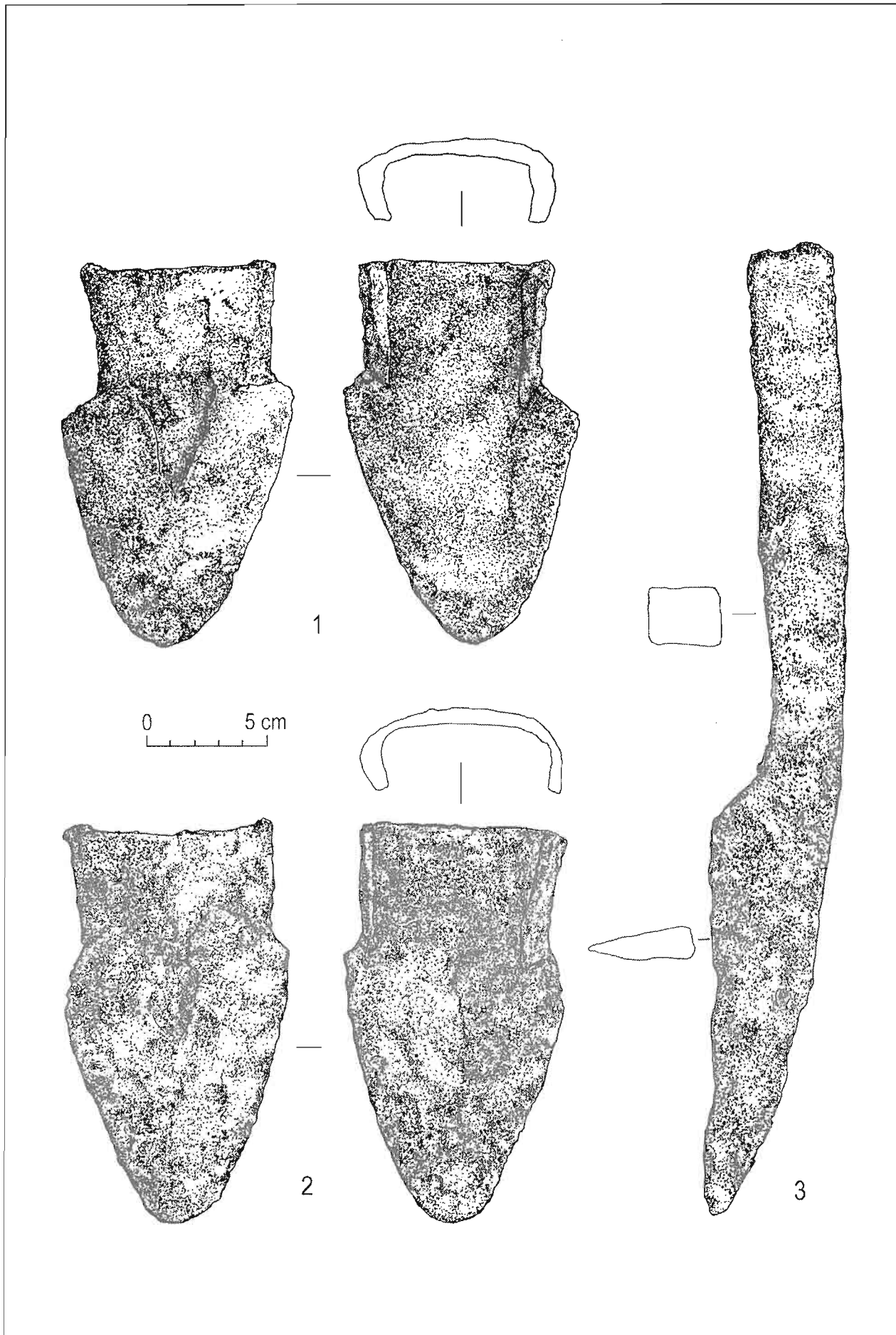
Tab. LXIII. Bojná, depot III. 1-6 železo.

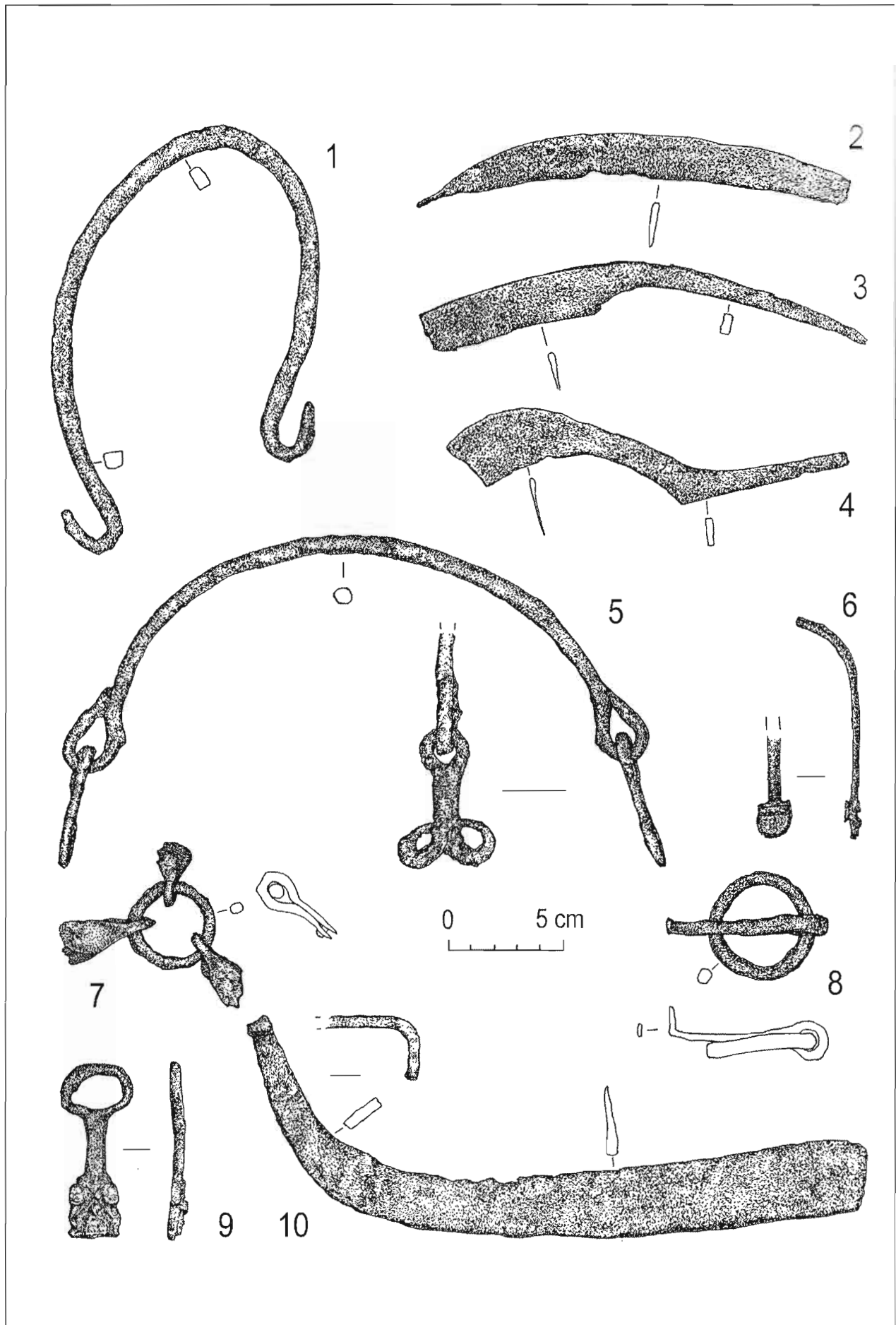
Tab. LXIV. Bojná, depot III. 1-5 železo.

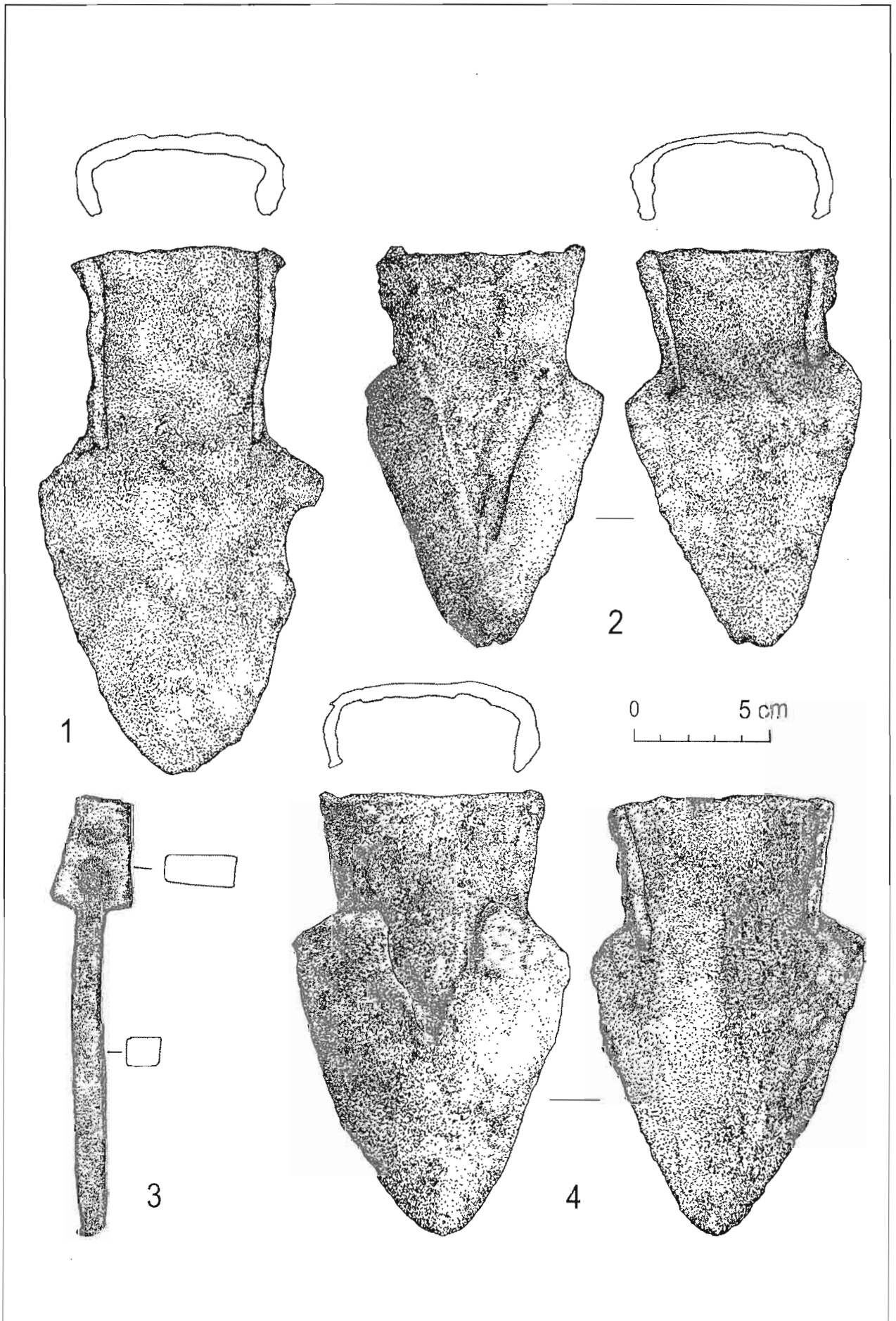
Tab. LXV. Bojná, depot III. 1-4 železo.

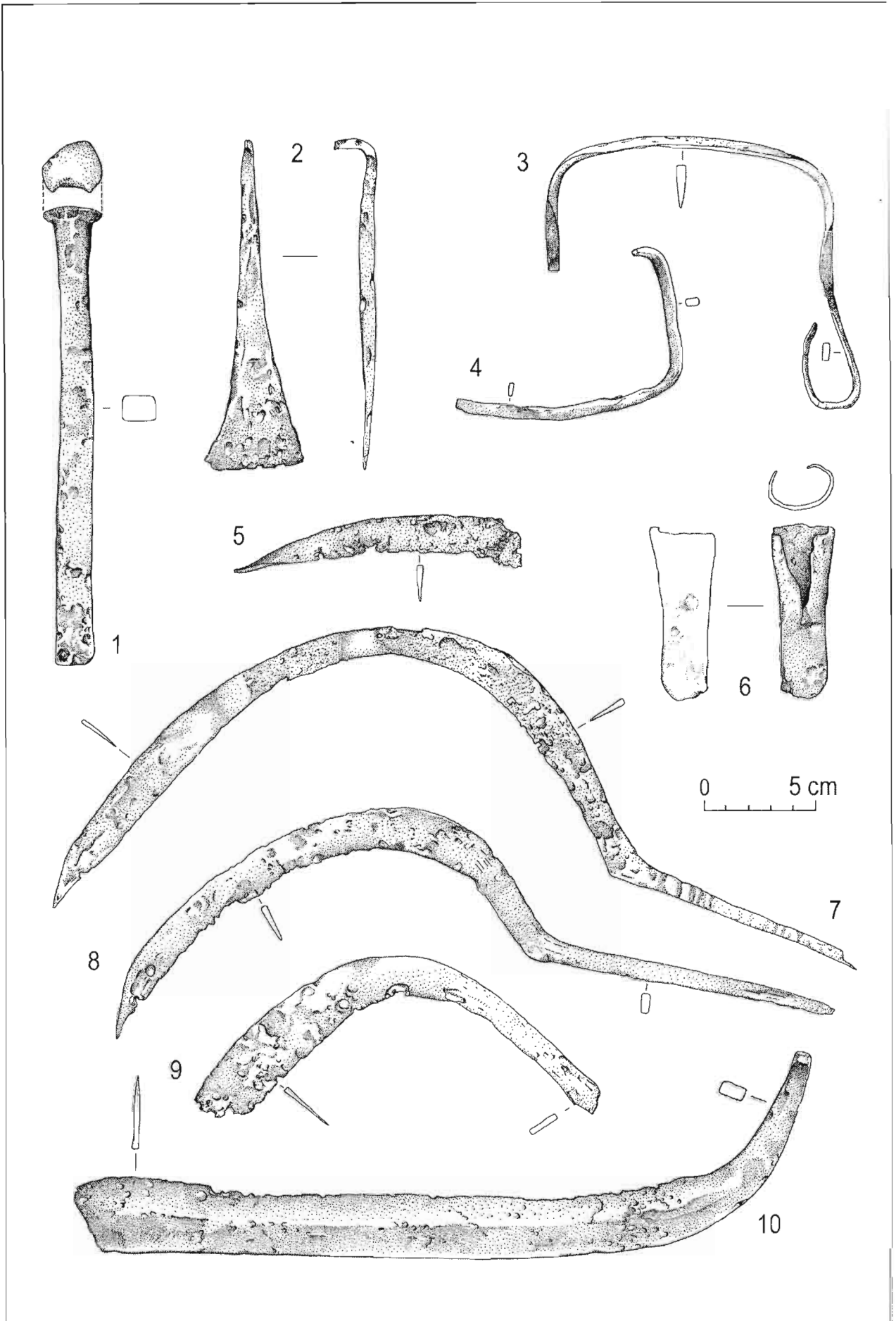
Tab. LXVI. Bojná, depot III. 1-3 železo.

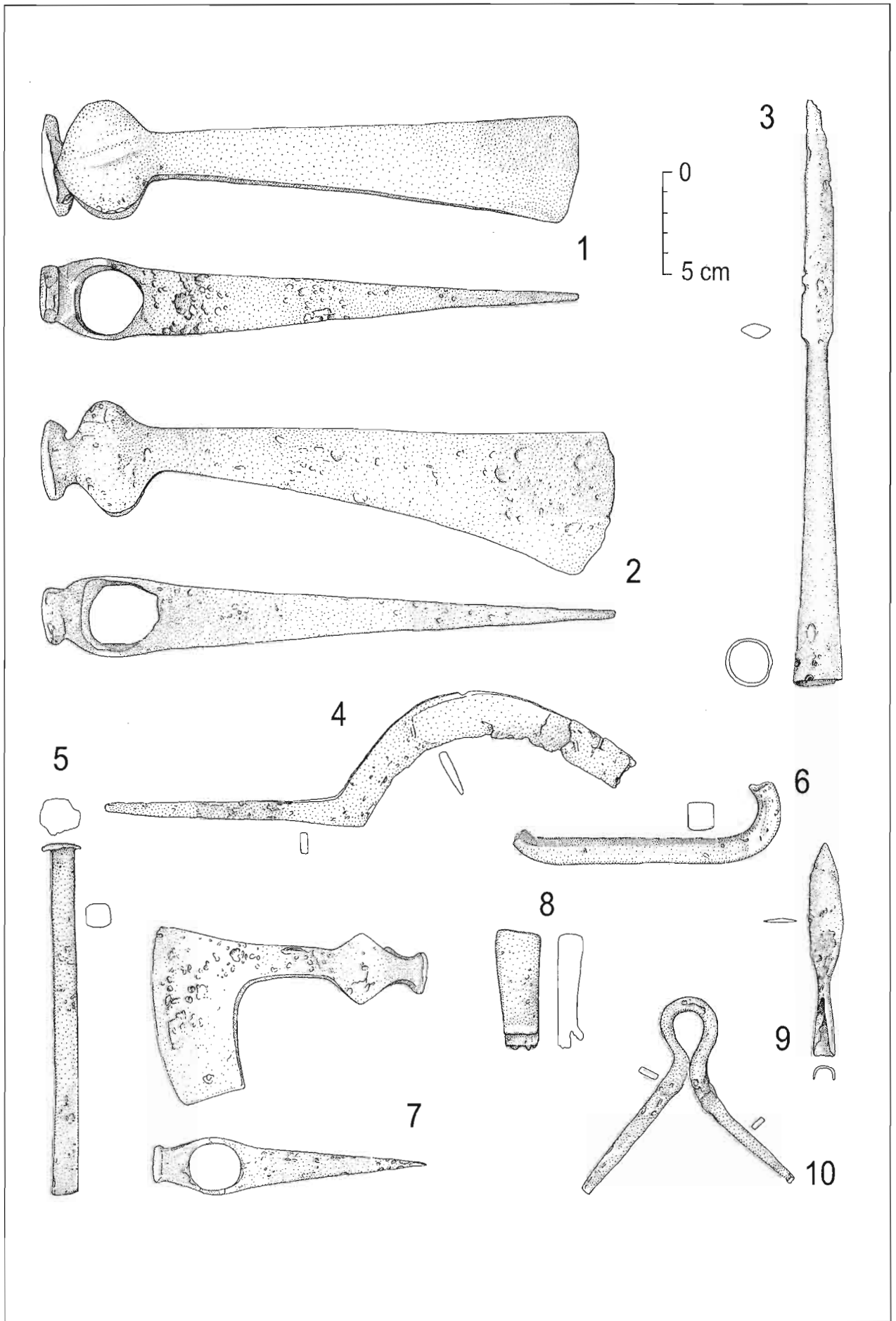
Tab. LXVII. Bojná, depot IV. 1-10 železo.

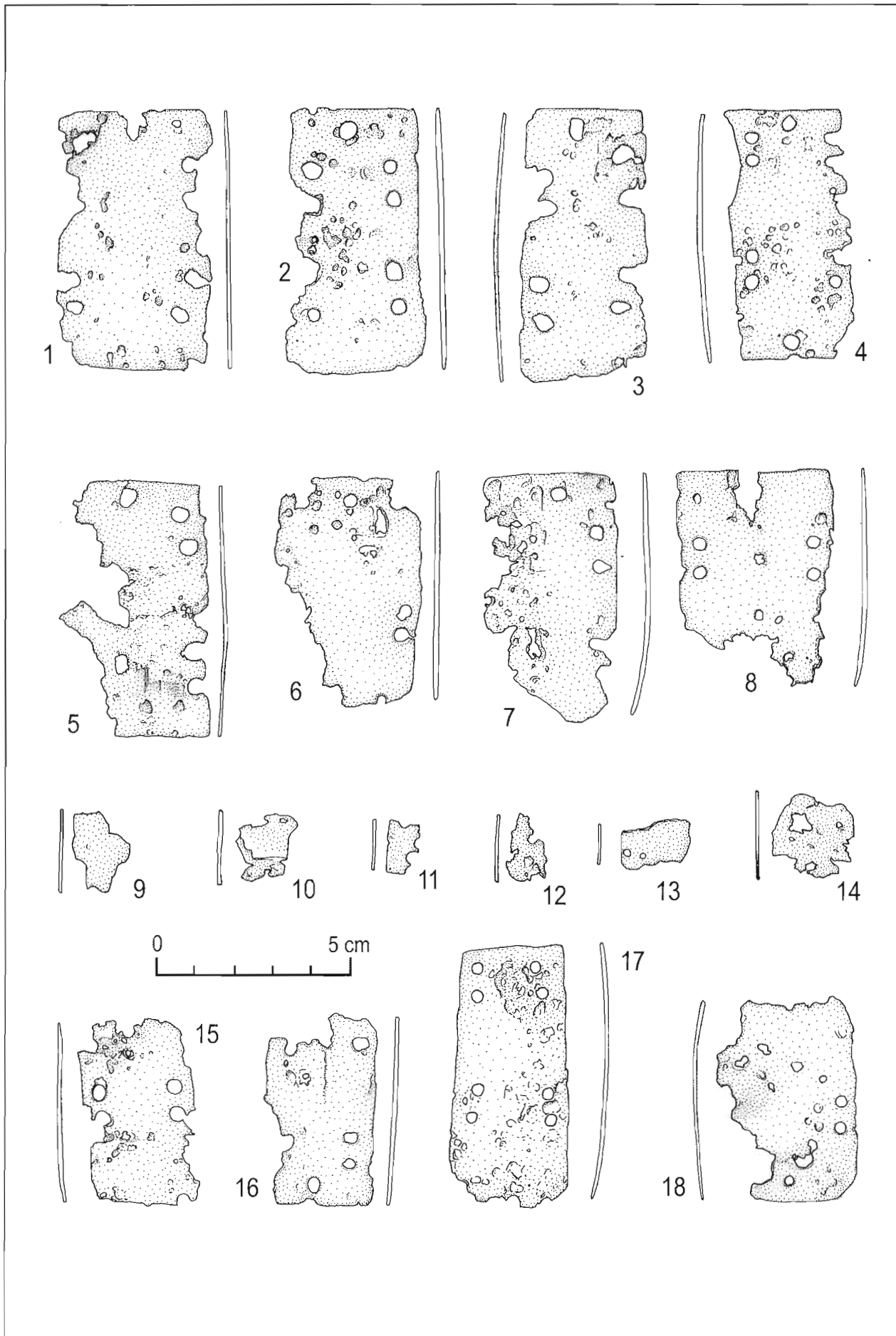
Tab. LXVIII. Bojná, depot IV. 1-4 železo.

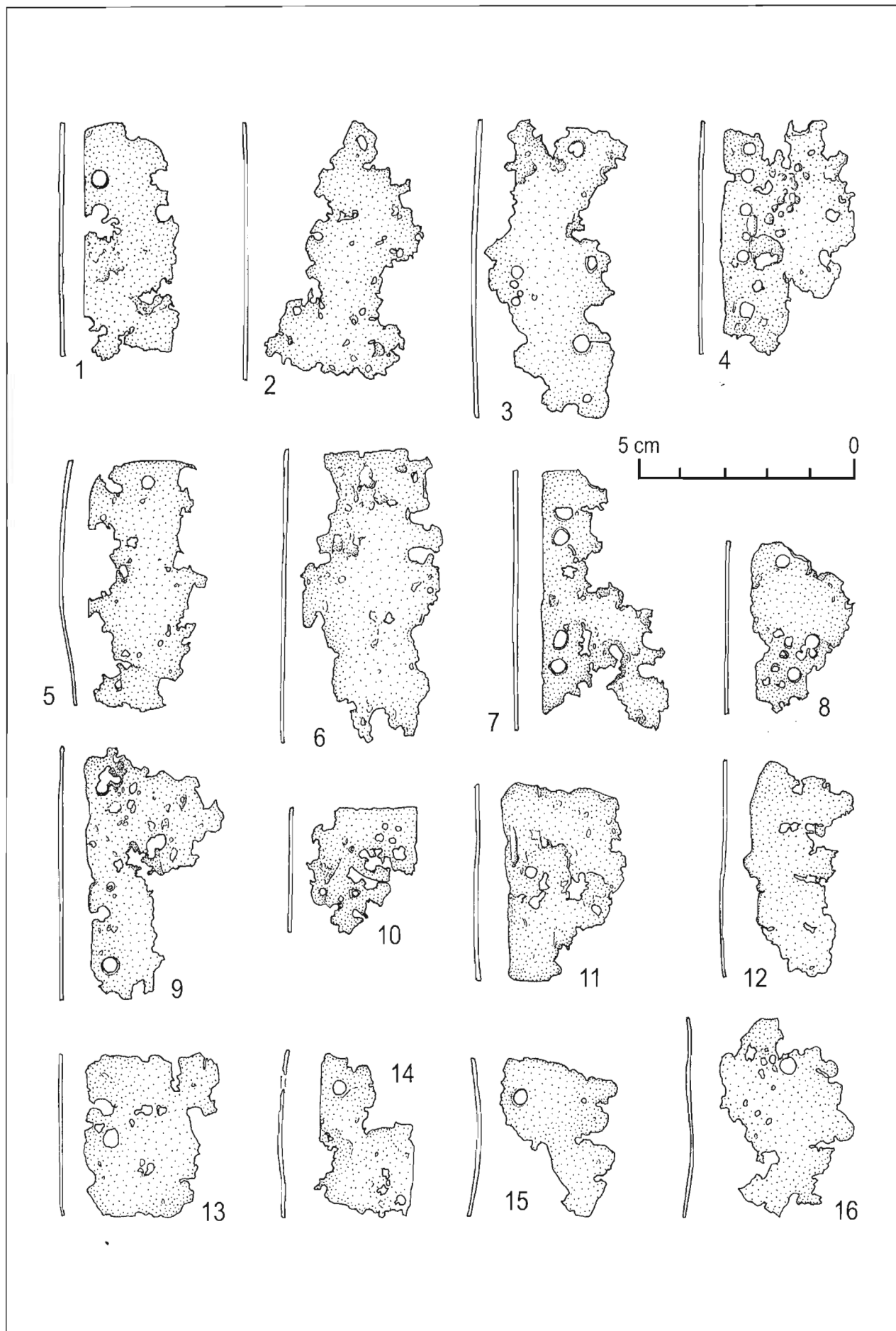
Tab. LXIX. Divinka. 1-10 železo.

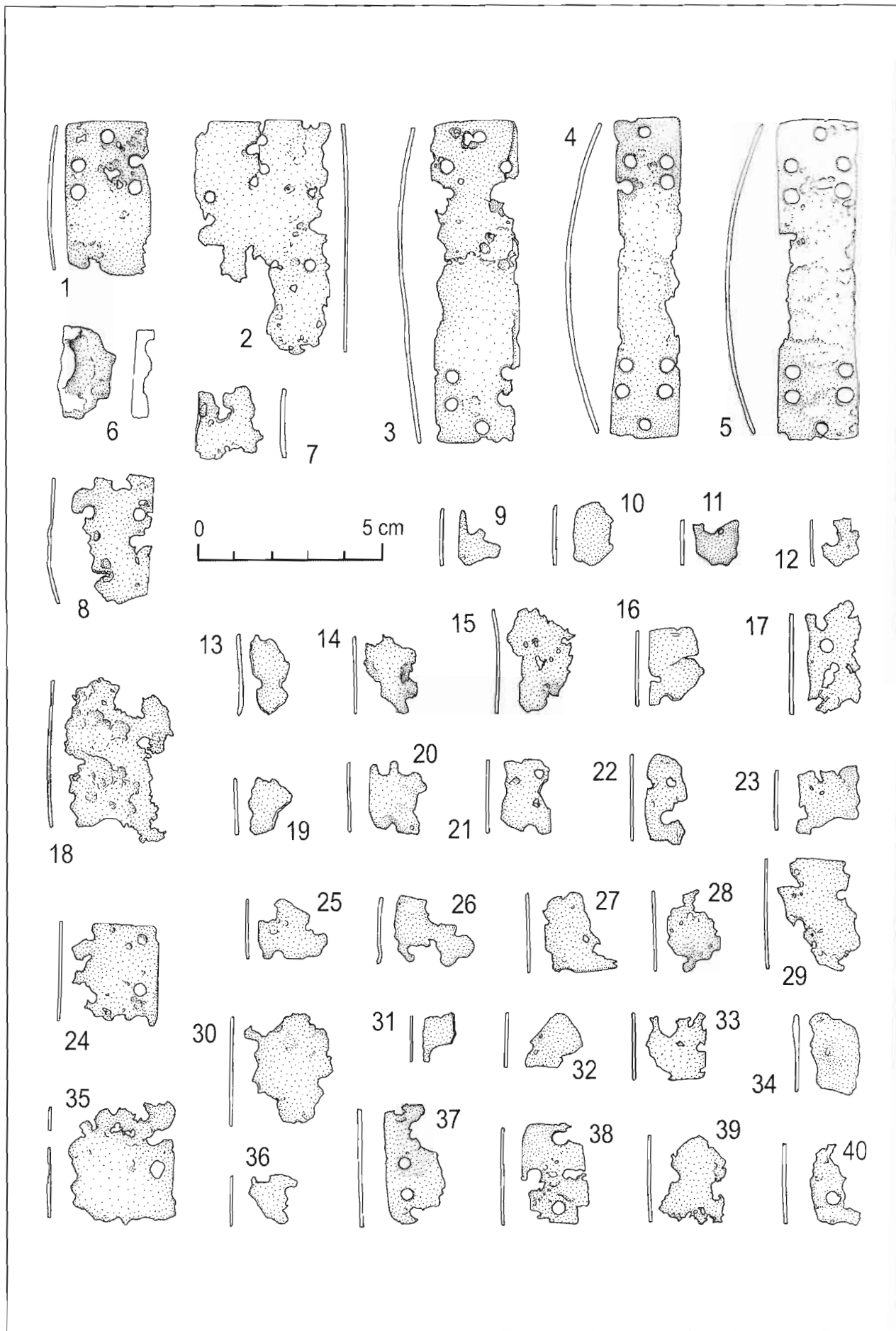
Tab. LXX. Horné Plachtince. 1-10 železo.

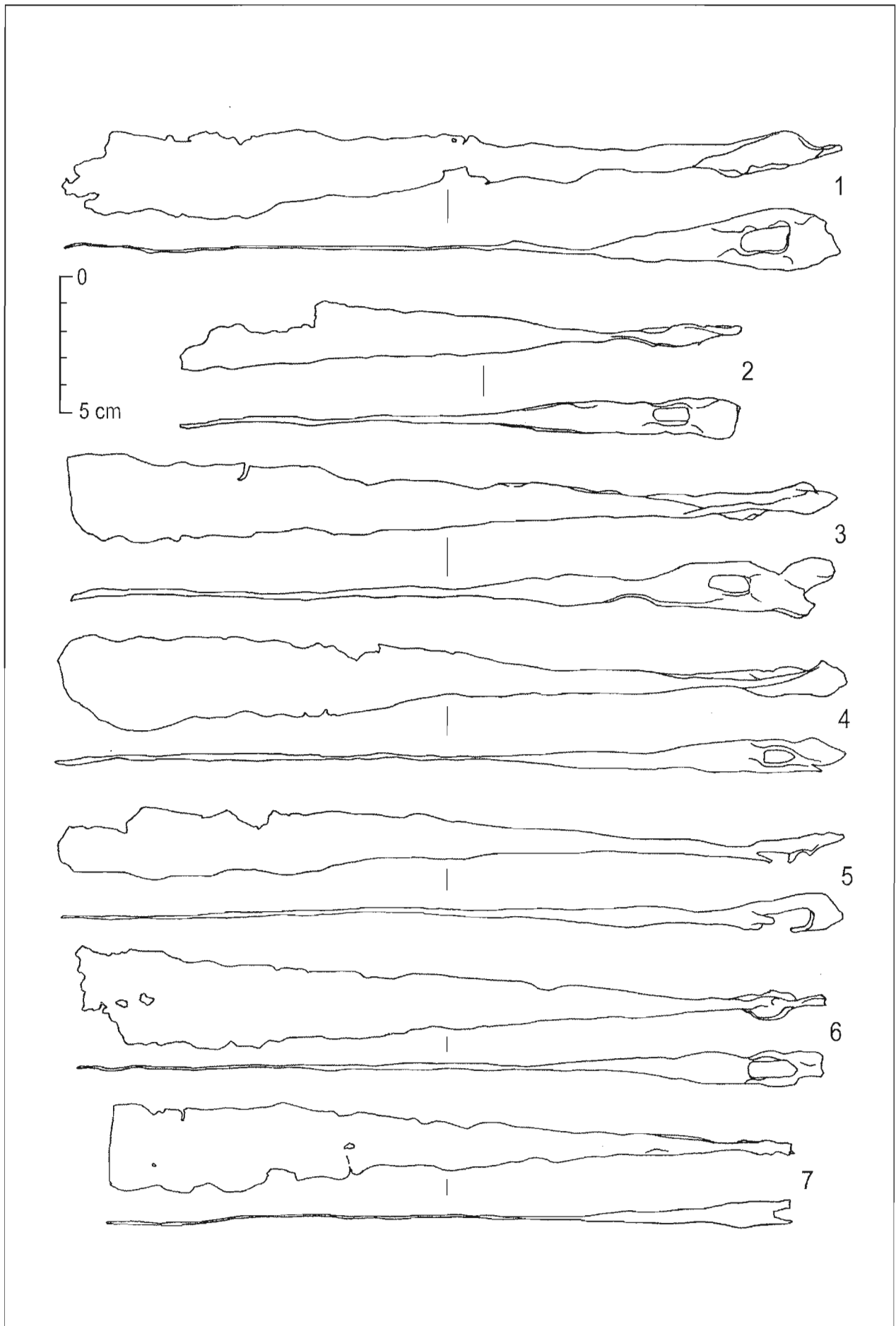
Tab. LXXI. Horné Plachtince. 1-18 železo.

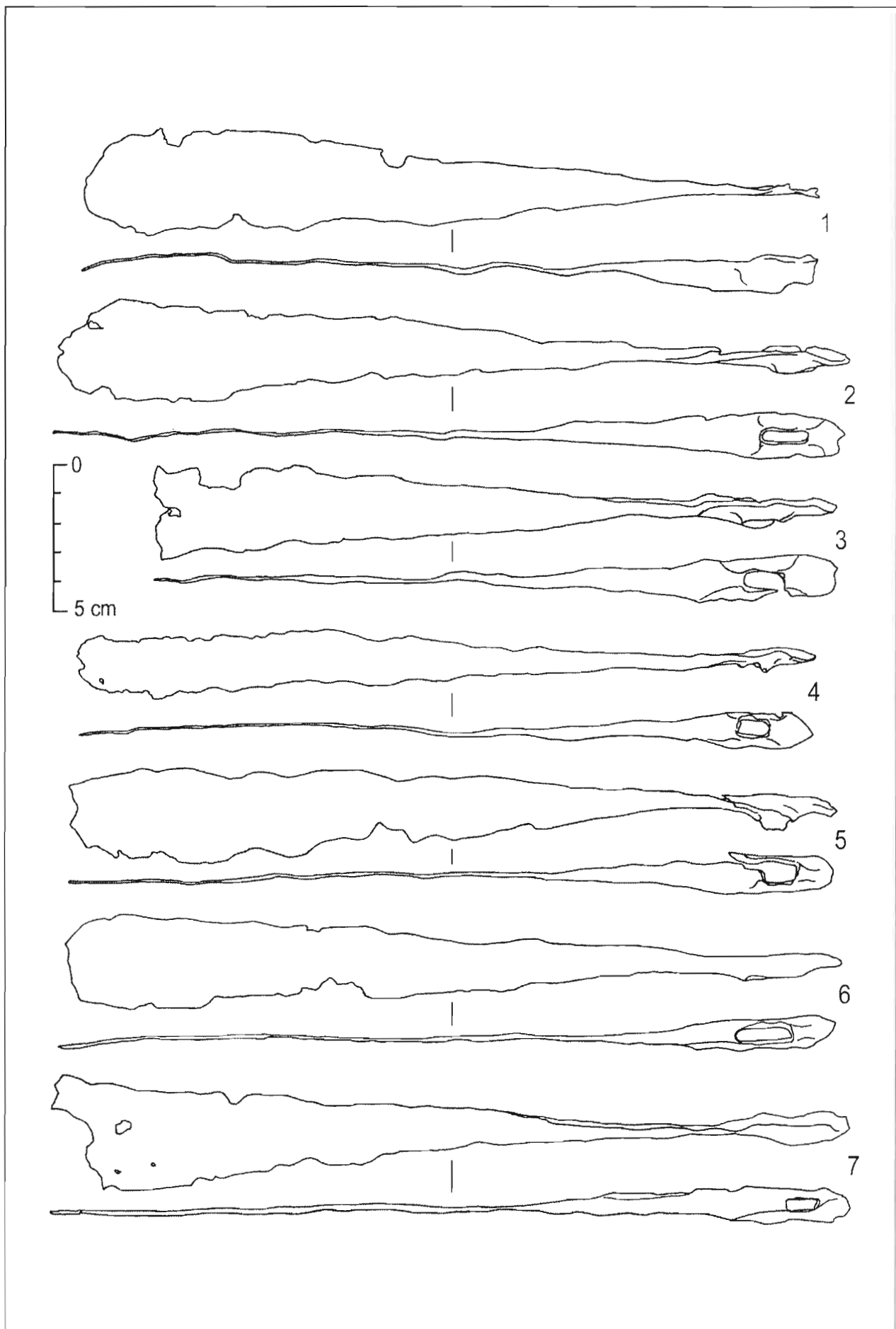
Tab. LXXII. Horné Plachtince. 1-16 železo.

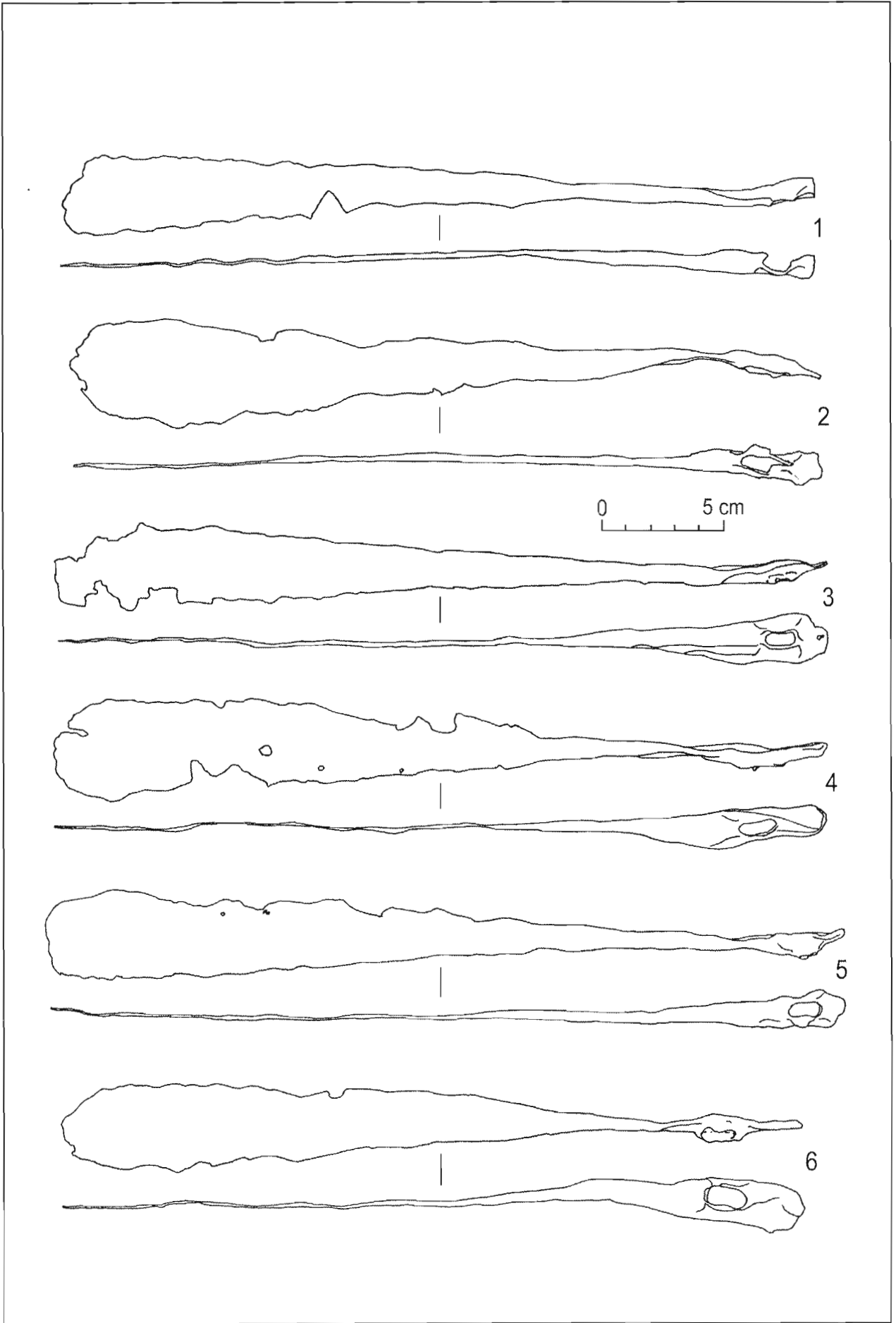
Tab. LXXIII. Horné Plachtince. 1-40 železo.

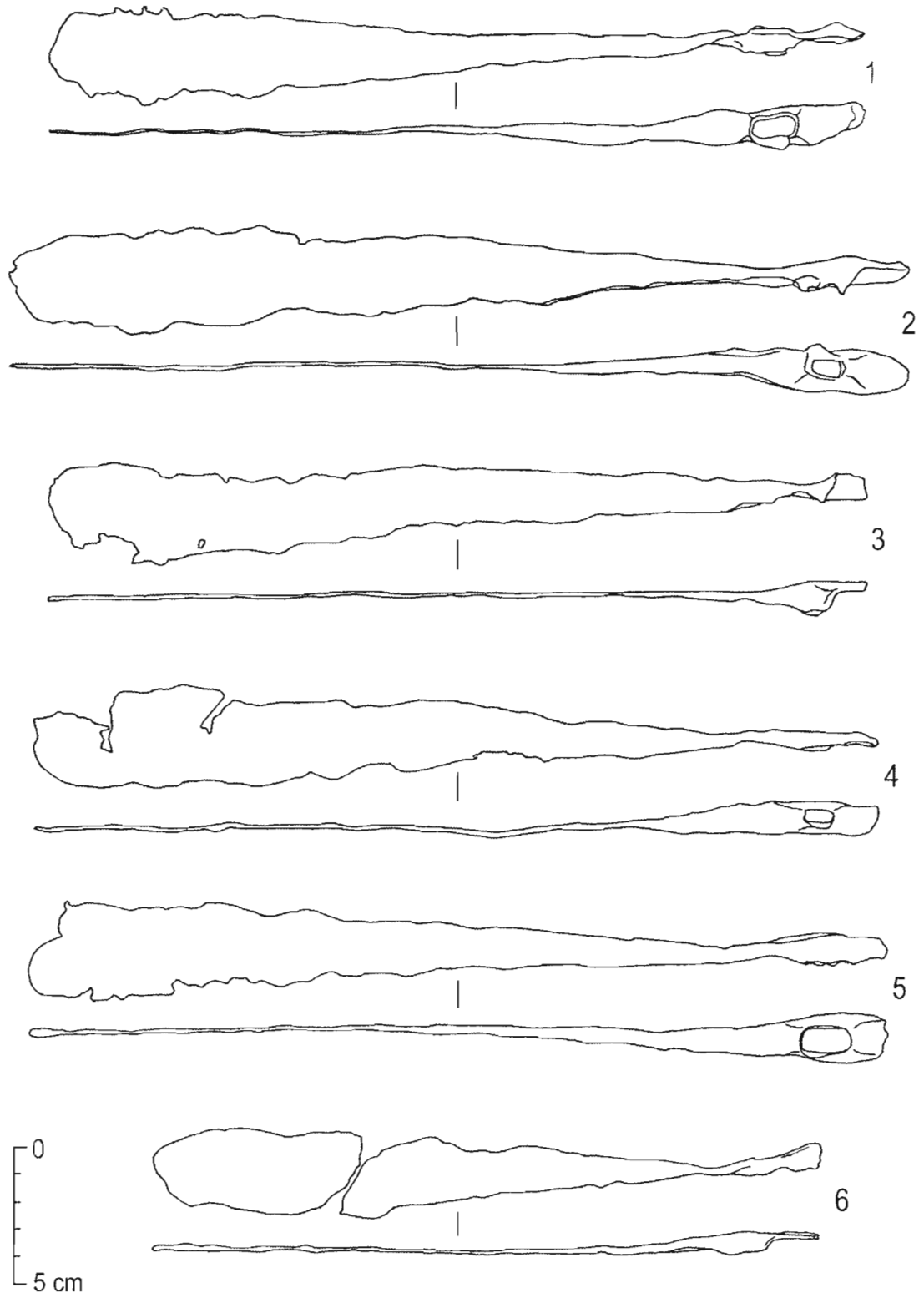
Tab. LXXIV. Velký Klíč. 1-7 železo.

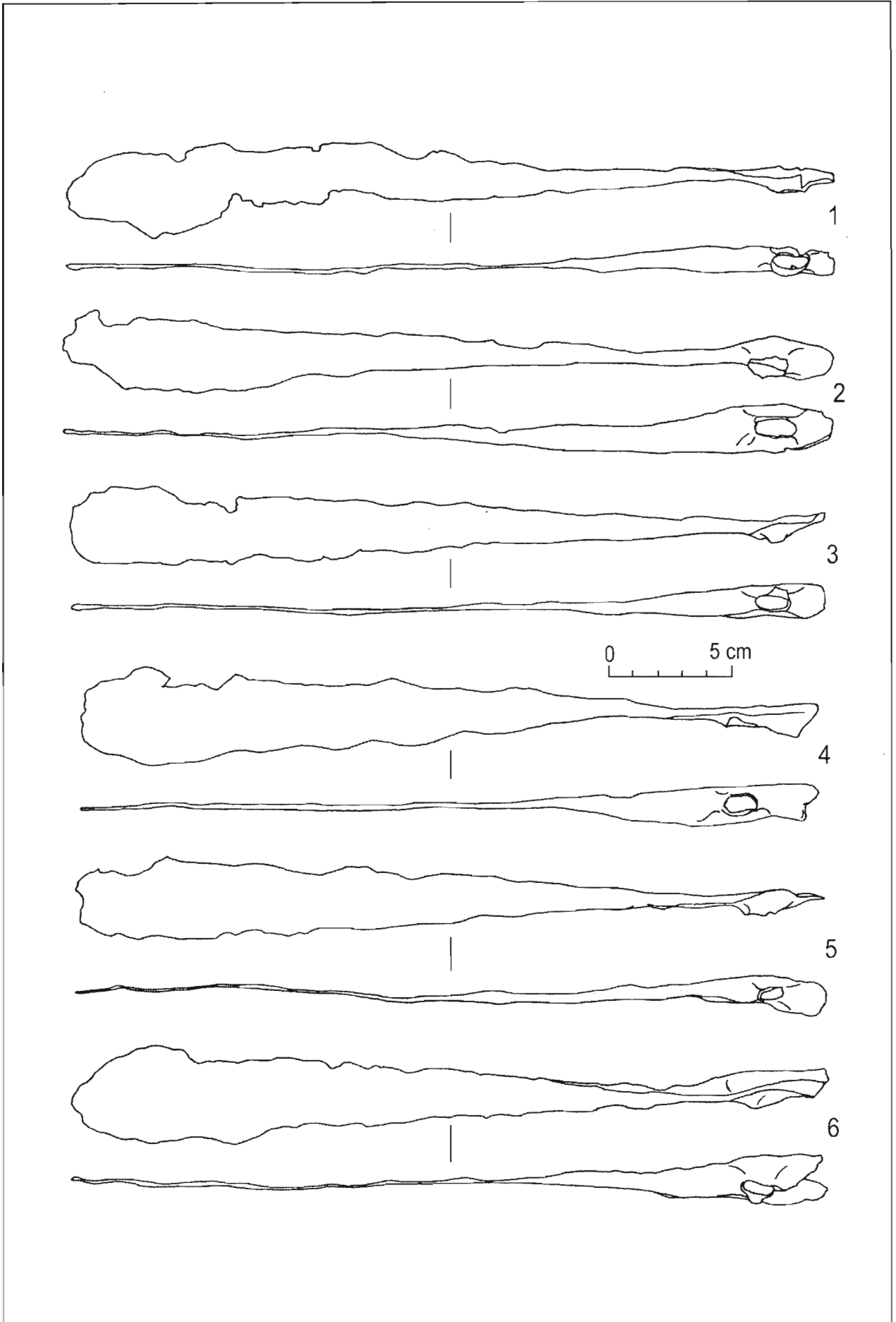
Tab. LXXV. Velký Klíč. 1-7 železo.

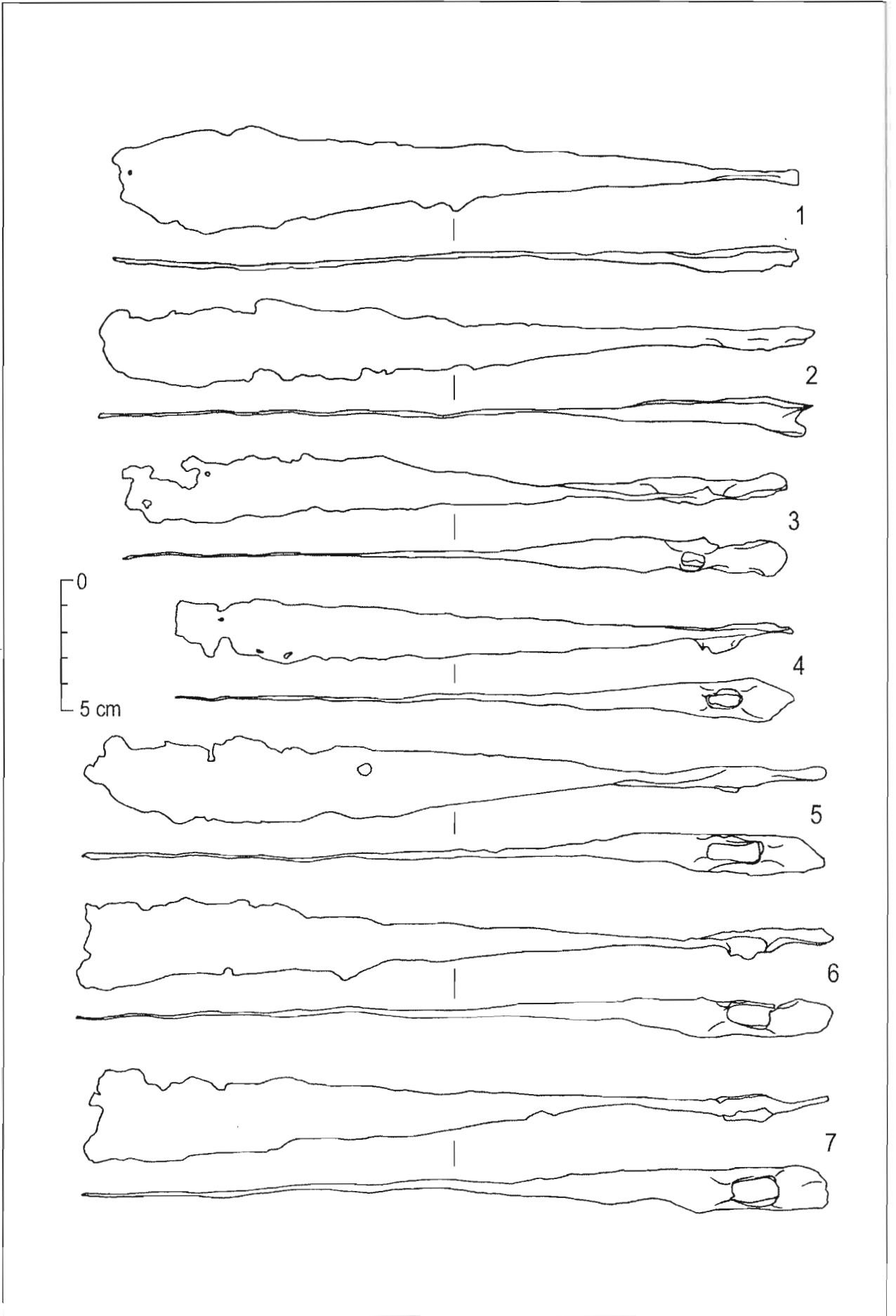
Tab. LXXXVI. Velký Klíč. 1-6 železo.

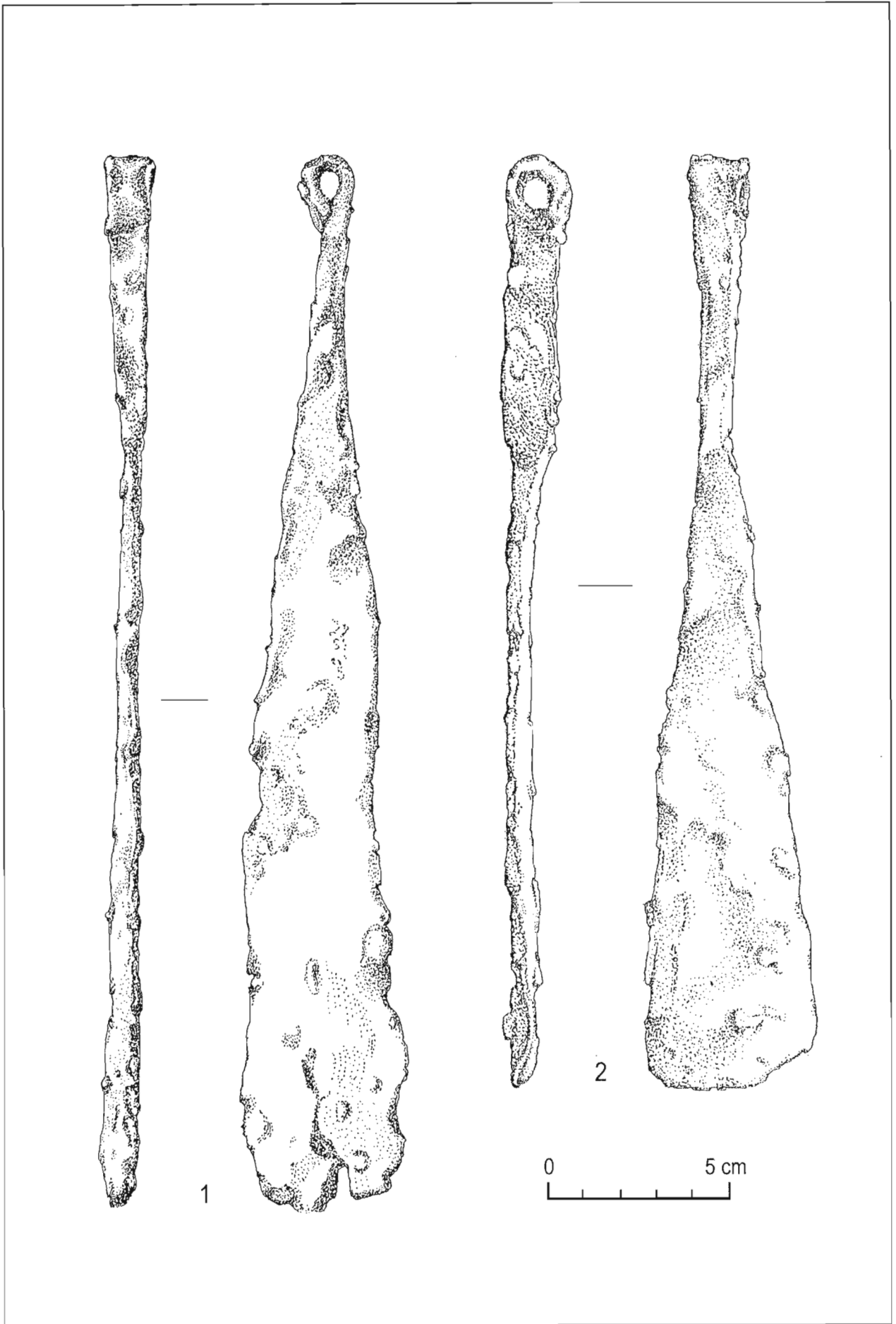
Tab. LXXVII. Velký Klíž. 1-6 železo.

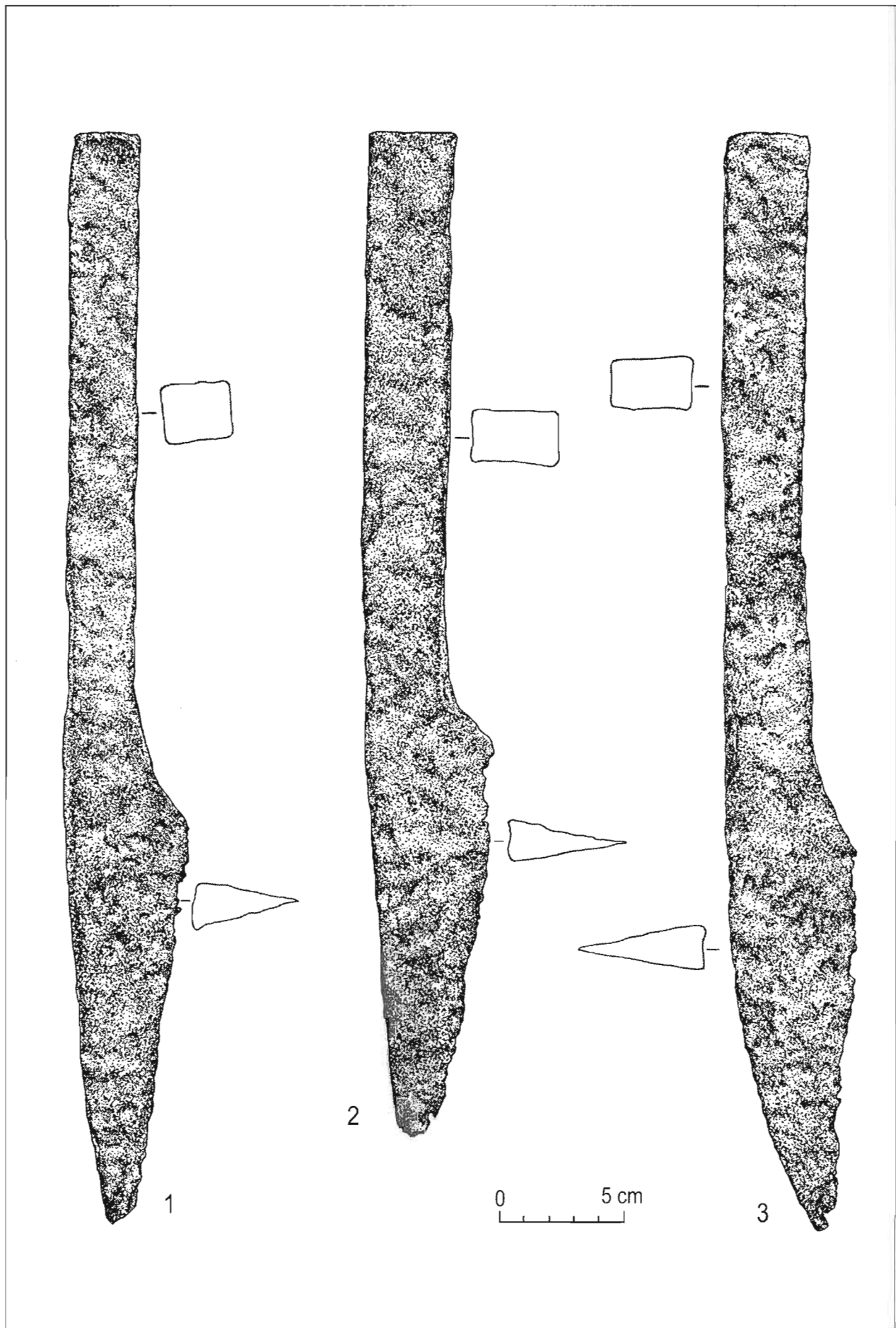
Tab. LXXVIII. Velký Klíž. 1-6 železo.

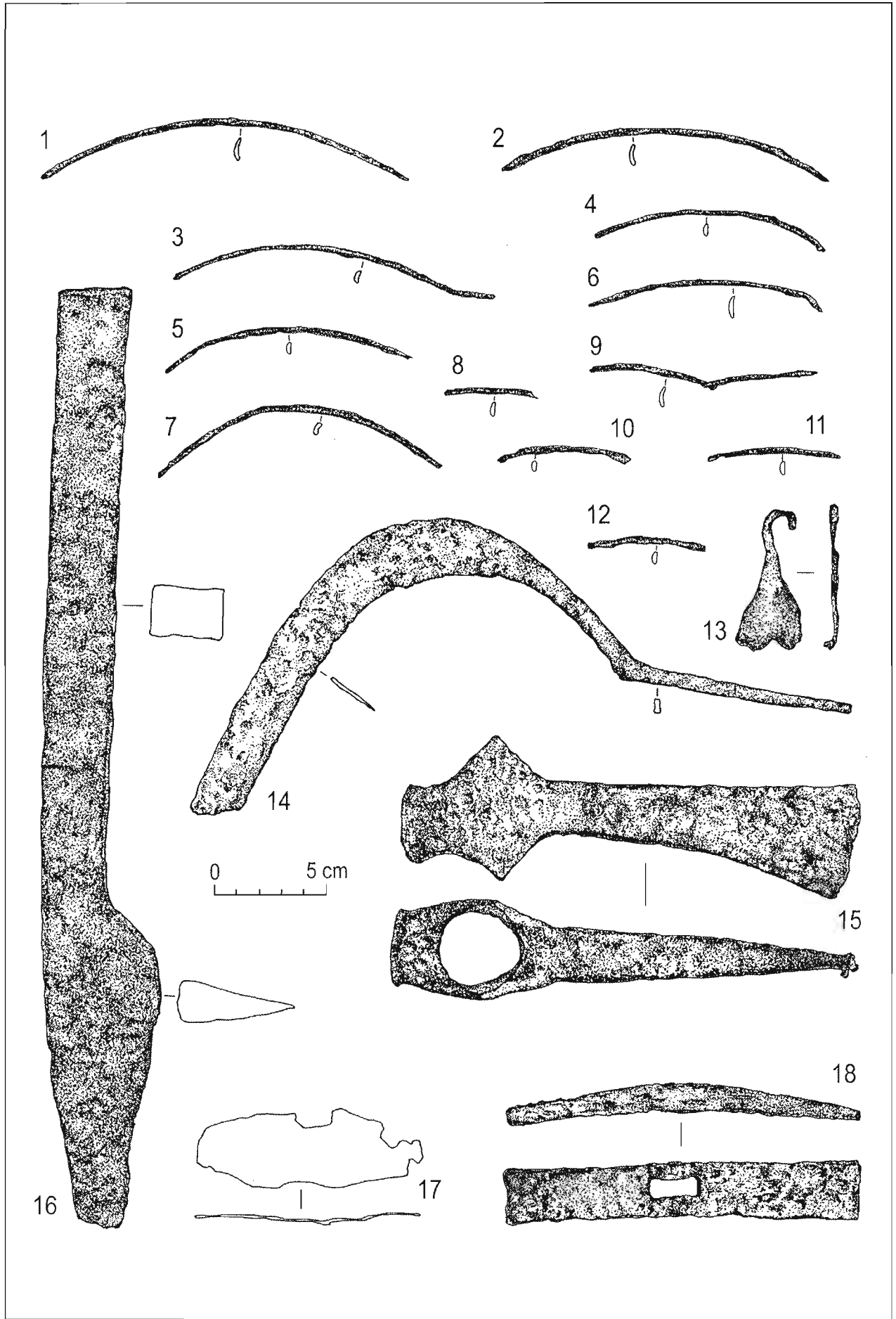
Tab. LXXIX. Velký Klíž. 1-7 železo.

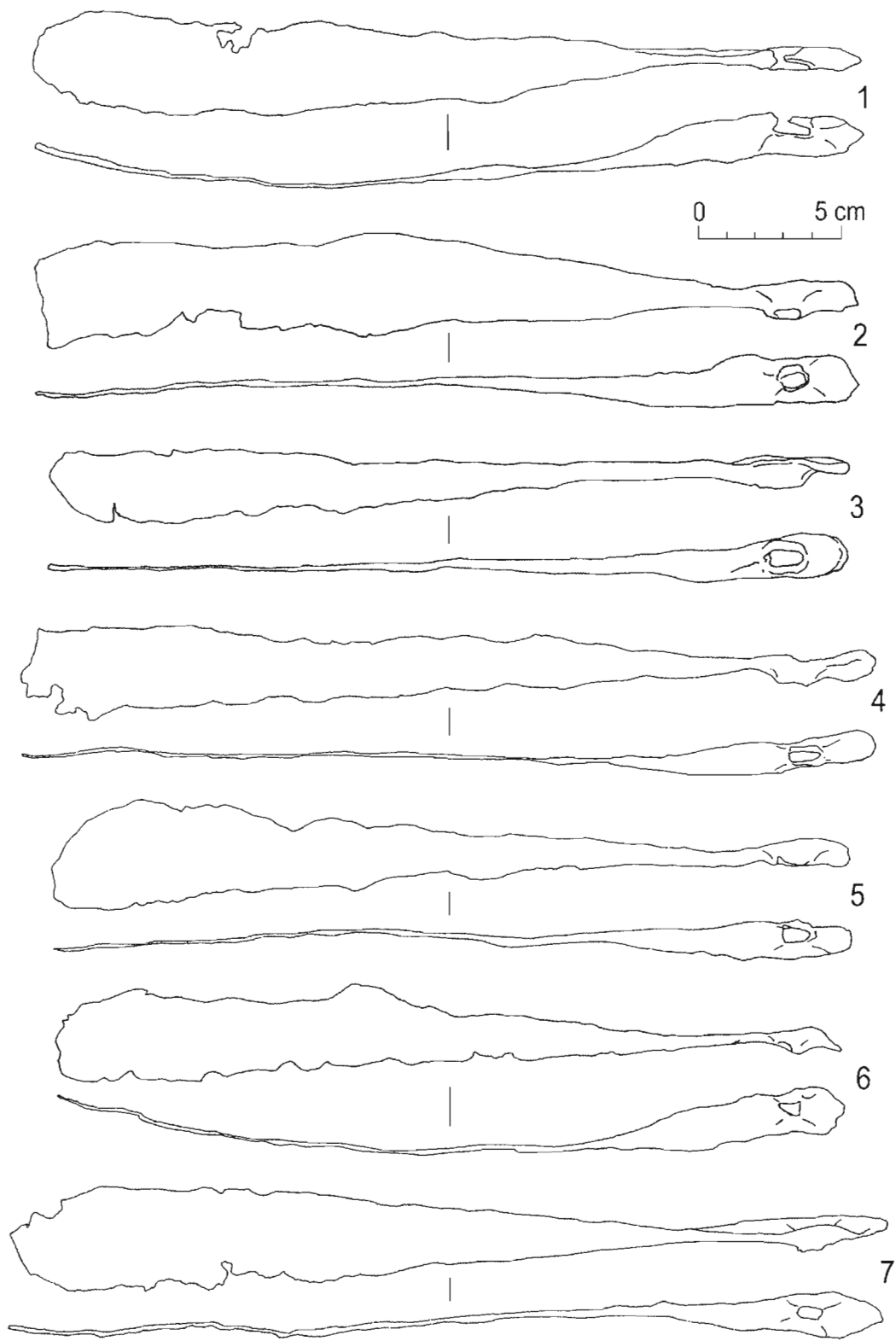
Tab. LXXX. Velký Klíž. 1-2 železo.

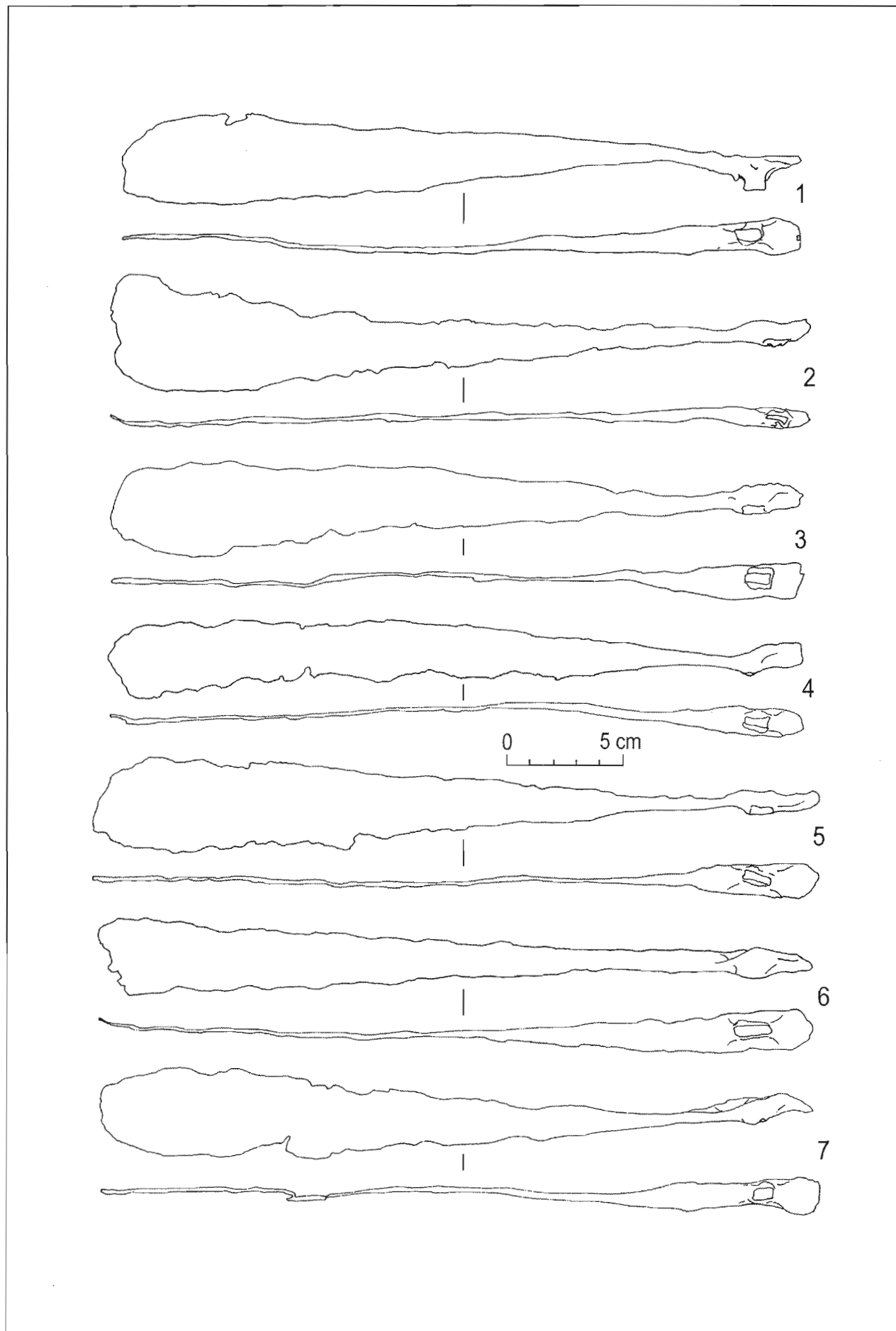
Tab. LXXXI. Velký Kliž. 1-3 železo.

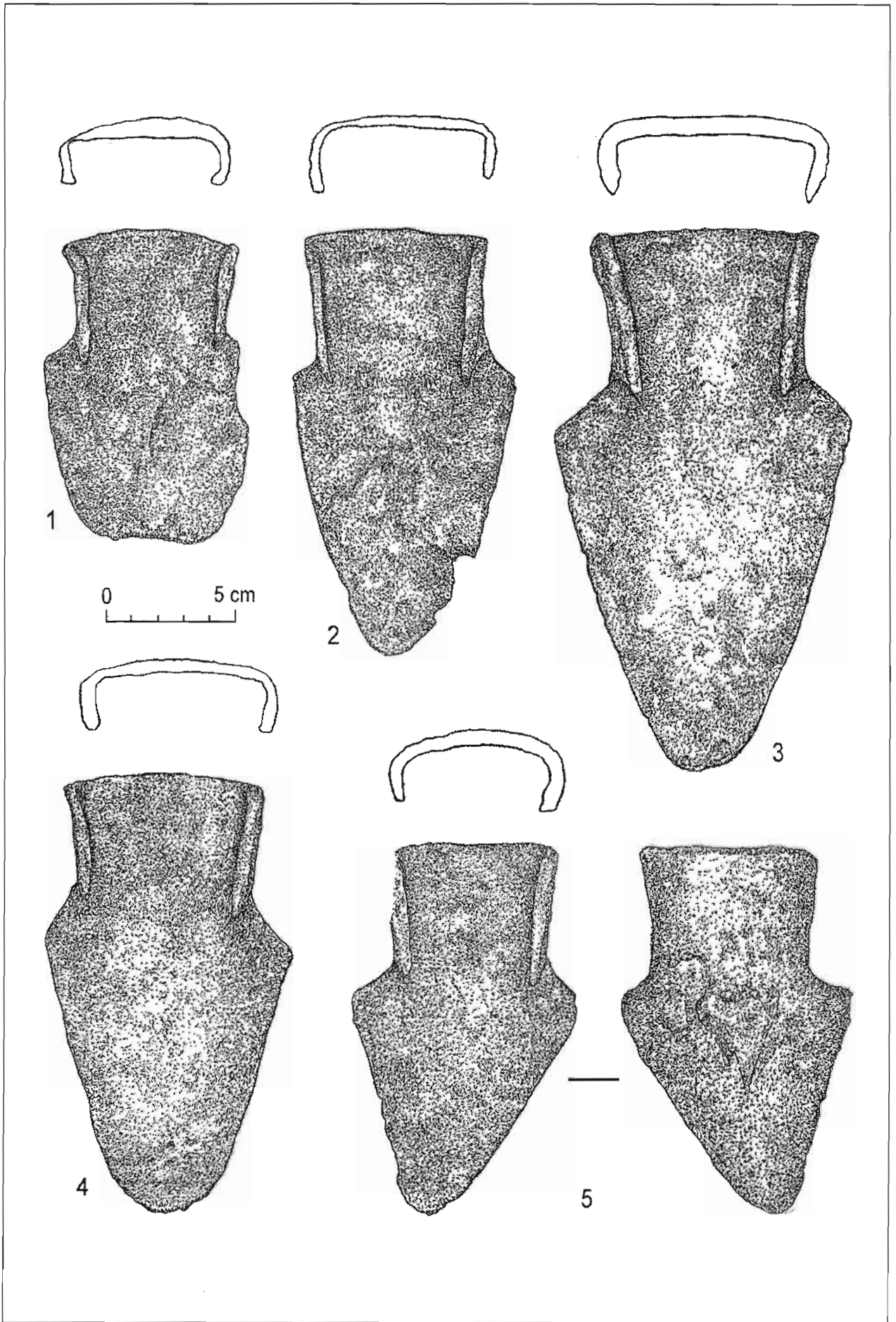
Tab. LXXXII. Velký Klíž. 1-18 železo.

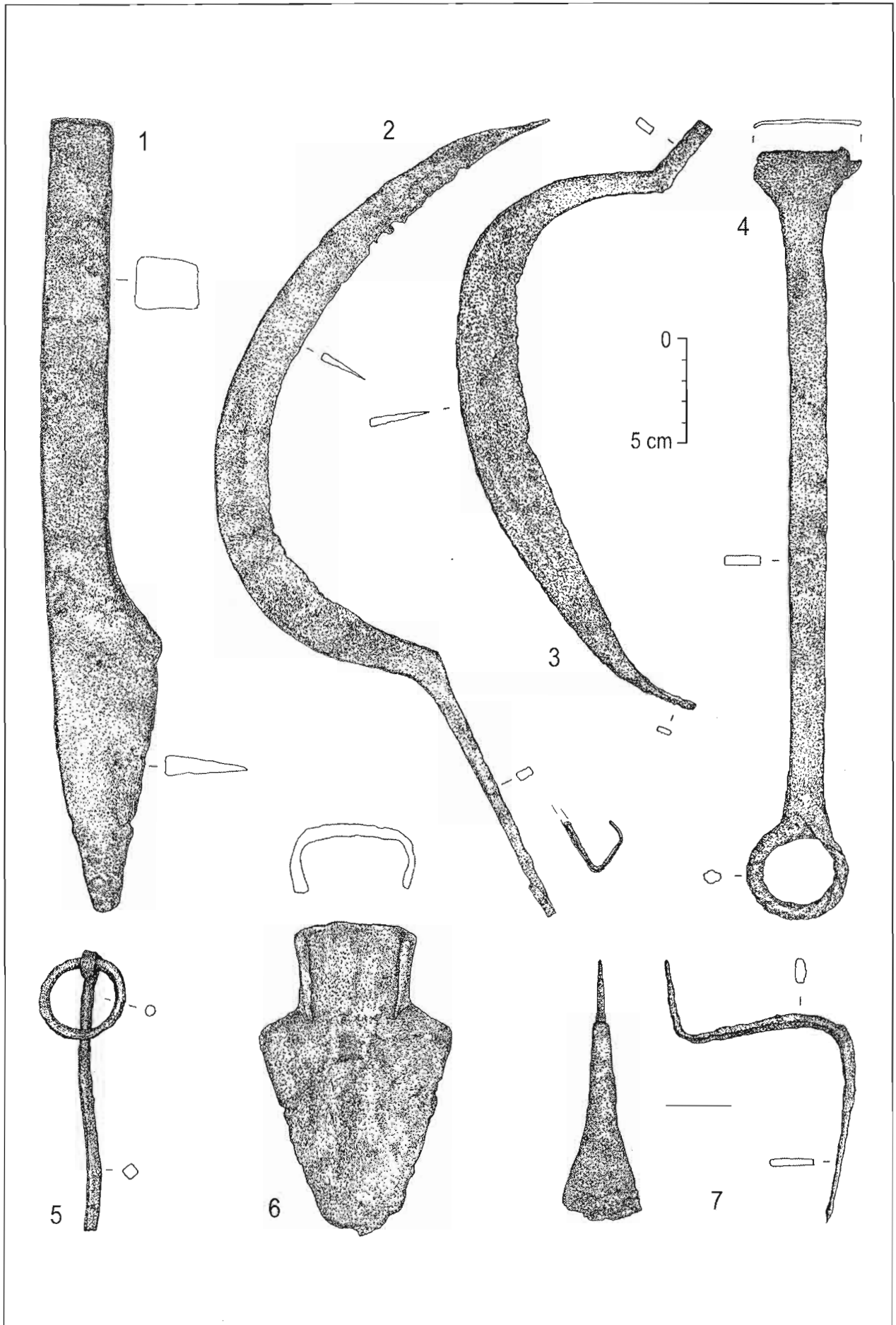
Tab. LXXXIII. Vrbové. 1-7 železo.

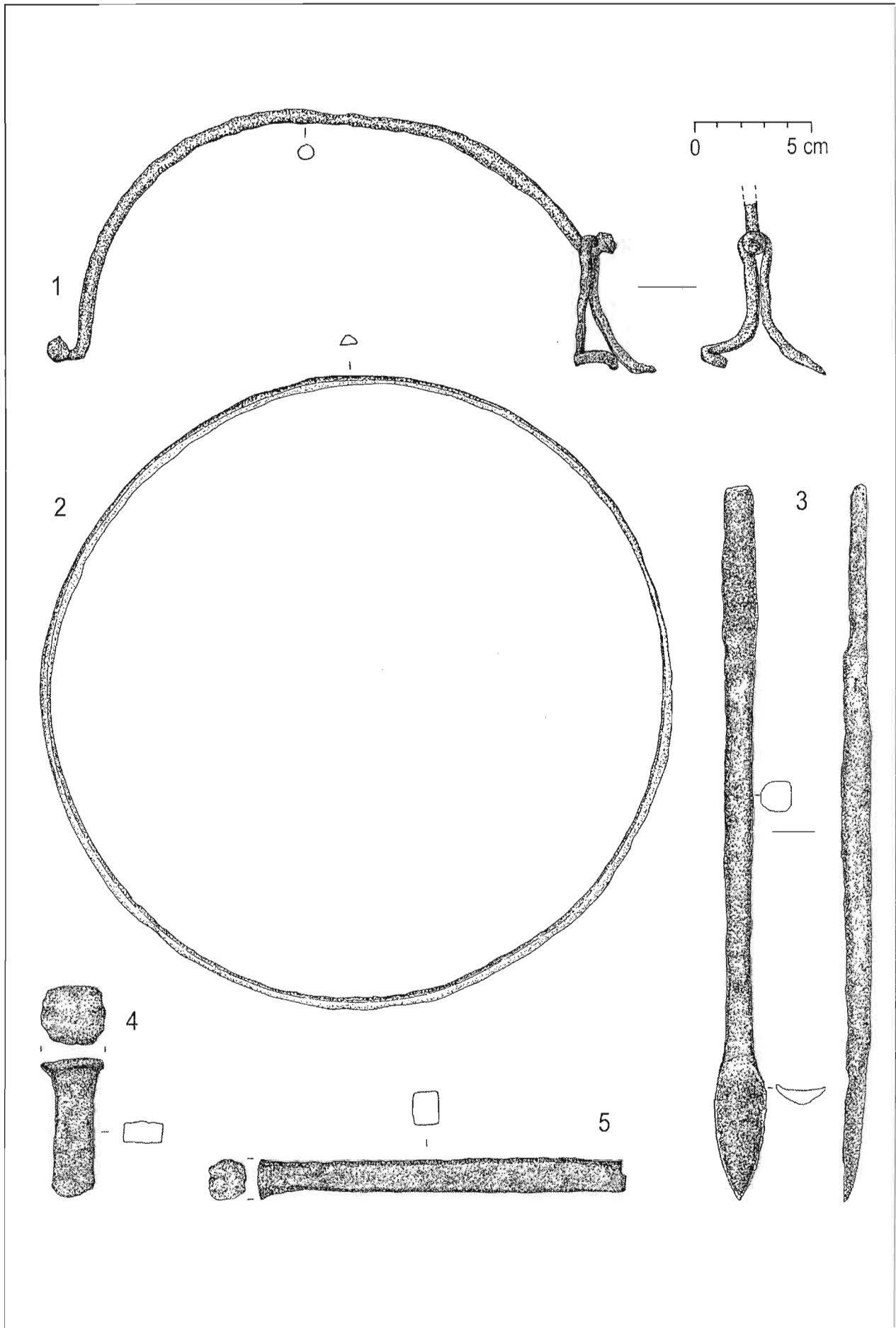
Tab. LXXXIV. Vrbové. 1-7 železo.

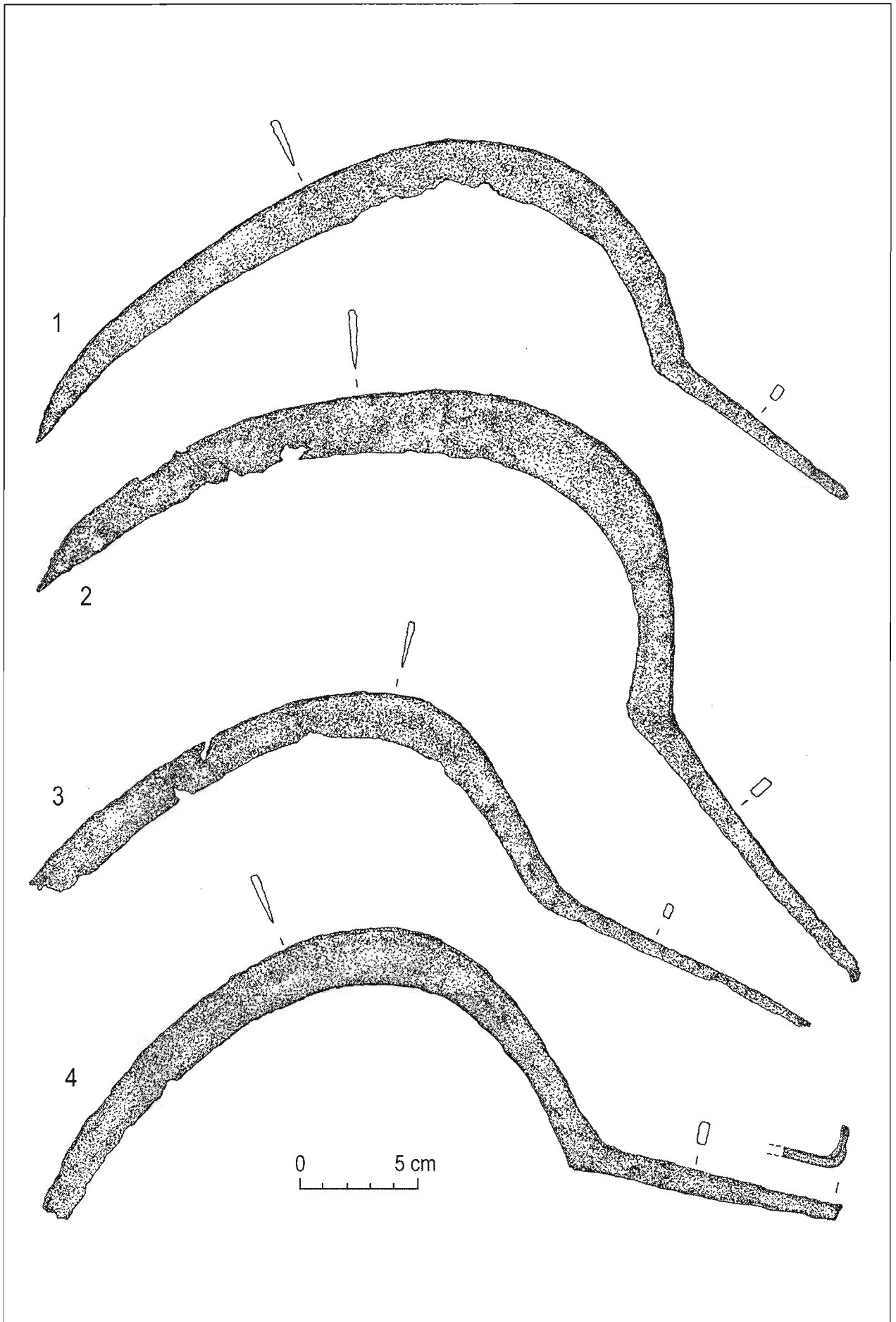
Tab. LXXXV. Vrbové. 1-5 železo.

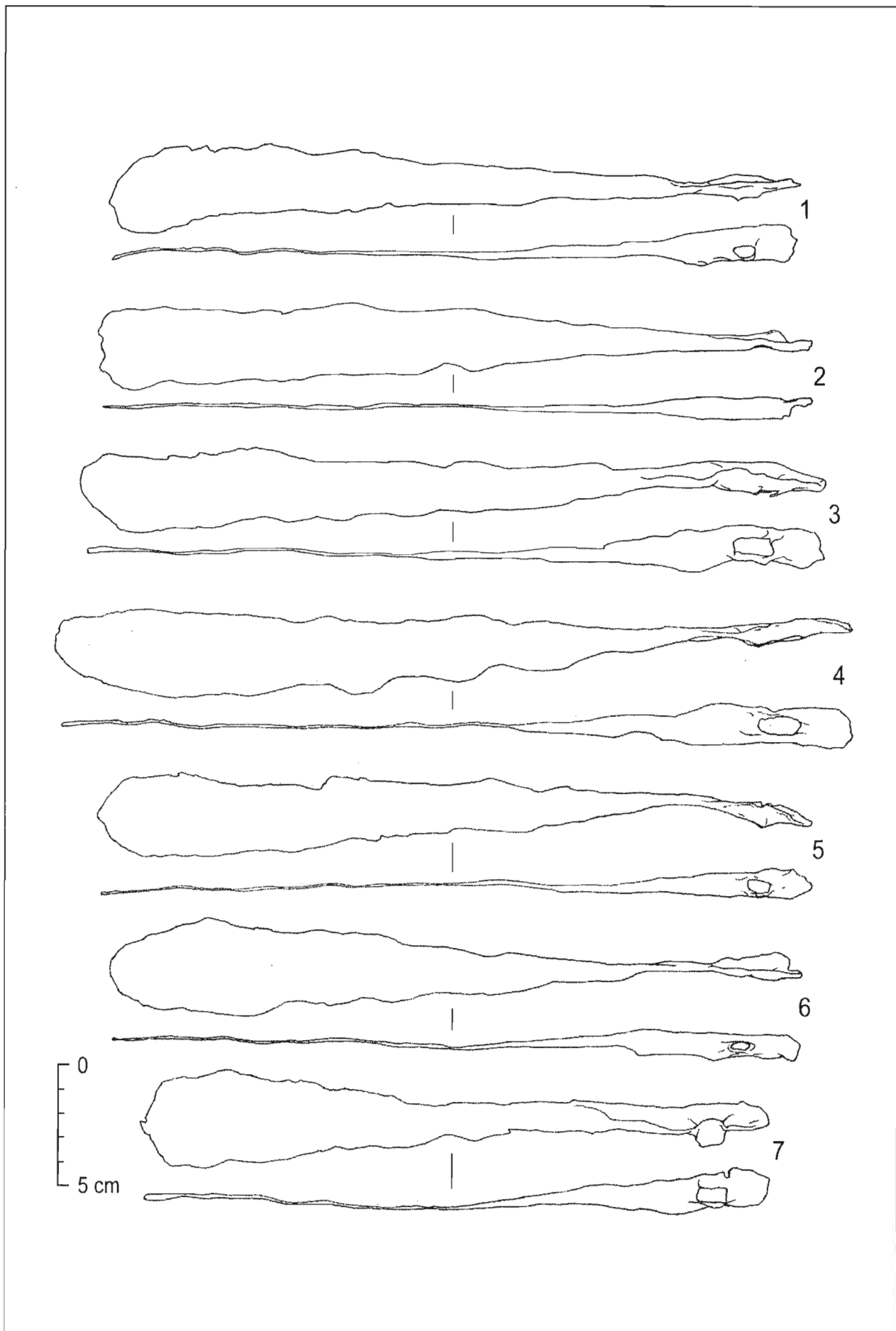
Tab. LXXXVI. Vrbové. 1-7 železo.

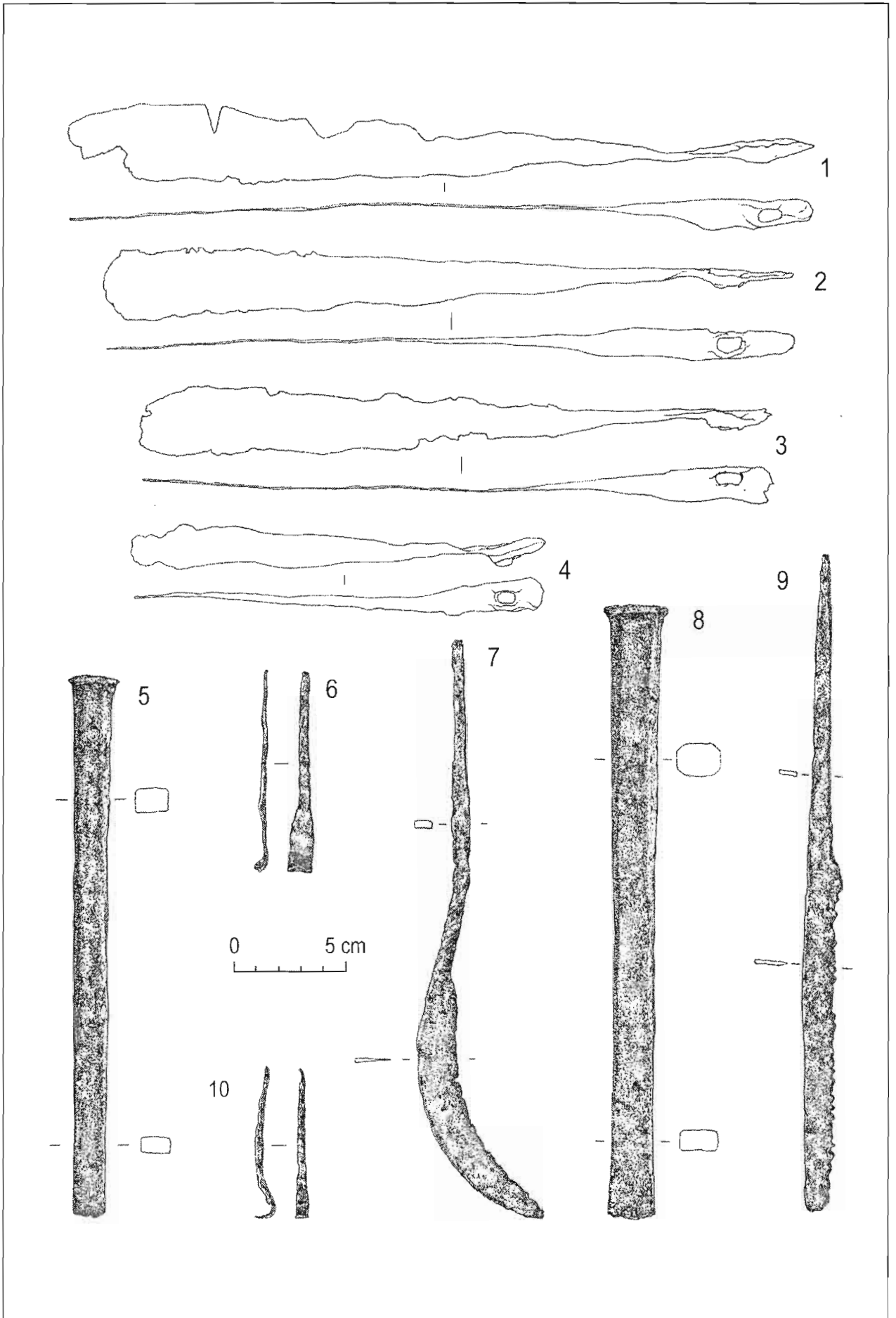
Tab. LXXXVII. Vrbové. 1-5 železo.

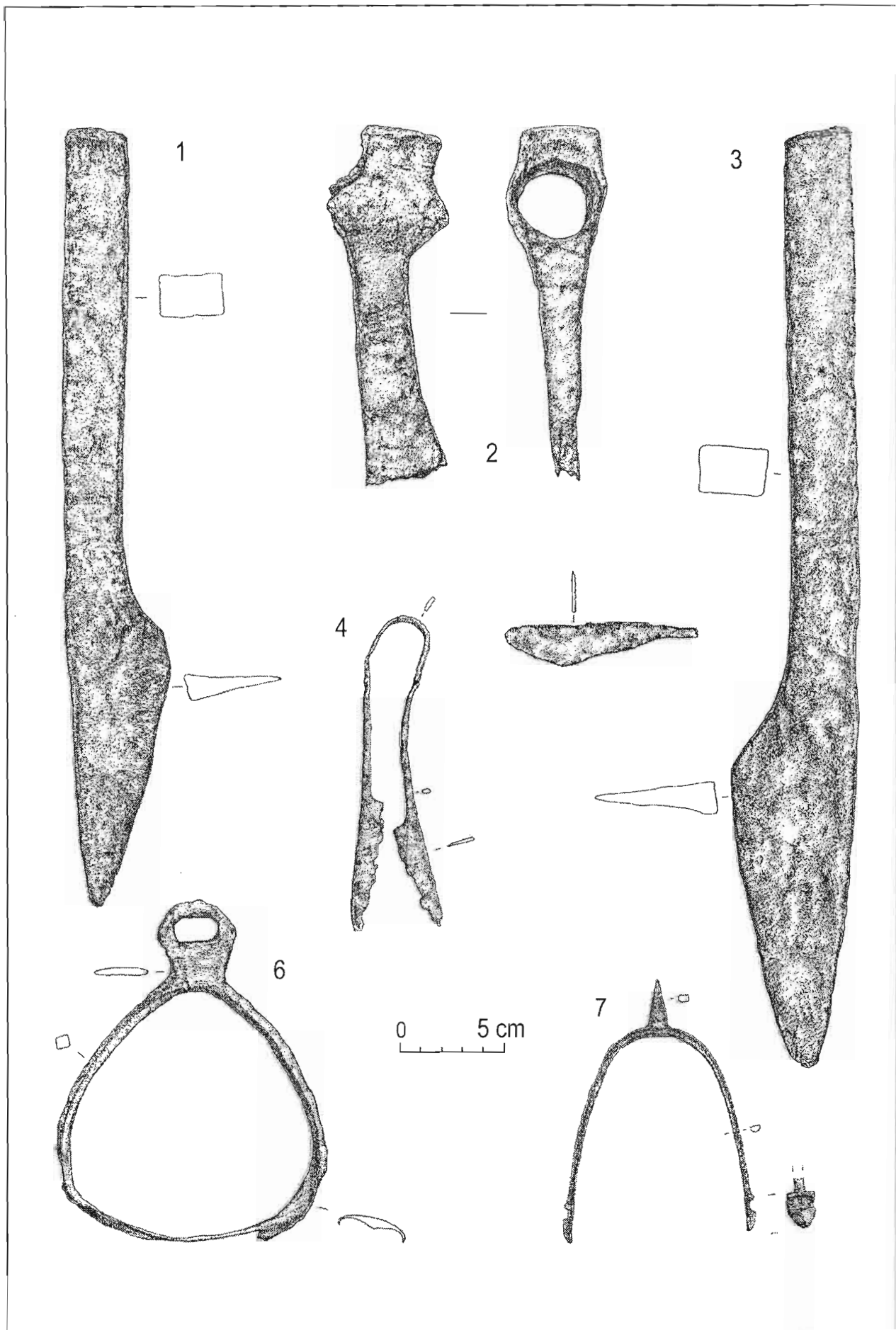
Tab. LXXXVIII. Vrbové. 1-4 železo.

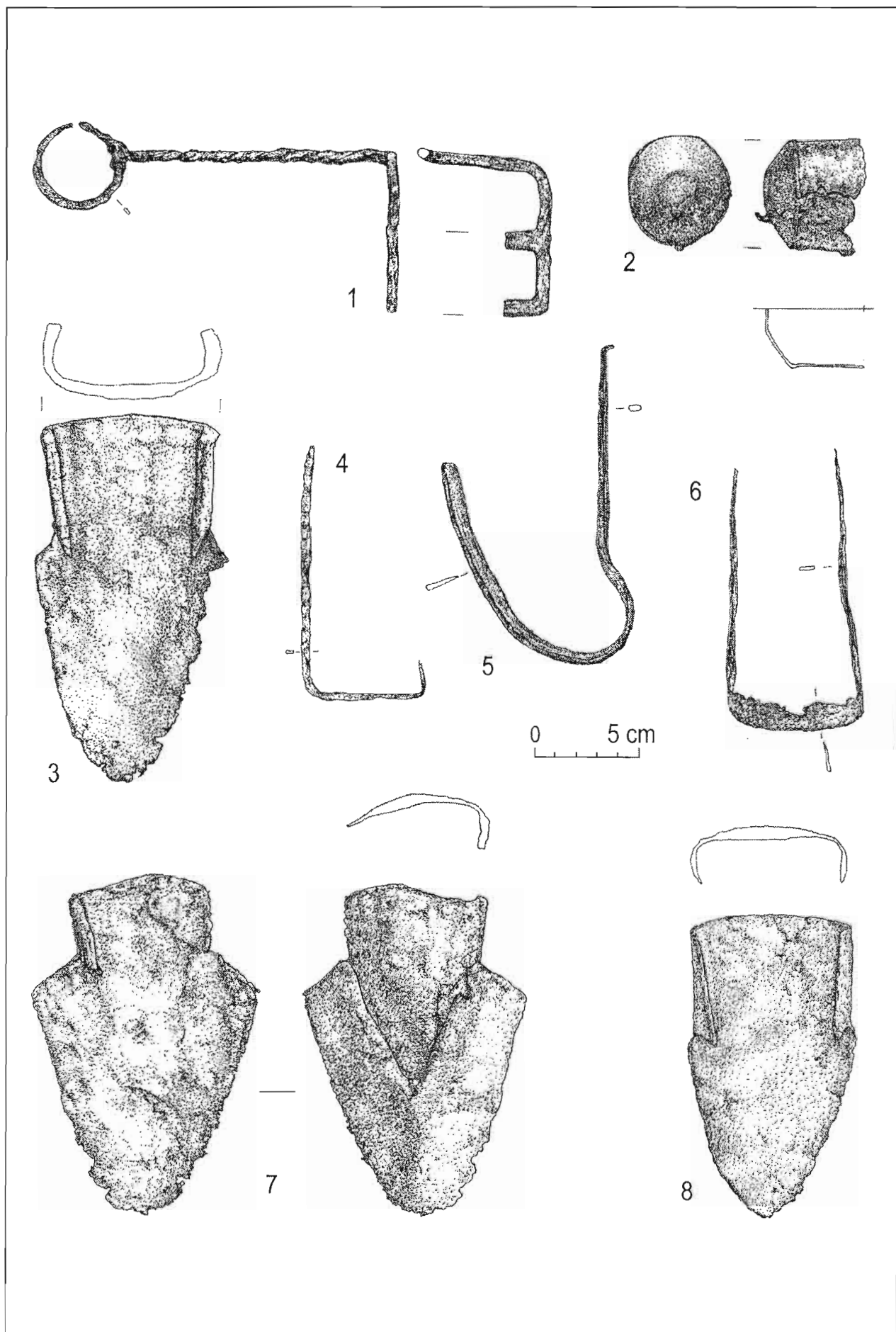
Tab. LXXXIX. Zemianske Podhradie. 1-7 železo.

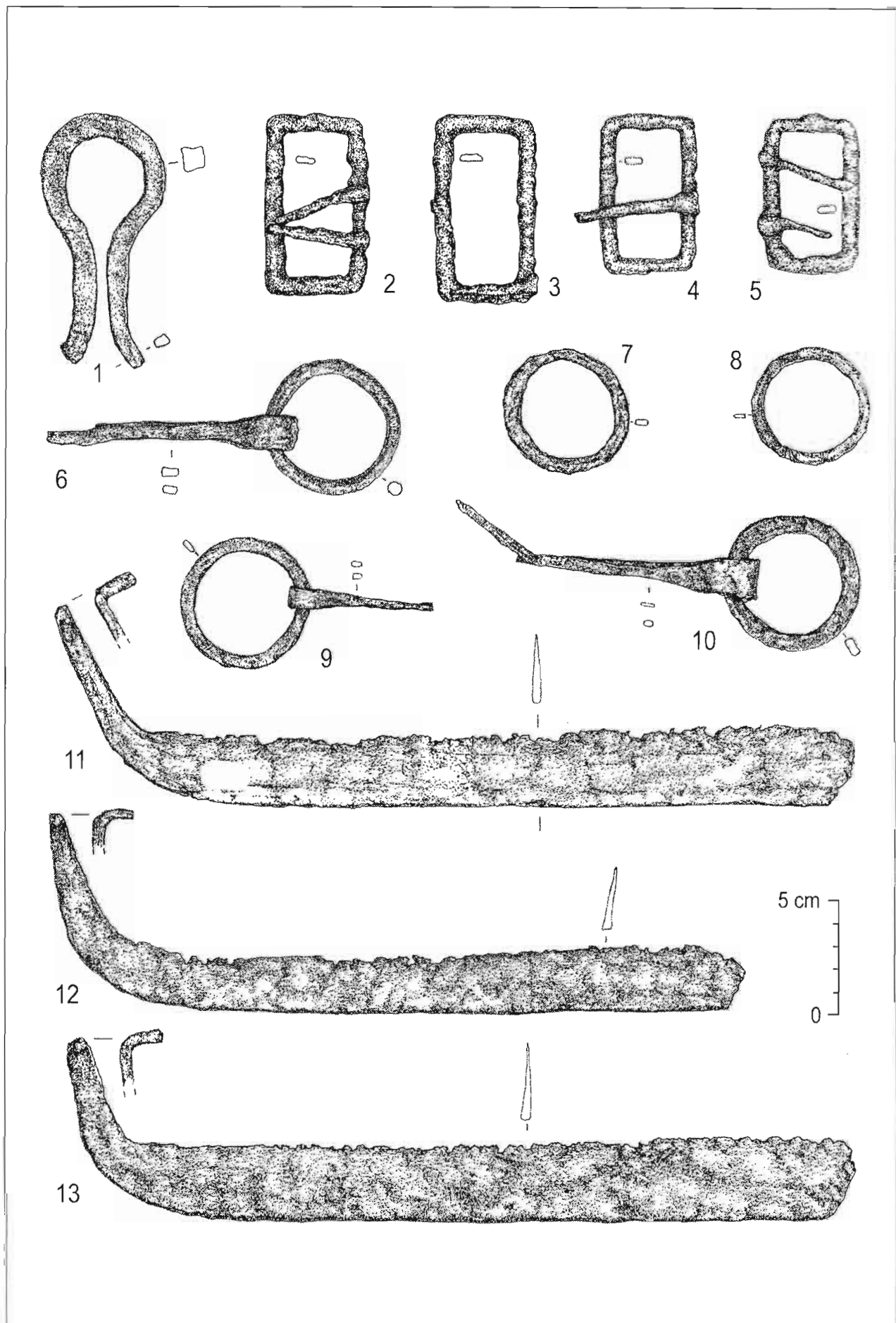
Tab. XC. Zemianske Podhradie. 1-10 železo.

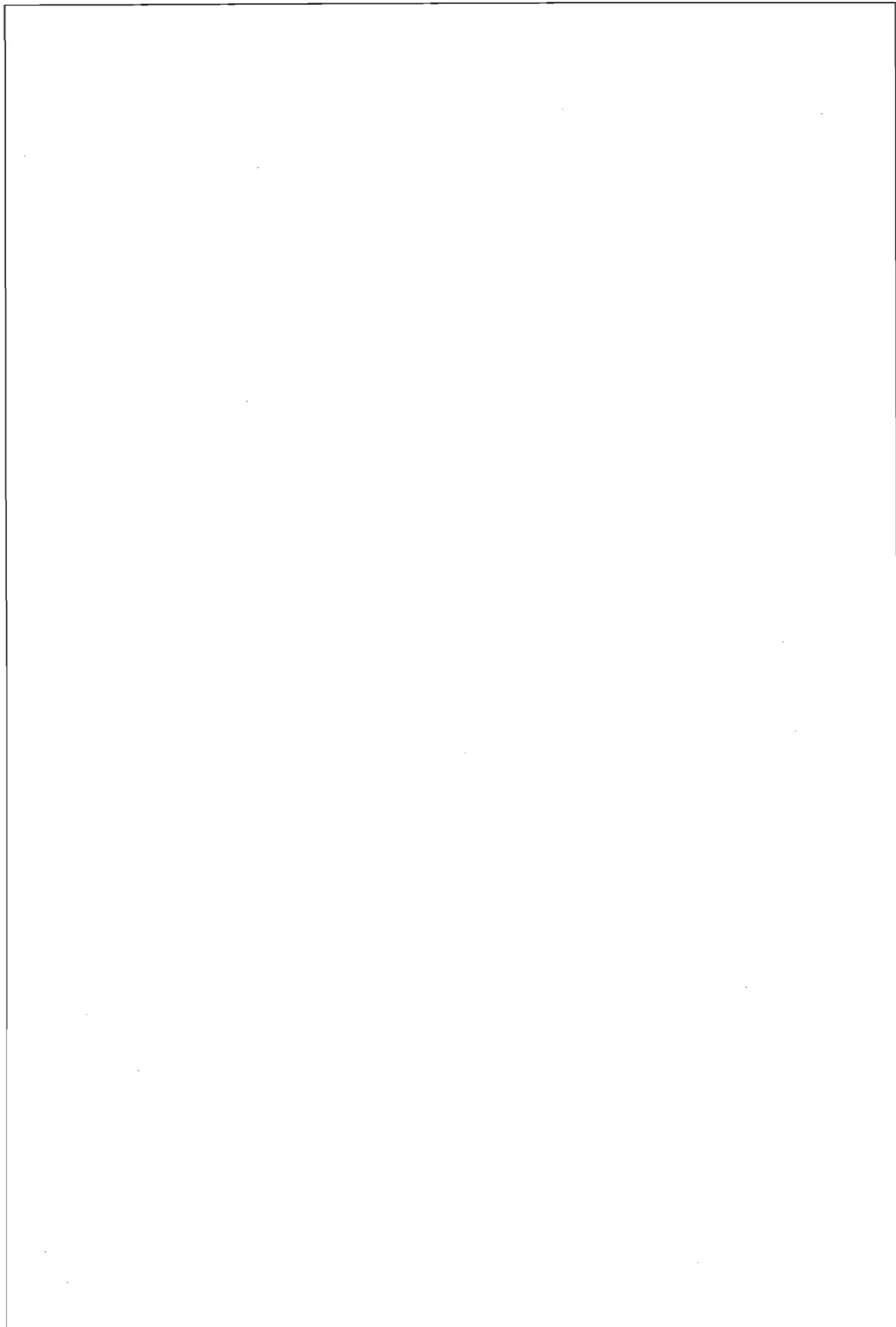
Tab. XCI. Zemianske Podhradie. 1-7 železo.

Tab. XCII. Zemianske Podhradie. 1-8 železo.

Tab. XCIII. Zemianske Podhradie. 1-13 železo.

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2012

ISBN 978-80-8060-295-6